

EUSEBI RIBAS VALLESPINOSA, PREVERE I FOLKLORISTA. CONTRIBUTIÓ A LA HISTÒRIA DEL FOLKLORE CATALÀ (1874-1959)

Albert Oliva Ramal

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi doctoral i la seva utilització ha de respectar els drets de la persona autora. Pot ser utilitzada per a consulta o estudi personal, així com en activitats o materials d'investigació i docència en els termes establerts a l'art. 32 del Text Refós de la Llei de Propietat Intel·lectual (RDL 1/1996). Per altres utilitzacions es requereix l'autorització prèvia i expressa de la persona autora. En qualsevol cas, en la utilització dels seus continguts caldrà indicar de forma clara el nom i cognoms de la persona autora i el títol de la tesi doctoral. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè al servei TDX. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant als continguts de la tesi com als seus resums i índexs.

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis doctoral y su utilización debe respetar los derechos de la persona autora. Puede ser utilizada para consulta o estudio personal, así como en actividades o materiales de investigación y docencia en los términos establecidos en el art. 32 del Texto Refundido de la Ley de Propiedad Intelectual (RDL 1/1996). Para otros usos se requiere la autorización previa y expresa de la persona autora. En cualquier caso, en la utilización de sus contenidos se deberá indicar de forma clara el nombre y apellidos de la persona autora y el título de la tesis doctoral. No se autoriza su reproducción u otras formas de explotación efectuadas con fines lucrativos ni su comunicación pública desde un sitio ajeno al servicio TDR. Tampoco se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al contenido de la tesis como a sus resúmenes e índices.

WARNING. Access to the contents of this doctoral thesis and its use must respect the rights of the author. It can be used for reference or private study, as well as research and learning activities or materials in the terms established by the 32nd article of the Spanish Consolidated Copyright Act (RDL 1/1996). Express and previous authorization of the author is required for any other uses. In any case, when using its content, full name of the author and title of the thesis must be clearly indicated. Reproduction or other forms of for profit use or public communication from outside TDX service is not allowed. Presentation of its content in a window or frame external to TDX (framing) is not authorized either. These rights affect both the content of the thesis and its abstracts and indexes.

Eusebi Ribas Vallespinosa, prevere i folklorista

Contribució a la història del folklore català
(1874-1959)

Albert Oliva Ramal
TESI DOCTORAL 2020

Imatge de la coberta: Retrat de mossèn Eusebi Ribas Vallespinosa fet l'any 1915, a Querol, pel seu cosí germà Francesc Blasi Vallespinosa.
(Fons Francesc Blasi Vallespinosa. Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya)

Albert Oliva Ramal

EUSEBI RIBAS VALLESPINOSA,
PREVERE I FOLKLORISTA

CONTRIBUCIÓ A LA HISTÒRIA DEL
FOLKLORE CATALÀ (1874-1959)

TESI DOCTORAL

Dirigida per la Dra. Maria del Carme Oriol Carazo
Departament de Filologia Catalana

UNIVERSITAT
ROVIRA i VIRGILI

Tarragona, 2020

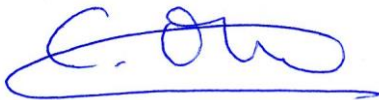
FAIG CONSTAR que aquest treball, titulat “Eusebi Ribas Vallespinosa, prevere i folklorista. Contribució a la història del folklore català (1874-1959)”, que presenta Albert Oliva Ramal per a l’obtenció del títol de Doctor, ha estat realitzat sota la meva direcció al Departament de Filologia Catalana d’aquesta universitat.

HAGO CONSTAR que el presente trabajo, titulado “Eusebi Ribas Vallespinosa, prevere i folklorista. Contribució a la història del folklore català (1874-1959)”, que presenta Albert Oliva Ramal para la obtenció del título de Doctor, ha sido realizado bajo mi direcció en el Departamento de Filologia Catalana de esta universidad.

I STATE that the present study, entitled “Eusebi Ribas Vallespinosa, prevere i folklorista. Contribució a la història del folklore català (1874-1959)”, presented by Albert Oliva Ramal for the award of the degree of Doctor, has been carried out under my supervision at the Department de Filologia Catalana of this university.

Tarragona, 13 d’agost de 2020

El/s director/s de la tesi doctoral
El/los director/es de la tesis doctoral
Doctoral Thesis Supervisor/s

Carme Oriol Carazo

El folklore va cometre un pecat original del qual no s'ha alliberat mai més, per la senzilla raó que els científics no estan disposats a perdonar-li. I és que és fruit de la passió.

Maria Aurèlia Capmany, 1978

ÍNDIX DE CONTINGUTS

BENVINGUDA	12
INTRODUCCIÓ	20
1. Estat de la qüestió i justificació del treball	22
2. Descripció dels objectius	32
3. Metodologia i marc de recerca	33
3.1. L'obtenció de dades	33
3.1.1. Cerca, anàlisi i buidatge de materials publicats	33
3.1.2. Consulta d'arxius i fons inèdits	35
3.1.2.1. L'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona	35
3.1.2.2. L'Arxiu Municipal de Valls	35
3.1.2.2.1. El Fons Mossèn Eusebi Ribas	36
3.1.2.3. L'Arxiu de Patrimoni Etnològic de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural de la Generalitat de Catalunya	36
3.1.3. Recerca de les fonts orals	37
3.2. L'organització de les dades	38
4. Estructura del treball	39
5. Criteris d'edició i de transcripció	41
6. Llista d'abreviatures	44
PRIMERA PART	
ESGLÉSIA I FOLKLORE A CATALUNYA	46
1. L'Església i la societat a la Catalunya contemporània	48
1.1. La Renaixença de la «Catalunya serà cristiana o no serà»	50

1.2. La dictadura del general Miguel Primo de Rivera	59
1.3. «Déu guardi la República»	64
1.4. Guerra Civil a l'Església de Catalunya	70
1.5. «Caudillo de España por la Gracia de Dios»	76
2. Els clergues folkloristes. Tasca i contribució a la història del folklore català	82
2.1. El vèrtex cultural de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya	87
2.1.1. Proclama «a tots els amadors de la cançó popular catalana»	92
2.1.1.1. Les donacions	97
2.1.1.2. Els concursos	99
2.1.1.3. Les missions de recerca	100
2.1.2. Presència i participació eclesiàstica en les missions de recerca de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya	106
2.1.2.1. Marc temporal, materials i metodologia utilitzada	107
2.1.2.2. La implicació del clergat en l'Obra del Cançoner. Anàlisi quantitativa i qualitativa de les dades	109
2.1.2.2.1. Donadors	123
2.1.2.2.2. Concursants	124
2.1.2.2.3. Missioners, cronistes i articulistes	125
2.1.2.2.4. Informants i cantaires	126
2.1.2.2.5. Altres col·laboradors	128
2.2. Eusebi Ribas Vallespinosa, prevere. De l'erudició al folklore	136
2.2.1. L'aplec de jocs tradicionals	138
2.2.2. El cançoner	139
2.2.3. La participació en la premsa local i comarcal	140
3. Perfil biogràfic d'Eusebi Ribas Vallespinosa. Una vida secreta dedicada a l'Església i a l'Art	147
3.1. Els Ribas Vallespinosa: «els lligams de sang són forts i també dissimulats»	148
3.2. La vocació i la carrera sacerdotal de mossèn Ribas: «sempre brillant, doncs feia dos anys en un»	153
3.3. El ministeri religiós de Valls i la tasca d'Eusebi Ribas, prevere: «sotana de cotó, espadnyes angleses i casquet rodó»	155
3.4. El testimoni d'Eusebi Ribas en el conflicte bèl·lic de	

1936-1939: «els milicians amb una dona al capdavant»	159
3.5. L'última etapa vital del clergue: «a voltes em pregunto si el vàrem saber comprendre»	163
3.6. El context familiar des de la mort de Ribas a l'actualitat: «no sigueu barallosos com els Ribas»	166

SEGONA PART

EL FOLKLORE DE MOSSÈN RIBAS 170

1. Materials, estudis i producció acadèmica	172
1.1. Obra publicada	173
1.2. Obra inèdita	180
2. L'estudi del joc en el folklore català del tombant de segle. Estat de la qüestió	181
2.1. L'aplec de jocs vallencs	200
2.1.1. Context, localització i conservació de l'obra	201
2.1.2. Presentació, estructura i contingut de les fitxes	202
2.1.2.1. Il·lustracions i localitzacions	206
2.1.2.2. Parèmies, dites i aforismes	208
2.1.2.3. Etimologies	210
2.1.2.4. Descripció dels jocs	210
2.1.2.5. Notes històriques, culturals, artístiques i folklòriques	211
2.1.2.6. Cantarelles	214
2.1.3. Classificació i estudi dels jocs	219
2.1.3.1. Jocs de força	221
2.1.3.2. Jocs de llançament	222
2.1.3.2.1. A distància	222
2.1.3.2.2. De precisió	223
2.1.3.3. Jocs de lluita	225
2.1.3.4. Jocs de locomoció	225
2.1.3.5. Jocs dansats	226
2.1.3.6. Jocs de cercar o caçar	227
2.1.3.7. Jocs de triar o parar	228
2.1.3.8. Jocs d'imitació	228
2.1.3.9. Jocs d'enginy	230

2.1.3.10. Jocs de taula	230
2.1.3.11. Jocs de festa	231
2.1.3.12. Jocs amb elements naturals	233
2.1.3.13. Jocs amb animals	233
2.1.3.14. Moixaines i jocs afectius	234
2.1.4. Edició, estudi i publicació del recull manuscrit	235
3. L'estudi de la cançó en el folklore català del tombant de segle. Estat de la qüestió	237
3.1. El cançoner vallenc	264
3.1.1. Context, localització i conservació dels materials	264
3.1.2. Presentació i estructura del contingut de les fitxes	266
3.1.3. Les informants	267
3.1.3.1. Francesca Pàmies Mateu	268
3.1.3.2. Pepa Barrabeig Sans i Rosa de l'Andreueta de ca la Tessa	269
3.1.3.3. Francesca Vallespinosa Català	270
3.1.3.4. Francesca Ribas Mallorquí	271
3.1.4. Classificació i estudi de les cançons	271
3.1.4.1. Cançó llarga	274
3.1.4.1.1. Sobre temes religiosos	274
3.1.4.1.2. Sobre l'amor, el festeig i el matrimoni	276
3.1.4.1.3. Sobre fets històrics i llegendaris	277
3.1.4.1.4. Sobre la mort	278
3.1.4.1.5. Sobre temes burlescos	278
3.1.4.1.6. Altres	280
3.1.4.2. Cançó curta	281
3.1.4.2.1. Sobre temes religiosos	282
3.1.4.2.2. Sobre l'amor, el festeig i el matrimoni	283
3.1.4.2.3. Sobre la mort	284
3.1.4.2.4. Sobre temes burlescos	285
3.1.4.2.5. Sobre quintos	285
3.1.4.2.6. Altres	286
3.1.4.3. Cantarella d'infants	286
3.1.4.4. Cançó de Nadal	288
3.1.4.5. Cançó de Bressol	288

CONCLUSIONS	290
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	300
ANNEXOS	320
ANNEX I. Àlbum fotogràfic de la família Ribas Vallespinosa	322
ANNEX II. Arbre genealògic de la família Ribas Vallespinosa	330
ANNEX III. Base de dades de la contribució de la clerecia dels territoris de parla catalana a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya	331
a) Taula general	331
b) Taules individuals	347
ANNEX IV. Transcripció del relat biogràfic d'Eusebi Ribas escrit per Francesca Ribas Mallorquí	445
ANNEX V. Fotografies de les informants del cançoner vallenc	453
ANNEX VI. Mostra d'una fitxa microfilmada del cançoner d'Eusebi Ribas de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya	455
ANNEX VII. Mostra d'una fitxa del manuscrit original de l'aplec de jocs tradicionals de Valls	456
ANNEX VIII. Índex de títols del cançoner vallenc	457
ANNEX IX. Llista de publicacions derivades de la tesi doctoral	471

BENVINGUDA

Sense abandonar la meva condició d'home d'avui, confesso una passió obstinada pel passat. Sempre he pensat que tafanejar les fotografies, els arxius i, en definitiva, els records personals dels absents retalla la distància cronològica de les èpoques. També és ben cert, tal com escrivia el poeta Miquel Martí i Pol, que ens ha tocat un espai molt concret de la història i un minúscul territori per viure-la. Per això, en els darrers set cursos acadèmics, entre el màster de Llengua, Literatura i Cultura Catalanes i el programa de Doctorat en Estudis Humanístics de la Universitat Rovira i Virgili, m'he familiaritzat amb persones i llocs que ens han precedit com si encara es trobessin entre nosaltres. En alguns casos, he de reconèixer que la connexió entre els dos mons ha estat aclaparadora, fins al punt de no poder distingir, del tot, les diferències habituals del salt temporal. Aquí deixo set records per a set anys: si els llegiu amb introversió, us adonareu que la línia que separa el present del passat a vegades pot ser molt fina.

I. Recordo el dia que vaig sentir a parlar de mossèn Eusebi Ribas per primera vegada. Corria la tardor de 2014 i era a l'Arxiu Municipal de Valls per trobar el tema del meu Treball de Final de Màster. Hores abans havia telefonat al Jep Martí, l'arxiver, i l'havia advertit de les meves intencions. Només entrar, damunt de la taula de consulta ja m'esperava un llibre manuscrit amb un recull de jocs d'abans compilats a la ciutat. Tenia les cobertes folrades de paper fi i sense tocar-lo no pregonava el seu propòsit. El vaig obrir i, encara no sé ben bé per què, el vaig olorar. En la seva benvinguda, vaig pensar que era un material força artístic, fet amb molta gràcia, i durant una bona estona vam intercanviar impressions amb l'arxiver sobre tot allò que podia amagar l'obra i l'autor. En l'entramat que es preveia, el Jep va deixar anar que «aviat algú hauria d'aprofundir-hi». Abans de marxar, encara em va donar uns pocs fulls mecanografiats aplegats amb una grapa rovellada. Era una mena de dietari signat per Fanny, la neboda del prevere.¹ Els vaig guardar a la bossa i vaig anar

¹ Durant el mes de febrer de l'any 2001, Francesca Ribas Mallorquí escriu un relat biogràfic d'Eusebi Ribas Vallespinosa, el seu oncle. Aquest treball és una petició del director de l'Arxiu Municipal de Valls, Jep Martí Baiget, que té la pretensió de recollir, per al fons personal del

cap a l'estació per tornar a la facultat. Després de pagar el bitllet, vaig seure a la part de darrere de l'autocar, ja que era la zona més tranquil·la de l'espai, i vaig obrir la carpeta per començar la lectura. Sabia que iniciava un viatge de difícil retorn i una sensació de nostàlgia em va fer posar la ment en blanc. Amb tot, semblava com si aquell relat, ple de paraules ofegades i silencis amagats, hagués necessitat durant anys algú a qui adreçar-se.

Estàvem parlant de mossèn Ribas. I la que conversava digué: *esto tienes que escribirlo porque es historia*. Potser tenia raó, ja que els jocs d'infància i els encants de joventut m'impedien veure els mèrits d'aquest oncle, germà del papa, que a més em fou padrí, padrina i sacerdot del meu bateig, que segons la partida de baptisme fou solemnement, al dia següent de nàixer, cosa que agraeixo molt. Aquest privilegi l'he disfrutat tota la meva vida (Ribas 2001: 1).

II. M'he adonat que en una tarda de primavera poden passar les coses més importants. El 5 d'abril de 2015, diumenge de Pasqua, vaig sortir de casa a primera hora de la tarda. El sol encara escalfava i feia un dia força quiet. Vaig enfilar el camí de la Creu, en direcció al Bosc de Valls, i vaig arribar al bosc de Peixets. Allà hi ha una de les cases més espectaculars de la partida i, fa uns anys, fins i tot va ser escenari del rodatge d'una pel·lícula. No recordo quina. Tot seguint la drecera, vaig passar enmig de les alzines sureres, úniques i genuïnes del lloc. Al final del camí, s'obria pas el bosc de Rodríguez, amb la casa rural en un primer terme i, més amunt, Villa Luisa que ho coronava tot. Hi vaig anar mentre pensava que, en un altra època, hi deuria haver viscut una gran senyora. Quan vaig arribar, el que més em va absorbir de l'espai va ser la capella que s'alçava a tocar d'un dels murs perimetrals de la casa. Tenia les voltes ensorrades i damunt de la llinda de la porta lluïa la inscripció «Capilla de las Mercedes».² Vaig pensar en la meva mare i després de llegir-la, vaig fixar la vista cap a terra, ja que alguna cosa sobresortia en l'esglaó de l'entrada. Es tractava d'una rajola hidràulica amb un dibuix força artístic de color gris. Era com si algú l'hagués posat allí per algun motiu i em vaig ajupir per agafar-la. Estava una mica bruta de pinassa, però no tenia cap bocí escantonat i es conservava prou bé.

prevere, un discurs singular amb una visió personal de l'única descendent viva que ha conegut el clergue. Vegeu ANNEX IV.

² Vegeu ANNEX I, imatge 11.

Vaig intuir que havia format part del paviment de l'interior de l'esglesiola i que amb el pas dels anys havia saltat del seu lloc original. De fet, es comentava que durant la Guerra Civil un grup d'exaltats va fer volar la capella que els senyors utilitzaven per oir missa a l'estiu. Com que m'agraden aquestes coses, vaig posar-me-la a la bossa i vaig marxar.

Al bosc de Rodrigues tenien un oratori. Venien a buscar a mossèn Ribas en una tartana, per celebrar la missa, que en aquell temps es celebrava d'esquena al públic. L'escolanet era el meu germà Francesc que parlava molt bé el llatí, doncs sent petit, admirava als senyors, que no els calia anar a missa de 12 (Ribas 2001: 5).

III. Des de 2016, molts divendres, i fins fa relativament poc, sopàvem tota la colla a casa de l'Eva. Era un pis força vell, al carrer Forn Nou de Valls,³ i la porta d'entrada era de color verd. El pany de l'escala es veia antic, i els esglaons que baixaven cap al soterrani estaven força desgastats. Es notava que havien suportat moltes vicissituds i els anys no havien passat en va. El que més m'agradava del lloc era el terra, una autèntica catifa de ciment feta amb ramells foscos i poncelles vermelles. Passejar-s'hi per damunt era com estar en un jardí. Al menjador, presidia una fornícula al mig de la paret. Ara era buida i acolorida segons el gust actual, però dècades enrere estic segur que havia acollit una estatueta d'algun sant o marededeu. A més, amb tot allò que m'explicava la meva amiga de l'antic propietari, la persona que havia habitat l'espai molts anys abans em resultava francament familiar.

Passà al carrer Forn Nou. Amb majordona. Una doneta petita que portava perruca. [...] Passà el front. La sabateria de baix tenia un sotano que s'instal·laven alguns veïns. La majordona demana lloc per al mossèn. Contesten que com és tan alt no podrien portar el pes. Ella contesta: ja baixarà sol (Ribas 2001: 2).

IV. Des de que van rehabilitar la casa, sempre intentava fer la mateixa drecera per passar-hi per davant. El pis principal havia quedat de revista, i els porticons barrocs de les dues obertures em tenien enamorat. Un dia, la sort va estar de la meva banda i vaig entrar-hi. Era un 15 de març de 2017 i des de llavors, cada matí surto al balcó a fer el primer cafè. Per començar, miro el carrer de dalt a

³ Vegeu ANNEX I, imatge 14.

baix i observo la gent que hi transita. Diuen que és un dels més antics de la ciutat i que servia per anar i tornar de Valls a Vilafranca. Tot just al mig de la via, i davant mateix de casa, s'aixeca l'església de Sant Antoni. Encara avui és ben activa, i els parroquians s'afanyen per no fer tard a missa de 10. El temple té una façana força artística i està presidida pel sant amb el porquet. Tot sovint m'imagino la quantitat d'esdeveniments que ha acollit al llarg dels segles, talment com si els pogués endevinar.

Van passejar el fèretre fins al Pati, davant d'on visqué molts anys. Baixà pel carrer de la Cort, carrer Roser, carrer S. Pere, en caps de dol de 4. Entrà a la Parròquia de S. Antoni. S'oficià el funeral i ja acabat, la majordona, que era hereva universal, feu llegir la còpia del testament (Ribas 2001: 3).

V. Darrerament, l'empremta que deixen algunes persones al conèixer-les se'm clava a l'ànima. En el cas de l'Ignasi Ferré, vam conversar a principis del mes de gener de 2018, però no en l'espai que jo hauria volgut. Ell havia viscut tota la vida a la plaça del Pati, en el mateix edifici dels Ribas Vallespinosa.⁴ En un principi ens havíem de trobar allí, per xafar les estances que tants cops m'havia imaginat. L'estat de salut delicat de l'Ignasi i les obres de rehabilitació del pis principal de la casa ho van impedir. Amb tot, vam passar una tarda entranyable xerrant sobre el Valls del passat i el món que s'havia fos feia molts anys. L'home, en la seva explicació, tenia els ulls brillants i deixava anar un fil de veu que de mica en mica s'apagava. Les pauses eren freqüents però força breus, i en una d'aquestes parades vam berenar torrades amb mantega. Coneixia abastament la vida del prevere i setanta anys enrere havien conviscut com autèntics germans. Em vaig acomiadar de l'Ignasi gairebé a l'hora de sopar i des de la seva butaca em va dedicar un «a reveure». L'Ignasi va morir el dia 23 d'aquell mateix mes, a l'edat de 96 anys.

Va fer la poesia de l'Ignasi Ferré, per a la Primera Comunió.

Quan vingueres aquí al món,
el Senyor m'encarregà,
que et guiés pel camí bo,

⁴ Vegeu ANNEX I, imatge 13.

i que't guardés de pecar.
El camí que has de seguir,
per al cel poder anar,
les ampres aquest matí,
al moment de combregar.
Si li ets sempre fidel,
i combregues amb fervor,
anirem tots dos al cel,
vivint sempre allí d'amor.

El teu àngel guardià. Per Eusebi Ribas (Ribas 2001: 4).

VI. Al creuar la portalada, vaig pensar que feia temps que no visitava el cementiri de Valls. Tot just la setmana anterior s'havia celebrat la festa de Tot Sants i els nínxols encara feien goig. També es notava que l'enjardinament de les zones verdes tenia un manteniment acurat i la temperatura suau d'aquell migdia del mes de novembre de 2019 va donar, al moment, una atmosfera prou agradable. Vaig dirigir-me decididament cap al panteó de Francesc Civit, al final de tot del recinte. Es tractava d'una petita capella d'estil modernista, austerament ornamentada i abandonada des de feia gairebé vint anys. Després de fotografiar-la, vaig entretenir-me a resseguir totes les inscripcions de la llosa de marbre com si hagués de descobrir alguna cosa nova. El responsable del cementiri, entretant, feinejava a prop meu i em va preguntar si buscava alguna cosa en concret. Confiat, jo vaig contestar-li que visitava un capellà que era enterrat allí. Ell, molt sorprès, em va preguntar el nom del sacerdot i va somriure. Mossèn Ribas havia estat la primera persona que el treballador havia exhumat i ho recordava d'una forma prou clara. Ho havia fet davant de la insistència i a petició de Francesca Ribas, una persona, segons ell, amb un fort caràcter i peculiar en les seves dèries. Sembla que la neboda del prevere va etzibar-li que «ja era hora de reunir a tota la família, després d'anys de recances». Avui, el prevere descansa amb ella, i en el mateix nínxol que els seus pares, per a l'eternitat.⁵

Aquesta majordona era molt amiga de la mare de les Civits del carrer d'en Bosc. Segons la cosina Pilar Ribas, li feien molts petons i al morir els hi deixà tot. Doncs tot

⁵ Vegeu ANNEX I, imatge 15.

el de mossèn Ribas és allí. Avui ja són mortes. La gran fa pocs dies. La casa està sellada i busquen els familiars més propers (Ribas 2001: 3).

VII. El 23 de març de 2020 vaig acabar d'escriure aquestes paraules de benvinguda. Ho vaig fer confinat a casa, a causa de la pandèmia mundial del coronavirus, que tantes desgràcies personals i conseqüències negatives ha portat a la societat actual. En aquest dia, l'Església catòlica commemora la memòria de Sant Josep Oriol, que té una devoció particular a Barcelona. Com una ironia del destí, al personatge se li atribueixen poders profètics i miraculosos, amb la curació de nombrosos malalts en una època en què la sanitat pública era inexistent i només els rics podien accedir als professionals de la salut. Sant Josep Oriol s'entregava als desvalguts i els atenia amb els mitjans que eren al seu abast: els rentava les ferides, els posava unguents, els donava remeis casolans, els atenia i pregava amb ells.

L'estança. Una sala plena de cadires, una escopidora, el bust de la seva mare d'argila, fet per ell. A la paret un quadre de Sant Josep Oriol, patró dels capellans barcelonins. Una llibreria plena de llibres grossos de pergamí. El balcó. Al costat la cadira del cardenal, així l'anomenava, el seient i el respaldo de pell vermella, clavada amb tinxes grosses de metall groc. Allí s'assentava el cardenal Vidal i Barraquer quan el visitava (Ribas 2001: 1).

Final. S'ha de ser receptiu amb tot allò que ofereix la vida. Els estímuls quotidians, per dissimulats que siguin, poden conduir-nos a fer descobriments extraordinaris, i en aquests set anys he pogut trobar les històries que buscava d'una manera inconscient, des de feia temps. A través de la perspectiva cronològica, també és gratificant observar la progressió personal i professional que s'aconsegueix. He de dir que això ho atribueixo a la capacitat innata que encara tenen algunes persones per ajudar les altres. És ben cert que qualsevol projecte de certa envergadura requereix d'un bon cop de mà i, per aquest motiu, al començament de tot vaig fer una promesa que ara he de concretar: agrair a totes les persones que han intervingut en aquest treball, ja sigui d'una forma directa o en una segona línia.

A la Carme Oriol. A mons pares i a ma padrina. A l'Enric Ferré. A una colla d'amics. A l'altra colla d'amics. Al Pere Navarro, a l'Emili Samper i a la resta de personal del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili. Als membres del Grup d'Estudis Etnopoètics de l'Institut d'Estudis Catalans. Al Quim Mañós, al Jep Martí, al Jordi París i al Manel Fuentes. A la Pilar Vives i al José Luís Vicente. Al Francesc Sans. A l'Ignasi Ferré i al Joan Fabra. A la família Ribas Banús. A tots, gràcies de cor. Les pàgines les he escrit jo, però el talent i la inspiració els he après de vosaltres.

INTRODUCCIÓ

1. Estat de la qüestió i justificació del treball

La tesi doctoral⁶ que presento vol reivindicar la figura de mossèn Eusebi Ribas Vallespinosa com a folklorista. Per a fer-ho, s'estableix, en primer lloc, quin és el marc general en què es produeix la participació de l'Església en el conreu del folklore català entre la segona meitat del segle XIX i la primera meitat del segle XX. En segon lloc, es fixa quina és la contribució que fa el clergat en la història del folklore del país en aquest període i, en concret, en el projecte de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. També, de quina manera ha tractat aquestes intervencions la bibliografia especialitzada. Per últim, i a nivell més particular, es recullen les aportacions que han fet diversos autors sobre Eusebi Ribas Vallespinosa (Valls, 1874-1959) abans de l'aparició d'aquesta tesi doctoral.

Amb l'arribada de la Renaixença, a meitats del segle XIX, l'Església catalana s'adapta a la modernitat i aconsegueix una vitalitat molt superior a la de l'Església espanyola de l'època. Tal com apunta Josep Massot Muntaner a *L'Església catalana al segle XX* (1975: 18), la institució es fa seus els principis en defensa de la llengua, la cultura i les aspiracions nacionals en sintonia amb el moviment cultural i literari que ha sorgit. Aquesta nova filosofia és encarnada per Josep Torras i Bages, sacerdot barceloní i bisbe de Vic a partir de 1899, que esdevé un autèntic mentor en el projecte que vol trobar un nou encaix entre la societat civil catalanista i el catolicisme.

El pensament de Torras i Bages, no és, ni de bon tros, únic en l'època. L'eclesiàstic Josep Morgades Gili és un altre personatge que defensa que l'acció pastoral ha d'anar en consonància amb els nous temps i ha de servir per revitalitzar la influència de l'Església sobre la societat catalana, tal com afirma Josep Fontana en el pròleg del llibre *El bisbe Morgades i la formació de l'Església*

⁶ Aquesta tesi doctoral s'emmarca en la línia d'investigació d'etnopoètica i folklore del Grup de Recerca Identitats en la Literatura Catalana (GRILC) de la Universitat Rovira i Virgili, reconegut (2009 SGR 644) i consolidat (2014 SGR 755; 2017 SGR 599) per la Generalitat de Catalunya. A més, s'inscriu en els projectes d'I+D «L'estudi diacrònic de la literatura popular catalana: fons inèdits i recursos a la xarxa» (ref. FFI2015-64128), finançat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat per al període 2016-2018) i «Literatura popular catalana: gèneres, conceptes i definicions» (ref. PGC2018-093993-B-100 MCIU/AEI/FEDER, EU) finançat pel Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats.

catalana contemporània, de Jordi Figuerola (1994: 9). En una altra línia, Figuerola (1994: 406) destaca un fet que materialitza i contribueix a consolidar la proposta d'aquests eclesiàstics. Es tracta de la commemoració del Mil·lenari de Montserrat com a punt de partida del nou nucli actiu de l'Església catalana, l'any 1880. L'any 1912, per altra banda, Antoni Maria Marcet pren possessió com a abat del monestir montserratí. Introdueix el català com a llengua oficial de la institució i, tal com evidencia Josep Massot a *Església i societat a la Catalunya contemporània* (2003: 312), l'indret esdevé, definitivament, centre neuràlgic de la cultura catalana des d'on es promou l'edició i la publicació de llibres en català.

L'alçament militar de Miguel Primo de Rivera, el 1923, limita la llibertat i la singularitat de l'Església a Catalunya, considerada perillosa per a la «unitat nacional» de l'Estat espanyol. No obstant això, el general topa amb el convenciment de Francesc d'Assís Vidal i Barraquer, bisbe de Solsona, arquebisbe de Tarragona i cardenal. La dictadura intenta, per tots els mitjans, devaluar-lo i apartar-lo del focus cultural català, i «la persecució s'estengué a capellans, humils rectors i vicaris, que han sofert tota mena de vexacions i que han estat greument perjudicats» (Muntanyola 1976: 162).

Després de la renúncia de poders de Primo de Rivera, les eleccions plebiscitàries de 1931 porten per a l'Església del país una nova era social i cultural favorable. Massot (1975: 24) apunta que en aquests anys la institució eclesiàstica viu certa vitalitat en un context relativament plàcid, en contrast amb els anys precedents i amb l'ambient convuls, anticlerical i violent que es viu a Espanya. Ara bé, la redacció de la nova constitució representa la fi de la unió de l'Església amb l'Estat i l'agitació social de la revolució de l'octubre de 1934 obre un panorama tèrbol que tindrà conseqüències nefastes per a la institució. En aquest sentit, l'estiu de 1936, amb un nou cop d'estat militar, Espanya inicia una guerra civil que durarà tres anys. La persecució religiosa i la destrucció del patrimoni de l'Església són constants en els primers moments del conflicte, que es tradueixen en una autèntica sagnia del clergat català i un fracàs en l'intent de crear una institució oberta, progressista i avançada a l'època.

L'1 d'abril de 1939 s'instaura una dictadura de quaranta anys encapçalada pel general Francisco Franco. Molts dels clergues i religiosos supervivents de la persecució de la guerra accepten el nou estat, tot esperant temps millors per a la cultura i la llengua de Catalunya (Massot 2003: 262). A més, per una banda, la institució, que encara beu de la figura de Vidal i Barraquer, ara a l'exili, pateix una depuració i una submissió al règim. Per l'altra, la victòria del feixisme comporta l'enaltiment del catolicisme més conservador com a pilar fonamental de la societat, juntament amb el poder civil i militar.

En els anys que transcorren entre l'aparició de la Renaixença i l'inici del franquisme, és evident que l'Església catalana, que ha conviscut amb diferents realitats i escenaris històrics, ha desenvolupat un paper destacat en la defensa de la cultura del país. Per a fer-ho, la institució plenament arrelada al territori ha comptat amb un clergat que ha fet aportacions importants a la memòria comuna i religiosa. En això, sota la influència de personalitats ja esmentades com Torras i Bages, Morgades, l'abat Marcet o Vidal i Barraquer, es crea un nou clima intel·lectual que consisteix en la presa de consciència i valorització de la cultura autòctona.

El bisbe Torras i Bages, en el llibre *La tradició catalana* (1981: 35), exposa que s'han d'entendre les expressions populars com una evidència del substrat religiós que amara la personalitat catalana. Aquesta realitat, anomenada folklore, es converteix en una línia d'actuació a assumir, també per a l'Església, per tal de projectar la nova concepció nacional que busca la societat, amb aires renovadors i amb l'esperit de tornar als orígens cristians del país. En aquest punt, tal com apunta Josefina Roma a «Mn. Francesc Baldelló i la difusió per ràdio i premsa del seu Folklore Litúrgic» (2017), nombrosos rectors i preveres locals fan ús de la seva condició de persones d'influència en el territori per iniciar una tasca de recerca i de preservació de les formes del folklore que mostren cert decandiment o un trencament de la transmissió generacional a causa de l'arribada de la modernitat amb el nou segle:

Podríem fer un paral·lelisme amb la tasca de molts metges rurals en la confecció de les 'topogràfiques mèdiques'[...]. En el cas dels mossens rurals, aquestos restaven lluny

de les disposicions centrals de l'Església [...]. És així que hem d'entendre la tasca de tants metges i clergues que es posen a investigar en la població on els ha tocat exercir. Per una altra part, els que residien a la ciutat, i tenien relació amb diferents pobles, se sentien empesos també a fer reculls de la seva especialitat, més comparatius, potser, però seguint una certa tendència que considerava una necessitat anar recollint els costums que es perdien, sobretot amb el contacte de les novetats ciutadanes (Roma 2017: 10).

Llorenç Prats, Dolors Llopart i Joan Prat a *La cultura popular a Catalunya: Estudiosos i institucions 1853-1981* (1982) apunten en la mateixa línia. Els autors defensen que hi ha mostres evidents d'una presència notable del clergat català en el conreu del folklore. Alhora, manifesten que encara no s'ha tractat el tema amb les consideracions que es requereixen. En aquest sentit, aquesta tesi doctoral s'emmarca precisament en la línia que obren els autors i, així, en la primera part del treball s'estudiarà i es posarà en relleu el paper que desenvolupa l'àmbit eclesiàstic del país en la recol·lecció de materials procedents de la tradició oral popular:

És interessant de notar l'alt percentatge de capellans i dones entre aquests informants esporàdics, així com l'aparició eventual entre ells, d'algunes altes figures de la literatura catalana com Víctor Català, Joaquim Ruyra, Ventura Gassol... Especialment el paper del clergat en el conreu del folklore és un aspecte digne de consideració i que hauria d'estudiar qui s'interessi per tractar la història local dels nostres folkloristes (Prats, Llopart, Prat (1982: 96).

En aquesta tendència, molts folkloristes també aprofiten l'experiència dels sacerdots com a informants privilegiats per a l'arreglada de dades i materials. Rossend Serra i Pagès, per exemple, compta per a diverses revistes de Ripoll, com *El Catllar* o *Scriptorium*, «amb articles de mossens que veien les revistes com un vehicle per donar sortida a la seva experiència local» (Roma 2017: 11).

L'any 1922 apareix l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, el projecte cultural que aplega una participació més destacada del clergat del país en el conreu del folklore. El projecte té per objectiu la recerca i l'estudi de cançons populars. Per a aconseguir-ho, es fa una crida a la participació dirigida a entitats, societats culturals, centres excursionistes i personalitats destacades. També s'articulen

tres línies de treball bàsiques: les missions de recerca, els concursos i les donacions particulars. El corpus documental que s'obté de la iniciativa esdevé la col·lecció més substancial de materials d'origen popular de la història musical i folklòrica catalana.

Cal destacar que una part de les proclames de l'OCPC van adreçades a entitats eclesiàstiques. Els rectors de les diverses parròquies del país esdevenen el millor nexa d'unió entre les pretensions acadèmiques del projecte i el poble, la font primària dels materials que interessa recollir. En aquest sentit, en els inventaris de materials de l'Obra del Cançoner es destaquen, per una banda, les aportacions nombroses que fa el clergat d'arreu del territori amb la tramesa d'aplecs i reculls de literatura oral popular i folklore. Per l'altra, els dietaris de les missions de recerca evidencien una participació molt destacada de mossens i rectors locals durant l'estada dels missioners al municipi. A tall d'exemple, cal posar en relleu noms d'eclesiàstics coneguts com els de Gabriel Adrover Bauçà, Higini Anglès Pàmies, Francesc Baldelló Benosa, Cosme Bauzà Adrover, Camil Geis Parragueras, Salvi Huix Miralpeix, Josep Maideu Auguet, Joan Puntí Collell, Joan Sala Salarich o Joan Serra Vilaró. Un altre clergue que sobresurt com col·laborador de l'Obra del Cançoner és Eusebi Ribas Vallespinosa, en aquest cas a nivell local i a causa de les donacions que va fer a l'Obra del Cançoner.

Eusebi Ribas Vallespinosa neix a Valls, el 31 de gener de 1874 i mor el 13 d'agost de 1959 a la mateixa ciutat. Amb una personalitat polifacètica, a més de capellà, se l'ha definit com a arxiver, escriptor, fotògraf, pintor, periodista, folklorista i historiador. L'any 1908 és nomenat beneficiat de l'església arxiprestal de Sant Joan de Valls i, amb aquest títol, el prevere desenvolupa diversos càrrecs i s'implica generosament en la vida social de la ciutat. En aquests anys també es localitza la major producció literària, acadèmica i artística de mossèn Ribas. S'interessa per tot allò relacionat amb la historiografia, la musicologia, l'art i el folklore locals, i és fidel recol·lector de materials relacionats en aquests àmbits. Entre els anys 20, 30 i 40 del segle XX es dedica a recollir tot tipus de mostres que fan referència a expressions folklòriques genuïnes del caràcter lúdic social, com són els jocs tradicionals, el ritual de les festes, els costums, les cançons populars, etc.

No obstant això, tot i l'evidència multidisciplinària del personatge, les obres de consulta i la poca bibliografia que parlen sobre Eusebi Ribas ho fan destacant, simplement, el seu perfil com a arxiver, historiador o prevere.⁷ A més, la majoria de referències textuais es troben localitzades en publicacions de caràcter local, reculls de premsa de l'època i notes bibliogràfiques en treballs de recerca que se serveixen dels materials més coneguts del folklorista. Eugeni Perea, en aquesta línia, en el treball *Historiografia religiosa de l'Arxidiòcesi de Tarragona, (1606-2007): Estat de la qüestió*, constata que cal arrencar de l'oblit la figura del prevere vallenc amb una referència clara: «Ens cal reivindicar l'obra de mossèn Eusebi Ribas» (Perea 2010: 153).

Pel que fa al corpus de publicacions de diversos autors o els diferents recursos que fan referència a Eusebi Ribas i la seva obra convé destacar, en primer lloc, alguns articles apareguts en setmanaris de premsa local i comarcal, inventariats per l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp. Cèsar Martinell, el 5 de setembre de 1919 publica a *La Crònica de Valls* el treball «L'Art a Valls». Aquesta publicació té com a punt de partida l'obra de Ribas titulada *Monografia de la Iglesia parroquial de Sant Joan Baptista de la ciutat de Valls*, un treball que surt publicat en diversos números entre 1915 i 1916 en el periòdic *La Veritat*. Així ho descriu Martinell en una de les notes:

Una descripció més detallada d'aquesta porta es troba a la monografia d'aquesta Parroquial Iglesia escrita per D. Eusebi Ribas i Vallespinosa, Pvre., premiada en los jocs florals de Valls en l'any 1911. És una monografia molt interessant, i a ella hauré de referir-me algunes vegades al tractar de coses de les iglésies de Valls (Martinell 1919: 2).

Martinell és un vallenc polifacètic que, a més d'arquitecte, és investigador, divulgador i historiador de l'art. Manifesta molt d'interès en la figura i l'obra de mossèn Ribas, tal com ho demostren les nombroses referències en alguns dels

⁷ Aquest és el cas de l'entrada al *Diccionari d'historiadors de l'art català, valencià i balear*, que descriu els àmbits de treball d'Eusebi Ribas solament enfocats en «Art renaixentista, art barroc i heràldica». [*Diccionari d'historiadors de l'art català, valencià i balear*: <https://dhac.iec.cat/>. Data de consulta: 28 de març de 2020].

seus treballs. El 10 de juliol de 1915, publica a *La Crònica de Valls* un escrit monogràfic del pintor Jaume Pons (1671-1730), un artista que deixa un bon llegat d'obres en els diversos temples vallencs. I és precisament Eusebi Ribas qui fa un minuciós inventari de Pons a disposició dels estudiosos i entesos en la disciplina. Cèsar Martinell, una vegada més, utilitza com a font principal els materials del clergue que, segons ell, «esdevenen un autèntic tresor que no sempre es valora com cal» (Martinell 1915: 2).

En un altre nivell, en l'edició del 13 d'abril de 1916 de *La Veritat* apareix una interessant notícia de Josep M. de la C. Janer i Torner sobre la voluntat de Ribas de publicar periòdicament uns quadres de costums de Valls en la secció «Pàgina Mariana» d'aquest periòdic:

No tenint ja que fer, amb Mn. Ribas parlàvem de tasques periodístiques, al cap de la taula de la redacció, front la finestra qual típic carrer dels Espardenyers dona. I de sos llavis, n'eixí una bella pensada. La de publicar un seguit de quadrets de costums vallenques. I tot alhora, inspirat per ses paraules, com en cinematogràfica cinta, anaren desfilant per ma ment, totes les costums pròpies del nostre poble, i les figures dels homes més o menys cèlebres, amb quins hi estan íntimament lligades i perfectament retratades al viu, com també els carrers i places, llocs i fontanes que tan típiques en són de nostra ciutat (Janer 1916: 4).

«Pàgina Mariana» és un apartat editat per la Congregació Mariana de Valls. Tots els materials que s'hi publiquen han d'autoritzar-se per part de la junta d'aquesta entitat religiosa. Fos com fos, i tot i que Ribas n'és un congregant destacat, en edicions posteriors de *La Veritat* no apareix cap referència a aquests materials.

En un altre sentit, el treball monogràfic d'Eusebi Ribas titulat «Folklore vallenc. Jocs amb auca i llur descripció etimològica» ha estat objecte d'estudi i catalogació en el meu treball de final del màster d'Estudis Superiors de Llengua, Literatura i Cultura Catalanes de la Universitat Rovira i Virgili que vaig presentar durant el curs 2014-2015. També la historiadora vellenca Pilar Vives s'hi refereix en el *Diari del mestre Josep Pinyol Mauri de l'escola pública de nens de Valls. Anys 1853-1855*:

Per aquesta època hi havien molts cups, quasi en totes les cases i s'havien de tapar, ho feien amb argila que anaven a buscar al torrent de Sant Francesc. Això va afavorir l'aparició d'un joc de nens que feien per aquesta època i es deia Santa Lluna: es fa una cassoleta de fang argilós com una lluna amb un fons ben prim, se la rebat per terra fent-la esclatar. L'aire comprimit l'explota, fent-li un forat, el qual ha de tapar l'altre company. Per jugar es fa el diàleg:

-Santa Lluna.

-Hi ha Fortuna?

-Ja ha petat?

-Sí. Bernat! (Vives 2008: 52).

Un dels casos més especials que referencia les aportacions d'Eusebi Ribas es troba a *Història de Valls: extractes de les 'Anotaciones de la historia de Valls'*, a cura de Joan Papell i Julio Luís Quílez. Aquesta publicació és una edició comentada del manuscrit «Anotaciones de la historia de Valls por un vallense, anno MDCCCLXXXIV», i que Ribas transcriu. De fet, el clergue no es limita a fer-ne una transcripció literal, sinó que hi fa la seva aportació ampliant la informació extreta de les seves anotacions i quaderns de treball, tal com ho afirmen Papell i Quílez, el 1999, en la seva edició: «Sembla que la intenció de mossèn Ribas fou la de publicar les 'Anotaciones (...)', corregides i ampliades amb noves aportacions per la seva part» (Papell, Quílez 1999: 12). És evident, doncs, que Ribas té un extens treball de camp fet, inèdit, a disposició de treballs de recerca, estudiosos i erudits locals.

Un altre dels àmbits que cal destacar de les obres que es refereixen a l'autor és el corpus d'estudis de temàtica castellera que tracta la figura d'Eusebi Ribas. Són un seguit de treballs que fan referència explícita a les obres i les aportacions del clergue en l'àmbit dels castells a Valls i al Camp de Tarragona, un sector molt particular tractant-se de la ciutat vallenca. Sovint, les referències a Ribas sostenen que era un entès i aficionat del món casteller i que gràcies a ell disposem d'una informació valuosa per a la història dels castells. En aquest sentit, es pot parlar d'una estreta relació amb un altre personatge d'una condició similar a la de Ribas: Francesc Blasi i Vallespinosa. Blasi és un industrial i escriptor vallenc, d'edat propera a Ribas i amb inquietuds culturals i de recerca semblants al clergue. Pere Ferrando l'any 2010 en el seu article *El cinc amb*

agulla i altres invents castellers afirma que el clergue, a més de ser un entès i aficionat al fet casteller, documenta i transporta de textos antics la informació que creu d'interès per a la crònica castellera del moment:

Per acabar amb l'anàlisi d'aquesta primera referència ens aniria bé conèixer una mica el seu informant, ja que Blasi, amb 8 anys el 1883 difícilment pot recollir la seva experiència personal. Efectivament Blasi reconeix que aquestes informacions les ha rebut de Mossèn Ribas [...] el qual, a la vegada ho havia recollit de 'boca de gent entesa i de documents antics'. L'al·ludit mossèn no és cap altre que l'historiador i arqueòleg vallenc mossèn Eusebi Ribas i Vallespinosa (1874-1959), autor de diversos textos on demostra la seva afició i coneixements dels castells. Com veiem Ribas era tan sols un any més jove que Blasi; per tant cap dels dos copien les gestes viscudes en primera persona, malgrat la seva més que demostrada afició castellera, si no que ho van fer mitjançant una tercera, amb el perill que acostuma a haver-hi alhora de transcriure dades i dates (Ferrando 2010).⁸

Uns anys més tard, Francesc Blasi en la seva obra *Els castells dels xiquets de Valls* fa referència, en diverses ocasions, a la tasca d'Eusebi Ribas com a entès en documentació vinculada a l'arxiprestal de Sant Joan Baptista de Valls, entre d'altres:

Evidentment, la tradició i la història ens donen també aquest qualificatiu, per tal com l'historiador vallenc mossèn Eusebi Ribas ens cedeix una còpia d'un document de l'arxiu de la comunitat de preveres de Sant Joan, en el qual, en ressenyar les festes celebrades a Valls el dia 18 de maig de 1878, a honor de la Verge del Lledó, s'hi esmenten els «castells dels xiquets, o sea torres de hombres unos sobre los otros hasta la altura de siete, ocho o nueve hombres». Com veiem, aquesta nota es refereix als castells dels Xiquets de Valls (Blasi 1997: 12).

En la mateixa obra, Blasi recull una interessant observació sobre la tasca del clergue i la seva aportació en la història dels castells. Situa Eusebi Ribas com un dels personatges que puntualitza sobre el moment de traspàs en la denominació del ball de Valencians cap a castells. És més, l'autor afirma que Ribas aporta la dada més antiga que es coneix fins avui dia d'una actuació castellera a Valls, si

⁸ Article aparegut al portal en línia www.webcasteller.cat el 20 de setembre de 2010.

s'accepta la hipòtesi que el fet casteller actual ha derivat dels primitius balls de Valencians del segle XVII i XVIII:

La primera cita de l'existència d'aquest ball, precisament, pertany a Valls i ens la dona un vallenc, el notable historiador i arqueòleg mossèn Eusebi Ribas, en relatar les primeres festes decennals a honor de la Verge de la Candela, de Valls, celebrades l'any 1791 «Monografía de la devoción a la Virgen de la Candela de Valls». En aquest relat, l'autor especifica que en les al·ludides festes prengueren part alguns balls populars, «que ja estaven en ús l'any 1712», referint-se a unes festes celebrades a Valls el dia 5 de maig d'aquell any [...]. En aquest dia, entre altres balls populars, sortí també el ball de Valencians, segons consta en l'Arxiu de la Rda. Comunitat de Pvres. de Sant Joan, de Valls.

[...]

La data, doncs, del 5 de maig de 1712 és la més reculada que tenim fins avui de l'existència dels castells a Valls, si acceptem que el seu origen deriva del ball de Valencians (Blasi 1997: 16).

Aquesta mateixa observació també la recollirà Joan Climent el 2013 en l'obra *Els castells de Valls i els inicis de les colles vallenques (s. XIX)*. Aquest autor dedica el capítol IV d'aquesta publicació a Eusebi Ribas com a estudiós del folklore i erudit local, i en fa especial esment en aquell mateix treball titulat *Monografía de la devoción a la Virgen de la Candela de Valls*, que el religiós publica el 1911 i que compila les actuacions castelleres i les dels balls populars de les festes en honor a la Mare de Déu de la Candela. Climent també el situa com l'artífex que sap trobar la referència més antiga d'una actuació castellera a Valls documentada fins al moment:

Origen dels castells en el ball de Valencians: I a casa nostra, mossèn Eusebi Ribas en troba el testimoni més antic -per ara- en un document de l'arxiu parroquial, corresponent a l'any 1712. Resulta evident, per tant, que els immediats antecessors dels castellers han de cercar-se en 'lo Ball de Valencians' (Climent 2013: 19).

Per últim, Joan M. Ventura en l'article «L'apassionant món dels castellers», publicat l'any 1985, també para especial atenció en la informació que dona el clergue sobre el punt inflexió entre el ball de Valencians i els castells, i la primera actuació castellera documentada a la capital de l'Alt Camp:

Heus ací com s'ha retornat a una tradició respecte la qual molts dels nostres historiadors han estat escorcollant arxius per a trobar els seus inicis, sense poder assegurar cap d'ells on exactament van néixer. L'historiador vallenc mossèn Eusebi Ribas, diu que en un document de l'arxiu de la comunitat de preveres, de Sant Joan estava escrit que el dia 18 de maig de 1878 s'hi esmenten els castells dels xiquets (Ventura 1985: 4).

2. Descripció dels objectius

La tesi doctoral que presento té cinc objectius definits. El primer consisteix a reivindicar la contribució que ha fet l'Església en la història del folklore de Catalunya entre la segona meitat del segle XIX i la primera del XX.

El segon objectiu pretén investigar la col·laboració d'un nombre considerable de clergues del país en diversos projectes i iniciatives de recerca folklòrica, com pot ser l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya.

El tercer objectiu planteja crear una biografia solvent d'un dels preveres que col·labora amb l'Obra del Cançoner, Eusebi Ribas Vallespinosa, en el context històric i cultural de l'època, tenint en compte la seva trajectòria vital com a beneficiat de la Comunitat de Preveres de l'església arxiprestal de Sant Joan de Valls.

El quart objectiu de la tesi és obtenir un inventari de la producció de l'autor mitjançant el buidatge de tot el seu fons personal, per tal d'aconseguir la llista bibliogràfica més completa fins a dia d'avui de l'obra d'Eusebi Ribas.

El cinquè objectiu pretén reivindicar l'autor vallenc com a folklorista, a través de la sistematització de la producció acadèmica i l'estudi de la seva obra. En aquest sentit, es vol recuperar la tasca folklòrica que l'eclesiàstic du a terme a Valls i la comarca amb la recol·lecció de materials, la redacció d'inventaris i la confecció d'aplec de literatura oral popular. A més, aquest objectiu es pot concretar en dos eixos de treball diferenciats. Per una banda, una edició i estudi de l'aplec de jocs

tradicionals de Valls que Eusebi Ribas presenta als Jocs Florals de les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela de 1951, amb el títol «Folk-lore vallenc. Jocs amb auca i llur descripció històric-etimològica». Per altra banda, una classificació i un comentari de l'aplec de cinc-centes trenta cançons populars de Valls i la comarca que el prevere recull en els anys 20 i 30 del segle XX i que l'any 1932 cedeix a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, per a la còpia.

3. Metodologia i marc de recerca

Aquesta tesi doctoral s'emmarca en el programa de doctorat d'Estudis Humanístics que ofereix la Universitat Rovira i Virgili. Alhora, el projecte s'insereix en la línia d'investigació d'etnopoètica i folklore del Grup de Recerca Identitats en la Literatura Catalana (GRILC) de la Universitat Rovira i Virgili, reconegut (2009 SGR 644) i consolidat (2014 SGR 755) per la Generalitat de Catalunya. A més, s'inscriu en el projecte d'I+D «L'estudi diacrònic de la literatura popular catalana: fons inèdits i recursos a la xarxa» (ref. FFI2015-64128), finançat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat per al període 2016-2018) i «Literatura popular catalana: gèneres, conceptes i definicions» (ref. PGC2018-093993-B-100 MCIU/AEI/FEDER, EU) finançat pel Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats. Alhora, per a la realització del treball he comptat amb un ajut predoctoral per a la contractació de personal investigador novell (FI) de l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya per al trienni de 2016, 2017 i 2018 (2016FI_B 00072).

3.1. L'obtenció de dades

Des del punt de vista metodològic, per a l'elaboració d'aquesta tesi s'han tingut en compte tres eixos de treball: (1) Cerca, anàlisi i buidatge de materials publicats; (2) Consulta d'arxius i fons inèdits i (3) Recerca de fonts orals.

3.1.1. Cerca, anàlisi i buidatge de materials publicats

Per a la primera part de la tesi doctoral s'ha dut a terme, per una banda, un buidatge bibliogràfic d'obres i d'autors de referència en aquest camp per tal d'establir l'estat de la qüestió que defineix en quin grau i en quina forma l'Església ha estat present en la personalitat de la cultura catalana contemporània dels anys que conformen el pas del segle XIX al XX. Per altra banda, s'ha fixat quina ha estat la participació que ha tingut la clerecia en aquesta franja de la història del folklore català. L'obra que es pren com a referència per iniciar aquesta part de la investigació és l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, amb els diversos volums que contenen les memòries de les missions de recerca i els seus materials. Per la seva part, el Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació (CRAI), amb el «Llegat Vidal-Capmany»,⁹ i l'Arxiu de Folklore¹⁰ de la Universitat Rovira i Virgili han constituït els fons bibliogràfics principals de consulta d'aquests apartats.

Per a la segona part del treball, s'ha fet una recerca dels materials publicats per tal de definir el tractament que se li ha donat a la figura i a l'obra d'Eusebi Ribas Vallespinosa. L'acció ha permès localitzar un recull de premsa digitalitzada de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp¹¹ on s'apleguen bona part dels articles que el prevere escriu en diversos mitjans de comunicació. També, alguns apunts amb informació personal del personatge que han servit per redactar la nota biogràfica. La recerca a la xarxa, alhora, ha permès localitzar algunes obres digitalitzades que contenen referències directes a mossèn Ribas. Per altra banda, s'ha dut a terme una cerca de materials publicats en paper amb referències a l'obra o a la figura del clergue. En aquest escenari destaquen alguns articles de la revista *Cultura* que tracten sobre la figura del prevere i els treballs monogràfics de Ribas, de diverses temàtiques, que s'han publicat.

⁹ El CRAI de la URV compta amb el fons personal d'Aureli Capmany Farrés, que està compost per un important corpus bibliogràfic sobre estudis de folklore.

¹⁰ L'Arxiu de Folklore és una unitat de recerca del Departament de Filologia Catalana creada pels professors Josep M. Pujol i Carme Oriol l'any 1994. Neix com a conseqüència de l'activitat acadèmica duta a terme en l'àmbit dels estudis d'etnopoètica i folklore a la llicenciatura de Filologia Catalana de la Facultat de Lletres de Tarragona. El seu fons està format per uns deu mil documents dels diversos gèneres etnopoètics procedents, majoritàriament, d'entrevistes realitzades a les comarques meridionals del Principat de Catalunya.

¹¹ A través del recurs en línia (<https://xacpremsa.cultura.gencat.cat/>) de la Xarxa d'Arxius Comarcals, el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya posa a disposició dels ciutadans la premsa històrica custodiada en els Arxius Comarcals de Catalunya. La col·lecció abasta un període cronològic que es remunta a principis de segle XIX.

3.1.2. Consulta d'arxius i fons inèdits

La primera constatació que s'evidencia després de fer una recerca sobre la producció d'Eusebi Ribas és que la majoria de treballs són inèdits i es troben repartits en diversos fons particulars. Aquesta realitat dificulta notòriament la consulta dels materials, ja que no són de fàcil accés ni de lliure consulta. Per aquest motiu, ha calgut obrir una segona via metodològica, la de treball en arxius documentals.

3.1.2.1. L'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona

L'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (AHAT) és creat el 1920 per l'arquebisbe Francesc d'Assis Vidal i Barraquer. És un equipament eclesiàstic que pertany a l'Arquebisbat de Tarragona. L'abast cronològic és des del segle IX fins al segle XX i la finalitat de l'AHAT és conservar, restaurar i facilitar l'accés i la consulta dels fons documentals que té en dipòsit. En els darrers anys, sota la direcció de mossèn Manel M. Fuentes Gasó, s'ha potenciat la política de concentració d'arxius parroquials. Així mateix, també s'ha promogut i incentivat la incorporació a l'AHAT de fons personals, tant d'eclesiàstics com de laics.

D'acord amb la informació que ha estat facilitada per Jordi París, director del Museu de Valls, bona part de la documentació de l'arxiu de la parròquia de Sant Joan Baptista de Valls està dipositada a l'AHAT. En aquest sentit, Eusebi Ribas és arxiver de la Comunitat de Preveres durant els anys que gaudeix del beneficiat a la parròquia i moltes de les fonts i materials que utilitza per referenciar i nodrir els seus estudis es troben localitzats en aquest fons. L'AHAT, per altra banda, conté informació biogràfica rellevant sobre Eusebi Ribas i la seva família, ja que es troben localitzades les partides de baptisme, de casament i el registre obituari de Valls. També diversa documentació acadèmica, atès que el prevere cursa els estudis de Filosofia, Teologia i Moral al Seminari Pontifici de Tarragona entre 1890 i 1898, i obté el doctorat l'any 1914.

3.1.2.2. L'Arxiu Municipal de Valls

L'Arxiu Municipal de Valls es crea el 1978 com a servei a disposició de la ciutadania que conserva, descriu i difon els fons locals que s'hi dipositen. Sota la direcció de Jep Martí Baiget fins l'any 2018, conté el corpus documental més nombrós que es coneix d'Eusebi Ribas Vallespinosa. Cal evidenciar que la incorporació de bona part dels materials del fons personal del prevere es produeix l'any 2004, provinents de la casa de la família Civit Solé. Per altra banda, puntualment diversos particulars han fet cessió de documents relacionats amb l'autor i s'han incorporat a la resta del corpus existent. Aquesta realitat constata la situació especial en què es troba el patrimoni del prevere, parcialment disseminat entre aquest arxiu i diverses cases vallenques.¹²

3.1.2.2.1. El fons Mossèn Eusebi Ribas

Tots els materials localitzats fins al moment que es troben a l'Arxiu Municipal de Valls (AMV) i que provenen de l'autor tenen una mateixa identificació: el fons Mossèn Eusebi Ribas. Durant els mesos d'estiu de l'any 2016, amb motiu d'aquesta tesi doctoral, es procedeix a fer un inventari i una catalogació¹³ de la totalitat de documents agrupats en aquest fons.¹⁴ Destaquen els objectes personals de l'autor, les fotografies familiars i de la societat vellenca, els manuscrits monogràfics de diverses temàtiques, els llibres acadèmics d'autors rellevants, les estampes, els retalls de premsa, dibuixos, etc. El resultat del treball es sintetitza en tretze capsas amb la següent referència numeral: 3571, 3573, 3582, 3586, 3984¹⁵, 4148, 7392, 7393, 7394, 7395, 7399 i 7402.

3.1.2.3. L'Arxiu de Patrimoni Etnològic de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural de la Generalitat de Catalunya

¹² Vegeu PRIMERA PART, apartat 3.5 «L'última etapa vital del prevere: "a voltes em pregunto si el vàrem saber comprendre"».

¹³ En aquest procediment se segueixen les directrius i les recomanacions tècniques de Jep Martí, que supervisa els treballs.

¹⁴ Tot i que l'arxiver municipal fa una primera sistematització dels materials l'any 2004, en la meua catalogació posterior he detectat que entre el fons personal del prevere hi ha barrejada part de la documentació del fons familiar Civit Solé.

¹⁵ Aquesta capsa conté set títols d'obres d'Eusebi Ribas provinents del Fons Baltasar Segú de l'Arxiu Municipal de Valls.

El Centre de Documentació de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural de la Generalitat de Catalunya és un recurs que s'adreça a qualsevol persona interessada en cultura popular i tradicional del territori i a un públic especialitzat amb necessitats d'informació molt específiques, com per exemple investigadors en folklore i etnologia, experts o col·leccionistes en imatgeria popular, especialistes en etnomusicologia, història, antropologia, etc. Els arxius que configuren aquest fons s'ordenen temàticament de la següent manera: (1) Arxius personals, (2) Arxius musicals i (3) Arxius de danses.

En l'àmbit dels arxius musicals, destaca una còpia¹⁶ dels materials originals de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya: noranta-set rotlles de microfilms amb un total de cent cinquanta-vuit mil documents. Precisament en aquest corpus és on es localitzen les cinc-cents trenta cançons que Eusebi Ribas cedeix l'any 1932 a l'OCPC, i que corresponen a les fitxes compreses entre el número 23.600 el 24.129.¹⁷ Amb motiu d'aquest treball, entre els mesos d'octubre, novembre i desembre de 2016, es fa la consulta i s'aconsegueix una còpia impresa¹⁸ dels materials del fons que contenen la referència *E.R.* (Eusebi Ribas).

3.1.3. Recerca de les fonts orals

La tercera línia de treball d'aquesta tesi doctoral per a l'obtenció de dades és la de la recerca d'informació a través de les fonts orals. Gràcies a la col·laboració de Jep Martí Baiget, s'ha confeccionat una llista de diverses persones amb capacitat de donar dades rellevants sobre la matèria objecte d'estudi.

Per una banda, Jordi París Fortuny ha proporcionat certa perspectiva sobre el context social i cultural de l'època d'estudi i també ha facilitat el contacte de les germanes Carme i Montserrat Ribas Banús, netes de Josep Ribas Vallespinosa, germà d'Eusebi Ribas. La trobada amb les dues dones ha permès constatar

¹⁶ Els materials originals de l'OCPC es troben dipositats a l'Abadia de Montserrat. El 1993, el Departament de Cultura es fa càrrec de microfilm tota la documentació.

¹⁷ Vegeu SEGONA PART, apartat 3.1.1. «Context, localització i conservació dels materials».

¹⁸ Aquesta còpia en paper de les cinc-cents trenta cançons ha estat cedida a la biblioteca de l'Institut d'Estudis Vallencs, amb la finalitat de posar els materials a l'abast dels investigadors i estudiosos per a possibles usos futurs.

alguns aspectes del context familiar i també s'ha pogut ampliar la relació genealògica del llinatge fins a la sisena generació. Per altra banda, Joan Fabra Fabra ha facilitat el contacte de Francesc Ribas Banús, germà de les dues dones anomenades anteriorment, i ha donat informació rellevant sobre Francesca Ribas Mallorquí, la neboda del prevere, amb la qual tenia una relació d'amistat.

En un altre nivell, els testimonis d'Ignasi Ferré Cabré i Pilar Vives Corbella han estat d'una importància cabdal a l'hora d'obtenir informació rellevant sobre la conjuntura familiar i la producció acadèmica de mossèn Ribas. Així, Ferré ha aportat molta llum a la primera etapa vital de l'autor, ja que van compartir edifici i van desenvolupar una relació personal molt estreta. Vives, per la seva banda, ha custodiat el llibre manuscrit de jocs tradicionals del prevere fins a la seva cessió a l'Arxiu Municipal de Valls,¹⁹ i ha aportat noves dades a la nota biogràfica familiar.

3.2. L'organització de les dades

Per tal de sistematitzar les dades obtingudes del treball de camp, s'han creat dues bases de dades d'ús intern amb la informació que s'ha utilitzat per vertebrar els apartats 2 «Els clergues folkloristes. Tasca i contribució a la història del folklore català» de la primera part i 3.1. «El cançoner vallenc» de la segona part d'aquesta tesi doctoral.

Primerament, amb la intenció d'ordenar d'una forma clara els materials de la primera part de l'estudi, i per tal de facilitar-ne la consulta ràpida, s'ha elaborat un document de treball²⁰ que recull els dos-cents quaranta-set clergues de Catalunya, les Illes Balears, el País Valencià, el Rosselló, Andorra i la Franja d'Aragó que participen, des de 1904 a 1936, en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Per una banda, una graella general indexa els preveres que intervenen en els concursos, les trameses i les missions de recerca segons l'any i l'ordre de publicació dels volums de l'OCPC. Per altra banda, s'ha fet una taula

¹⁹ Vegeu SEGONA PART, apartat 2.1.1 «Context, localització i conservació de l'obra».

²⁰ Vegeu ANNEX III.

individual per a cada un dels capellans folkloristes que resumeix el seu context d'actuació en el projecte, el tipus de col·laboració i les característiques específiques de la contribució.

En segon lloc, pel que fa als materials del cançoner d'Eusebi Ribas que es tracten a la segona part de la tesi doctoral, s'ha creat una base de dades a través de la plataforma *FileMaker Pro 8.5* que s'anomena «Clergues folkloristes». En cada registre del document s'aplica una sistematització concreta de la informació en funció de l'interès de recerca i dels àmbits proporcionats pel recol·lector dels materials. Així, destaquen els cinc camps següents: (1) Localització, (2) Cantaire, (3) Any de recol·lecció, (4) Observacions anotades pel recol·lector i (5) Ascendència.

4. Estructura del treball

La tesi doctoral que es presenta s'estructura en dues parts clarament diferenciades però vinculades entre si. La primera tracta el paper i la influència que ha desenvolupat l'Església institucional de Catalunya en la societat contemporània. En concret, la contribució que ha dut a terme la clerecia a la història del folklore català durant la segona meitat del segle XIX i la primera del XX i la seva participació en el projecte de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. En aquest context, apareix la figura d'Eusebi Ribas Vallespinosa, prevere de Valls. La segona part, doncs, es centra a estudiar la tasca de mossèn Ribas com a folklorista. Per a fer-ho, es parteix de dos eixos de treball que es centren en dues de les obres més destacades de la producció de l'autor en el terreny de la literatura oral popular i el folklore: l'aplec de jocs tradicionals vallencs de 1951 i el recull de cinc-cents trenta cançons que tramet a l'Obra del Cançoner l'any 1932.

Per una banda, la primera part de la tesi doctoral té tres apartats diferenciats que funcionen gradualment, és a dir, d'un contingut general a un de més específic. El primer, titulat «L'Església i la societat a la Catalunya contemporània», exposa de quina manera l'Església catalana ha estat present en la personalitat de la

cultura del Principat en els diversos períodes i avatars històrics que han transcorregut entre la segona meitat del segle XIX i la primera del XX, com són la Renaixença, la dictadura de Miguel Primo de Rivera (1923-1930), la Segona República (1931-1938), la Guerra Civil espanyola (1936-1939) i la primera etapa de la dictadura de Francisco Franco (1939-1951). El segon apartat, «Els clergues folkloristes. Tasca i contribució a la història del folklore català», té com a objectiu fixar quina ha estat la contribució de la clerecia catalana a la història del folklore català en el període esmentat. En aquest apartat s'analitza la participació eclesiàstica en alguns projectes i iniciatives de recerca folklòrica, com l'Obra del Cançoner Popular. També es recupera la figura d'Eusebi Ribas i la seva tasca com un dels centenars de capellans folkloristes que destaquen en els materials de l'OCPC. En aquest sentit, la seva producció folklòrica es pot vertebrar en tres àmbits d'actuació: cançons populars, jocs tradicionals i articles costumistes en la premsa local i comarcal. Per últim, el tercer punt d'aquesta part es titula «Perfil biogràfic d'Eusebi Ribas Vallespinosa. Una vida secreta dedicada a l'Església i a l'Art» i estableix una nota biogràfica extensa de l'autor, que transcorre entre 1874 i 1959.

Pel que fa a la segona part de la tesi doctoral, es reivindica la producció folklòrica d'Eusebi Ribas. En el primer apartat titulat «Materials, estudis i producció acadèmica», es fa un inventari de l'obra publicada i de l'obra inèdita de l'autor mitjançant la consulta de diversos arxius, la premsa de l'època i el seu fons personal.²¹ Fruit dels resultats d'aquest primer punt, es vertebreren dos eixos de treball paral·lels que es basen en les dues obres més importants localitzades de la producció folklòrica de l'autor. Així, per una banda, en el punt segon «L'estudi del joc en el folklore català del tombant de segle. Estat de la qüestió», es fa una edició, estudi i classificació dels cent sis jocs de l'aplec manuscrit que el clergue presenta als Jocs Florals de les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela de Valls de 1951. L'acompanya un marc teòric que es basa en una revisió bibliogràfica sobre el tema i l'interès d'estudi que desperta la matèria entre els autors europeus, espanyols i catalans de l'època (1874-1969). Per altra banda, el tercer apartat titulat «L'estudi de la cançó en el folklore català del

²¹ Vegeu INTRODUCCIÓ, apartat 3.1.2. «Consulta d'arxius i fons inèdits».

tombant de segle. Estat de la qüestió», s'inicia amb una revisió bibliogràfica sobre la matèria i l'interès d'estudi que han mostrat els autors sobre el tema. En aquest sentit, aquesta part funciona de la mateixa manera que l'apartat anterior. Pel que fa a l'obra d'Eusebi Ribas que es treballa, es tracta d'un aplec de cinc-cents trenta cançons recollides a Valls l'any 1929, i que l'autor cedeix per a la còpia a l'Obra del Cançoner, el 1932. En aquest punt es contextualitza el document, s'analitzen les característiques de les informants i es proposa una classificació de les cançons.

5. Criteris d'edició i de transcripció

Aquest apartat del treball té com a finalitat establir els criteris d'edició i de transcripció que s'han seguit a l'hora editar els textos originals i la base del corpus folklòric d'interès de la producció d'Eusebi Ribas. Les directrius que es presenten han tingut en compte les que va establir Laura Villalba per editar el corpus rondallístic d'Adelaida Ferré en la seva tesi doctoral «Adelaida Ferré i Gomis, Folklorista. Edició, catalogació i estudi del seu corpus rondallístic». Alhora, aquests criteris d'edició estan fets sobre la base dels problemes de transcripció que presenten els textos del cançoner, l'aplec de jocs tradicionals, els articles de premsa, etc. de Ribas.²²

El fet que es tracti, en la majoria de casos, de textos transcrits per Eusebi Ribas fa que presentin uns trets lingüístics homogenis que es repeteixen en moltes ocasions. En aquest sentit, hi ha vacil·lacions contínues, incorreccions en la puntuació, marques dialectals, duplicitat de formes utilitzades indistintament sense coherència, castellanismes, etc. Amb aquestes irregularitats s'ha optat per aplicar un criteri uniforme d'acord amb la normativa actual de la llengua catalana. D'aquesta manera, amb l'opció de màxim respecte a l'original, es regularitza l'ortografia dels textos intervenint només en la puntuació i a nivell morfològic. A

²² Les aportacions de Pere Navarro Gómez, doctor en Filologia Catalana i professor del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili, també han estat cabdals per aplicar aquests criteris d'edició i de transcripció en l'obra d'Eusebi Ribas.

continuació, es descriuen els criteris de transcripció segons els fenòmens localitzats en els textos folklòrics d'Eusebi Ribas:

1. Es corregeixen els errors involuntaris d'escriptura en l'original (a *recotr*, *vesprs*, *daevant*, s'escriu *rector*, *vespres*, *davant*).
2. Es regularitza la puntuació sempre que cal i es redistribueixen els paràgrafs si és necessari.
3. Es canvia, per sistema, la forma *ab* pel seu equivalent actual *amb*.
4. S'adapten els castellanismes a l'ortografia catalana i, en conseqüència, s'evita marcar-los en cursiva: *iglésia*, *vísperes*, *hermano*... Sí que s'introdueix la marca de cursiva, però, en els fragments castellans.
5. Es regularitza l'accentuació en les formes que presenten accents tancats quan han de ser oberts.
6. Es regularitza l'apostrofació dels mots segons la normativa catalana.
7. S'eliminen les majúscules sobreres de mots com ara *rei*, *cel*, *sant*...
8. S'usen quatre guionets entre claudàtors [----] per marcar si en algun moment hi ha un blanc en l'original o si ha estat impossible desxifrar l'escriptura del text original.
9. Es canvia la *s* per la *ç* dels mots que ho requereixen com ara *vensuts*, *cansó*... (vençuts, cançó).
10. Es canvia l'ús sistemàtic de la *y* per *i* en la conjunció i en paraules com ara *veyé*, *reyna* (veié, reina).
11. S'elimina l'ús sistemàtic del diacrític en la conjunció *ó* (*o*).
12. S'aglutina la preposició *per* i l'article *el*: *pel*
13. En les formes de pronoms febles ('m, 't, 's, 'ls) afectades pel fenomen de l'afèresi es recompon la forma, bé plena, bé reforçada segons la posició que ocupen en el text: *convencer-se*
14. Es restableix el guionet amb què trobem certes formes pronominals com ara *ferse* › *fer-se*.
15. S'usa l'accent circumflex per marcar l'omissió de la -r final dels infinitius aguts o monosíl·labs: *lo poble va cantâ*.

D'altra banda, amb la voluntat de respectar la genuïnitat dels textos i fer particip el lector de com era el pas de la llengua oral a la llengua escrita en textos de

caràcter folklòric en una època en què la norma no estava plenament fixada, es manté:

1. La síncope vocàlica en mots com *carbassa* (carabassa), *cargol* (caragol), *pro* (però)...
2. Totes les formes del pronom demostratiu de proximitat masculí (*aquest*, *aquests*, *aquest*, *aquests*, *aquestos*, *aqueix*, *aqueixos*) fins i tot quan en un mateix text hi ha vacil·lacions.
3. L'ús de la preposició *de* davant de la conjunció *que*.
4. Els llatínismes propis del llenguatge del clergue.
5. El fenomen fonètic de l'afèresi marcant-lo amb un apòstrof en paraules com *'nem* (anem), *'nar* (anar), *'gafen* (agafen), etc.
6. L'article masculí *lo* propi dels parlars tarragonins: *lo capellà*.
7. Les formes lèxiques pròpies dels parlars tarragonins: *brivalls*, *xiquets*, *hòmens*, *jóvens*...
8. Altres fenòmens fonètics no tan regulars però igualment interessants de notar com ara els increments velars en els verbs *caldre*, *valdre* (calguer, valguer) o l'articulació diftongada de la vocal velar inicial *o-* en mots com *aulor* (olor).

Pel que fa al lèxic, quan una paraula no apareix al *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans*, es recorre al *Diccionari Català-Valencià-Balear*. En aquest cas es dona la definició del mot en una nota a peu de pàgina. Tanmateix, si la paraula no es troba ni en un diccionari ni en l'altre, es fa notar amb l'ús de l'adverbi *sic* entre claudàtors.

Per últim, quant als aspectes formals dels documents originals d'Eusebi Ribas:

1. Es respecten les formes originals dels títols dels jocs i els mots recollits o creats ex professo per l'autor en l'aplec de jocs tradicionals.
2. En el cas del cançoner, les cançons llargues es transcriuen en versos llargs amb cesura i la tornada de les composicions es marca en cursiva, si s'ha pogut identificar.
3. Les diverses variants d'una mateixa cançó del cançoner de l'autor es sistematitzen una darrere l'altra, per tal de facilitar la comparació dels textos.

4. En les notes a peu de pàgina, s'encapçala amb «RIBAS]» les que són de l'autor per diferenciar-les de les pròpies d'aquesta tesi doctoral.

6. Llista d'abreviatures

ACAC	Arxiu Comarcal de l'Alt Camp
AHAT	Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona
AMV	Arxiu Municipal de Valls
CRAI	Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació
DIEC	Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans
ER	Eusebi Ribas
GEC	Gran Enciclopèdia Catalana
GRILC	Grup de Recerca Identitats en la Literatura Catalana
IEC	Institut d'Estudis Catalans
IEV	Institut d'Estudis Vallencs
Mn.	Mossèn
OCPC	Obra del Cançoner Popular de Catalunya
Pvre.	Prevere
Rda.	Reverenda
[s. n.]	Sense nom
URV	Universitat Rovira i Virgili
Vda.	Vídua
XAC	Xarxa d'Arxius Comarcals

PRIMERA PART
ESGLÉSIA I FOLKLORE A CATALUNYA

1. L'Església i la societat a la Catalunya contemporània

No és fàcil definir la personalitat de Catalunya. Tampoc ho és aclarir quins són els pilars que la sostenen i la singularitzen en relació amb els altres pobles. La recurrent mirada al passat, en aquest sentit, és molt pròpia d'un col·lectiu que no vol perdre les arrels i, per tant, no vol perdre identitat. La història és l'element essencial per comprendre el present, sempre que es tinguin en compte les variables que aquesta realitat comporta, i sense arrels és impossible construir l'avui i iniciar el camí cap al futur.

Una part substancial d'aquestes arrels, a Catalunya, prové de l'Evangelí. El país té uns fonaments profundament cristians i l'Església catòlica és la institució que, amb errors i encerts, els ha guardat fins a dia d'avui. L'indret més místic del país és el monestir i santuari de Santa Maria de Montserrat, i el símbol de la seva capital, Barcelona, és un dels temples més genials d'Occident, la basílica de la Sagrada Família. Per la seva banda, el conjunt romànic de Sant Climent de Taüll evidencia el passat esplendorós d'una societat medieval emblemàtica, i elegida a l'atzar, com una de les tantes edificacions erigides des de l'anonimat, l'ermita de la Mare de Déu de la Pertusa, a la Noguera, esdevé el vestigi perfecte per al relat auster i discret de l'espiritualitat catalana. Aquests símbols físics manifesten la missió catequètica que l'Església ha volgut desenvolupar, al llarg de les centúries, en una societat a qui, paradoxalment, agrada d'accentuar la seva laïcitat. Cal plantejar quines característiques configuren l'estrat social i humà on es troben construïts tots aquests símbols de la catalanitat religiosa. També cal comprendre, des d'aquest punt de vista, quina és l'aportació que hi ha fet l'Església. És impossible explicar la història i la realitat de Catalunya sense reconèixer el paper decisiu que hi ha exercit, la institució, des dels primers temps.

L'objectiu d'aquest apartat és mostrar, a grans trets, en quin grau i en quina forma l'Església ha estat present en la personalitat de la cultura catalana contemporània dels anys que conformen el pas del segle XIX al XX. A través de les aportacions que han fet estudiosos que han escrit sobre el tema, es fa una síntesi de sis dècades que es comprenen dins d'una esfera de canvis imperants, polítics i socials, des del sorgiment del moviment cultural i literari de la

Renaixença, en els últims anys del segle XIX, passant per la pujada despòtica al poder del general Miguel Primo de Rivera (1923-1930) i l'adveniment de la Segona República (1931-1938), fins a la Guerra Civil espanyola o la traumàtica resolució del conflicte a Catalunya (1936-1939) i la llarga nit dels anys més cruents de la dictadura franquista (1939-1951).²³ En aquest eix històric i temporal que coincideix, alhora, amb l'etapa vital d'Eusebi Ribas Vallespinosa (1874-1959),²⁴ es pretenen analitzar alguns components concrets del procés historicocultural que té com a element decisiu la renovació en la Catalunya contemporània, la que es configura en una etapa de conscienciació nacionalista plena. És en aquest punt on es troba una Església catalana que té una entitat pròpia, diferenciada força de l'espanyola, que, a través d'una sèrie de noms, personatges i figures rellevants, desenvolupa un paper cabdal dins una societat immersa en un procés de canvi accelerat i de secularització cada cop més accentuat.

Ha semblat més adequat parlar d'*Església* que no de *Cristianisme* o *Religió*, perquè és el primer més que no pas els altres conceptes el que afecta un moviment social i ciutadà que convergeix en una institució eminentment cultural per al país. Es concep *Església* com a organització, corrent ideològic i jeràrquic en el sentit metòdic del mot, naturalment sense oblidar la teologia. Una organització en forma d'institució pletòrica amb components nominals, assistencials i apologètics, que esdevé cabdal en l'esfera social catalana, ja que una comunitat sense un estadi místic ni espiritual esdevé una cultura truncada, incompleta, a la qual li faltaria una dimensió.

També és interessant remarcar que l'Església i la idiosincràsia del país s'han potenciat i s'han enriquit mútuament. Sembla evident que la contribució de l'Església institucional al desenvolupament i consolidació del nacionalisme català

²³ Hom ha fixat un primer període que comprèn les dues primeres dècades de la dictadura, entre els anys 1939 i 1959. Són uns anys d'autarquia econòmica, d'aïllament internacional i d'intensa repressió política i cultural amb l'objectiu d'eliminar qualsevol manifestació democràtica i d'oposició als principis ideològics franquistes.

²⁴ Aquesta tesi doctoral se centra en l'estudi de la figura d'Eusebi Ribas Vallespinosa, prevere de Valls, des del perfil humà, l'obra folklòrica i la seva aportació a la història del folklore català de la segona meitat del segle XIX i la primera meitat del XX.

ha tingut un relleu no gens menyspreable. La seva aportació a la història, la cultura i la política del Principat és un factor que no pot ser ignorat si no es vol caure en un relat incoherent, sectari i antihistòric. Res sembla més just que remetre, en aquest punt de partida, a les paraules il·lustres de Carles Cardó Sanjoan,²⁵ un altre dels vallencs il·lustres que pot segellar el fil argumental d'aquesta tesi doctoral i que exhorta cap a un nacionalisme infundat en el si de la pròpia realitat catalanista. I és que aquesta concepció de la realitat ciutadana, lingüística, social i cultural del país indueix, indefectiblement, a la institució religiosa i al que ha estat la seva aportació a la personalitat catalana i, en particular, amb el compromís nacional:

Un nacionalisme fundat en teories vingudes de fora seria una negació del nacionalisme, que per definició ix de les pròpies entranyes i no d'una teoria postissa a la qual volguéssim adaptar la nova Catalunya. Llavors trencaríem la continuïtat del propi esperit, negaríem la tradició a la pàtria i faríem una Catalunya que podria tenir aquest nom, però que seria una nacionalitat totalment diferent de la que ens proposem fer renéixer. A Catalunya, nada i crescuda en el si de l'Església catòlica, el catolicisme és condició essencial de vida. Una Catalunya no cristiana no conservaria de l'antiga més que la posició geogràfica (Cardó 1916: 630).

1.1. La Renaixença de la «Catalunya serà cristiana o no serà»²⁶

L'inici del segle XIX representa l'inici d'un trencament amb les centúries anteriors que esdevindrà progressiu. L'entrada al país dels nous corrents de la Revolució Francesa i de la Il·lustració, amb la consegüent crisi de molts dels valors

²⁵ Carles Cardó Sanjoan (Valls, 1884-Barcelona, 1958) fou eclesiàstic, traductor i escriptor. Estudià al seminari de Tarragona i fou ordenat el 1908. Es doctorà en teologia i en dret canònic a la Universitat Gregoriana de Roma i en filosofia a l'Acadèmia de Sant Tomàs. Fou canonge de la seu barcelonina el 1918. Fou un dels principals promotors a Catalunya dels moviments d'avantguarda cristiana: bíblic, social i litúrgic. Hereu espiritual d'aspectes fonamentals de la doctrina de Torras i Bages i fins de Balmes, excel·lí com a pensador i periodista. Milità al moviment catalanista i participà en debats públics sobre temes polítics, socials i religiosos. El 1936, salvat per la Generalitat de Catalunya, es traslladà a Itàlia, i després hagué d'establir-se a Friburg (Suïssa), des d'on defensà l'actitud del cardenal Francesc d'Assís Vidal i Barraquer, que propugnava una solució negociada de la Guerra Civil de 1936-1939. Tornà a Barcelona el 1954 [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 22 de març de 2018].

²⁶ «Catalunya serà cristiana o no serà» defineix el pensament polític del bisbe Josep Torras i Bages. Tot i que, en cap dels seus materials es troba escrita de manera literal, aquesta màxima esdevé una bona síntesi dels seus ideals catalans i cristians. Actualment, la façana d'entrada del santuari de Montserrat acull aquesta inscripció en la seva ornamentació arquitectònica.

considerats inamovibles fins aleshores, comporta un seguit de canvis induïts per la modernitat. L'Església, que des de temps pretèrits havia exercit sobre el poble una influència aclaparadora, veu com la proclamació de la llibertat de consciència²⁷ implica un retrocés del catolicisme com a religió oficial del país. Segons Josep Massot Muntaner²⁸ a *Església i societat a la Catalunya contemporània* (2003), aquesta situació provoca una davallada del poder de l'Església i un empobriment dels seus mitjans espirituals i materials. Com a contrapartida, l'Església s'esforçarà per incentivar un moviment apològic i s'intentarà adaptar als nous temps.

El moviment literari, cultural i polític que es desenvolupa a Catalunya al llarg del segle XIX, anomenat tradicionalment Renaixença, impacta notablement en el si de l'Església catalana, la qual, d'acord amb les aspiracions del país, aconsegueix una vitalitat molt superior a la de l'Església espanyola de l'època. L'Església catòlica de Catalunya s'incorpora amb entusiasme al moviment renaixentista i se'l fa seu en la defensa de la llengua, la cultura i els interessos del país, i la vitalitat de la institució es manifesta en una sèrie de moviments vigorosos, en sintonia amb els corrents renovadors del cristianisme europeu, impulsats per uns religiosos²⁹ que a poc a poc van adquirint influència i consciència de la seva catalanitat:

Durant el segle XIX es produeix a Catalunya un fet importantíssim, que arribarà fins a les últimes conseqüències del segle actual: sota l'influx del romanticisme literari i artístic i com

²⁷ Josep Massot Muntaner apunta que la llibertat de consciència implica el coneixement de totes les religions i posa en qüestió la filosofia i la teologia tradicionals d'arrel medieval. En aquest sentit, s'origina un moviment agnòstic i crític enfront la imatge del món i del conjunt de dogmes presentats per l'Església.

²⁸ Josep Massot Muntaner (Palma, Mallorca, 1941) és historiador, filòleg i eclesiàstic. Es llicencià en filologia romànica a la Universitat de Barcelona el 1963. Monjo de Montserrat des de 1962, fou ordenat sacerdot el 1971, i des del mateix any dirigeix les Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Secretari de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, ha publicat més d'un centenar d'articles sobre història de la llengua, poesia tradicional, teatre medieval, literatura de la Decadència i de la Renaixença i bibliografia. Conservador des de 1991 del fons de l'Obra del Cançoner de Cultura Popular de Catalunya, el 1999 fou designat membre de la Secció Historicoarqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans i el 2000 membre numerari de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. El 1996 li fou atorgada la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya, i el 1998 fou investit doctor *honoris causa* per la Universitat de les Illes Balears. El 2012 fou guardonat amb el 44è Premi d'Honor de les Lletres Catalanes [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 22 de març de 2018].

²⁹ Per a Massot, sobretot els jesuïtes, els caputxins i els monjos de Montserrat, aquests darrers dirigits per l'abat Antoni M. Marcet.

a conseqüència de la prosperitat de la burgesia catalana de l'època, neix un moviment que anomenem per a entendre'ns la «Renaixença» i que representa una presa de consciència de la identitat lingüística, cultural i política dels Països Catalans (Massot 1975: 18).

Tanmateix, Josep Massot apunta que el bisbe Josep Torras i Bages³⁰ és, sens dubte, una de les personalitats amb més capacitat d'influència de l'Església catalana d'aquesta època. Durant els seus disset anys d'episcopat, Torras i Bages va dur a terme una labor notable quant a la preservació de l'Església com a quelcom essencial a la pàtria catalana, que es va estendre per tot el Principat i a d'altres indrets dels Països Catalans. Les seves pastorals, escrites en català, són llegides amb entusiasme i totes les grans figures del moviment de renovació cristiana de Catalunya es declaren fidels al mestratge del bisbe de Vic. El 1892, el clergue publica *La tradició catalana*, una espècie de breuari que afirma el valor ètic del naixent regionalisme català amb l'atribució del lema «Catalunya serà cristiana o no serà», citació que certament reflecteix amb força i precisió el pensament catalanista, moderat i d'arrel profundament cristiana en el moment:

Torras i Bages, rescatant arguments propis de la tradició cristiana, defensava que l'esperit de Catalunya reposava en la família, en la propietat i en la religió, a la vegada que refusava qualsevol plantejament de canvi social, presentava una edat mitjana idealitzada com a font del model de valors que calia aplicar al present i defensava una estratègia catalanista allunyada de l'acció política. És a dir, segons la doctrina de Torras i Bages, el clergat havia de ser el protagonista principal en la tasca de cristianització d'una societat degradada pel procés d'industrialització per tal de regenerar la societat catalana, articulant un catalanisme cristià, tot allunyant-se del tradicionalisme integrista, reaccionari, immobilista i del racionalisme liberal, revolucionari i laic d'arrel republicana de Valentí Almirall.³¹

³⁰ Josep Torras i Bages (Les Cabanyes, 1846-Vic, 1916) fou eclesiàstic i escriptor. De petit residí a Vilafranca del Penedès, però el 1859 es traslladà a Barcelona. El curs 1869-70 ingressà al seminari de Barcelona i l'any següent passà al de Vic, on s'inicià en la doctrina de Sant Tomàs d'Aquino, que l'havia de marcar profundament. El 1871 fou ordenat de sacerdot a Girona, però continuà estudiant teologia al seminari de Barcelona fins a obtenir-ne grau de batxiller (1875) i la llicència (1876) al seminari de València. Fins que fou nomenat bisbe de Vic, a proposta del ministre català Duran i Bas (1899), exercí una intensa labor pastoral i intel·lectual a Barcelona. Intervingué en la redacció de les *Bases de Manresa* (1892), com a delegat de les entitats catalanistes de Barcelona, i des de 1880 publicà llibres piadosos en català i col·laborà en diverses revistes. El 1892 aparegué el seu llibre més important, *La tradició catalana*, obra influïda per Marià Aguiló i Fuster que es convertí durant decenniis en una mena de breuari dels catòlics catalans [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 22 de març de 2018].

³¹ Moreno, Vicente (2012): «Vigatanisme i catalanisme cristià: Josep Torras i Bages» a: <http://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2012/11/17/vigatanisme-i-catalanisme-cristia-josep-torras-i-bages/> [Data de consulta: 26 d'octubre de 2018].

Torras i Bages, sacerdot de la diòcesi de Barcelona i bisbe de Vic a partir de 1899, es converteix en un autèntic mentor de la clerecia catalana. Les dècades que precedeixen la seva tasca sacerdotal són assimilades amb un decandiment aferrissat de l'espiritualitat social. Allò que Déu, a través de l'Església i el seu ministeri sacerdotal ha construït monumentalment al llarg de les centúries en la geografia catalana, desfet en els últims temps per una acció social liberalment imperant, s'ha de restituir. És així com la doctrina del bisbe vigatà passa per una reintegració de la societat civil de Catalunya en comunió amb el catalanisme i el catolicisme, en una actitud conjugada i de certa tolerància, i que no s'entén l'una sense l'altra:

Ens trobem amb una Catalunya espiritualista i cristiana; matar-li l'esperit és matar-la a ella mateixa; reforçar son esperit és augmentar sa potència, fer sa acció més viva i fecunda. Catalunya la va fer Déu, no l'han feta els homes; els homes sols poden desfer-la; si l'esperit de la pàtria viu, tindrem pàtria; si mor, morirà ella mateixa (Torras i Bages 1981: 30).

El pensament catalanista de Josep Torras i Bages no és, amb tot, una constant aïllada en aquesta panoràmica eclesiàstica. Hi ha molts elements, formes externes i visibles, que objecten en la moralitat cristiana catalana: un poble influït per Déu que es transmet en el caràcter dels homes, els usos i unes institucions que són d'una admirable naturalitat. Per això, «l'organització social de Catalunya és la recta interpretació de la naturalesa, ateses les condicions particulars que vivim» (Torras i Bages 1981: 33). Tanmateix, la percepció del nou ambient eclesiàstic que es va formant a Catalunya entra en un contrast acusat amb la visió centralista de l'Estat espanyol, que observa d'una manera atònita l'excepcionalitat d'una jerarquia eclesiàstica catalana que ha sabut renovar-se i adaptar-se a les necessitats i demandes socials i que, en definitiva, ha guanyat pes en el seu paper institucional. En aquest sentit, l'historiador Vicente Cacho Viu, a *Catalanismo y catolicismo en el ambiente intelectual finisecular* (1978), apunta:

La abundancia y el peso específico de los intelectuales que se proclaman católicos en la Barcelona finisecular constituye, a mi modo de ver, una excepción en el mundo hispánico, igualmente insólita dentro del área latina a que cultural i lingüísticamente pertenece

Cataluña como el resto de la Península Ibérica. A las tensiones decimonónicas entre la ciencia y la fe, se suma en estos países el enfrentamiento latente entre el catolicismo y la lenta implantación del liberalismo y, más adelante, el tránsito hacia la democracia. Cataluña no fue, por supuesto, ajena a esos planteamientos polémicos. Sin embargo, y pese a ellos, es posible detectar la presencia activa, y aún hegemónica dentro del ambiente intelectual, de un catolicismo ilustrado y tolerante. Su orientación catalanista le lleva a comprometerse en un proyecto público, de resurgimiento nacional que es, sí, de raíz cristiana pero que no tiene un carácter confesional ni, en consecuencia, excluyente (Cacho 1978: 299).

L'anticlericalisme latent en el si de la societat dels últims anys vuitcentistes propicia una presa de moviments tàcits amb la finalitat d'apropar l'Església a la societat moderna. L'eclesiàstic Josep Morgades Gili,³² en aquest sentit, és un altre dels personatges que intenta incorporar una acció pastoral que s'avingui als nous temps i que serveixi per revitalitzar la influència social de l'Església sobre la col·lectivitat. La figura del bisbe Morgades esdevé un autèntic eix referencial quant a la renovació i actualització de la pastoral catalana, fins al punt que, per part dels sectors eclesiàstics més conservadors, és descrit, per Figuerola (1994: 14) «com un veritable dimoni pels integristes, acusat de "liberal", maquinador, que abusa del poder, escalfador dels bons catòlics, [...] la representació de l'home venut al poder del món modern». Figuerola, contextualitza aquesta afirmació de la següent manera:

Això ve per la famosa pastoral en defensa de la predicació en català que va fer a principis de 1900 i que va remoure cel i terra. Aquest fet acabarà de configurar l'opinió d'un Morgades regionalista o catalanista, un Morgades de bandera de la llibertat de la parla catalana davant del centralisme asfixiant de Madrid. [...] Morgades va saber interpretar i

³² Josep Morgades Gili (Vilafranca del Penedès, 1826-Barcelona, 1901) fou eclesiàstic i promotor cultural. Estudià al seminari de Barcelona i es doctorà en teologia i en dret canònic a la Universitat de València. Fou canonge de Barcelona i rector del seminari. Tot i la seva oposició inicial, acceptà el bisbat de Vic (1882-99). Promogué la restauració dels monestirs de Sant Joan de les Abadesses, de l'Estany, de Montgrony i de Lluçà. La restauració més ressonant, i amb voluntat d'unió de tots els catalans en l'esperit de la Renaixença, fou la de Ripoll (1892). Fundà també el Museu Episcopal de Vic (1889). El seu prestigi en el llarg episcopat es palesa en la confiança de Roma, de la nunciatura i àdhuc del govern i d'altres bisbes, que li consultaren afers delicats, especialment el problema de la unió dels catòlics i l'actitud del partit carlí. La seva pastoral sobre la necessitat del catecisme i de la predicació en llengua catalana (1900) fou controvertida en el senat i el parlament i per la premsa de Madrid i àdhuc pel secretari d'estat del papa, Mariano Rampolla. Cal considerar-lo com un antecessor de la figura de Torras i Bages [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 6 d'abril de 2018].

analitzar la situació de Catalunya de finals de segle i va veure que calia una acció pastoral per a reconduir, en la mesura que pogués, aquestes noves forces regionalistes que tanta força començaven a tenir (Figuerola 1994: 17).

El mèrit de l'acció pastoral del clergue pot recaure en el fet d'atendre les necessitats institucionals i servicials que la societat del moment requereix, més que no pas en una conjuntura revolucionària o d'innovació total. Tal com afirma Josep Fontana en el pròleg del llibre *El bisbe Morgades i la formació de l'Església catalana contemporània* (1994), Morgades va manifestar la necessitat d'integrar la institució eclesiàstica a la societat del temps, tal com ho demanava el papa Lleó XIII, i va saber posicionar-se, amb gran intuïció, sobre els fenòmens socials que tenien lloc en el moment:

Amb Morgades s'iniciaria una evolució que porta fins als nostres dies: la d'una jerarquia eclesiàstica que assumiria la seva responsabilitat en sintonia amb la societat catalana, no pas situant-la fora d'ella com en el passat, i que reivindicaria una independència de criteri que li ha costat força conflictes, però que li ha permès de recuperar un paper de protagonista dins d'aquesta societat (Figuerola 1994: 9).

Josep Morgades, no obstant això, és un home d'acció. No destaca per ser un gran intel·lectual ni un escriptor notable, com sí que ho és el seu successor en la diòcesi vigatana, Torras i Bages. Tampoc fa grans síntesis ni afirmacions de tesis vibrants, sinó que «visqué al costat dels homes; observà llurs necessitats; sentí amb vehemència els estímuls íntims de sacerdot sincer per donar-los remei, en conseqüència, es llençà a establir institucions, cooperacions i renovacions a les circumstàncies» (Bonet 1984: 642). Així, amb aquesta idiosincràsia, comença a posar les bases de la referida Església catalana contemporània en temps de la Renaixença amb una visió regeneradora del país, i el seu model pastoral configura el model d'aquesta Església. Tot ho fa a la seva manera, promovent actuacions populars com la reconstrucció del monestir de Ripoll, a partir de 1885.

En aquesta obra magna, de fet, es troben resumits tots els trets que el prelat va liderar. Primerament, la tasca de restauració d'aquest monument es pot identificar com la regeneració física necessària de la cristiandat catalana en l'esfera canviant social. En segon lloc, l'escomesa és també la comunió entre

aquesta regeneració religiosa i el fervor patriòtic de la Renaixença. I, per últim, l'erecció i restitució del símbol monumental esdevé la síntesi d'ambdues coses. El projecte, tanmateix, beu d'un passat històric esplendorós, tal com correspon a un moviment que segueix les pautes del romanticisme historicista. El territori, la identitat, les tradicions i la religió formen els eixos de configuració de l'«ànima catalana» que, creada i guiada per la voluntat divina, renaixerà i arribarà a la plenitud de la seva identitat (Figuerola 1994: 404). En definitiva, l'acció pastoral del bisbe Morgades s'embolcalla en una sintonia de renovació eclesiàstica que es propulsa amb el desvetllament del sentiment català i el situa en una esfera de recreació de la formació històrica de Catalunya, allò que el país podia esdevenir en qualitat del seu passat.

La Renaixença configura, per damunt de tot, una representació simbòlica de la idea de Catalunya i de la catalanitat. Diversos sistemes de símbols configuraran una determinada visió del país i els mites informen sobre els valors en els quals cal guiar-se, com és el cas de la posada en valor del conjunt monumental ripollès. Jordi Figuerola apunta, també, cap a una altra empresa que consolidarà el procés de restitució de la personalitat, la cultura i el tarannà del país, en la qual l'Església hi juga un paper de primer nivell: és tracta de la commemoració del Mil·lenari de Montserrat. La muntanya, el monestir o la mateixa *Moreneta*³³ són el nucli més important de l'Església catalana contemporània, l'indret més representatiu de la religiositat popular i de la catalanitat. Ara bé, s'ha de parlar «d'un Montserrat que es “crea” de nou a partir de l'últim terç del segle passat i, sobretot, arran de les festes del mil·lenari i la coronació de la Mare de Déu bruna com a patrona de Catalunya, els anys 1880-81» (Figuerola 1994: 406).

³³ La imatge de la Mare de Déu que es venera en l'actualitat al cambril de l'església del monestir de Montserrat és una talla romànica del segle XII realitzada en fusta d'álber i de faig. Representa la Mare de Déu amb el Nen Jesús assegut a la falda. A la mà dreta sosté una esfera que simbolitza l'univers; el xiquet té la mà dreta alçada en senyal de benedicció mentre que a la mà esquerra sosté una esfera que recorda una pinya, signe de fecunditat i vida perenne. A excepció de la cara i de les mans de Maria i el petit Jesús, la imatge és daurada. La Mare de Déu, això no obstant, és de color negre, fet que li ha donat l'apel·latiu popular de «la Moreneta». L'11 de setembre de 1881, el papa Lleó XIII va declarar la Mare de Déu de Montserrat com a patrona oficial de Catalunya. Se li concedí també el privilegi de tenir missa i oficis propis. La seva festivitat se celebra el 27 d'abril [www.abadiademontserrat.net. Data de consulta: 28 de juny de 2018].

Montserrat havia arribat a les darreries del segle XIX en un estat d'oblit i d'abandonament cruent. És destruït per les tropes napoleòniques durant la Guerra del Francès,³⁴ saquejat pels liberals i ocupat per una comunitat reduïda i cada cop més desmoralitzada. Segons Josep Massot (1973), el mil·lenari montserratí és, amb tot, una commemoració de la suposada troballa de la Mare de Déu l'any 880.³⁵ A mercè d'aquest esdeveniment secundat pel bisbe de Barcelona del moment, Josep Maria Urquinaona, es veu l'ocasió perfecta per consagrar l'indret com a centre espiritual i de devoció del país. Alhora, es forja l'inici d'una nova etapa de recuperació cultural que es consolidarà en els primers anys del segle XX, amb la possessió d'Antoni Maria Marcet³⁶ com a abat de Montserrat, l'any 1912, que introdueix el català com a llengua oficial del monestir i sap desplegar el simbolisme montserratí i inserir-lo en el tarannà cultural del poble de Catalunya:

Aquí, doncs, catalans, en aquesta santa Muntanya, que fou sempre per a nostres pares el Santuari de la Fe i de l'amor patri, dintre nostra Casa Pairal que estotja la sagrada Imatge de nostra Patrona, símbol de totes les nostres antigues glòries i tradicions, acudiu sovint per a honorar a Maria. Sa contemplació us recordarà els fets heroics que inspirà a nostres avantpassats, saturant nostres cors dels més sublims afectes d'amor a nostra Fe catòlica i fecund entusiasme envers la Pàtria. I amb això sí que, encara que fos Catalunya un camp d'ossos tan secs i escampats com els que veié en una celestial visió el Profeta Ezequiel, en senyal de vida, la Pàtria no obstant ressuscitaria amb nova i exuberant vida, i [...] veuríem com, alenat dels quatre angles del Principat l'esperit de vida, se revifava lo que era mort, se reanimava lo que era cadàver. I després, com a prova inequívoca de que

³⁴ Nom que hom dona, als Països Catalans, a la guerra contra Napoleó, que tingué lloc de 1808 a 1814.

³⁵ El bisbe vigatà Morgades, juntament amb Verdaguer, Sardà, Salvany, el bisbe Urquinaona i l'abat Muntades, van ser els artífexs de l'esdeveniment celebrat el 25 d'abril de 1880.

³⁶ Antoni Maria Marcet Poal (Terrassa, 1878-Montserrat, 1946) fou monjo benedictí. Entrà a l'escolania de Montserrat el 1886, i hi restà fins el 1894. Ingressà després a la comunitat, professà el 1900 i fou ordenat a Barcelona, el 1902. Juntament amb d'altres companys, inicià (1906) la "Revista Montserratina", de la qual fou redactor i administrador. Promogué l'ús del català com a llengua de relació dins el monestir i impulsà la cultura dels seus monjos i la renovació de la vida monàstica; creà pràcticament l'actual biblioteca del monestir, contribuí eficaçment en la reconstrucció material del santuari, amb la col·laboració de Puig i Cadafalch, i en millorà els accessos, amb la construcció dels aeris. Patrocinà el Primer Congrés Litúrgic de Montserrat, del 1915, que suposà per a l'església catalana un revifament de la litúrgia i un entroncament amb els corrents innovadors centreeuropeus de l'època. Les seves actituds, obertes i arrelades a la terra, li valgueren nombrosos problemes durant la Dictadura de Primo de Rivera. Durant la República mantingué bones relacions amb el govern de la Generalitat. La guerra de 1936-39 li suposà la dispersió de la comunitat i la mort de vint-i-cinc dels seus membres. Passat el conflicte bèl·lic, retornà a Montserrat, on inicià la recuperació segons les possibilitats d'aleshores [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 6 d'abril de 2018].

aquesta nova vida era la nostra, la que antigament havia animat a nostres avis, veuríem ensems ressortir en nostre poble els heroismes dels almogàvers, les proeses de nostres Comtes-Reis, els caràcters fermes i les costums severes dels Clarís i Fivallers, amb l'indomable energia dels Casanova i altres defensors de les llibertats pàtries (Massot 1973: 39).

Amb tot, les festes del Mil·lenari són una fita important en el redreçament espiritual de Catalunya, i a partir del context, l'abat Marcet sap situar Montserrat en un epicentre cultural català que comprèn certes manifestacions de tipus religiós i cívic, com homilies, declaracions, manifestos intel·lectuals o de treballadors, que han tingut, en més d'una ocasió, un ressò internacional destacat. De fet, des d'aquesta època, el pes montserratí ha anat augmentant fins al punt que ha pogut exercir funcions de suplència en els aspectes més diversos del país. L'anhel de renovació i l'entrada d'un modernisme adaptat als temps configuren el punt de partida de l'opció decidida de Marcet a favor de la catalanització del monestir i la seva projecció en tots els aspectes, com la consideració del català com a llengua habitual de cultura. En aquest sentit, Marcet segueix i secunda la tradició d'editar i publicar llibres, opuscles, estampes i fulls en català, «escrits o traduïts pels monjos i sovint destinats als pelegrins que pujaven al santuari [...]. No solament s'intensificà el nombre i la qualitat, sinó que procurà crear a Montserrat una autèntica editorial»³⁷ (Massot 2003: 312).

Juntament amb el Mil·lenari, el Primer Congrés Litúrgic de 1915, impulsat o orientat pels sacerdots de la diòcesi de Barcelona, és l'inici efectiu de la consolidació i constatació de la renovació conceptual de l'espiritualitat a Catalunya. Segons Massot (1975: 40), l'esdeveniment serveix per constatar el canvi de rumb de l'Església catalana del moment, amb una incentivació de la participació activa dels fidels en la litúrgia a partir de l'edició de textos propers i en llengua materna. L'ensenyança del catecisme i l'educació de l'esperit també ha de tindre un caràcter de participació i popularització efectiva. S'ha de propagar el coneixement en la llengua vulgar i l'ús dels corresponents llibres i materials. Les conclusions del Congrés Litúrgic són aprovades per tots els bisbes de Catalunya, «amb un entusiasme mai no repetit a la història de la nostra

³⁷ Segons Josep Massot, l'octubre de 1917 es torna a instal·lar una impremta al monestir per seguir amb la tradició montserratina d'edició i producció de textos en català.

Església», (Massot 1975: 42) i en aquest sentit, ofereixen aspectes molt avançats quant a la formació dels fidels i el foment de la vida parroquial, amb propostes conceptuals de reforma pioneres i capdavanteres en el panorama eclesiàstic del conjunt de l'Estat espanyol.

1.2. La dictadura del general Miguel Primo de Rivera

En aquest context de renaixement de la cultura catalana, també emergeix un desordre social imperant. Els atacs anarquistes cada cop més freqüents i la incapacitat de la monarquia borbònica per gestionar els conflictes, propicia que el 13 de setembre de 1923, Miguel Primo de Rivera, capità general de Barcelona, declari l'estat de guerra i exigeixi al rei Alfons XIII la dimissió del govern i la concessió de tots els poders, amb la voluntat de constituir una dictadura militar formada per ell i altres generals. El règim dictatorial instaurat en els primers anys,³⁸ en línies fonamentals, és acceptat a bona part de l'Estat espanyol; és concebut com a solució a l'anarquisme i el nacionalisme més radical de l'època. La jerarquia social del moment, amb l'exèrcit, la burgesia, els terratinents i bona part de l'Església espanyola, recolza el cop d'estat amb la finalitat de restituir l'ordre i l'estabilitat social:

En horas de tanta trascendencia, la Iglesia no puede enmudecer... Deber religioso u gravísimo es mirar por el bien de la Patria y colaborar en él, llegando si es preciso fuere, al sacrificio. No puede ser buen cristiano sin ser buen ciudadano...; no hemos de declarar aquí qué es lo que debéis hacer para cumplir con todos vuestros deberes cívicos... [...] Debemos, pues, orar por España: por todos los que la constituyen, sin excluir ni uno solo; pero principalmente debemos orar por Su Majestad el Rey y por todos los que colaboran en la gobernación de nuestra amadísima Patria (Martí 1993: 153).

³⁸ Quan en termes històrics es parla de la dictadura de Primo de Rivera, es fa referència als governs o directoris presidits per l'esmentat general des del 13 de setembre de 1923 fins al 28 de gener de 1930, dividits en dues grans parts. La primera va ser el directori militar provisional, des del 13 fins al 17 de setembre, i un altre amb més estabilitat des del 17 de setembre de 1923 fins al 3 de desembre de 1925. La segona, el directori civil, des del 3 de desembre de 1925 fins al 28 de gener de 1930. En el directori militar les carteres ministerials van ser confiades a membres de l'Exèrcit, i en el civil, juntament amb militars, van participar en les responsabilitats de govern alguns civils destacats, com José Calvo Sotelo i José de Yanguas Messía [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 6 d'abril de 2018].

Aquest alçament militar compta amb un posicionament a favor de la majoria de la clerecia espanyola, que veu en els fets l'ocasió perfecta per recuperar els àmbits socials, culturals i d'influència de la seva institució al país. Ara bé, l'Església catalana enceta un període realment tràgic, preludi d'un altre període no menys dolorós que començarà l'estiu de 1936. El criteri centralista del govern despòtic de Primo de Rivera impedeix acceptar la llibertat i la singularitat de l'Església a Catalunya i la seva desmarcada situació respecte a la jerarquia eclesiàstica espanyola. Es considera el moviment cristià català perillós per a la «unitat nacional» i, en aquest sentit, el dictador desencadena una repressió dura contra els clergues catalanistes, l'ús del català a les esglésies, la cultura catalana i la seva política. Procura, per tots els mitjans, d'espanyolitzar l'Església pròpia de la nació, que considera culpable de tota mena de desviacions i separatismes. No obstant això, Primo de Rivera topa violentament amb els bisbes catalans, sobretot amb el cardenal de Tarragona i metropolità de Catalunya, Francesc d'Assís Vidal i Barraquer.³⁹

Vidal i Barraquer és una de les grans figures de l'Església catalana de tots els temps. Segons Massot (2003: 26), l'eclesiàstic acull i impulsa tots els moviments de renovació que sorgeixen arreu del país, actua com a autèntic metropolità de Catalunya⁴⁰ i advoca per una «pastoral de conjunt», és a dir, unir esforços de sacerdots, religiosos i laics de totes les diòcesis, deixant de banda diferències i

³⁹ Francesc d'Assís Vidal i Barraquer (Cambrils, 1868-Friburg, Suïssa, 1943) fou bisbe de Solsona, arquebisbe de Tarragona i cardenal. Durant la dictadura de Primo de Rivera, defensà la separació de l'Església de l'Estat i aconseguí mantenir la llengua catalana com a vehicle d'expressió, de predicació i de catequesi. Després del cop d'estat del 18 de juliol de 1936 i l'esclat de la Guerra Civil, va ser perseguit per escamots anarquistes incontrolats, fou dut a la presó de Montblanc d'on, gràcies a la intervenció personal del conseller Ventura Gassol, avisat pel doctor Joaquim Guitert, pogué ser rescatat i per a la seva seguretat el van fer partir cap a l'estranger embarcant-lo en un vaixell italià que hi havia atracat al port de Barcelona. Durant l'exili, Vidal i Barraquer s'havia oposat fermament als revoltats a Espanya i no acceptà la bel·ligerància de la jerarquia de l'Església a favor del bàndol facciós. Es negà a signar la carta col·lectiva de l'episcopat espanyol de l'1 de juliol de 1937 de suport al general Franco. Això li comportà la prohibició de retornar a la seva seu tarragonina, a la qual tanmateix no renuncià mai malgrat les pressions governamentals. S'estava a la cartoixa de Farneta, prop de Lucca, a la Toscana, fins que l'ocupació nazi d'Itàlia féu que es refugiés a Suïssa, on morí, el 1943. Els monjos de la cartoixa de Valsainte no el van enterrar, sinó que el van deixar a la caixa, preveient que de seguida el portarien a Tarragona. Franco ho impedí, de manera que no fou fins al 1978, d'acord amb la seva voluntat testamentària, que les seves restes foren traslladades a la catedral de Tarragona [*Gran Enciclopèdia Catalana* i Viquipèdia. Data de consulta: 22 de febrer de 2018].

⁴⁰ Josep Massot (2003: 270) apunta que Francesc Vidal i Barraquer, com a arquebisbe de Tarragona, exerceix una autèntica funció coordinadora entre les diverses diòcesis catalanes, tasca que cap altre arquebisbe no ha exercit mai. Es reuneix, sovint, amb els bisbes del país i s'impulsen, unitàriament, diversos moviments de renovació a Catalunya.

suspiciàcies. L'any 1921 és nomenat cardenal pel Papa Benet XV i, tot i que en un primer moment prefereix mantenir-se en una esfera de neutralitat que faciliti la seva labor pastoral, això no impedeix que la dictadura l'acusi de separatista i intenti de totes les maneres possibles calumniar-lo i allunyar-lo del territori. En aquesta línia, Francisco Martí Gilabert a «La Iglesia y la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1929)» (1993), parafraseja una entrevista entre Miguel Primo de Rivera i Vidal i Barraquer que té lloc a Barcelona el 1926. Són unes paraules molt clarificadores quant a les relacions institucionals entre les dues personalitats. El general diu al cardenal:

Le consideramos un obstáculo para los planes que el gobierno quiere desarrollar aquí. He hablado con el nuncio y con otras personas y debo decírselo claramente, nuestro propósito es que usted sea trasladado a Burgos... Encontramos reacío al clero y pretendemos modificar la acción del mismo. Para conseguir esto hemos enviado a Roma al nuevo embajador...; queremos que Roma se pronuncie francamente por nosotros o por Cataluña, y si no quiere ayudarnos, daremos los pasaportes al nuncio y nos iremos a la constitución de una Iglesia nacional (Martí 1993: 167).

Tanmateix, Vidal i Barraquer replica que es nega a deixar Tarragona, demana que se li aclareixi de quines faltes se l'acusa i al·lega:

He inculcado siempre el respeto y sumisión al poder constituido, he predicado soluciones de armonía y de amor a España..., pero en conciencia no he podido acceder las pretensiones del poder civil cuando las considero perjudiciales a los derechos de la Iglesia (Martí 1993: 168).

No obstant això, i tot i que l'arquebisbe tarragoní es considera deixeble de Josep Torras i Bages, no té una línia política catalanista tan definida i es pot afirmar que «Vidal i Barraquer no fou, com havia estat Torras i Bages, un polític catalanista, ni fou com ell un intel·lectual, sinó un home pràctic, un advocat expert que sabé adequar-se a les noves situacions, sempre amb el risc d'adoptar més d'un cop postures ambigües» (Massot 2003: 271). El respecte cap a Espanya i el seu posicionament neutral no impedeixen, però, que el govern de la Dictadura l'acusi de catalanista i separatista, i intenti allunyar-lo del seu focus cultural i eclesiàstic. Vidal i Barraquer, en conseqüència, es revolta contra aquesta injustícia: «defensà la clerecia perseguida per Primo de Rivera i reivindicà davant

la Santa Seu els drets del poble català. Tot això sense cap intenció de signe polític i sense cap oportunisme» (Massot 2003: 272). Així, doncs, l'arquebisbe de Tarragona destaca per ser un acèrrim defensor del clergat i dels seus religiosos de l'arxidiòcesi, i és considerat pel Règim un cardenal infame, addicte al moviment catalanista. L'acusen d'atemptar contra la unitat d'Espanya, a causa del catalanisme que estimula entre la clerecia catalana, i és concebut com a tòtem figuratiu del moviment catalanista en els anys del Règim:

Vidal fue, como dijo Primo de Rivera, símbolo de la resistencia. Como la Dictadura no toleraba grupos políticos independientes, la Iglesia cobraba un relieve muy particular, por lo que era mal vista por los gobernantes. El cardenal mantenía la determinación de preservar la autonomía de sus funciones sin alianzas con el poder [...]. En diciembre de 1925 Primo de Rivera escribía a Vidal que era preciso elegir, para la provincia eclesiástica de Cataluña, obispos a «sacerdotes que, o sin ser catalanes lo hablen (el catalán), o siéndolo, amen ardientemente a España» (Martí 1993: 166).

El cardenal, no gensmenys, no és pas un fervent catalanista, sinó «un pastor que s'estimava les ovelles que li havien estat confiades i que mirava, segons el consell de sant Pau, de fer-se tot per a tots» (Massot 2009: 279). Aquesta preocupació pastoral el duu a comprendre la complexa realitat del país que li ha tocat servir, així com els seus problemes i defensa els drets amenaçats per la política autoritària del moment. El Règim espanyol, per la seva part, s'enfronta amb l'Església catalana per qüestions prou serioses com la predicació en català a les esglésies, la producció de materials catequètics en la llengua materna del país o la difusió de pastorals d'ideologia nacionalista. Primo de Rivera insisteix que «el govern està disposat a realitzar tota mena d'esforços per espanyolitzar Catalunya i per acabar d'una vegada amb l'acció catalanitzadora que està fent, especialment a l'escola, i a l'església, des de la trona» (Massot 2003: 27). Alhora, les multes econòmiques a eclesiàstics, els empresonaments, la censura imperant i, fins i tot l'exili, són constants repressores del propòsit dictatorial: «la persecució s'estengué a capellans, humils rectors i vicaris, que han sofert tota mena de vexacions i que han estat greument perjudicats» (Muntanyola 1930: 162). Amb tot, són uns anys de persecució accentuada de bisbes, prelats i sacerdots per predicar en català, en què sovint es mal interpreten, a propòsit, les homilies i es dona connotació política a coses que no la tenen.

Primo de Rivera tampoc es limita a l'actuació directa a Catalunya. Com ja s'ha apuntat anteriorment, amb una sol·licitud explícita demanant la intervenció del Sant Pare en el conflicte català, segons Massot (2003: 93) el dictador aconsegueix que la cúria romana prengui nota de la qüestió catalana i, després d'una minuciosa investigació, es decreten una sèrie de mesures des del Vaticà que postulen a favor del posicionament dictatorial espanyol enfront les aspiracions i reivindicacions nacionals de l'Església catalana. Aquest pronunciament, però, no acontenta el Règim, atès que no es suprimeix l'ús del català i es continua reconeixent el dret a estimar Catalunya com a manifestació lícita:

Com a fruit d'aquestes maniobres –ajudades sens dubte per alguns catalans que no veien amb bons ulls el moviment catalanista–, entre 1928 i 1929 els bisbes catalans reberen cinc decrets de Roma, sortits de diverses congregacions de la cúria, que mai no foren publicats oficialment i que recollien algunes de les acusacions de Primo de Rivera. Demanaven, per exemple, als sacerdots que no obliguessin els penitents a confessar-se en català, i exigien que els alumnes catalanistes fossin expulsats del Seminari i que en fossin eliminats els professors suspectes. Manaven que la predicació i el catecisme no fossin utilitzats per a «atemptar contra la unitat de la pàtria» (Massot 2003: 29).

En conseqüència, els bisbes catalans reaccionen d'una manera unànime en contra d'aquestes acusacions injustes i envien un bon nombre d'escrits de defensa a Roma. Les mesures repressives incitades per Primo de Rivera i avalades, parcialment, pel Papa tampoc acontenten els catòlics catalans, que es veuen traïts: «se sentien poc compromesos des de Roma i es dolien que la Santa Seu hagués admès algunes acusacions absolutament infundades contra la pastoral catalana» (Massot 2003: 93). L'Església Catalana, amb la dictadura repressiva de Primo de Rivera, pateix una persecució a tots els nivells, propulsada per la fidelitat de molts clergues, religiosos i laics envers el país. En aquest punt, la repressió hermètica per part de l'autoritarisme i, al mateix temps, la resistència catalana al Règim despòtic espanyol marcaran l'inici de la caiguda del seu poder, percebut cada vegada amb més hostilitat i contrarietat, amb la retirada de suports i l'aparició d'esclètxes socials cada cop més descomunals.

El 28 de gener de 1930, Primo de Rivera, als sis anys de govern, fa una renúncia de poders a causa d'una sèrie de circumstàncies que dificulten la continuació directiva del general: la greu crisi financera del país, la pèrdua de suports i afinitats en l'oligarquia política i social, les revoltes obreres i les vagues de treballadors... En definitiva, tota una mostra d'ineficàcia nacional i de desencís per afrontar els problemes derivats del poc suport social per a la proposta del règim. Tanmateix, amb els antecedents dictatorials de suport monàrquic, els ciutadans de Catalunya professen, forçadament, una confiança explícita en les eleccions plebiscitàries del 12 d'abril de 1931, que derivaran en la proclamació de la República catalana i la instauració del govern autonomista de la Generalitat, presidit per Francesc Macià Llussà. La nova era política social i cultural catalana que s'obre al país també comptarà, indispensablement, amb el recolzament explícit d'una Església favorable, que en els anys venidors veurà redimides les ofenses del general Primo de Rivera a la seva dignitat potencial, eclesiàstica i nacional.

1.3. «Déu guardi la República»

A les eleccions municipals de 1931, les candidatures republicanes aconsegueixen un triomf aclaparador a Catalunya. El rei Alfons XIII abdica i, el 14 d'abril, Francesc Macià proclama la República catalana des del balcó del palau de la Generalitat. No és gens insòlit que, des del primer moment, el moviment republicà gaudeixi de simpatia arreu del territori català, a causa dels precedents repressius i les accions contra la cultura pròpia propiciades per una monarquia borbònica decadent i una dictadura despòtica ineficient. L'Església catalana, conseqüentment, també professa afinitat amb el canvi de règim polític i, en aquest sentit, Lluís Carreras Mas⁴¹ escriu un editorial a la revista *Cultura*

⁴¹ Lluís Carreras Mas (Sabadell, 1884-Barcelona, 1955) fou eclesiàstic, escriptor i periodista. Estudià al seminari de Barcelona i fou ordenat sacerdot el 1909. Fou col·laborador directe del bisbe Torras i Bages i enllaçà el tradicionalisme català amb el romanisme del moviment de renovació litúrgica i religiosa contemporani. Amb altres sacerdots, especialment els seus amics Higiní Anglès, Manuel Trens, Antoni Batlle i Josep Maria Llovera, organitzà el primer Congrés Litúrgic de Montserrat (1915). Durant la Dictadura elaborà la documentació que fou enviada a Roma en defensa de la llengua catalana; fou obligat a renunciar a la canongia i exiliat temporalment (1924). Tingué un paper director en l'alta política eclesiàstica catalana com a

Cristiana que titula «Déu guardi la República», que evidencia d'una forma ben clarificadora el pensament polític de la base social i cultural del moment:

Qualsevulla que fossin les opinions polítiques dels homes de partit, no mancava a cap bon observador la convicció íntima que la Dictadura amb els seus oprobis i vexacions, amb la violència injusta de les seves vuit mal anyades, havia descoronat el rei en les consciències i que en un termini més o menys curt ho seria en la vida legal espanyola [...]. És arribat el moment històric que Catalunya pugui donar-se en pau i justícia la seva lleu autonòmica. Finida la dinastia tirànica que per conquesta li imposà la seva sobirania i amb la Dictadura pretengué d'exterminar per sempre el seu esperit, el nostre poble reprèn la possessió d'ell mateix en l'ordre polític i es troba en situació de tornar a viure la seva pròpia després de segles d'arrauliment indígena i d'opressió estranya (Carreras 1931: 61).

Tot i els anys obscurs de la dictadura de Primo de Rivera, segons Josep Massot (1975: 24) durant els primers decennis del segle XX, l'Església de Catalunya manifesta una vitalitat esplèndida amb la intensificació de l'activitat sacerdotal, la propulsió espiritual i acadèmica de la clerecia i, d'una manera ben especial, amb la protecció dels interessos del món obrer. El clima social i polític del Principat és força plàcid en el període republicà, en contrast amb l'ambient convuls, anticlerical i violent a Espanya, que percep la legislació com la supressió del pes absolut de la influència eclesiàstica en la vida civil. Una de les prioritats governamentals de Catalunya, tant de la Generalitat com de la jerarquia eclesiàstica, és, en aquest sentit, garantir la convivència social, inusual en el context de la resta de l'Estat. Ara bé, tot i que «les autoritats de la Generalitat mantenien bones relacions amb Vidal i Barraquer, amb el monestir de Montserrat i amb els homes d'Església més destacats, es notava fortament a Catalunya l'ambient enrarit d'aquells anys» (Massot 2003: 34).

L'adveniment de la República i la redacció de la Constitució de 1931 representa la fi del catolicisme com a religió oficial del país. Finalitza el període històric d'unió de l'Església amb l'Estat i suposa un canvi radical en el rumb dels privilegis civils de la institució. Durant aquests anys, per una banda, en algunes ciutats

persona de confiança del cardenal Francesc Vidal i Barraquer. Es va exiliar a França el 1936 [Gran Enciclopèdia Catalana. Data de consulta: 16 d'abril de 2018].

d'Espanya es sobrevenen un seguit d'esdeveniments i aldarulls⁴² que posen en alerta els eclesiàstics catalans i evidencien la manca de conciliació entre les diverses ideologies polítiques. Per l'altra, i com a resposta a aquest pol, hi ha un fort augment del moviment apologètic amb la preparació de llibres i fulletons a favor de la religió que es considera amenaçada per la legislació laïcista de l'estat republicà. Ramon Muntanyola Llorach⁴³ en el llibre *Vidal i Barraquer, cardenal de la pau* (1976), en aquest sentit, reproduïx una circular del mes de maig de 1931 del cardenal i arquebisbe de Tarragona, Francesc Vidal i Barraquer, dirigida als seus diocesans, planyent-se pels aldarulls puntuals i per les molèsties que s'han ocasionat a uns determinats eclesiàstics espanyols, alhora que recomana, a Catalunya, tot el respecte i la col·laboració amb la nova autoritat constituïda per tal de no repetir el mal exemple de Madrid:

Atent el pastor de les ànimes al bé espiritual dels seus fidels fills, no pot deixar de fer oir la seva veu davant dels grans esdeveniments o canvis socials-polítics dels pobles, recordant les normes de l'Església... Està fora de dubte que el canvi de règim que fa poc s'és realitzat a la nostra Pàtria pertany a la categoria dels grans esdeveniments, no sols per constituir una fase molt destacada en els annals de la història, sinó també per la transcendència que pugui tenir en els futurs destins del nostre poble (Muntanyola 1976: 244).

Vidal i Barraquer també és un personatge central de la història religiosa i social de Catalunya durant la segona República. Fidel a la seva consigna d'acatar els règims legalment constituïts, entre 1931 i 1936 actua com a president de la Conferència de metropolitans espanyols. S'esforça, per un cantó, en aconseguir un *modus vivendi* entre l'Església i el país, principalment per evitar enfrontaments i disputes de les dues parts, i per l'altre, insisteix en la necessitat de trobar fórmules adequades per a l'Església de Catalunya:

⁴² Muntanyola (1976: 246) apunta que l'11 de maig de 1931 es van produir, a Madrid i a diferents indrets d'Espanya, diversos aldarulls com la crema de convents i esglésies per part del sector més anticlerical i radical de la recent estrenada República.

⁴³ Ramon Muntanyola Llorach (L'Espluga de Francolí, 1917-Barcelona, 1973) fou eclesiàstic i poeta. El 1936 anà a França, essent seminarista, i passà la guerra civil a Mallorca. Fou un dels pocs sacerdots que mantingué a la primera postguerra una actitud crítica i de defensa de la llengua i la cultura catalanes. Es relacionà amb els nuclis del catalanisme no creient, la qual cosa li comportà una greu sanció del seu ordinari. Predicador i orador de masses, poeta popular, amb arrels verdaguerianes i amb rigor formal. Confirmant la seva trajectòria, publicà la biografia *Vidal i Barraquer, cardenal de la pau* (1970) [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 16 d'abril de 2018].

El cardenal de Tarragona [...] s'esforçà per explicar a la Santa Seu que Catalunya era una realitat política que aviat seria reconeguda per la Constitució i no deixà de lamentar que el zel dels bisbes catalans hagués estat tan mal comprès durant la Dictadura, des de Madrid i des de Roma, ja que en defensar els sentiments legítims del poble «actuaban, sin entrometerse en política, con vistas al porvenir». I, lògicament, insistí que caldria adequar les estructures eclesiàstiques a les noves realitats polítiques, reconeixent la varietat dins la unitat i respectant les iniciatives de les «regions» (Massot 2003: 283).

No obstant això, segons Massot (2003: 282) aquesta política conciliadora del cardenal, aconsellat i recolzat per Lluís Carreras també posiciona notablement: «el feu blanc de les ires dels catòlics integristes i ultradretans», i el bon propòsit fracassa per la manca de visió i de perspectiva «dels uns i dels altres». La proposta republicana concep, majoritàriament, els religiosos i l'Església en general com un aliat més de les classes benestants: «per a gent del carrer, el clergat era el causant de tots els mals» (Muntanyola 1976: 250). Per contra, el conservadorisme veu el nou règim governamental com una amenaça que emprèn una campanya difamatòria contra els valors que han imperat, per segles, en la societat i s'evidencia que «els catòlics del nostre país no estaven preparats per a una constitució laica». Alhora, «[...] qui la van fer fer foren, en llur majoria, més afectats per un sectarisme amarg que per un laïcisme honest» (Muntanyola 1976: 250).

L'aprovació de l'Estatut de Catalunya, durant l'estiu de 1931, evidencia, una vegada més, la singularitat de l'Església catalana en el si institucional del país. Els prelats catalans, encapçalats per Vidal i Barraquer, ressituen la institució eclesiàstica en el nou panorama sociopolític i ajusten les normes pastorals per a la predicació i l'ensenyament del catecisme. Segons Ramon Muntanyola, el cardenal tarragoní vol donar una imatge de renovació promovent una capacitat d'adaptació de les decisions episcopals, per així evitar que les pronúncies clericals puguin interpretar-se com a resposta d'una hipotètica pressió de les autoritats. En aquest sentit, els bisbes catalans analitzen i exposen nous punts de vista en alguns ítems de la doctrina política formulada segons el pensament catòlic d'aleshores, per tal de millorar o interpretar més favorablement «l'acatament al poder civil, relacions d'Església i Estat, llibertat de cultes, escola

laica, divorci, condició social dels obrers» (Muntanyola 1976: 255). En definitiva, un missatge contundent que traspua intencions, bona voluntat i afany de concòrdia per part de l'Església de Catalunya.

L'estil i l'aplom del posicionament eclesiàstic català, capitanejat per Vidal i Barraquer, impressiona el govern de la República i fa créixer l'admiració i el respecte envers la figura del cardenal de Tarragona. Durant el període republicà, el si episcopal català planteja programes pastorals renovelladors; «crea comissions i secretariats que ajudin la labor dels bisbes; visita ministres i homes influents, concilia voluntats i coordina esforços, aprofita antigues amistats per a millorar la situació de l'Església [...] i es fa present a la Generalitat per parlamentar amb el president i impedir desordres» (Muntanyola 1976: 303). Aquest dinamisme de la doctrina i de la moralitat del Principat, de fet, determina la línia cristiana catalana que seguirà fins a la desfeta de 1939, un cop s'acaba la Guerra Civil espanyola, quan el primat tarragoní, d'entre moltes altres personalitats, emprèn el camí cap a l'exili.

Mentrestant, i tot i que la República fa camí, la situació social no sembla millorar. L'arrauxament no minva, el sectarisme no cedeix i els extremistes accentuen les seves accions, amb desgavells i intemperàncies cada vegada més latents a Catalunya. Sovintegen les arbitrietats contra els clergues i els mal tractes a certes institucions religioses, amb una voluntat d'atropellament personal. Per contra, l'Església es posiciona sòlidament en defensa dels seus drets i llibertats i, amb la influència renovadora de Vidal i Barraquer, s'aconsegueix secundar, incondicionalment, l'obra de la jerarquia eclesiàstica:

En la conferència de juny, es prengué l'acord d'organitzar-se davant les lleis contràries a l'Església, coordinant la resistència passiva a dites lleis, el respecte a l'autoritat civil i la uniformitat en l'actuació episcopal. Per suggeriment de Vidal i Barraquer, es determinà la formació de mutualitats de pares de família per tal que els ordes religiosos poguessin continuar en l'exercici de l'ensenyament. Es plantejà l'organització dels recursos de culte, s'estudià la fórmula d'atenuar la intervenció de l'Estat sobre el patrimoni artístic en poder de l'Església. També es tractà de la possibilitat de defensar, a desgrat de les noves lleis, els béns immobles dels ordes religiosos (Muntanyola 1976: 320).

En efecte, el posicionament polar social mostra el fracàs del programa conciliador català. L'intent d'establir l'anhelat *modus vivendi* pacífic i no traumàtic entre Església i República no ha reeixit: «les dretes que col·laboraven amb el règim en reberen un sotrac. Les esquerres moderades se'n van doldre. Els extremistes de l'un i de l'altre costat es fregaren les mans, ben satisfets. Els integristes s'atribuïen el triomf. I mentrestant, la situació política s'agreujava amb el perjudici de tots» (Muntanyola 1976: 339). Conseqüentment, els esdeveniments polítics de la revolució d'octubre de 1934,⁴⁴ amb un panorama tèrbol i neguitejant, tenen conseqüències nefastes en tots els aspectes catalans, alhora que s'instaura un estat que impera, roent, com a preludi de la guerra d'Espanya de 1936. Les represàlies dels uns com a resposta a les velles represàlies dels altres porten al país a un estat d'irritació i de violència latent i, segons Muntanyola (1976: 346), els «greuges a les coses i a les persones religioses feren perdre la serenitat a molts dels creients i a un bon nombre d'homes d'Església. Esvaïda l'esperança en els mitjans pacífics, el pragmatisme de la força és sovint una temptació».

En aquest context, la possibilitat d'un alçament miliar a Espanya com a resposta a l'agitació social i la inestabilitat política té la simpatia dels sectors conservadors, de dretes i de bona part de l'Església més tradicional. El 18 de juliol de 1936 una part de l'exèrcit espanyol imposa un cop d'estat contra la República, però la insurrecció no té l'efectivitat esperada i fracassa en bona part del territori i a les grans ciutats. Catalunya, es manté fidel al bàndol republicà i, com a resposta al bàndol sediciós, s'instaura un estat social revolucionari que trastorna totalment la vida ciutadana. Es multipliquen els assassinats, els robatoris, els escorcolls, les requises i els incendis a esglésies, convents i temples catalans, originats per una massa incontrolada del sector més anarquista i radical. Comencen tres anys de guerra fratricida, amb un conflicte inclement i colpidor que significarà una

⁴⁴ Els primers dies del mes d'octubre de 1934 va tindre lloc un moviment insurreccional del govern autònom de Catalunya contra la involució conservadora del règim republicà espanyol. El 6 d'octubre, el president de la Generalitat, Lluís Companys, proclamava l'Estat Català de la República Federal Espanyola. Aquest intent secessionista desembocà en l'empresonament dels membres del Govern de Catalunya i la suspensió de l'Estatut de Núria per part de l'Estat espanyol. A Astúries, en el que s'anomenà la Revolta d'Astúries, els fets foren molt més sagnants amb centenars de morts per l'enfrontament entre la Guàrdia Civil i l'exèrcit contra l'Aliança Obrera.

autèntica sagnia del clergat català, un veritable trauma per als homes de l'Església. Fins i tot, en algun cas, es podrà arribar a pensar que hom s'hauria equivocat en donar suport al moviment catalanista.

1.4. Guerra Civil a l'Església catalana

La Guerra Civil d'Espanya no resulta fàcil de tractar, i encara en la Catalunya d'avui es conjura tot un imaginari col·lectiu al voltant d'uns fets, amb incentivacions que han perdurat i que no es pot evitar de tractar-les amb un interès immediat. El conflicte representa l'ensorrada de l'intent de crear un país obert, lliure i progressista que, no obstant això, s'ha encallat fortament amb motiu de les tibantors sorgides en matèries religioses al llarg dels anys republicans. En aquest període, a Catalunya hom arriba a dir i a escriure en públic que el problema de l'Església ha quedat resolt automàticament des del moment que no resta cap església sencera.⁴⁵

Com a preludi de la insurrecció militar, feia temps que es teixia una conspiració contra la República, dirigida pels generals Emilio Mola Vidal i Francisco Franco Bahamonde. Entre el 17 i el 19 de juliol de 1936 es produeix arreu de l'Estat espanyol una revolta d'una bona part de l'exèrcit, que compta amb el suport de la majoria dels partits de la dreta espanyola i la inèrcia dels dos líders feixistes europeus, Benito Mussolini i Adolf Hitler. El desconcert de l'aixecament militar, té, com a conseqüència, un enorme buit de poder republicà. El president de la Generalitat de Catalunya, Lluís Companys Jover, és incapaç de controlar la situació, enmig de l'entusiasme exaltat del poble, i un dels objectius immediats de reacció contra la revolució engendrada pel *pronunciamiento* militar, l'estiu de 1936, són els temples de culte, la clerecia i tota manifestació de religiositat popular. Uns àmbits d'elit, els espanyols, considerats promotors de la revolta i que es posicionen a favor dels estaments més conservadors:

⁴⁵ Andreu Nin Pérez, destacat polític republicà i marxista, projecta aquesta idea en un discurs fet a Barcelona el 6 de setembre de 1936.

Cinc anys de república, i cap dels problemes fonamentals de la revolució espanyola no s'havia resolt [...]. Tots aquests objectius concrets de la revolució democràtica han estat realitzats no per la burgesia liberal, sinó per la classe treballadora, que els ha resolt en pocs dies amb les armes per la mà. El problema de l'Església ja sabeu com s'ha resolt: no queda cap església a tot Espanya; el problema dels béns de l'Església, de la força econòmica de l'Església, també està resolt per l'expropiació pura i simple (Massot 2003: 43).

En aquests primers mesos de la pugna bèl·lica, el clergat català pateix una immensa sagnia i el patrimoni artístic i cultural és devastat. Segons Massot (2003: 44) hi ha un mínim de mil cinc-cents quaranta sacerdots assassinats a les set diòcesis del Principat, a més dels religiosos (vuit-cents noranta-sis, dels quals quatre-cents vint-i-cinc almenys pertanyen a la diòcesi de Barcelona). Entre els morts cal comptar tres bisbes, dos vicaris generals i un bon nombre dels sacerdots i religiosos més destacats del moment. D'altra banda, només a la diòcesi de Barcelona són incendiades més de tres-centes parròquies i més de cinc-centes esglésies. Per la seva part, la Generalitat, desbordada pels esdeveniments, s'esforça per salvaguardar tot tipus de béns patrimonials del país que amenacen perill de destrucció, espoli i desaparició: arxius, monuments, temples, objectes i, fins i tot, persones. Emet missatges de calma a la població per evitar accions i danys irreparables com els del curs dels últims esdeveniments, que titlla de «fets de pillatge i d'instints venjatius, que taquen l'honor de Catalunya i que no poden donar cap fruit»⁴⁶ (Massot 2003: 46).

Catalunya, i consegüentment la seva Església, des dels primers instants del cop d'estat militar es manté al marge dels esdeveniments i el territori continua fidel a la República. No obstant això, hi ha una destrucció sistemàtica de la institució eclesiàstica catalana, concebuda pels sectors de l'esquerra radical en els mateixos termes que l'espanyola. Aquesta consideració equívoca de la jerarquia catòlica del Principat, amb sectors tradicionalment progressistes, dona resposta a una institució local complexa i plural, una Església que, en definitiva, en les últimes dècades, ha demostrat tenir veu pròpia i no se l'ha validat justament. A tall d'exemple, durant l'estiu de la revolució apareixen nombroses consignes,

⁴⁶ Missatge radiofònic que adreça Bonaventura Gassol Rovira, conseller de Cultura de la Generalitat (1932-1939), a Catalunya, el 29 de juliol de 1936.

publicacions i escrits a la premsa exaltant la persecució eclesiàstica duta a terme recentment, amb la finalitat d'acabar amb el poder dogmàtic de la fe catòlica. *Solidaridad Obrera*, diari barceloní clarament anarquista com tants en l'època, esdevé un bon exemple de consignes radicals triomfants:

La Iglesia ha de desaparecer para siempre. Los templos no servirán más para favorecer las alcahueterías más inmundas. No se quemarán más blandones en araras de un costal de prejuicios. Se han terminado las pilas de agua bendita. [...] No existen covachuelas católicas. Las antorchas del pueblo las han pulverizado. En su lugar renacerá un espíritu libre que no tendrá nada de común con el masoquismo que se incubaba en las naves de las catedrales (Massot 2003: 392).

Para que la revolución sea un hecho, hay que derribar los tres pilares de la reacción: la Iglesia, el Capitalismo y el Ejército. La Iglesia ya se ha llevado su parte. Los templos han sido pasto de las llamas, y de los cuervos eclesiásticos que no han podido escapar, el pueblo ha dado cuenta de ellos (Massot 2003: 393).

Aviat comencen, també, els exabruptes contra la clerecia i ordes religiosos en forma de peces literàries i composicions líriques, tal com Josep Massot cita amb aquests exemples:

Sacerdots envilits que predicàveu
la pau i germanor entre els mortals,
i als imbècils creients amenaçàveu
amb càstigs i tortures infernals:
Us heu venut la creu; i la consciència
¿no fa que es torni roja vostra pell?
[...]
Si heu esmolat la creu fent-ne una daga
i us heu juntat amb moros pervertits,
el Poble us donarà la seva paga,
sacerdots trabucaires i envilits!⁴⁷

No volen ésser belles! No volen ésser dones!
Esclaves de lleis dures que ho tergiversen tot,
només si els va la vida vesteixen de persones,

⁴⁷ Composició lírica de Joan Nuri Casals titulada «Als sacerdots trabucaires», *L'Esquella de la Torratxa*, núm. 2978 (28 d'agost de 1936): 484.

i volen amagar-nos el que amagar no es pot.

Són de carn tanmateix i propenses als vicis.
Quan són bones femelles no els hi manca un cafè...
Les velles i les lletges es valen cilicis,
que els hi burxen el sexe i les exciten més...⁴⁸

No és d'estranyar que en aquest clima de desconcert col·lectiu, que impera arreu i que s'evidencia en tots els àmbits i manifestacions populars i socials, revifin un seguit de tòpics culturals que s'utilitzen per fer escarni en un temps d'encegament momentani. Durant els primers mesos de la guerra impera una persecució física, espiritual i moral en qualsevol terme i àmbit pel sol fet del seu aparent caràcter religiós, i l'opressió només serveix, en contrapartida, com a «procediment per a engruixir els rengles del feixisme, perquè l'odi que aquest procediment va aixecant a l'entorn nostre o de la revolució, esdevindrà odi a les llibertats del poble que no en sap ésser digne» (Massot 2003: 401).

Convé remarcar, però, la importància de la tasca tímida duta a terme per la Generalitat de Catalunya, que enmig dels moments convulsos procura el benestar i la salvació de les persones que es troben en perill, sense distinció de conviccions polítiques ni de simpaties personals. Així, aconseguen de traspasar la frontera i emprenen el camí cap a l'exili bona part dels bisbes catalans i un bon nombre de sacerdots i religiosos: «d'altres foren empresonats d'una manera preventiva –per alliberar-los de la mort mentre no arribés un temps més propici– o reberen salconduits o carnets que els permeteren de “camuflar-se” enmig de la resta de la població» (Massot 2003: 407). Molts dels afers del país són seguits des de la distància forçada, i l'exili religiós, majoritàriament situat a França, Andorra o Itàlia, esdevé un front de denúncia sòlida dels fets punyents contra la institució eclesiàstica a Catalunya. El doctor i eclesiàstic Carles Cardó, com tants d'altres, es mostra estupefacte davant dels esdeveniments, que considera que no es poden justificar, en cap cas, com a resposta popular contra una hipotètica agressió clerical a la República o a la massa popular, ja que al

⁴⁸ Versos anònims amb calúmnies a monges i religioses, titulats «Mares eixorques», *L'Esquella de la Torratxa*, núm. 2999 (12 de febrer de 1937): 61.

Principat gairebé tota la clerecia de 40 anys en avall és catalanista i social. Citat per Massot:

El dia 2 d'agost de 1936 sortíem de Barcelona en un vaixell italià que ens dugué a Gènova, prop d'un centenar de religiosos catalans salvats de les urpes de la F.A.I. per les autoritats de la Generalitat. Allí acabàrem d'assabentar-nos de la destrucció o profanació quasi total dels temples de Catalunya i de la fi tràgica d'innombrables amics, sacerdots i seglars. Aquells primers dies d'agost veiérem l'èxode de molts egregis patricis carregats d'història catalanista que hagueren de fugir *perquè Catalunya havia triomfat* (Cardó 1947: 9).

Durant el temps de la guerra, i en paral·lel a l'exili i al silenci eixordador imposat en qualsevol manifestació de culte, es pot afirmar que el país també acull una clandestinitat religiosa latent. Els edificis sacres i la totalitat de centres de culte catalans han quedat inutilitzats i només algunes capelles i oratoris particulars, o altars improvisats, serveixen per oficiar l'eucaristia, amb pocs recursos, a interès de persones piadoses, famílies devotes i la poca clerecia que resta en actiu. Resulta revelador el testimoni de Daniel Rebull Muntanyola,⁴⁹ monjo caputxí d'Igualada, que permet copsar la magnitud de la clandestinitat religiosa en el trienni bèl·lic a Catalunya, fins a paràmetres inimaginables. Aquest desenvolupament quotidià quant a les pràctiques de culte iniciat, tímidament, l'estiu de 1936, i de gran abast a mesura que avança la guerra, fins a la restitució de les funcions públiques el mes d'abril de 1939, evidencia l'empara de persones i famílies manifestament cristianes a religiosos i clergues, que els permeten protecció, garanties de supervivència i anonimats:

El pare Nolasc estigué uns quants dies en una casa amiga, «combregant cada matí i resant, al vespre, el rosari amb tota la família. La caritat d'aquests cristians, comenta, envers meu no podria ésser sobrepassada: l'amo de la casa em sembla un autèntic sant». Però aviat se li presentà un jove que li comunicà que havia d'abandonar el refugi que tenia, «ja que hom comença a detenir els religiosos, els sacerdots i tots els qui no formen part del Front popular. M'exhorta a vestir-me de pagès i anar a una gran masia, a la muntanya». Finalment, però, decidiren d'anar a una altra «casa segura, no suspecta per als roigs», on fou rebut «molt amablement». Durant els dies que hi passà, «arriba a Barcelona un altre membre de la família,

⁴⁹ Daniel Rebull Muntanyola (El Molar, 1902-Barcelona, 1983), conegut amb el nom de *Nolasc del Molar*. Religió caputxí, historiador, hel·lenista i llatínia. Ordenat sacerdot el 1926, fou perseguit brutalment durant la Guerra Civil Espanyola [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 16 d'abril de 2018].

que m'enumera els convents, les esglésies i les capelles privades que han estat cremades, i, quan jo no hi sóc, conta les infàmies que corren per Barcelona sobre els religiosos i les religioses i l'exposició de cadàvers de monjos maquillats i amb vista a interpretacions perverses» (Massot 2003: 408).

Davant el caràcter dels esdeveniments, es pot afirmar que el país s'ha tancat en el més gran dels escepticismes, i la validesa i entusiasme del model proposat per la República ha quedat sense una confiança autèntica arran de la cruenta escomesa contra l'Església, injustificable encara més si es pot a Catalunya. Molts catòlics de dretes i d'esquerres consideren irreconciliable aquella causa republicana que ha permès ultratges injustificats, assassinats, incendis i destrucció patrimonial i, en aquest context, és lícit que hom pugui pensar: «abans de caure en l'anarquisme preferia començar a posar la seva confiança en el triomf de Franco, com un mal menor evidentment, però hi confiava» (Massot 2003: 417). Les tropes feixistes són vistes com la garantia de la restitució de l'ordre social i avancen, imperants, creuant la Península Ibèrica com una autèntica reconquesta convinguda. A partir de 1937, hi ha la necessitat d'interpretar l'avançament emprès per Franco sota el concepte medievalístic de «creuada», evident en l'aspecte de les causes religioses de la guerra. Les motivacions d'aquesta empresa són clares i s'aprofita el desgavell social empès pels anarquistes per justificar l'aixecament miliar i la repressió sagnant envers el bàndol contrari.

L'acabament de la Guerra Civil, l'1 d'abril de 1939, després de mil dies de lluita fratricida, suposa l'enderrocament de la República, escollida per sufragi universal, i la instauració d'una dictadura encapçalada per Francisco Franco, despòtica, inerta i grisa, de més de quaranta anys. En això, el desgast i desprestigi de les autoritats republicanes, que havien estat incapaces de sufocar la destrucció del patrimoni artístic sacre i l'assassinat de clergues i religiosos, comporta que, amb algunes excepcions, la majoria d'eclesiàstics supervivents acceptin el nou estat polític, tot esperant èpoques millors per a la cultura i la llengua del país «mentre anaven refent la infraestructura destruïda i aplegant noves vocacions que substituïen les nombroses baixes dels anys bèl·lics» (Massot 2003: 262).

Una guerra entre germans sempre resulta tràgica per tots els costats, i en aquest cas, els excessos i les brutalitats, evidentment, no van ser patrimoni d'un sol bàndol. Durant molts anys, les conseqüències més que condemnables de la destrucció de tots els paràmetres i àmbits eclesiàstics dels uns, i de la imposició del dret de «conquesta» dels altres han condicionat, de moltes maneres, la percepció dels antecedents històrics i el desenvolupament social i cultural català. I per a molts, com per a l'Església catalana, «la causa republicana era bona. Però ha estat espantosament mal servida» (Massot 2003:423).⁵⁰

1.5. «Caudillo de España por la Gracia de Dios»

En el fons els bons falangistes no eren bons catòlics. O, dit altrament, els catòlics, si ho eren de veritat, no podien ser bons falangistes, si més no durant el primer franquisme. [...] Abans que catòlics eren espanyols. I a Espanya només es podia ser catòlic si s'era espanyol (Sánchez 2017: 57).

La síntesi de l'última etapa històrica d'aquest apartat parteix de dos eixos preeminents. D'una banda, es vol evidenciar la submissió i la depuració que pateix, en els primers anys de la dictadura, una Església catalanista fortament arrelada i acceptada al Principat des d'abans de 1936. Aquesta és una de les institucions que, encarnada en la figura del cardenal Vidal i Barraquer com a màxim exponent a l'exili, professa una resistència sòrdida contra la dictadura i internacionalitza el «problema català». De l'altra, es concep l'emergència d'una nova Església a Catalunya –que no catalana– imposada des de les elits foranes com a eina servicial a la dictadura, amb la finalitat d'uniformitzar el territori i assimilar les cultures no castellanés. Alhora, aquesta institució eclesiàstica es posiciona, submisament, al costat de la dictadura del general Franco i li mostra gratitud i servitud per haver retornat l'ordre social i la posició estamental a l'Església. Aquesta clerecia també veu, en el règim, una empara paternal que defensa els interessos de la institució.

⁵⁰ Sentència emesa en diversos escrits de postguerra per l'escriptor i polític Maurici Serrahima Bofill.

Un cop completada la conquesta de Catalunya per part de les tropes franquistes, el país és sotmès a un règim especial d'ocupació i de dominació «de acuerdo con el principio de unidad de la Pátria».⁵¹ Aquest estat motiva, per una part, un èxode de refugiats catalans principalment cap a França i a d'altres indrets. Per l'altra, el territori català pateix una repressió sagnant amb empresonaments, afusellaments, depuracions i venjances. Les institucions catalanes són il·legalitzades, l'Estatut d'Autonomia és abolit i es prohibeix l'ús del català en l'espai públic, a la premsa, a la ràdio, als llibres i a l'escola.

L'Església de Catalunya no és aliena als canvis imperants en l'ordre social del país. La «nova institució» sorgida arran de la victòria dels uns per sobre de la derrota dels altres es contraposa fortament amb les aspiracions eclesiàstiques i els anhels de les dècades anteriors. L'Església d'abans de la guerra tenia un sentiment de catalanitat profund i, segons Massot (2003: 60), el país, alhora, evidenciava una personalitat cristiana superior a la d'Espanya, «amb unes característiques pròpies, amb problemes i contradiccions –ningú no en dubta–, però amb símptomes evidents de renovació»:

La guerra va ensorrar tot el que s'havia fet durant els cinquanta anys anteriors i va impossibilitar que es despleguessin les noves tendències. No és gens estrany que l'Església del 1939 fos una barreja de sentiments oposats. Hi havia una joia indubtable en la majoria per la fi d'una guerra cruelíssima, que hi havia qui considerava una victòria i qui considerava només un mal menor, una derrota o simplement la pèrdua d'una batalla. Hi havia una tristesa profunda per les destrosses materials i espirituals causades per aquesta guerra, una de les més greus de les quals era la pèrdua de les característiques pròpies de Catalunya. L'aixecament de les dretes i la revolució de les esquerres havien arruïnat la convivència anterior. Catalunya ja no era, ni tan sols en teoria, l'«oasi» sospirant del temps de la República. [...] L'Església es trobava, doncs, com el país, en una «hora zero» que no podia ésser comparada amb cap altra de la seva història (Massot 2003: 60).

La victòria del feixisme també comporta l'enaltiment de la religió com a pilar fonamental de la societat, juntament amb el poder civil i militar. Ara bé, només hi ha espai per a una religiositat estretament empeltada amb els vencedors, sense concessions de cap mena cap a aquells sectors eclesiàstics que, mesos abans,

⁵¹ Paraules signades pel general Franco amb motiu de l'abolició de l'Estatut d'Autonomia (Sánchez 2017: 31).

havien estat fidels a la causa catalanista o simplement havien mostrat un posicionament neutral en el transcurs bèl·lic. En aquest sentit, l'opció feixista només deixa espai per una llengua, una cultura, una bandera, una nació i una sola manera d'entendre la religió catòlica que, precisament, dista de la realitat doctrinal i espiritual catalana del moment.

El govern franquista, al febrer, derogà la llei de confessions i congregacions religioses, aprovada pel govern republicà el 1934, la qual donava cobertura legal a la llibertat de cultes a tot l'estat. Un mes després eximí l'Església catòlica de pagar la contribució territorial pels seus béns i propietats, mesures que consolidaren la identificació del nou règim polític amb el catolicisme i la unitat politicoadministrativa d'Espanya amb el seu uniformisme catòlic, mentre que el 24 d'abril es prohibia la celebració dels cultes evangèlics, considerats *dissidents*. Simultàniament, la majoria de capelles protestants foren clausurades com a conseqüència de la victòria franquista i la implantació del nacionalcatolicisme a tot l'estat espanyol (Sánchez 2017: 14).

Si en els anys republicans l'Església de Catalunya havia estat perseguida per ser cristiana, ara és depurada pels franquistes per ser catalana. Aquesta realitat situa la institució eclesiàstica sota la persecució per part dels dos bàndols polítics: «l'Església catalana sortí de la guerra fratricida doblement castigada; terriblement mutilada per la persecució i malvista pels vencedors a causa de la catalanitat i la independència» (Badia 1987: 16). El record de la persecució anarquista també contribueix a fer que una bona part de la societat catalana accepti el nou règim com un «mal menor», ja que és molt recent la implacable destrucció eclesiàstica durant la Guerra Civil. Per la seva banda, bona part de la jerarquia de l'Església catòlica més conservadora es posiciona fidel al règim polític franquista i es pot justificar, teològicament, l'acció del règim. El cardenal primat d'Espanya entre 1936-1939, Isidre Gomà i Tomàs,⁵² «va qualificar la Guerra Civil de *crusada* i el *caudillo* de *Salvador*» (Sanchez 2017: 165). La

⁵² Isidre Gomà i Tomàs (La Riba, 1869-Toledo, 1940) fou eclesiàstic i escriptor. Successivament canonge de Tarragona, bisbe de Tarassona (1927), arquebisbe de Toledo (1933) i cardenal (1935), fou reticent amb la República o hostil a ella, i en esclatar la Guerra Civil representà oficiosament la Santa Seu davant del govern de Salamanca. Amb la seva influència personal contribuï decidivament al reconeixement de la causa del Movimiento Nacional, legitimat per la *Carta colectiva del episcopado español* (1937), escrita per ell mateix. No aconseguí, malgrat les pressions, la signatura del cardenal Vidal i Barraquer i s'adreçà públicament a José Antonio Aguirre per excusar l'afusellament de capellans bascs pels franquistes. En un acte religiós a Madrid (1939) rebé l'espasa victoriosa de Franco [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 5 de juliol de 2018].

connivència real entre la dictadura i l'Església queda evidenciada en molts dels àmbits socials, atès que els vencedors decideixen de quin costat s'ha decantat Déu. El general Franco és concebut com un emissari diví que ha dut a terme la tasca d'alliberar el país de la revolució i el desordre, i rep un tracte predilecte en una condició molt semblant a la reialesa, tal com es fa palès en la inscripció «Caudillo de España por la Gracia de Dios», que duen les monedes de l'època, o en el tancament de la correspondència oficial del govern amb el «Dios que salvó España...».

La restitució de la «normalitat» eclesiàstica, no obstant això, comporta moltes dificultats, ja sigui per aspectes materials, polítics, ideològics o socials. La destrucció de la majoria dels temples i els objectes litúrgics, l'assassinat o la dispersió del clergat i l'exili de moltes personalitats defensores dels valors catalanistes de la institució fan que aquest restabliment sigui molt difícil i poc s'assembli a la realitat d'aquella anhelada Església catalana d'abans de l'estiu de 1936. A Catalunya la persecució religiosa en els anys republicans genera l'aparició d'una Església clandestina, i amb l'acabament del conflicte bèl·lic, el 1939, es fa imminent la restitució del culte públic. El cardenal Vidal i Barraquer, en aquest sentit, és un dels màxims impulsors per recuperar la normalitat de la pràctica religiosa pública abans que ho faci el govern de Franco, per tal de no deixar a criteri aliè una tasca que marcarà fortament la conjuntura espiritual dels anys a venir. Malauradament, la precipitació dels esdeveniments ho impedeix i, tal com temen els pocs testimonis que encara romanen en actiu de l'Església catalana d'abans de la guerra, els militars fan palès que «eren ells, i no pas les autoritats republicanes, els qui havien restablert el culte públic a Tarragona» (Sánchez 2017: 30).

Una altra de les qüestions essencials d'aquest període, conseqüentment, és l'exili a Itàlia del cardenal tarragoní. Mentre una part de la «nova Església catalana» desfila triomfant i s'afanya a recuperar posicions en l'estament social, Francesc d'Assís Vidal i Barraquer abandera la condemna cap a les accions desmesurades fetes en nom de la religió. El primat compta amb el suport d'un episcopat feble, sense capacitat de decisió i amb un àmbit d'influència reduït. Els abusos de l'autoritat franquista, per contra, es centren en moltes a sacerdots que

prediquen, resen o ensenyen el catecisme en català, i es nomenen bisbes que no són del Principat:

Els bisbes de Catalunya, delmats i privats de la presència del seu metropolità, perderen la cohesió que havien tingut abans de la guerra i es convertiren sovint en petits reis de taifes, complaents envers el nou ordre de les coses i pròdigs a vessar elogis per als triomfadors i a llançar anatemes contra els vençuts. Ben aviat foren «reforçats» per nous membres, gairebé sempre d'origen castellà, poc intel·ligents i ignorants de les peculiaritats de la terra que haurien hagut de servir, i que contribuïren a enfosquir la situació (Massot 2003: 61).

L'actuació de Vidal i Barraquer és considerada «contraria a la unidad nacional» i les acusacions contra el cardenal llançades per part del dictador davant de la Santa Seu es poden resumir en tres punts: «a) la constant actuació del cardenal encaminada a crear “una Iglesia regionalista catalana”; b) la negativa a signar la carta col·lectiva de l'episcopat espanyol,⁵³ i c) “sus concomitancias con el comité rojo de Barcelona [...]”» (Sánchez 2017: 31). En aquest context, el cardenal mostra enèrgicament la seva preocupació per la situació d'indefensió en què queda la feligresia, la institució religiosa catalana, les ordes i el clergat davant la despòtica actuació franquista. La persecució clerical resulta evident amb la depuració i les represàlies que pateixen alguns sacerdots de tendència catalanista, que són desterrats i destinats en el seu ministeri en d'altres indrets de la Península Ibèrica. En paraules de Vidal i Barraquer, «temen ser recibidos con prevención en los pueblos, dada la animosidad, injustificada, que existe en varias regiones de España contra los catalanes, con el peligro que ello contribuya a aumentarla, si no hay mucha discreción y prudencia por parte de todos» (Sánchez 2017: 32). En aquesta conjuntura, no és estrany que aflori una desconfiança de molts clergues autòctons envers les accions falangistes i creixi una oposició reiterada a acceptar la prohibició de l'ús públic del català als temples, ja que les mesures repressives afecten molt negativament la pastoral i

⁵³ La carta col·lectiva de l'episcopat espanyol pretén ser un text que exposa els fets que han caracteritzat la guerra i li donen la seva fisonomia històrica. Segons Badia (1987: 19), els bisbes espanyols afirmen, en el document, que l'aixecament militar del juliol de 1936 té, de fons, una consciència popular de doble arrelament: «el del sentit patriòtic que ha vist en ell l'única manera d'aixecar Espanya i evitar-ne la ruïna definitiva; i el sentit religiós, que el considerarà com la força que havia de reduir a la impotència els enemics de Déu i com la garantia de la continuïtat de la seva fe i de la pràctica de la seva religió».

la presència de l'Església a Catalunya i, fins i tot, esdevenen contradictòries quant a la doctrina moral cristiana:

Jesús va enviar els seus deixebles a predicar l'Evangeli a tots els pobles i els va donar el seu esperit, l'Esperit Sant, perquè totes les nacions el poguessin conèixer en les seves llengües. Si més no, així ho entenia i ho feia l'Església catòlica d'arreu del món. No és doncs, estrany que, alguns bisbes, molts clergues i fidels catalans es preguntessin per què a Catalunya l'Església havia d'actuar d'una altra manera (Sánchez 2017: 84).

Això no obstant, i malgrat el desenvolupament triomfant d'alguns eclesiàstics que encapçalaven la institució catalana de l'època, la forta opressió del règim dictatorial i la pèrdua de moltes personalitats rellevants a causa del desmantellament de la guerra o l'exili, l'esperit català segueix latent en les elits culturals genuïnes. Alhora, segons Badia (1987: 11), és evident que els problemes en la relació de l'Església i el franquisme, a mesura que avancen els temps, ja «agafen tot un altre aire, com també l'agafarà el camp polític, on ja es pot parlar més d'oposició que de resistència»:

Ofegat i colgat per les circumstàncies, [l'esperit català] renaixé de les seves cendres amb una vigoria cada cop més acusada, enmig de la sorpresa dels qui el consideraven enterrat definitivament. Arraconat primer a l'esfera cultural –l'única en la qual fou possible d'anar aconseguint una certa tolerància, afavorida per l'aïllament en què es trobava el govern espanyol després de la derrota dels seus antics aliats nazis o feixistes– passà aviat a l'àmbit polític i, després de superar la llarga nit d'una persecució cega i despietada, a partir de la mort del general Franco (1975) anà recobrant els drets que li havien estat arrabassats a punta de baioneta (Massot 2003: 66).

Amb tots els escenaris possibles i les realitats històriques, es pot concloure que l'Església a Catalunya ha tingut un paper decidit en la supervivència de la cultura catalana i en l'emparament dels moviments socials, democràtics i culturals. Alhora, resulta revelador que la personalitat de la institució màrtir fruit de la persecució republicana, trobi la persistència amb l'eufòria d'una victòria que la priva de tot allò a què havia aspirat durant tots els anys anteriors.

Tanmateix, malgrat els claroscurs que inevitablement s'han produït al llarg de les dècades, es pot afirmar que a Catalunya hi ha hagut una Església

compromesa amb el destí col·lectiu dels catalans, diferenciada d'altres Esglésies i sectors socials. El país ha comptat amb una institució arrelada al territori, conscienciada per les necessitats pastorals, doctrinals i per les diverses realitats vinculades amb una història mil·lenària i amb uns orígens fundacionals. També, com s'ha vist, el perfil biogràfic del clergat, identificat i amb voluntat de lideratge, mostra una gran capacitat d'encarnació amb l'indret i afronta les dificultats de donar resposta als marcs d'acomodació entre l'Església i la societat:

En aquest sentit, i considerant les particularitats polítiques de la nació dels catalans, és clar que s'ha pogut parlar d'una Església pròpiament catalana, i no pas per una apropiació a posteriori del patrimoni cultural del país, sinó com a participant activa en la seva creació. Cal recordar que els primers testimonis documentals de la llengua pròpia són unes homilies? Hi ha hagut, doncs una Església catalana, de cultura i de llengua, però sobretot que es pot dir que hi ha hagut una cultura catalana d'arrel netament cristiana. Amb nivells de lleialtat desigual segons els atzars de la història, però sempre amb un fil sòlid de continuïtat, el país ha pogut comptar amb el paper de l'Església en la seva aposta per una, sovint improbable, supervivència nacional (Cardús 2010: 76).

2. Els clergues folkloristes. Tasca i contribució a la història del folklore català

La presència del sacerdot és fonamental en els sistemes religiosos de totes les comunitats humanes, ja que la religió requereix, sempre, un gran acte de mediació. Aquesta figura, que és entesa com a mitjancera, representa un exponent característic de cada sistema, i la història sociocultural de la humanitat es caracteritza per la posada en funcionament d'un engranatge de creences i pràctiques espirituals. També la institucionalització d'uns ministeris especialistes en el domini religiós. En el cas del cristianisme catòlic, *mossens*, *capellans*, *sacerdots*, *preveres* o *clergues* són algunes de les denominacions, d'entre molts noms, que es poden trobar en els contorns ministerials eclesiàstics. La figura masculina sacerdotal desenvolupa un paper ben perfilat en un context específic, amb unes tasques d'intervenció que presenten innumbrables atzars, combinacions i realitats. El sacerdot pretén establir una mediació entre allò que no és evident, invisible en el món terrenal, que es concep generalment sota una

forma simbòlica i que apareix sempre amb un relat metafòric que guarda relació entre allò més humà i allò més diví. Entre aquests dos pols, l'un com a místic i l'altre com a terrenal, és on s'instaura, com a moviment d'anada i tornada, l'actuació dels ministres de Déu amb el seu discurs religiós impregnat de paraules simbòliques que presumeixen de desxifrar el sentit ocult de la realitat:

Ellos son los expertos en responder a las preguntas sin respuesta evidente. Median para la superación simbólica o imaginaria de la oposición entre lo profano y lo sagrado, entre lo natural y lo sobrenatural, entre lo humano y lo divino, entre lo finito y lo infinito, lo inmanente y lo trascendente, lo temporal y lo eterno (Rodríguez 1999: 30).

En aquest sentit, qualsevol societat atribueix a alguns individus una capacitat superior per tal de comunicar-se amb el món celestial. Una esfera, la que condueix al veritable sentit, que confereix a cada cosa la seva veritat i el seu valor. La mediació religiosa ofereix, alhora, béns espirituals: la redempció dels pecats, la salvació de l'ànima, el favor diví, la vida eterna i la compensació futura. Això situa la figura del mossèn, el capellà o el clergue local en un estament elevat en qualsevol jerarquia social històricament fixada. El personatge és concebut com a element identificat que proposa un ordre social basat en una opció d'ètica personal i una visió utòpica de la història. No obstant això, en aquest apartat no es pretén desplegar aquesta dimensió religiosa a través d'una figura concreta com a element constitutiu de l'ésser humà, sinó que es vol concebre el ministre eclesiàstic com un element més inscrit dins del conjunt de relacions i intercanvis que es produeixen entre la cultura popular i tradicional de la geografia catalana. Com s'ha constatat en el punt anterior, el pensament religiós de Catalunya de finals del segle XIX i principis del XX evidencia un procés de renovació dins dels estrets paràmetres d'actuació en què s'encasella la doctrina cristiana del moment, sense trencar amb el corpus catequètic que la sustenta.

La Renaixença i les quatre dècades posteriors han esdevingut un veritable mite per al catalanisme cristià, i en la projecció popular de l'esperit del renaixement cultural català, l'Església del país hi té un paper preeminent. La història de l'Església institucional d'una població és multiseular, talment que es pot afirmar que esdevé, sens dubte, l'entitat més antiga de qualsevol nucli social habitat. La institució ha perviscut a incidències i avatars, i ha teixit i cohesionat la història

local col·lectiva. En conseqüència, s'entén el paper que desenvolupa la clerecia local com una aportació i contribució més a la memòria comuna i religiosa. Aquesta esfera social és, en molts casos, el bressol de la creació de la tradició o el motor de la seva transmissió. En aquest context, es pot localitzar i s'accepta la contribució de la clerecia a una de les tasques de l'etnografia que recull dades, fa inventaris i confecciona aplecs de literatura oral popular. La col·laboració amb diversos projectes i iniciatives de recerca folklòrica del país, per part del clergat, és una de les moltes manifestacions de l'esperit catalanista del moment, potser més humil i menys erudita o acadèmica, però tan verídica com qualsevol altra. La preservació i posada en relleu de quantioses formes del patrimoni immaterial evidencia la voluntat de renovar i d'apropar la institució eclesiàstica catalana a determinats sectors socials. S'hi ha de sumar «el context històric d'una època de construcció d'un projecte nacional que se serveix del folklore com un dels signes identitaris» (Villalba 2014: 89). A tall d'exemple, en paraules del bisbe Torras i Bages, s'han d'entendre les expressions populars, culturals i locals, en molts casos, com una evidència d'un substrat religiós que amara la personalitat catalana. Aquesta realitat, anomenada folklore, es converteix en una línia d'actuació a assumir per tal de projectar la nova concepció nacional que cerca la societat, i també la clerecia en el moment, amb aires renovelladors i amb un esperit de tornar als orígens cristians del país:

Considerem el pensament català, no ja en les importants institucions socials o bé en els il·lustres i elevats pensadors, que foren far dels nostres passats, sinó en el poble que parla com sent i sent com creu; esbrinem el pensament del poble, interroguem la saviesa popular i examinem el que ara, batejat amb un nom de fora casa, en diuen el folklore, i veurem ja no solament les eternes creences i les piadoses pràctiques, les virtuts morals i les teològiques, sinó fins la devoció més tendra i al mateix temps més sòlida. Qui examini sense preocupació els grans caixons on té col·leccionades les màximes, sentències i refranys del nostre poble, el senyor don Marian Aguiló, benemèrit del país, més encara que bibliotecari de la Universitat, bibliotecari i arxiver de la saviesa del poble català; qui pugui assaborir les nostres cançons, és a dir, qui conegui la filosofia i la poesia del nostre poble, que aquell poeta i literat ha recollit amb devoció filial, en conèixer el pensament, els sentiments i els gustos de Catalunya, per força haurà de confessar que el nostre esperit nacional és enterament cristià (Torras i Bages 1981: 35).

Així, doncs, sota la influència i la sensibilització cultural de personalitats com Josep Torras i Bages, Jaume Collell, Josep Morgades, l'abat Marcet o Francesc d'Assís Vidal i Barraquer, d'entre molts altres,⁵⁴ el nou clima intel·lectual del país consisteix en la presa de consciència i en la difusió progressiva de la cultura autòctona. Hi ha un augment de la recerca, la salvaguarda i la reivindicació del folklore i les expressions culturals populars, i l'actitud d'una clerecia compromesa amb la causa catalanista ha estat clarament positiva, amb una aclaparadora consciència d'identitat nacional. Alhora, hi ha indicis que la defensa de la llengua, la cultura i les formes pròpies de la zona geogràfica no és un fet estructural, sinó contingent. La sustentació de la funció catequètica en català o el conreu de la tradició local amb l'assumpció d'un rol actiu per part del sacerdot s'adreça en una pastoral pròpia lligada a la personalitat i a l'actitud social envers la institució eclesiàstica.

La influència de la clerecia local en el desenvolupament cultural quotidià de qualsevol indret és innegable, per bé que no s'han seguit les mateixes pautes. Nombrosos rectors de parròquies fan ús de la seva condició d'homes inserits en la quotidianitat social de la població per iniciar treballs de compilació en la recerca folklòrica, talment com ho poden fer el batlle, el secretari, el metge, el mestre, etc. Són personalitats rellevants de la localitat, considerades les principals autoritats en cada àmbit, respectivament. Sovint, gaudeixen d'una situació social privilegiada, i aquesta condició atorga un marge d'influència i d'actuació força fructífer quant a la voluntat de treball comentada amb la base social del poble. És evident que els ministres de Déu, convertits amb la seva tasca en capellans folkloristes, recerquen en els mots de la literatura oral i en el folklore la personalitat de l'ànima popular, preservada gelosament en els indrets geogràfics més inexplorats: «los párrocos y religiosos, siempre presentes en las pequeñas comunidades rurales, han sabido aprovechar la valiosa arma que la cultura tradicional les proporcionaba [...] y fomentaron la recuperación del folklore» (Ortiz 2012: 65). Potser, en alguns casos, sense una metodologia rigorosa o un esperit científic, es vol retre homenatge a uns valors d'herència antiga que plasmen la validesa de les aspiracions catalanistes de la Renaixença i, alhora,

⁵⁴ Vegeu PRIMERA PART, apartat 1 «L'Església i la societat a la Catalunya contemporània».

de la doctrina cristiana que ells prediquen: «els reculls de “literatura popular” apareixien com una empresa patriòtica, dedicada bàsicament a reconstruir les arrels romàntiques de la nacionalitat» (Prats 1987: 12). A través de la recollida de cançons, rondalles, llegendes o jocs es posa en relleu el model familiar, patriarcal, cultural i social que pertoca en la condició cultural religiosa que té el país, amb un contingut que mostra l'autèntica moralitat quotidiana, de caràcter rural i poc urbana, que moltes vegades és menystinguda o abandonada amb l'adopció de formes i expressions arribades amb la modernitat:

La Renaixença sosté una versió catòlica i ruralista de la identitat ètnica [...] que actua com a substracte ideològic de bona part de la burgesia catalana i que, auspiciada pels prohoms de la intel·lectualitat i gràcies als instruments de difusió de què sap dotar-se el moviment i a l'eficàcia simbòlica que demostra, arriba a consolidar un «principi d'identitat» [...]. Els mites i els símbols de la Renaixença, seguint les pautes del Romanticisme historicista que informa el moviment, cerquen les seves fonts de sacralitat en la naturalesa i en la història, com a expressió, al capdavant, de la voluntat divina i gresol de l'«ànima catalana». [...] En la confluència d'aquests dos paràmetres, el món rural i el pagès que l'habita representen una cruïlla simbòlica privilegiada. Per la seva aparent immobilitat i pel seu allunyament dels corrents centrals de la civilització urbano-industrial, entronca directament amb el passat i, doncs, transmet inalterades les «essències de la pàtria»: per la seva proximitat a la terra, arrela directament en ella i s'hi confon (Prats 1987: 8).

Aquesta tasca duta a terme per rectors de nombroses parròquies del Principat de Catalunya, moltes vegades anònims i pocs valorats, abandera la fixació i la salvaguarda d'un patrimoni immaterial cultural fruit de segles de tradició i perpetuació. Es promociona, a nivell individual, una recerca, un estudi i un treball de camp que permet recollir materials folklòrics i de literatura oral que mostren signes de decadència o de pèrdua de tradició i de transmissió generacional a causa de l'arribada del nou segle, i amb ell, de nous valors. Al mateix temps, hi ha una clara voluntat de reivindicació de les formes tradicionals, ja que en elles rau la recuperació de la identitat nacional. Així, doncs, s'inicia, a través de quantiosos testimonis orals, una introspecció en el passat en les diverses vessants, dotant el folklore d'un caràcter de portaveu de l'esperit col·lectiu.

L'eclosió d'un grup tan important de religiosos que s'interessen per la matèria és propiciada per la conjuntura cultural catalana i la valorització del folklore com a

disciplina d'estudi. Diverses iniciatives i projectes col·lectius evidencien la necessitat d'organització i de recerca col·lectiva que s'encara cap a l'orientació patrimonial i l'inventari cultural del país. Es situa, en aquest context, una de les grans propostes col·lectives de la història del folklore català: l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Aquest projecte, com s'exposa en les línies que segueixen, s'inicia amb la pretensió de «fer un corpus musical de totes les cançons populars nostres: les que ja són publicades; les moltes que hi ha recollides, emperò romanen inèdites; les que encara ignorem, per mor de que vaguen esquerpes per les nostres contrades, on caldrà sobtar-les» (Massot 2013b: 327).⁵⁵ El caràcter inclusiu que té la iniciativa, supeditat només a la premissa genèrica del catalanisme, permet que hi convisquin moltes realitats, noms i perfils de diverses procedències. Es valida, també, un inventari de religiosos folkloristes rellevant amb la constatació i la posada en valor de molts càrrecs eclesiàstics que, a nivell local, desenvolupen una tasca folklòrica destacada. Alhora, en una de les tantíssimes vigències i aplicacions que demostra l'Obra del Cançoner, la vinculació de la clerecia folklorista amb el desenvolupament del projecte resulta notòriament palesa amb contribucions destacades que s'encasellen en els tres àmbits d'actuació del projecte i d'obtenció de dades: les donacions, els concursos i les missions de recerca.

2.1. El vèrtex cultural de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya

L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, per la qualitat i la magnitud, uns cent vuitanta mil documents pel cap baix [...], és un dels grans projectes de la nostra història recent que evidencien la potència i la vitalitat de la cultura catalana. I així ho confirma la publicació dels seus vint-i-un volums de materials [...], que fan aquesta obra equiparable, en el terreny de la literatura popular, al que representen en el camp de la llengua obres com el *Diccionari català-valencià-balear* d'Antoni M. Alcover i Francesc de Borja Moll o l'*Onomasticon Cataloniae* de Joan Coromines (Oriol 2017: 24).

Des del final del segle XIX i fins a l'estiu de 1936, a Catalunya s'hi desenvolupa un folklore d'autoafirmació. La cançó, instantània i efímera, neix en una col·lectivitat que constitueix un factor d'identitat evident, i l'interès per la cultura

⁵⁵ Fragment de la lletra que dirigeix Rafel Patxot a Lluís Millet amb la proposta de la direcció de l'Obra del Cançoner Popular a l'Orfeó Català.

musical popular d'un país té, per objectiu, la projecció cultural de la seva personalitat. L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya és la col·lecció més gran de materials d'origen popular de la història musical i folklòrica catalana. Les cançons populars expressen, de forma artística, el sentir d'un poble. Emprades, en la major part, pels estaments populars, es transmeten de manera oral i acompanyen les activitats de la quotidianitat. Serveixen per amenitzar vetllades, alleugerir les feines del camp, adormir els infants i acompanyar els jocs infantils. Mitjançant tonades i lletres senzilles, les cançons transmeten sentiments col·lectius i construeixen la personalitat nacional. Això, no obstant, no és estrany que, en aquest context del ressorgiment cultural català, sorgeixi la voluntat d'examinar i estudiar el folklore a partir d'aquests tipus de projectes, per tal de preservar la riquesa i la particularitat d'aquestes formes i composicions.

Durant la tardor de 1921 es gesta, a Barcelona, l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya gràcies al mecenatge de Rafael Patxot i Jubert.⁵⁶ El projecte té com a principal objectiu recollir cançons populars de les terres de parla catalana, des del Rosselló al País Valencià, passant pel Principat de Catalunya, les Illes Balears i l'Alguer. Patxot, com a administrador de la Fundació Concepció Rabell i Cibilis, ofereix la direcció de l'Obra del Cançoner a l'Orfeó Català:

En la cançó popular hi ha la llavor de tota música, la força virginal promotora de tota eclosió màxima. Per això la cançó tradicional del nostre poble és el nostre amor, l'estímul que mou i enlluerna els nostres delits. La vostra comanda ve a ésser un reconeixement d'aquestes nostres amors, i ve a satisfer el desig vehement que temps ha teníem de poder realitzar, ajudats de tots els catalans que puguin i vulguin, la magna obra del complet aplegament, ordenació i estudi del cant viu de l'ànima catalana. [...] Quanta honor per a nosaltres, noble senyor, si arribem a portar a bon terme aquesta obra, complint els vostres desitjos tan enlairats com ben expressats en vostra carta, de presentar la flor i la branca, tota la florida i l'enramada,

⁵⁶ Rafael Patxot i Jubert (Sant Feliu de Guíxols, 1872-Ginebra, 1964) fou meteoròleg, mecenes, bibliòfil i escriptor. Home de gran temperament s'abocà al mecenatge per a la cultura catalana, sobretot durant la Dictadura de Primo de Rivera, que cristal·litzà en la Institució Patxot. Fou marmessor de la seva cunyada, Concepció Rabell i Cibilis, i creà la fundació d'aquest nom, dins la qual foren instituïts l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya i el premi musical de composició Concepció Rabell i Cibilis. El 1923 havia instituït la Fundació d'Estudi de la Masia Catalana i la medalla d'or del Centre Excursionista de Catalunya. El 1936, perseguit, hagué d'exiliar-se a Suïssa. Mantingué una irreductible actitud d'oposició al règim franquista. El seu arxiu meteorològic fou destruït el 1939 i l'Estudi de la Masia Catalana fou interromput. Es relacionà a Suïssa especialment amb Francesc Vidal i Barraquer, Carles Cardó, Ramon Sugranyes de Franch i Ventura Gassol [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 5 de setembre de 2018].

posant-hi el cor i el seny, aclarint i ordenant totes les valors, descobrint totes les perspectives pròximes i llunyanes i les influències vàries de la germania universal, totes aquestes coses que vós haveu somniat i nosaltres somniem mig atordits i esverats, però que el cor ens diu que no serà pas somni esfulladís; que el cor no enganya quan és fort en la fe i esponjós en l'amor.⁵⁷

El dia de Reis de 1922 es celebra la sessió inaugural i s'acorda que «el projecte duria a terme una triple tasca: la recerca i l'arreglada de les cançons, el seu estudi comparatiu i, finalment, la publicació del Cançoner Popular de Catalunya» (Oriol 2017: 3). Estudiosos com Manuel Milà i Fontanals, Francesc Pelai i Briz, Pau Bertran i Bros, Marià Aguiló i Fuster i d'altres després d'ells, havien iniciat la tasca de recollir, classificar i publicar treballs sobre la cançó tradicional catalana.⁵⁸ El projecte de l'Obra pretén recuperar la feina d'aquests folkloristes predecessors i es vol completar la seva contribució amb un exhaustiu treball de camp consistent a recórrer el Principat i altres territoris de parla catalana amb la voluntat de transcriure i enregistrar una gran quantitat de cançons que es troben disperses per la geografia:

El nivell de recerca comprenia, com ja hem vist, tant el buidatge de les obres publicades prèviament sobre el tema, com dels reculls inèdits i el treball pròpiament de camp. Per a dur-los a terme es preveien tres procediments paral·lels: la convocatòria de concursos de reculls de cançons, molt ben dotats, per tal d'estimular l'arreglada entre folkloristes i afeccionats. [...] En segon lloc, s'acordà dur a terme l'edició d'una «fulla-proclama» difonent el projecte i sol·licitant aportacions de materials per a la mana obra. [...] Finalment, el sistema de recerca més genuí i interessant endegat per l'«Obra del Cançoner Popular de Catalunya» foren les «missions de recerca». Aquestes «missions» consistien a trametre directament, per encàrrec i a compte de l'Obra, equips d'especialistes a les diverses contrades de les terres de llengua catalana per tal d'efectuar-hi reculls «in situ» (Prats 1982: 81).

⁵⁷ Lletra de resposta de Lluís Millet, director de l'Orfeó Català, a Rafael Patxot en la proposta de dirigir l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. 9 de novembre de 1921 (Prats 1982: 81).

⁵⁸ Segons Massot (2004: 72), el projecte és la culminació de les iniciatives de molts literats, erudits i músics catalans, dutes a terme al llarg del segle XIX i al primer terç del segle XX, que cristal·litzen en les fecundes recerques del precursor Marià Aguió, en la doble edició del *Romancerillo* de Manuel Milà i Fontanals, en l'obra de Pau Bertran i Bros i de Francesc Pelagi Briz i de molts altres, entre els quals no es pot oblidar el nom de l'important folklorista Rossend Serra i Pagès, el qual, pel que sembla, influeix d'una manera decisiva sobre Rafel Patxot i Jubert a l'hora de promoure l'Obra del Cançoner.

A partir de 1926, la Fundació Concepció Rabell i Cibils publica els tres primers volums de *Materials de l'Obra del Cançoner*, que contenen les memòries i la selecta de materials de les vuit primeres missions de recerca. El projecte, de gran acceptació arreu del territori, prossegueix a bon ritme fins al juliol de 1936. L'inici de la Guerra Civil espanyola i la victòria franquista comporten «la interrupció de les publicacions i la impossibilitat d'accedir a la consulta dels materials» (Oriol 2017: 3). El projecte queda sobtadament aturat i «tots els materials continguts del seu arxiu foren traslladats per Patxot a Suïssa, d'on, segons tot sembla indicar, ja no tornaren mai més» (Prats 1982: 86).⁵⁹

Ben aviat esclatà una crisi entre Patxot, que no desitjava la continuació de l'Obra del Cançoner fins que la dictadura del general Franco hagués desaparegut i fins que el poble català hagués recuperat les llibertats elementals que li eren negades aleshores, i la junta de l'Orfeó Català, que volia tirar endavant –encara que fos en condicions precàries– el treball començat abans de la guerra. La qüestió s'enverinà tant que desembocà en un plet entre Patxot i l'Orfeó [...]. El 1954 el plet es va resoldre a favor de Patxot i l'arxiu de l'Obra del Cançoner restà esquarterat: una part en fou amagada en un lloc segur de Suïssa, mentre que una altra part continuava en poder dels Patxot a Barcelona (Massot 2005: 84).

L'any 1991, gràcies a les gestions dutes a terme per l'Abadia de Montserrat, els descendents de Rafael Patxot cedeixen l'arxiu de l'Obra del Cançoner als monjos montserratins, que fins al moment es troba dispers a Barcelona i Suïssa, en els dos fons. La família Patxot és conscient del tresor que custodia: «tenia instruccions precises perquè, arribat el moment que semblés oportú, l'arxiu de l'Obra del Cançoner es reunifiqués a Catalunya i pogués tornar a ésser consultat pels estudiosos sense cap problema» (Massot 1995: 85). Entre 1991 i 1992 els materials són minuciosament classificats, inventariats i estudiats per Josep Massot i Muntaner i, a partir de l'any 1993, el servei de Publicacions de l'Abadia de Montserrat recupera l'edició i la publicació de les memòries de les missions de recerca i dels materials que s'havia iniciat abans de la Guerra.⁶⁰

⁵⁹ Aquesta informació ha estat precisada posteriorment per Josep Massot: la major part dels materials es localitzen a Suïssa, però una part petita del fons roman a Barcelona abans de la reunificació documental de l'Obra del Cançoner.

⁶⁰ Tal com apunta Josep Massot (1995: 85), el 1993 es signa un conveni amb el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya que permet la microfilmació de tot el material i el dipòsit dels microfilms al Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana i a la Biblioteca de Catalunya, on poden ésser estudiats amb facilitat pels especialistes.

Entre els anys 1993 i 2011, les Publicacions de l'Abadia de Montserrat van editar 18 volums de Materials (del IV al XXI), continuadors dels tres primers publicats abans de la guerra civil, en una edició a cura de Josep Massot i Muntaner. El volum IV (fascicles 1 i 2) conté l'inventari de l'Arxiu de l'Obra del Cançoner, és a dir, la descripció dels materials que es troben en aquest fons documental. El volum V conté la Història de l'Obra del Cançoner i un complement a l'Inventari anterior. Els volums VI a XX inclouen la descripció de les missions de recerca. El volum XXI està format pels Complementes a l'Inventari i, per tant, inclou la descripció de nous materials, recuperats més tardanament, o que per alguna altra raó no havien estat inclosos en els volums anteriors (Oriol 2017: 6).

Una de les vessants més interessants a considerar en l'Obra del Cançoner Popular és, també, la inequívoca vocació catalanista de la iniciativa. L'exaltació de l'esperit patriòtic i essencialista del projecte resta palesa de múltiples formes i maneres i, segons Prats (1982: 84), «l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya es justifica en ella mateixa o, en última instància, en aquella "ànima catalana" que a través d'ella se'ns pretén mostrar». Nogensmenys, tal com exposa Rafel Patxot en la lletra que dirigeix a Lluís Millet amb la proposta de la direcció del projecte de l'Obra del Cançoner a l'Orfeó Català, es reivindica l'estudi del folklore com una extensió de la música o de la literatura al camp popular, i les cançons que han de confeir el cançoner català són enteses com a composicions que esdevenen, «espills i floració de tots els caires de l'ànima catalana; caliu immortal de les nostres afeccions íntimes i col·lectives; arca sagrada de nostres creences i costums, esplet espontani de la nostra vida i gaia ponderació de les valors racials del nostre poble»:⁶¹

Aquest Cançoner, tal com el somniem, no deuria pas cenyir-se a l'aplegament de la cançó i les seves variants, per a retrobar-ne la déu primitiva, mitjançant un despullament previ; sinó que hauríem d'arribar a una síntesi que revelés el veritable valer de l'ànima musical catalana: confessant les seves creences, evocant llegendes, esplaiant els seus sentiments, rimant els nostres treballs manuals, cadenciant la intimitat de la vida casolana. [...] Així posarem el primer graó d'una escala per on ascendiran els qui ens vinguin a darrere, els quals, com que també seran gent de cor, faran acatament a la nostra obra, àdhuc malgrat les seves imperfeccions, perquè sense aquell graó, ells no podrien pas ben amidar els falliments

⁶¹ Fulla-proclama de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya dirigida «a tots els amadors de la cançó popular catalana». S'expliquen els objectius i les característiques de l'empresa i es fa una crida a la participació.

nostres. I, per damunt del ròssec d'una guerra execrable, que ha esbandit arreu vents i onades d'animalitat, arborarem tots aplegats el bell sentiment de la cançó de la terra, per a esbargar el baf de passions amb la sentor de les nostres flors boscanes; servarem el caliu de l'espiritualitat catalana i, en els tèrbols moments actuals, seguirem complint el nostre deure: proclamar sempre la serenor i excelsitud de la intel·ligència (Massot 2013b: 324).

2.1.1. Proclama «a tots els amadors de la cançó popular catalana»

A començaments de l'any 1922, l'oficina de l'Obra del Cançoner s'instal·la en unes dependències de l'edifici de l'Orfeó Català. La primera tasca que porta a terme el secretari del projecte, Joan Puntí Collell, és la redacció d'una fulla-proclama, tal com s'ha acordat a la sessió inaugural, dirigida «a tots els amadors de la cançó popular catalana», on «s'explicaven els objectius i les característiques de l'empresa i es feia una crida a la participació» (Oriol 2017: 3). En la crida es demana la cooperació de totes les entitats musicals, centres excursionistes, societats culturals, etc. així com la de personalitats destacades en els camps de la música, la llengua i la cultura. Es detalla quins materials són considerats adients per trametre i constituir el fons del Cançoner Popular de Catalunya: cants, cantarelles, tonades de jocs infantils, ballets, tocases, danses i qualsevol mostra de música popular. També es remarca, repetidament, la necessitat d'observar la màxima fidelitat a la lletra i a la música recollida. Alhora, es demana una atenció especial al context cultural dels materials i als aspectes folklòrics que s'hi presenten:

A tots els amadors de la cançó popular catalana!

Els benemèrits patricis executors de Na Concepció Rabell i Cibils, que Déu tinga en sa glòria, i dintre el complex cultural de la «Fundació» que porta el seu nom, encomanaren a l'Orfeó Català, amb data de 28 d'octubre de 1921, l'obra del *Cançoner Popular de Catalunya*, l'abast del qual encertadament precisaven en la lletra-proposta, dient:

«Voldríem fer un corpus musical de totes les nostres cançons populars: les que ja són publicades; les moltes que hi han recollides, emperò romanen inèdites; les que encara ignorem, per mor de que vaguen esquerpes per les nostres contrades, on caldrà sobtar-les. Amb aqueixa dalera, sol·licitem l'ajuda de l'Orfeó Català pregant-li que vulla acceptar la direcció de la bella tasca i demani, ell mateix, la col·laboració dels músics de Catalunya».

Acceptada convenientment l'honrosa comanda i volent emprendre tot seguit les tasques necessàries a la seva execució, fou convocada per l'Orfeó Català una prèvia reunió de corporacions i personalitats barcelonines interessades en la publicació del nostre *Cançoner*; la qual reunió fou celebrada en el Palau de la Música Catalana en la diada dels Reis d'enguany, palesant-se en ella la satisfacció de tots els reunits per l'obra magna que s'emprenia i llur interès vehement per al millor èxit de la mateixa.

D'acord amb l'intent manifestat pels que li proposaren la direcció del *Cançoner Popular de Catalunya*, l'Orfeó Català desitja que aquest sia obra de tots els amadors de les nostres cançons. De les nostres cançons que són espill i floració de tots els caires de l'ànima catalana; caliu immortal de les nostres afeccions íntimes i col·lectives; arca sa nostres creences i costums; esplet espontani de la nostra vida i gaia ponderació de les valors racials del nostre poble. Tota la pàtria catalana, en les seves múltiples fases i vicissituds, vibra en el ritme irisat de matisos de la nostra rica i copiosa cançonística popular. Doncs per això mateix cal que l'aplegament i presentalla d'aquesta florida innúmera, eixida del nostre poble i per al nostre poble, sia feta amb la provada amor i l'esforç aciençat de tots els catalans qui es captenen de la cabdal importància del nostre tresor popular.

Per això, amb l'esperança d'una bona acollida, és demanada la cooperació de totes les entitats musicals, centre d'excursions i folklore i societats de cultura general de les terres de parla catalana; com també, i d'una manera particular, és esperada la col·laboració dels Directors i Professors d'Orfeons i demás societats corals, Mestres de Capella, Organistes, Cantors, Directors i Professors de cobles i orquestres, i en general, de totes aquelles persones que, vivint en contacte amb l'ànima popular i sentint amor envers la valuosa complexitat de la nostra cançó, vulguin acréixer amb la llur cooperació molt valuosa la importància artística de la gran obra que es prepara.

El material que ha de constituir pròpiament el fons del *Cançoner Popular de Catalunya* i per al més complert acoblament del qual és demanada la col·laboració de tothom, comprèn:

Cançons pròpiament dites. Cants i cantarelles d'infants. Jocs infantils amb tonada. Ballets, danses i comparses. Tocades i crides típiques. I tota mena de música popular.

S'encomana igualment amb molt d'interès que, en el cas de trobar-se un cantaire popular amb extraordinàries qualitats d'ingenuïtat i destresa, en sia donat compte a l'*Obra del Cançoner* per tal que aquesta pugui ésser completada amb els inventaris fonogràfics que donaran idea justa i permanent de les particularitats del cant del nostre poble.

Cal advertir que, demés de les lletres i melodies publicades i de les ja recollides emperò inèdites, resten encara arreu-arreu de la nostra terra una gran quantitat d'inexplorades valors cançonístiques, així com multitud de variants de les ja conegudes. Noble i patriòtica tasca la dels qui, dalerosos de mostrar i enaltir les pàtries glòries, vulguin collir aquestes flors esparces del nostre esperit per aplegar-les a la toia esplèndida que ha d'ésser el nostre anhelat *Cançoner*, en les planes del qual i en lloc d'honor seran escrits els noms de les corporacions i personalitats que aportin, desinteressadament i espontània, la llur col·laboració a aquesta gran obra de pàtria i art.

Tot el material destinat al *Cançoner* ha d'ésser tramès a la següent adreça:
ORFEÓ CATALÀ O. C. P., Carrer Alt de Sant Pere, 13, Barcelona.

On han d'ésser semblantment dirigides les notícies, consultes, i, en general, tota mena de comunicacions que facin referència al *Cançoner Popular de Catalunya* (Massot 2013b: 327).⁶²

Aquesta crida s'acompanya d'unes «Normes generals per a la recollida de Cançons», adreçades als col·laboradors del projecte i als compiladors dels materials. El redactat té, per finalitat, establir una metodologia de treball de camp unificada, amb uns mateixos criteris a seguir a l'hora de recollir les dades, i facilitar la tramesa als folkloristes. En el text s'indiquen els criteris que cal que segueixin els recol·lectors dels materials, amb l'anotació de les tonades, la lletra i les variants de les cançons, i s'especifica la importància de respectar la forma original donada pel cantaire, amb la màxima fidelitat a la forma original part del folklorista. Al mateix temps, s'especifica que el context i les circumstàncies de recol·lecció de les cançons també són informacions de gran importància per al projecte:

NORMES GENERALS PER A LA RECOLLIDA DE CANÇONS

Amb l'intent únic d'il·lustrar les persones de bona voluntat que, desitjant recollir cançons destinades al *Cançoner Popular de Catalunya*, no estiguin versades en treballs d'aquesta mena, posem aquí, amb caràcter popular i general, les breus normes següents:

Sempre que sia possible, cal copiar la cançó sencera, això és; que, en recollir-ne la tonada, en sia ensems copiada tota la lletra i viceversa. Per la mateixa raó és

⁶² Text íntegre de la fulla-proclama acordada en la reunió inaugural de l'Obra del *Cançoner Popular de Catalunya*.

interessantíssim de recollir totes les variants que se'n trobin, tant de la melodia com del text, per mínimes que sien i per poca importància que aparentment ofereixin. En la còpia del text de les variants no caldrà escriure sinó els versos diferents, indicant la correspondència dels mateixos amb els de la cançó-patró per mitjà de números. En quant a les melodies, aconsellem copiar-les senceres. En el cas de trobar-se només la tonada o la lletra de la cançó, caldrà també recollir-la i trametre-la.

Com és natural, en recollir una cançó, ha d'ésser copiada fidelment, tant en la lletra com en la melodia, presentant-la tal com el poble la diu i canta, amb les seves possibles imperfeccions i tot; de tal manera que mai, per cap raó ni conveniència, res no sia en ella ni canviat ni corregit, afegit ni completat per aquell qui l'ha recollida; el qual, però, podrà notar separatament els advertiments o aclaracions que judiqui la necessitat.

És molt convenient en recollir una cançó o trametre-la a l'*Obra del Cançoner*, anotar-ne les circumstàncies, com és ara: els moviments (de pressa, a poc a poc, etc.) i els matisos en què es canta; la localitat on ha estat recollida; edat, sexe i procedència del cantaire; motius ocasionals de la cançó; en els jocs infantils, la manera com se juguen; en els ballets, danses i comparses, i en les tocases o crides típiques, les diades o èpoques en què es fan, la seva significació tradicional, la forma com són presentades i s'executen, i els instruments que s'hi utilitzen; és a dir, totes aquelles circumstàncies que poden ajudar a mostrar-nos en la seva puresa i viva realitat la nostra música popular.

Per anotar les cançons i tota mena de música popular, cal recordar que no n'hi ha prou amb la fidelitat en la lletra i la tonada, sinó que, per a tenir el document folklòric complet, ha d'ésser acompanyada de totes les circumstàncies ara tot just esmentades, les quals són la norma dels actes de la vida del poble, la batuta que guia les activitats subjectes a ritme i les causes que influeixen i condicionen l'emoció estètica popular. Això fa que trobem: cançons rudimentàries (cançons de i per a infants, de jocs, invectives, formuletes, etc., i les que els grans canten per a distreure'ls, adormir-los i ensenyar-los) que són la més senzilla expressió musical, sovint només que un recitat accentuat amb cadència final; cançons de ritme persistent (de bres, de camí, de treball mogut i rimat, de balls i comparses) en què l'element predominant és el ritme, que pot ésser pausat, mogudet i apressat; cançons de melodia desenrotllada lliurement (de treball quiet o arítmic, com fer puntes, collir olives, esgranar panotxes, etc., on tenen cabuda les romancesques, fins les referents als herois populars i a crims esgarrifosos, típiques dels rotllos de carrer; de colla, de caràcter polític, satíric o amorós; de captaire, morals; de costums, patriòtiques, religioses, de beure, de casori, serenades, etc.; de diada, que també són de costums, però regulades pel Calendari, com nades, carnavalesques, caramelles, passions i de gresca, com paròdies i escarniments, pornogràfiques i escatològiques) en les quals el ritme no és, en general, de quadratura persistent.

En la recerca que es faci en terres fronteres o en boca de cançonaires procedents de les mateixes, cal tenir en compte que, encara que la lletra no sia en tot o en part catalana, han de recollir-se absolutament totes les cançons; tant perquè les melodies poden ésser adaptacions d'altres esteses per tot Catalunya, com també per esbrinar les transformacions que, en sentit musical o literari, la influència forana pot ocasionar (Massot 2013b: 328).⁶³

A partir del 31 de gener de 1922, són trameses, arreu de Catalunya, les circulars propagandístiques del projecte a institucions, personalitats i mitjans de comunicació, en aquest últim cas amb prec de publicació sencera o extractada. Segons el *Dietari de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, 1921-1938* (Massot 1995: 17), s'envien quaranta exemplars de les proclames a persones i corporacions convidades a la sessió inaugural de l'Obra del Cançoner, dos-cents cinquanta a periòdics, dos-cents vint-i-cinc a orfeons i cent cinquanta a cobles d'arreu dels Països Catalans. També es distribueixen noranta-un fulls amb la crida cultural a la província d'Alacant, cent noranta a València, cinquanta-set a Castelló i cent sis a les Illes Balears. Pel que fa al Principat, s'envien cent setanta-sis exemplars de la proclama a la província de Tarragona, noranta dos a Lleida, cent seixanta-dos a Girona i quatre-cents vuit a Barcelona. És a dir, prop de dos mil exemplars repartits arreu dels territoris de parla catalana que, en poc temps, comporten els primers resultats de la recerca: «ja el mateix any 1922 van arribar a les oficines de l'Obra del Cançoner diversos reculls de cançons i altres materials relacionats amb la cançó popular, com ara llibres, articles, etc. (Oriol 2017: 4).

En aquesta relació comunicativa entre l'Obra del Cançoner, les institucions culturals i les personalitats erudites del país, cal destacar que una part de les proclames, peticions i lletres van adreçades a entitats eclesiàstiques. Conseqüentment, a mossens regents de parròquies o que desenvolupen càrrecs en ens locals. Principalment, la clerecia ocupa un espai destacat en l'esfera cultural i social d'una localitat i, en molts casos, la seva figura esdevé un bon nexce d'unió entre les pretensions acadèmiques d'un projecte d'aquestes

⁶³ Text íntegre de les normes generals per a la recollida de materials folklòrics acordades per l'Obra del Cançoner. El document s'adjunta, en la majoria de casos, amb la fulla-proclama.

característiques i un sector de població que és font primària dels materials de recerca, tal com s'evidencia en la visita que duen a terme els missioners Baltasar Samper i Ramon Morey al bisbat d'Eivissa, l'any 1928:

El senyor bisbe ens ha rebut amb una amabilitat i una gentilesa exquisides. La seva senzillesa, la bondat i el talent que traspuen tot seguit en la seva conversa inspiren la més gran simpatia. Havia rebut ja una lletra del secretari de la nostra Obra, mossèn Puntí, i esperava amb interès la visita que li anunciava dels dos missioners. Ens ha dit que demanéssim tot el que calgués, car ell tindria un veritable goig en col·laborar a la nostra empresa. Hem cregut que la seva principal ajuda podria consistir a recomanar-nos a tots els rectors de les parròquies de l'illa, puix que comptant a cada lloc dels que hem d'explorar amb una persona que conegui bé la contrada i pugui influir eficaçment sobre la gent que l'habita, tindríem ja mig camí fet. En aquesta terra, els rectors, els *mossènys*, per usar la denominació que els és donada en el país, són molt respectats, i en el nostre cas, llur col·laboració seria insubstituïble (Massot 2000: 20).

El redactat dels dietaris de les memòries de les missions de recerca de l'Obra del Cançoner Popular, la relació trameses de materials o l'inventari de participants en els diversos concursos convocats per l'Obra i per l'Orfeó Català esdevenen el millor suport per evidenciar el compromís i la participació dels capellans amb el folklore arran de la crida adreçada des de l'Obra del Cançoner. El nivell de recerca projectat comprèn, com ja s'ha apuntat anteriorment, diversos procediments paral·lels per a l'obtenció de materials. Aquests són: la participació voluntària mitjançant donacions, els concursos i les missions de recerca comandades per la figura de dos folkloristes (Oriol 2017: 8).

2.1.1.1. Les donacions

Amb el ressò de la proclama, a partir de 1922 arriben a l'oficina de l'Obra del Cançoner moltes trameses, reculls i donacions de materials folklòrics perquè siguin copiats o perquè siguin incorporats directament a l'arxiu del projecte. Aquests materials són, generalment, aplecs de cançons, danses, conferències, jocs, articles, llibres manuscrits o impresos. Alguns d'ells provenen dels arxius personals dels recol·lectors. Van ser recollits per erudits, estudiosos o persones amb interès i sensibilitat per aquest patrimoni immaterial i, en la majoria de casos, resten inèdits. Segons Massot (2005: 76), la donació més important és la «dels

immensos materials folklòrics de Marià Aguiló i Fuster, amb autògrafs d'una part dels escriptors renaixentistes, entre els quals Jacint Verdaguer. També tingué una importància extraordinària [...], la incorporació del fons cançonístic, i d'altre material folklòric, de Rossend Serra i Pagès».

En relació amb la participació i trameses de forma voluntària, convé destacar les notòries aportacions de mossens i religiosos referenciades arreu dels territoris de parla catalana (Catalunya, Illes Balears, País Valencià, Rosselló, Andorra, Franja d'Aragó) pel secretari Puntí en els inventaris de materials de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Nombroses lletres de regraciament omplen les pàgines d'aquests inventaris i evidencien, per una banda, la gran acceptació del projecte entre la població i l'interès que desperta cap a uns sectors socials concrets. Per altra, es constata l'alta participació de la clerecia en els diversos estadis de l'Obra del Cançoner i el seu compromís latent:

A mossèn Cosme Bauzà i Adrover, prevere de Felanitx a l'Illa de Mallorca, el Consell Consultiu per a l'Obra del "Cançoner Popular de Catalunya".

Reverend senyor:

Assabentat aquest Consell, en sessió celebrada el dia d'avui, del magnífic donatiu que heveu fet a l'Obra del "Cançoner Popular de Catalunya" consistent en un nombríssim recull de "Flors semprevives" que conté quatre mil textos de cançons populars mallorquines per vós directament recollides, té l'honor i la satisfacció d'adreçar-vos aquest amorós i justíssim testimoni del seu regraciament i profunda reconeixença. En l'ample camp de les múltiples activitats lloabilíssimes en què s'esmerça la vostra vida, adés en l'apostolat sacerdotal pròdig arreu de sobrenaturals eficàcies, adés en el pacientíssim treball de fruitós investigador, heveu guardat, tot anant pel món fent bé, les més íntimes afeccions per a la vostra nadiua Illa benamada, en la qual i per a la qual heveu teixida aquesta garlanda esplèndida de flors immarcibles que amb nobilíssima recança, parella d'una generositat summa, heveu posat, com un tros de cor, en les nostres mans per a major glòria de les cançons de la terra. El Consell Consultiu per a l'Obra del "Cançoner Popular de Catalunya", en rebre la vostra valuosíssima ofrena, besa les mans ungides que la fan amb doble reverència: la que és deguda al vostre caràcter sagrat que tan dignament ostenteu i la que pertoca al vostre gest que ens plaem de proclamar com un dels més poderosos i amables incentius que havem tingut en la tasca ennoblidora que ens és encomanada i com exemplaríssim acte d'amor a pures idealitats que la nostra Obra representa (Massot 1995: 313).

2.1.1.2. Els concursos

Els concursos són una font important d'incorporació de materials al projecte. Entre 1904 i 1922, en nou edicions, es convoquen les Festes de la Música Catalana, impulsades per part de l'Orfeó Català. En aquests certàmens es trameten reculls de cançons populars, obres per a cor, per a veu i piano, sardanes, i també algunes transcripcions de partitures antigues i de gèneres religiosos com motets i salms (Massot 2005: 77). Els materials de literatura oral popular i folklore, posteriorment, passen a formar part del fons arxivístic de l'Obra del Cançoner.

L'1 de juny de 1922 l'Orfeó Català convoca un concurs «amb el fi d'intensificar l'aplega de materials per a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya», adreçat «a tots els amadors de la cançó popular de les terres de llengua catalana (Catalunya, Balears, València, Rosselló)» (Massot 2005: 76). Els reculls són enviats a la secretaria de Joan Puntí, anònims i amb un lema que en permet la identificació si són premiats. Tots els materials presentats, guardonats o no, queden en propietat de l'Obra del Cançoner i s'integren en el seu fons. La iniciativa gaudeix de molta popularitat i, en la primera convocatòria, s'hi presenten trenta originals.⁶⁴ La satisfacció pel resultat positiu de la iniciativa afavoreix l'aparició d'un nou concurs, que també resulta exitós i compta amb la participació d'erudits i clergues d'arreu del territori:

L'1 de maig de 1924, d'acord amb la decisió presa pel Consell Consultiu de l'Obra del Cançoner en la seva reunió del mes d'abril del mateix any, l'Orfeó Català va convocar un segon concurs, similar al de 1922, bé que amb algunes modificacions a les bases. S'hi presentaren vint-i-dos reculls, tots els quals aconseguiren, com al concurs anterior, un premi o accèssit. Entre els concursants destaquen mossèn Lluís Romeu (juntament amb Josepa Orriol), mossèn Joan Sala, Andreu Ferrer Ginart, Antoni Gallardo (juntament amb Roser Matheu), Just Sansalvador i Cortès, mossèn Xavier Bosch, mossèn Josep Maideu, Joan Amades (tot sol i conjuntament amb Joan Tomàs), etc. (Massot 2005: 77).

⁶⁴ Segons el redactat del secretari de l'OCPC, Joan Puntí, a «Crònica de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Anys 1921-22», *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials*, volum I, fascicle 2, p. 426.

L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya també convoca concursos amb la finalitat d'incentivar l'interès cap a l'arplega de materials de literatura oral popular i de folklore. No obstant això, tot i que el Consell Consultiu expressa la seva satisfacció pels resultats de la iniciativa dels certàmens, a partir de 1922 es prioritza la tasca diària de l'oficina de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya i s'inicia la tercera via contemplada per a l'obtenció de cançons populars, la més singular i, alhora, la principal: les missions de recerca dutes a terme arreu del territori de parla catalana.

2.1.1.3. Les missions de recerca

En la reunió fundacional del gener de 1922, es manifesta que la prioritat de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya és la de dur a terme un treball de camp exhaustiu pel territori de parla catalana, mitjançant les anomenades «missions de recerca». Comandades per dues persones, principalment a l'estiu o en d'altres èpoques durant l'any, segons Massot (2005: 78), les missions de recerca serveixen per «recollir arreu de Catalunya i de les Illes Balears, i amb menys intensitat al País Valencià, milers de cançons, llargues o curtes, de jocs infantils, de balls, de danses i d'altres gèneres de la cultura popular»:

Abans d'iniciar-les, els «missioners» signaven una «Ordenació de Missions», que després era guardada a l'arxiu de l'Obra del Cançoner i que marcava la pauta de les obligacions que contreien envers la institució. Es comprometien, d'aquesta manera, a recollir «la tonada musical», «la lletra», «els complements folklòrics de cada cas» (segons els col·lectors, limitats als noms i a les característiques personals dels cantaires, o bé augmentats amb anotacions de diverses menes) i, en casos determinats, «la impressió fonogràfica de la cançó» -de les quals s'han conservat un bon nombre de mostres a l'arxiu de l'Orfeó Català i a la Biblioteca de Catalunya- i «la fotografia dels cantaires» (Massot 2005: 78).

Cada missió està formada per un musicòleg, que transcriu les tonades, i un escriptor, que anota les lletres i ressenya les dades dels materials i els cantaires. Els missioners, en aquest sentit, són la veritable ànima de cada estada de recerca i, d'acord amb les directrius comandades per l'Obra del Cançoner, tenen l'obligació de redactar «una mena de crònica on esplaïn amb tota senzillesa llurs impressions personals o emotives durant la missió» (Massot 2005: 78). És a dir,

una memòria escrita a manera de dietari on es destaquen les vicissituds i els encerts de cada expedició. Els textos, de gran interès etnogràfic i històric, esdevenen el millor testimoni vital de les missions, i sovint van acompanyats de suports gràfics com dibuixos, planells i fotografies de cantaires o personatges transcendents de la recerca. Els missioners reben una remuneració econòmica per a les despeses del viatge, com els desplaçaments, l'allotjament i les dietes, i aquesta quantitat també preveu el pagament d'alguna retribució a informants i cantaires, si s'escau:

Com a màxim, al cap de sis mesos després d'acabar la feina, els «missioners» havien de lliurar-ne el material en net a l'Obra, que en tenia a partir d'aleshores la propietat intel·lectual. Els dubtes referents a la «part tècnica» havien d'ésser resolts pel Consell Consultiu de l'Obra, però «tot quant pertoqui a despesa és d'exclusiva competència d'en Rafael Patxot i Jubert, o de la persona que el representi» (Massot 2005: 78).

Entre 1922 i 1936 es duen a terme seixanta-cinc missions de recerca, les quals es presenten, a continuació, per ordre cronològic i amb una relació de localitats⁶⁵ i missioners (Massot 1995: 11):⁶⁶

Any 1922

1. Missió Higini Anglès-Pere Bohigas al Solsonès i l'Alt Berguedà.
2. Missió Bartomeu Llongueras-Joan Tomàs a Santa Coloma de Farners, Brunyola, Sant Martí Sapresa, Anglès, Sant Pere d'Osor, les Planes d'Olot, la Cellera i el Pasteral.

Any 1923

3. Missió Joan Tomàs-Bartomeu Llongueras a Girona, Olot, Sant Martí del Clot, Sant Feliu de Pallerols, Rupit, Sant Miquel de Pineda i Amer.
4. Missió Josep Barberà-Pere Bohigas a l'Alta Segarra, el Cardoner i Ribera del Segre.

⁶⁵ En aquest treball es manté la forma ortogràfica original dels topònims presentada en els diversos *Materials* de l'OCPC.

⁶⁶ Segons el redactat del secretari de l'OCPC, Joan Puntí, a «Dietari de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, 1921-1938» *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials*, volum V.

Any 1924

5. Missió Josep Barberà-Pere Bohigas a Cervera i pobles de la rodalia.
6. Missió Joan Tomàs-Bartomeu Llongueras a la comarca olotina.
7. Missió Joaquim i Just Sansalvador i Cortès al comtat de Cocentaina.
8. Missió Baltasar Samper-Miquel Ferrà a l'illa de Mallorca.
9. Missió Josep Barberà-Pere Bohigas pel Vallès, en tres etapes, la segona i la tercera de les quals del 1925.

Any 1925

10. Missió Joan Tomàs a les Peces (Albinyana).
11. Missió Palmira Jaquetti-Maria Carbó a la Seu d'Urgell.
12. Missió Joan Tomàs-Antoni Bonell a la comarca d'Olot.
13. Missió Baltasar Samper-Josep M. Casas Homs a Mallorca.
14. Missió Josep Barberà-Pere Bohigas pel Vallès.
15. Missió Joan Sala. Primera tanda, de l'1 d'octubre al 17 de desembre de 1925.

Any 1926

16. Missió Joan Tomàs-Antoni Bonell per la Garrotxa.
17. Missió Palmira Jaquetti-Maria Carbó al Pallars i a la Conca de Tremp.
18. Missió Baltasar Samper-Ramon Morey a Mallorca.
19. Missió Joan Tomàs a la Casa de Caritat de Barcelona, en tres etapes, del gener a l'abril de 1926, del maig al juliol de 1926 i del desembre de 1926 al febrer de 1927.
20. Missió Joan Sala. Segona tanda, del 27 de desembre de 1925 al 5 d'abril de 1926.
21. Missió Joan Sala. Tercera tanda, del 30 d'abril al 19 de desembre de 1926.

Any 1927

22. Missió Pamira Jaquetti-Maria Carbó a Sant Feliu de Guíxols.
23. Missió Joan Sala. Tanda quarta, del 2 de gener al 25 de setembre de 1927.
24. Missió Joan Tomàs a la Casa de Caritat de Barcelona.

25. Missió Palmira Jaquetti-Enric d'Aoust al Pallars.
26. Missió Joan Just-Josep Roma a Castelló de la Plana.
27. Missions Joan Tomàs-Joan Amades de recerca de música instrumental.
28. Missions Joan Tomàs-Joan Amades de recerca de música instrumental, del 2 octubre de 1927 fins al 1929, per diversos indrets.
29. Missió Joan Tomàs-Lluís M. Millet a l'Empordà.
30. Missió Baltasar Samper-Ramon Morey-Andreu Ferrer a Mallorca i a Menorca.
31. Missió Joan Sala. Tanda cinquena, del 4 de desembre de 1927 al 4 de novembre de 1929. Rodalia de la Maçana.
32. Missió Palmira Jaquetti-Enric d'Aoust a Torroella de Montgrí i a l'Estartit.

Any 1928

33. Missions Joan Tomàs-Joan Amades de recerca de música instrumental.
34. Missió Palmira Jaquetti-Enric d'Aoust al Pallars.
35. Missió Joan Just-Josep Roma al Camp de Tarragona i a la Conca de Barberà.
36. Missió Joan Tomàs-Joan Amades a l'Alt Empordà.
37. Missió Baltasar Samper-Ramon Morey a Mallorca i a Eivissa i Formentera.
38. Missió Palmira Jaquetti-Enric d'Aoust a Torroella, Verges, Pals i l'Escala, del 23 de desembre de 1928 fins al 2 de gener de 1929.

Any 1929

39. Missió Palmira Jaquetti-Enric d'Aoust a Ribagorça.
40. Missions Joan Tomàs-Joan Amades de recerca de música instrumental.
41. Missió Joan Tomàs-Joan Amades a la Ribera del Segre, Segarra, Ribera del Sió i la Noguera.
42. Missió Palmira Jaquetti-Enric d'Aoust a l'Escala, del 24 al 30 setembre de 1929.

Any 1930

- 43. Missió Joan Tomàs-Joan Amades a les comarques lleidatanes.
- 44. Missió Pierre i Marcel Fouché al Roselló.
- 45. Missió Baltasar Samper-Ramon Morey a Mallorca.
- 46. Missió Palmira Jaquetti-Enric d'Aoust a Verges i rodalia.

Any 1931

- 47. Missió Palmira Jaquetti-Maria Carbó a la Ribagorça i al Pallars.
- 48. Missió Joan Tomàs-Joan Amades al Baix Llobregat.

Any 1932

- 49. Missions Joan Tomàs-Joan Amades a Valls i a Aiguafreda.
- 50. Missió Joan Sala. Tanda sisena, del 5 d'octubre de 1930 al 10 de juny de 1932.
- 51. Missió Joan Tomàs-Esteve Albert a Mataró (no se n'ha conservat res a l'arxiu de l'OCPC).
- 52. Missió Baltasar Samper-Andreu Ferrer a Menorca i Baltasar Samper-Ramon Morey a Mallorca.
- 53. Missió Joan Tomàs-Joan Amades a la frontera catalana d'Aragó, Ribera del Segre, les Garrigues i la Baixa Segarra.
- 54. Missió Xavier Gols-Antoni Brunet per terres del Montsant.

Any 1933

- 55. Missió Joan i Xavier Gols per terres tarragonines.
- 56. Missió Palmira Jaquetti-Mercè Porta a Treguà i Setcases.
- 57. Missió Joan Tomàs-Joan Amades a Graus.
- 58. Missió Joan Sala. Tanda setena, del 15 de juliol de 1932 al 30 de setembre de 1933.
- 59. Missió Esteve Albert-Joan Tomàs a Mataró i Sant Andreu de Llavaneres.

Any 1934

- 60. Missió Palmira Jaquetti-Mercè Porta a Molló, Prats de Molló i Pardines.

Any 1935

61. Missió Joan Tomàs-Joan Llongueras a la vall de Ribes, Cerdanya i Baridà.

62. Missió Dolors Porta als voltants de Palma de Mallorca. Primera tanda.

63. Missió Dolors Porta als voltants de Palma de Mallorca. Segona tanda.

Any 1936

64. Missió Joan Amades a Moià (no se n'ha conservat res a l'arxiu de l'OCPC).

65. Missió Joan Sala. Darrera tanda (el col·lector és assassinat durant la Guerra Civil i no porta a l'OCPC el material que ha recollit a partir de 1933).

Amb la finalitat de redactar un cançoner català, els materials folklòrics recollits en aquests anys, les trameses voluntàries i els diversos concursos convocats serveixen per confeccionar milers de cèdules amb els textos corresponents (literaris i musicals), les indicacions del col·lector, la data, el cantaire, els instruments, les observacions, etc.:⁶⁷

Es va començar simbòlicament pel *Romancerillo* de Milà, que omplí un total de 1620 cèdules i tot seguit s'hi van anar despellant les cançons aparegudes en llibres diversos, les procedents de donacions, de préstecs o d'adquisicions (sobretot les pertanyents al fons de Marià Aguiló i de Serra i Pagès) i les procedents de concursos i de Festes de la Música de l'Orfeó. L'inventari de tot aquest material [...] arriba fins al número 25.013, més unes quantes cèdules més sense numerar. En realitat, les cèdules que han arribat fins avui i que es conserven a l'arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, a Montserrat, són només 24.938 (Massot 2005: 82).

La irrupció de la Guerra Civil espanyola suposa el truncament de totes aquestes aspiracions i, dissortadament, no es pot emprendre l'edició i la publicació del «Cançoner Popular Català».

⁶⁷ Segons el redactat del secretari de l'OCPC, Joan Puntí, a «Crònica de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Anys 1921-22» (Massot 1995: 431).

2.1.2. Presència i participació eclesiàstica en les missions de recerca de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya

Les línies d'actuació del projecte de l'Obra del Cançoner Popular evidencien una presència i una participació molt significativa del clergat dels territoris del domini lingüístic català. En aquesta realitat, cal traspuar intencions i avatars històrics de la institució eclesiàstica, mitjançant una reflexió en les transformacions culturals i ideològiques de l'època que poden modificar la dinàmica dels aspectes i continguts en funció del context social. És interessant percebre la realitat quotidiana del moment en què es desenvolupa la iniciativa de l'Obra del Cançoner com l'eina més adequada per plasmar la peculiaritat del relat que es vol transmetre. Aquesta idiosincràsia pot ésser tractada de múltiples maneres en uns dietaris, unes memòries o els inventaris d'una realitat cultural latent com ho és l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya.

Els diversos materials dels volums d'aquest projecte contenen les memòries de les missions, els inventaris dels concursos o els dietaris. Són la font primària d'informació d'aquest apartat i aporten la nota de color necessària al moment. Ho fan de la mà d'uns cronistes, els missioners, que esdevenen el testimoni imprescindible en qualsevol treball de camp d'aquestes característiques. A tall d'exemple, els mossens Gabriel Adrover Bauçà, Higiní Anglès Pàmies, Francesc Baldelló Benosa, Cosme Bauzà Adrover, Camil Geis Parragueras, Salvi Huix Miralpeix, Josep Maideu Auguet, Joan Puntí Collell, Joan Sala Salarich o Joan Serra Vilaró, són alguns dels centenars de noms dels preveres repartits pel territori de parla catalana que encarnen la tasca de recol·lecció i estudi de materials folklòrics arreu dels Països Catalans. Com tantes d'altres, són veus que abanderen el testimoni de centenars de clergues que regenten les parròquies recòndites de la geografia catalana, amb unes aspiracions, tasques i característiques similars. Uns capellans que, tret d'algunes excepcions, es mostren sensibles a la realitat social que el temps canviant ofereix i contribueixen a la tasca de l'Obra del Cançoner Popular amb voluntat de preservar i constatar, amb un pensament romàntic, la veu d'un temps i d'una manera de fer que s'esfuma en la irrupció de la modernitat.

Resulta evident que molts dels perfils clericals referenciats en les diverses missions de recerca han passat desapercebuts o no han estat prou valorats pels estudiosos. Aquest estudi incideix en la línia de recuperar i posar en relleu l'aportació que ells fan a la història del folklore català durant el període que s'estudia, talment com si de les mateixes cançons o materials recollits es tractés. Es parteix d'un corpus de clergues folkloristes de moltes de les parròquies catalanes: els que ja són coneguts; els molts que hi ha referenciats però que romanen inexplorats, o els que encara s'ignoren, per molt que hagin contribuït a eixamplar la tasca, on cal reivindicar-los i posar-los degudament en relleu. Ho obliga la voluntat de respectar la memòria i la història de tants rectors anònims, que sota la capa de la desconeixença acadèmica o la ignorància històrica, han passat completament desapercebuts amb la seva contribució. A la llum d'aquestes premisses, s'ha de dir que aquest treball resta obert, a la força, a noves aportacions, indagacions, propostes i a la consulta d'altres fonts testimonials. La majoria de capellans folkloristes que conformen aquest estudi no compten amb una biografia específica. Les seves dades biogràfiques romanen disperses en programes, documents i cròniques eclesiàstiques o civils de l'època, sense parar compte en la seva trajectòria erudita més enllà de les funcions ministerials que desenvolupen en el seu context parroquial. Aquestes línies pretenen servir, doncs, de refractor a uns noms que no han obtingut el reconeixement ni l'homenatge oportú en cada indret. Molts d'ells actuen en un marc històric en el qual la influència del clergat incideix, contundentment, en la ciutadania.

2.1.2.1. Marc temporal, materials i metodologia utilitzada

Aquest apartat de la tesi doctoral posa en relleu la presència, la participació i la contribució dels clergues i religiosos en el projecte de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. L'amplitud i l'abast del tema obliga a ajustar el camp de treball a un eix temporal concret i a una franja estreta de personalitats, amb el testimoni i la figura dels rectors i el clergat de parròquies locals que, més enllà de les seves obligacions ministerials, mostren interès pel folklore i desenvolupen diverses tasques etnogràfiques en tots els territoris de parla catalana que planteja l'acció de l'Obra del Cançoner. No obstant això, no es pretén de

menystenir el treball pastoral d'aquests mossens ni les seves capacitats catequètiques i de gestió. Per evidència, la seva conjuntura i condició influeix positivament en els resultats dels seus treballs i contribucions folklòriques, i la recerca, veritablement, és una tasca que requereix d'una connexió amb la comunitat.

Per una banda, el marc temporal i les aproximacions que segueixen es limiten a l'espai històric que comprèn la convocatòria dels diferents concursos de les Festes de la Música Catalana per part de l'Orfeó Català, entre 1904 i 1922, i l'inici de l'activitat de l'Obra del Cançoner a partir de 1922 i fins l'any 1936. En aquesta època, en les primeres dècades del segle XX, apareix un ventall de preveres recercadors de materials de literatura oral que adopta plenament la perspectiva del folklore com a disciplina d'estudi. La visió patrimonial del territori de domini lingüístic català i l'orientació científica en l'estudi de la cultura tradicional ho afavoreixen. En aquest sentit, els capellans folkloristes contribueixen, de diverses formes, a l'elaboració, consolidació i difusió del folklore des de la vessant acadèmica. Alhora, mostren una vinculació justificada amb el desenvolupament de la Renaixença, que s'inicia en el darrer terç del segle XIX i que propicia una perspectiva nova, amb l'elaboració d'un determinat model de la identitat nacional, relacionat fortament amb el sistema simbòlic de la literatura oral popular i el folklore.

Per altra banda, les dades i els materials que s'utilitzen com a matèria d'estudi formen part de la tasca de buidatge i d'anàlisi dels vint-i-un volums dels *Materials* de l'Obra del Cançoner Popular que inclouen memòries, inventaris, cròniques i estudis monogràfics, editats i publicats per l'Abadia de Montserrat entre 1993 i 2013, ja referenciats en els apartats anteriors de la tesi. Les dades que s'han obtingut per a l'anàlisi quantitatiu i qualitatiu que segueix provenen del buidatge dels dietaris, les memòries de les diferents missions de recerca i els inventaris recollits en els diversos volums de *Materials* de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (volum I, fascicle II; volum II; volum III; volum IV, fascicles I i II; volum V; volum VI; volum VII; volum VIII; volum IX; volum X; volum XI; volum XII; volum XIII; volum XIV; volum XVI; volum XVII; volum XVII;, volum XIX; volum XX i volum XXI).

Amb la finalitat de sistematitzar la informació derivada del buidatge dels diversos materials referits i per tal de dur-ne a terme el tractament acadèmic mitjançant una anàlisi quantitativa i una anàlisi qualitativa, s'ha creat un document de treball⁶⁸ que aplega i ordena les dades recollides. Aquest arxiu consta d'un índex onomàstic amb els clergues inventariats de Catalunya, les Illes Balears, el País Valencià, el Rosselló, Andorra i la Franja d'Aragó que apareixen en els diversos materials anteriorment citats; una taula general que indexa els preveres que intervenen en els concursos, les trameses i les missions de recerca promogudes per l'Obra del Cançoner Popular segons el volum de *Materials* en què es localitzen; les fitxes individuals que, ordenades en l'ordre de publicació dels volums de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, tracten individualment la participació dels preveres segons el nom, el lloc, l'any, l'àmbit d'actuació, la col·laboració, el volum de l'OCPC en què es localitzen i les observacions recollides en les memòries de les missions de recerca. Per últim, en el document també s'inclou una selecta de textos dels diferents dietaris de les missions dutes a terme arreu dels territoris de parla catalana, que són representatius i d'utilitat a l'hora de dur a terme l'estudi, l'anàlisi qualitativa de les dades i el tractament acadèmic dels materials.⁶⁹

2.1.2.2. La implicació del clergat en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Anàlisi quantitativa i qualitativa de les dades

Per entendre quina és la contribució del clergat en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, s'ha fet un buidatge dels vint-i-un volums de l'OCPC que recullen les memòries de les missions de recerca, els inventaris, les cròniques i els estudis monogràfics. A continuació s'analitzen les dades obtingudes, tant a nivell quantitatiu com qualitatiu:

El volum I, fascicle II, recull la participació de vint-i-dos clergues i inclou:

⁶⁸ Vegeu ANNEX III «Base de dades de la contribució de la clerecia dels territoris de parla catalana a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya.

⁶⁹ Aquesta última part no ha estat inclosa en l'ANNEX III.

- a. La memòria de la missió de recerca realitzada pels missioners Joan Llongueras i Joan Tomàs, del 19 de juliol al 18 de setembre de 1922, a les contrades de Santa Coloma de Farners, Brunyola, Sant Martí Sapresa, Anglès, Sant Pere d'Osor, les Planes d'Olot, la Sellera i el Pasteral. Es recull la participació dels clergues⁷⁰ Ramon Planas Aymerich, Joaquim Aucellé, Anselm Colomer Soldevila, Tomàs Miralpeix, Joan Moner, Higini Anglès, Joan Serra Vilaró i els rectors de Santa Coloma de Farners, Tuixent, la Coma, Canalda i Montpol.
- b. El dietari de la missió de recerca realitzada per Higini Anglès i Pere Bohigas a les comarques del Solsonès, del 10 de juliol al 7 d'agost de 1922, i el Bergadà, del 20 de setembre al 4 d'octubre de 1922, amb la implicació dels mossens Marcelí Buixarder, mossèn Freixa, Àngel Vilella, Francesc Elies i els rectors de les parròquies de Castellar de Nuch i Massanés.
- c. L'estudi de musicologia popular, de mossèn Lluís Romeu, titulat «La versió autèntica dels goigs del Roser de tot l'any». Un treball publicat el 1922 per donar a conèixer la riquesa musical de les tres tipologies de goigs en honor a la Mare de Déu del Roser, proposat per l'OCPC i impulsat mestre Lluís Millet.
- d. L'article monogràfic escrit per mossèn Higini Anglès, l'any 1922, sobre el mestre Felip Pedrell i la seva obra musical.
- e. La crònica de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya dels anys 1921 i 1922 que recull els inicis i objectius del projecte, escrita per mossèn Joan Puntí Collell, el secretari.

El volum II referencia la implicació d'onze preveres i consta de:

- a. Un article monogràfic escrit per mossèn Joan Puntí Collell sobre Marià Aguiló i Fuster, el 1923.

⁷⁰ Els noms dels preveres implicats en l'Obra del Cançoner han estat sistematitzats segons l'ordre d'aparició i d'indexació en els diversos volums de *Materials*. En molts casos, la referència nominal dels preveres és desigual i, malauradament, no es compta amb el seu nom complet: a vegades són citats pel nom (mossèn Joan), pel cognom (mossèn Freixa) o, fins i tot, pel topònim de la seva parròquia (rector de Tuixent). En aquest últim cas s'ha optat per fer una cerca en les diverses fitxes individuals de cada clergue de la base de dades obtinguda en el buidatge dels volums de l'OCPC. Si no ha estat possible de localitzar alguna citació nominal, s'ha mantingut la nomenclatura referenciada en els *Materials* de l'OCPC.

- b. La memòria de la missió de recerca realitzada pels missioners Josep Barberà i Pere Bohigas a les comarques de l'Alta Segarra, el Cardoner i Ribera del Segre, duta a terme del 8 de setembre al 7 d'octubre de 1923. En ella es recull l'aportació que fan els religiosos Joan Crivells, Pius Forn, Josep Segura, Josep Domeque Momeny, Joan Serra i Vilaró i Josep Escolà.
- c. La missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Bartomeu Llongueras a Girona, Olot, Sant Martí del Clot, Sant Feliu de Pallerols, Rupit, Sant Miquel de Pineda i Amer, del 2 al 14 d'agost i del 29 al 7 de setembre de 1923. Hi intervenen mossèn Miquel i Joan Monner Xiberta.
- d. Un article monogràfic de Francesc Baldelló sobre elements gregorians dins la cançó popular catalana: «Notes per a un estudi comparatiu entre la melodia gregoriana i la cançó popular catalana», publicat l'any 1923.
- e. La crònica de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya de 1923, escrita per mossèn Joan Puntí Collell.

El volum III evidencia l'aportació de tretze mossens en les diverses memòries de:

- a. La missió de recerca realitzada pels germans Joaquim i Just Sansalvador Cortès al comtat de Concentaina, de l'1 d'agost al 5 d'octubre de 1924, amb la presència de mossèn Joaquim Llopió Vidal.
- b. La missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a Cervera i pobles de la rodalia, del 23 d'agost al 9 de setembre de 1924. Hi participen mossèn Pallarès, Josep Arqués, Josep Muntanyà, Valentí Pinyot i el rector de Granyena.
- c. La missió realitzada per Joan Tomàs i Bartomeu Llongueras a la comarca olotina, del 8 al 30 d'agost de 1924, amb mossèn Joan, Genís Resclosa i el rector de Sant Salvador de Bianya.
- d. La missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Miquel Ferrà a l'illa de Mallorca, entre el 4 d'agost i el 30 de setembre de 1924. Es recull l'aportació que fa Julià Samper, el vicari d'Ariany i el rector de Consell.
- e. Per últim, mossèn Puntí aporta la crònica de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya de l'any 1924.

Els fascicles I i II del volum IV, que fan referència a la sèrie B i C, respectivament, contenen un inventari de les missions, concursos, premis i donacions de l'Obra del Cançoner. Es recull l'aportació de trenta-set preveres en:⁷¹

- a. La sèrie B, provinent del fons de Barcelona, que evidencia l'inventari de missions de recerca, la relació de participants en concursos i premis, les trameses i els materials de diversa procedència. En aquesta relació es fa palesa l'alta participació de capellans en el projecte, que compta amb els noms de mossèn Gabriel Adrover, Josep Pont, Josep Maideu Auguet, Joan Sala Salarich, Josep Teixidor, Lluís Canyellas, Josep Potellas, Vicenç Bosch, Antoni Josep Pont, Frederic Martí Albanell, Amadeu Amenós Roca, Antoni Vila Sala, Camil Geis, Xavier Bosch, Joaquim Manyà, Ramon Pujol, Francesc Baldelló, Joan Sarri, Vicenç Salvà Mas, Josep Arderiu, Lluís Romeu, Antoni Griera, Josep Soler de Morell i Miquel Rué.
- b. La sèrie C, que per la seva banda, prové del fons de Suïssa i segueix amb l'inventari de missions, els participants en concursos i premis, les trameses i els materials de diversa procedència. S'hi relacionen els noms d'Higini Anglès, Josep Rullan, Cosme Bauzà Adrover, Joan Sala Salarich, Joan Canals, Lluís Canyellas, Josep Maria Castellà Roger, Josep Baburés, Sanxo Capdevila, Joan Canudes, Josep Vilalta, Josep Antoni Pont i Francesc Baldelló.

El volum V conté el dietari de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya dels anys 1921-1938 i actua com a complement a l'inventari de l'arxiu del volum anterior. S'hi referencien cent vint capellans,⁷² com Joan Puntí Collell, Joaquim Valls, Xavier Bosch, Josep Soler de Morell, Lluís Canyellas, Josep Maideu Auguet, Joan Sala Salarich, Josep Baburés, mossèn Llucià, Joan Monner, Pius Forn, Joan Crivillers, Josep Segura, mossèn Lluís, Josep Domeque, Josep

⁷¹ Aquesta relació nominal s'ha fet a partir de la indexació dels noms de tots els clergues que apareixen en els diversos volums de l'OCPC. La informació ha estat de molta utilitat per tal de complementar les dades d'alguna persona que ha estat insuficientment referenciada en la respectiva memòria de la missió de recerca.

⁷² Aquesta relació nominal s'ha fet a partir de la indexació dels noms de tots els clergues que apareixen en els diversos volums de l'OCPC. La informació ha estat de molta utilitat per tal de complementar les dades d'alguna persona que ha estat insuficientment referenciada en la respectiva memòria de la missió de recerca.

Escolà, Josep Arqués, N. Pallarès, Antoni Griera, Flavià Oliver, Joaquim Llopis, Joan Oliveres Dalmau, Martí Lagares, Pere Arolas, Joan Gaig, Josep Noguer, Joan Vidal, Miquel Escarrer, Sebastià Lliteras, Guillem Parets, Josep Maria Prió, Pere Pujol Tubau, Josep Bordas, Francesc Baldelló, Joan Sala, Julià Samper, Baltasar Piña, Sebastià Nadal, Rafel Rubí, Josep Nicolau, Pere Arolas, Joan Guix, Agustí Burgas, Cosme Bauzà Adrover, Joan Pou, Gabriel Adrover, Pere Alegret, Agustí Campi, Jacinto Llimiñana, Joan Salvador, Josep Torre, Trinitat Chimisana, Antoni Castellarnau, Francesc Sala, Joan Baptista Camañes, Antoni Orfila, Joan Canals, Lluís G. Constants, Salvi Huix, Eloi Ferrer, Josep Prats, Miquel Segarra, Joan Verdera, Vicenç Garcia, Pasqual Bono, Joaquim Garcia, Josep R. Jovaní, Juli Martí, Joan Casals, Josep Rovira, Salvador Fullà, Ramon Pujol, Jaume Sarri, Josep Escolà, Antoni Tàpies, Mateu Togores, Miquel Muntaner, Miquel Car, Josep Espades, Agustí Torrent, Àngel Pujol, Antoni Alemany, Andreu Antich, Gregori Quintana, Manuel Villega, Domènec Ambrós, Ramon Tenes, Josep Arnella, Llorenç Martorell, Pau Torrendell, Antoni Albertí, Cristòfol Pizà, Sebastià Garau, Joan Canals, Gabriel Melià, Josep Muntanya, Lluís Saragossa, Abdón Saragossa, Joan Tarragó, Joan Baixeras, Eusebi Ribas Vallespinosa, Lluís Folch, Ramon Timoneda, Jaume Sanromà, Emili Sánchez, Valentí Brisa, Antoni Monzó, i els rectors de Palau-solità, Sant Salvador de Bianya, Caldes de Montbui, Llimiana, Beuda, Esporles, Bàscara, Cistella, Coll de Nargó, Peramola, Aguilar de Bassella, Pallejà i Queralbs.

El VIè volum de l'OCPC reprèn l'inventari de les diverses missions de recerca i es referencien setze sacerdots en:

- a. La crònica de la missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a la comarca del Vallès, duta a terme del 23 al 28 de juliol de 1924, del 9 a l'11 d'agost de 1925 i del 15 al 21 de setembre de 1925. Hi consta la participació de Josep Alomar, Jaume Vallbona i el rector de Caldes.
- b. L'1 i 2 de febrer de 1925, Joan Tomàs duu a terme una missió de recerca a les Peces d'Albinyana. S'hi destaca la col·laboració de mossèn Flavià Oliver.
- c. La missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Seu d'Urgell, Pallars i Aran, del 9 de juliol al 3 de setembre de 1925. S'hi

recull la participació de mossèn Monsó i dels rectors de Sant Julià, d'Abella i de Borén.

- d. Les memòries de la missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Antoni Bonell a la comarca d'Olot, entre el 3 al 28 d'agost de 1925. S'hi destaca la contribució de d'Enric Coll de Carrera i del rector de la Cot.
- a. La missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Josep Maria Casas Homs per terres de Mallorca, del 17 al 26 de setembre de 1925, que conté els noms de mossèn Bartomeu, Llorenç Riera, Joan Vidal, Guillem Bennàsser, Miquel Escarrer i el vicari de Capdellà.

En el volum VII es destaca la contribució de divuit mossens en les quatre missions de recerca:

- a. En la memòria de la missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp, duta a terme del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926. S'hi recull la col·laboració de Joan Saura, mossèn Francisco i els rectors de Roní, Caregue, Sorre, Llesuí, Altron i Moror.
- b. En la missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926, que hi intervenen mossèn Piña, Sebastià Nadal, Joan Nicolau, Rafel Rubí, Joan Pou, Cosme Bauzà i Francesc Rotger.
- c. En la missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust al Pallars i Ribagorça, entre el 27 de juny al 31 d'agost de 1927. S'hi destaquen mossèn Tàpies i els rectors de Vilamur i Toralla.

En els *Materials* del volum VIII s'evidencia l'aportació que fan a l'Obra del Cançoner catorze clergues, concretament en:

- a. La memòria de la missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló, de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927. Hi intervenen mossèn Eloi Ferrer, Juan Verdera, Pasqual Bono, Vicent Garcia, Miquel Sagarra, Pepet Prats, José R. Jovani, Joaquim Garcia i el rector de Penyíscola.
- b. Les missions de recerca instrumentals realitzades per Joan Tomàs i Joan Amades a diversos indrets, del 2 d'octubre de 1927 al 12 de maig de 1929,

en què s'evidencia l'aportació de Xavier Bosch, Pere Ginebra, Joan Casals i el rector de Meires.

- c. La missió de recerca realitzada per Baltasar Samper, Ramon Morey i Andreu Ferrer per terres de Mallorca i Menorca, duta a terme del 31 de juliol al 17 de setembre de 1927, i que compta amb la col·laboració de mossèn Joan Canals.

El volum IX evidencia l'aportació de setze mossens en les diverses memòries de:

- a. La missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust a Torroella de Montgrí i a l'Estartit, del 25 al 28 de desembre de 1927, amb la participació del rector de Torroella de Montgrí.
- b. La missió de recerca realitzada per Josep Roma i Joan Just pel Camp de Tarragona, entre el 3 de juliol i el 7 de setembre de 1928. El dietari recull la implicació d'Antoni Tomàs, mossèn Pont, Josué Roig, mossèn Josep, mossèn Anton, Josep Redon, Domingo Lloveras, Ramon Timoneda, Artur Cabré, Pau Queralt, Francisco Xavier Cami i el rector de Lilla.
- c. La missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a l'Alt Empordà, del 19 de juliol al 22 d'agost de 1928, que compta amb la col·laboració de Joaquim Espanyol, el rector d'Albany i el rector d'Espolla.

El volum X recull la participació de dinou clergues i inclou:

- a. La missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera, del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928. Hi intervenen mossèn Canals, Joan Vich, mossèn Roselló, Salvi Huix, Vicenç Serra, Amadeu Colom, Isidor Macabich, Antoni Ramon, Bartomeu Ribas, el rector de Sant Agustí, de Sant Francesc, de Sant Rafel, de Corona, de Santa Eulària, de Sant Carles, de Sant Joan, de Cortitx i els vicaris de Sant Miquel, i de Santa Gertrudis.

En l'XIè volum de Materials s'anota la participació de tres preveres en la missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust a la Ribagorça entre el 29 de juny i el 4 de setembre de 1929. Es compta amb l'avinentsa de mossèn Joan Calvet i els rectors de Cirés i Senterada.

El volum XII referencia la implicació de dotze preveres en la missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera, del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929. S'hi recullen les aportacions de Josep Prió, Ramon Pellicer, Josep Escolà, mossèn Marfany, Tomàs Espà, Jaume Sarri, Antoni Tàpies, mossèn Pujol, Agustí Font, mossèn Parramon, i els rectors de Sedó i Cubells.

En el volum XIII es destaca la contribució de tretze mossens en les dues missions de recerca en:

- a. La missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a les comarques lleidatanes entre el 23 de juliol i el 13 de setembre de 1930. S'anomenen mossèn Jesús, Àngel Pujol i els rectors de Bellcaire i de Castellserà.
- b. La missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, de l'1 al 30 d'agost de 1930, amb la participació de Miquel Clar, Miquel Muntaner, Damià Rigo, Josep Espases, Antoni Alemany, Bartomeu Ripoll, Antoni Coll i els rectors Santa Eugènia i d'Estellencs.

El volum XIV recull l'aportació de tres sacerdots en la missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades pel Baix Llobregat i altres terres, duta a terme entre el 10 d'agost i el 30 de setembre de 1931. Hi intervenen mossèn Arnella, Andreu Antic i Jaume Urgell.

El XVè tom de Materials de l'Obra del Cançoner Popular evidencia la contribució de quinze capellans en:

- a. Les missions de recerca realitzades per Joan Tomàs i Joan Amades a Valls, el 26 de maig de 1932, i a Aiguafreda, el 4 de juny de 1932, amb la col·laboració d'Eusebi Ribas Vallespinosa en la primera.
- b. La missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Andreu Ferrer a Menorca entre el 17 i el 29 de juliol de 1932. S'hi destaca la implicació de mossèn Rafel Bosch i Antoni Monjo.
- c. La missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades per la frontera catalana d'Aragó, la Ribera del Segre, les Garrigues i la Baixa Segarra, del 19 de juliol a l'11 de setembre de 1932, amb la intervenció

de Tomàs Badia, Joan Bragalla, Josep Muntanya, Joan Cases, Lluís Serret, Lluís Saragossa, Joan Tarragó, Joan Baixeres, Abdón Saragossa, el vicari de Guimerà i els rectors de Ciutadilla i Vimbodí.

El volum XVI recull la tasca desenvolupada pel rector Pardines en la missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Mercè Porta a Molló, Prats de Molló i Pardines, del 21 de juny al 18 de juliol de 1934.

El volum XVII recull l'aportació de deu mossens en:

- a. La missió de recerca realitzada per Dolores Porta Bauzà pels voltants de Palma, del 13 d'agost al 10 de setembre de 1934, amb la contribució del vicari de s'Esgleieta.
- b. La missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà, entre el 22 de juliol i el 14 de setembre de 1935. Hi intervenen Valentí Brisa, Pere Duran, Antoni Monsó, Roger Castellà i els rectors de Queralbs, Bruguera, Bolvir, Martinet i Bescaran.

El XVIIIè volum de *Materials* evidencia la col·laboració de tres mossens en la selecta⁷³ de materials de la missió de recerca realitzada per Joan Sala Salarich, en diverses tandes (1925, 1926, 1927, 1929, 1930, 1932, 1933, 1936), amb la intervenció de Martí Morera, Joan Espadaler i Ignasi Vinyas.

El volum XIX no recull la contribució de cap clergue en les diverses selectes de materials,⁷⁴ i en el XX s'anota l'aportació de dos preveres en:

- a. La selecta de materials de la missió de recerca realitzada per Joan Gols i Xavier Gols per terres tarragonines, el setembre de 1933, amb mossèn Jaume Sanromà.

⁷³ La *Selecta* és una mostra i selecció de materials i documents representatius de la tasca duta a terme. En ella hi consten dades que poden ser d'utilitat per tal de complementar la informació del clergue, com el nom de l'informant, el context, l'any, les observacions, etc.

⁷⁴ Selecta de la missió de recerca realitzada per Joan Tomàs a la Casa de Caritat de Barcelona (en tres etapes del 1926 i 1927); selecta de la missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Lluís M. Millet a l'Alt Empordà (del juliol a l'agost de 1927); selecta de la missió de recerca realitzada per Pierre Fouché i Marcel Fouché al Rosselló (l'estiu de 1930), i selecta de la missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Antoni Bonell a la Garrotxa (del juliol a l'agost de 1926).

- b. La selecta de la missió de recerca voluntària realitzada per Palmira Jaquetti a Setcases, Manyanet i Anglès i la Vall d'Aran, el juliol de 1940 i en altres dates, amb la col·laboració d'Agustí Nat.

Per últim, en el XXIè volum es recull la participació de mossèn Pere Duran en l'inventari del material fotogràfic de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya.

Un cop fet el buidatge dels vint-i-un volums de *Materials*, es pot afirmar que la xifra total de clergues implicats en les diverses línies d'actuació de l'Obra del Cançoner Popular és de dos-cents quaranta-set. S'ha de tenir en compte que, al llarg dels volums, un capellà pot ser referenciat de diverses formes i en diferents circumstàncies, ja que es pot trobar citat en una missió de recerca, un concurs i en un inventari, indistintament, amb diverses formes apel·latives. En aquest sentit, convé destacar que la referència nominal dels mossens vinculats amb el projecte de l'OCPC és desigual, ja que la citació pot ser presentada de quatre maneres diferents. En un primer cas, amb cent setanta-cinc exemples, s'indica els nom i els cognoms del prevere: *Eusebi Ribas Vallespinosa*. En un segon cas, amb cinc resultats, la referència en els materials és incompleta, i només hi consta el nom o el primer cognom: *mossèn Freixa*.⁷⁵ En el tercer i el quart cas, amb cinquanta-vuit i set referències, respectivament, el capellà és referit segons el càrrec que desenvolupa en la localitat, sense especificar-ne el nom personal: *rector de Lilla, vicari de Guimerà, etc.* Davant la complexa casuística que es presenta, en molts casos s'ha hagut de comprovar individualment la coincidència de les referències de cada persona.⁷⁶ Així, s'ha pogut constatar que, per exemple, el rector de Coll de Nargó és Josep Prió, o que mossèn Llucià és Josep Llucià Bonet, director de l'Orfeó Nova Solsona, d'entre molts altres casos. Finalment, amb el corpus onomàstic obtingut, s'ha procedit a fer una sistematització alfabètica de les dades segons les realitats trobades en el buidatge dels materials:

⁷⁵ En aquest cas s'ha optat per seguir amb l'estil de redacció dels volums de l'Obra del Cançoner Popular i es conserva el substantiu *mossèn* davant del nom o del cognom.

⁷⁶ En molts casos, els mossens implicats en les missions de recerca són referenciats en les memòries d'una forma incompleta i genèrica. En els inventaris i els dietaris dels volums IV i V de l'OCPC, se'n torna a trobar la referència, ara amb més dades i d'una manera més extensa. En aquest cas, s'ha hagut de validar la coincidència a través de la interpretació de les dades de la missió de recerca: l'any, els missioners, la localització, etc.

1. Amb la referència nominal completa: Gabriel Adrover; Antoni Albertí, Pere Alegret, Antoni Alemany, Josep Alomar, Domènech Ambrós, Amadeu Amenós Roca, Higiní Anglès, Andreu Antich, Josep Arderiu, Josep Arnella, Pere Arolas, Josep Arqués, Joaquim Aucellé, Francesc Baldelló, Josep Baburés, Tomàs Badia, Joan Baixeras, Cosme Bauzà Adrover, Guillem Bennàsser, Paqual Bono, Josep Bordas, Rafel Bosch, Vicenç Bosch, Xavier Bosch, Joan Bragalla, Valentí Brisa, Marcel·lí Buixader, Agustí Burgas, Artur Cabré, Joan Calvet, Joan Baptista Camañes, Francesc Xavier Camí, Agustí Campi, Joan Canals, Joan Canudes, Josep Canyellas, Lluís Canyellas, Miquel Car, Joan Casals, Joan Cases, Roger Castellà, Sanxo Capdevila, Josep Maria Castellà Roger, Antoni Castellarnau, Trinitat Chimisana, Antoni Coll, Enric Coll de Carrera, Amadeu Colom, Anselm Colomer Soldevila, Lluís G. Constants, Joan Crivells, Joan Crivillers, Josep Domeque Moneeny, Pere Duran, Francesc Elies, Miquel Escarrer, Josep Escolà, Tomàs Espà, Joan Espadaler, Josep Espases, Joaquim Espanyol, Eloi Ferrer, Lluís Folch, Agustí Font, Pius Forn, Salvador Fullà, Joan Gaig, Sebastià Garau, Joaquim Garcia, Vicenç Garcia, Camil Geis, Pere Ginebra, Antoni Griera, Joan Guix, Salvi Huix, Josep R. Jovaní, Martí Lagares, Jacinto Lliminana, Sebastià Lliteras, Joaquim Llopis Vidal, Domingo Lloveras, Josep Llucià, Isidor Macabich, Josep Maideu Auguet, Joaquim Manyà, Juli Martí, Frederic Martí Albanell, Llorenç Martorell, Tomàs Miralpeix, Gabriel Melià, Joan Monner Xiberta, Antoni Monjo, Antoni Monsó, Martí Morera, Miquel Muntaner, Josep Muntanyà, Sebastià Nadal, Agustí Nat, Josep Nicolau, Josep Noguer, Flavià Oliver, Joan Oliveres Dalmau, Antoni Orfila, N. Pallarès, Guillem Parets, Ramon Pellicer, Baltasar Piña, Valentí Pinyot, Cristòfol Pizà, Ramon Planas Aymerich, Antoni Josep Pont, Josep Pont, Josep Potellas, Joan Pou, Josep Prats, Josep Prió, Àngel Pujol, Ramon Pujol, Pere Pujol Tubau, Joan Puntí Collell, Pau Queralt, Gregori Quintana, Antoni Ramon, Josep Redon, Genís Resclosa, Bartomeu Ribas, Eusebi Ribas Vallespinosa, Llorenç Riera, Damià Rigo, Bartomeu Ripoll, Josué Roig, Lluís Romeu, Francesc Rotger, Josep Rovira, Rafel Rubí, Miquel Rué, Josep Rullan, Francesc Sala, Joan Sala Salarich, Vicenç Salvà Mas, Joan

Salvador, Julià Samper, Emili Sánchez, Jaume Sanromà, Abdón Saragossa, Lluís Saragossa, Jaume Sarri, Joan Sarri, Joan Saura, Miquel Segarra, Josep Segura, Vicenç Serra, Joan Serra Vilaró, Lluís Serret, Josep Soler de Morell, Antoni Tàpies, Joan Tarragó, Josep Teixidor, Ramon Tenes, Ramon Timoneda, Mateu Togores, Antoni Tomàs, Josep Torre, Pau Torrendell, Agustí Torrent, Jaume Urgell, Jaume Vallbona, Joaquim Valls, Joan Verdera, Joan Vich, Joan Vidal, Antoni Vila Sala, Josep Vilalta, Àngel Vilella, Manuel Villega, i Ignasi Vinyas.

2. Amb la referència nominal incompleta: mossèn Freixa; mossèn Marfany; mossèn Miquel; mossèn Rosselló i mossèn Tàpies.
3. Amb la referència de rectoria:⁷⁷ rector d'Abella; rector d'Aguilar de Bassella; rector d'Albanyà; rector d'Altron; rector de Bàscara; rector de Bellcaire; rector de Bescaran; rector de Beuda; rector de Bolvir; rector de Borén; rector de Bruguera; rector de Caldes; rector de Caldes de Montbui; rector de Canalda; rector de Caregue; rector de Castellar de Nuch; rector de Castellser; rector de Cirès; rector de Cistella; rector de Consell; rector de Corona; rector de Cortitx; rector de Cubells; rector d'Espolla; rector d'Estellencs; rector de Granyena; rector de La Coma; rector de La Cot; rector de Lilla; rector de Llesui; rector de Llimiana; rector de Martinet; rector de Massanés; rector de Meires; rector de Montpol; rector de Moror; rector de Pallejà; rector de Pardines; rector de Queralbs; rector de Roní; rector de Sant Agustí; rector de Santa Coloma de Farners; rector de Santa Eugènia; rector de Santa Eulària; rector de Sant Carles; rector de Sant Francesc; rector de Sant Joan; rector de Sant Julià; rector de Sant Rafel; rector de Sant Salvador de Bianya; rector de Sedó; rector de Senterada; rector de Sorre; rector de Toralla; rector de Torroella de Montgrí; rector de Tuixent; rector de Vilamur i rector de Vimbodí.

⁷⁷ Els topònims que es presenten segueixen l'ortografia del text original dels *Materials* de l'OCPC.

4. Amb la referència de vicaria: vicari d'Ariany; vicari de Capdellà; vicari de Castellfollit de Riubregós; vicari de s'Esgleietà; vicari de Guimerà; vicari de Sant Miquel i vicari de Santa Gertrudis.

De la recerca realitzada a partir de la sistematització dels materials es poden subratllar diverses evidències. Així, aquestes línies pretenen establir una interpretació panoràmica de les dades amb la finalitat de constatar l'interès que suscita la matèria per a l'estudi de la història del folklore català. En aquest sentit, es referencia un clergat que contribueix a l'Obra del Cançoner amb materials de folklore i literatura oral popular i s'apunten diversos eixos de recerca i temàtiques per a futurs investigadors, ja que com es pot comprovar, el contingut objecte d'estudi presenta molt d'interès amb les nombroses variables que es tenen per analitzar.

En primer lloc, es pot afirmar que la participació de preveres i capellans recollida en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya mostra una presència desigual en l'eix temporal estudiat, de 1904 a 1936.⁷⁸ Deixant de banda les trameses i cessions de materials derivades dels diversos concursos de les Festes de la Música, resulta evident que la participació més destacada de clergues en el projecte de l'Obra té lloc entre 1922 i 1930. A més, en les diverses memòries de les missions de recerca dutes a terme entre els anys 1922 i 1936, se'n poden extreure les següents dades: el 1922, amb dues missions, es recull la col·laboració de vint-i-un sacerdots; el 1923, amb una, s'evidencia la contribució d'onze capellans; el 1924, amb cinc, de catorze preveres; el 1925, amb sis missions, de setze; el 1926, amb sis, de quinze; el 1927, amb onze missions, de divuit; el 1928, amb sis missions, de trenta-quatre; el 1929, amb quatre, de quinze mossens; el 1930, amb quatre, de tretze; el 1931, amb dues missions, de tres; el 1932, amb sis, de quinze sacerdots; el 1933, amb cinc, d'un capellà; el 1934, amb una missió, de vint-i-un; el 1935, amb tres, de dotze, i el 1936, amb dues missions, cap. En aquest sentit, es constata que els anys que recullen una

⁷⁸ Tal com s'ha apuntat anteriorment, l'eix temporal estudiat comprèn els diversos trams del projecte. De 1904 a 1922 es localitzen els concursos de les Festes de la Música Catalana convocats per l'Orfeó Català. De 1922 a 1936 té lloc l'activitat cultural i de recerca de l'Obra del Cançoner Popular.

major col·laboració de clergat són el 1922, el 1925 i el 1928, mentre que els anys que en minva més la presència són el 1931, 1933 i 1934, respectivament.⁷⁹

En segon lloc, és interessant de constatar que hi ha missioners que sobresurten més que d'altres en destacar i evidenciar, en els dietaris i en les memòries de les missions de recerca, la participació clerical. Si es fa una interpretació de les dades, es pot concloure que, a trets generals, Joan Tomàs, Joan Amades, Joan Llongueras, Baltasar Samper, Joan Just, Josep Roma i Ramon Morey són els missioners que compten amb una col·laboració més constatada del clergat en les diverses missions. Per contra, Palmira Jaquetti, Enric d'Aoust, Maria Carbó i Mercè Porta són els cronistes que menys compten amb la intervenció clerical en el projecte de l'OCPC.⁸⁰ D'acord amb aquestes dades, es pot posar en relleu una altra variable d'anàlisi: la preeminència del gènere femení en aquest segon grup de missioners.

Per últim, de la informació processada en el document de treball generat del buidatge de les dades i de la posterior anàlisi es pot considerar que hi ha diversos eixos d'actuació de clergues folkloristes que es poden agrupar en cinc àmbits d'implicació: (1) Donadors; (2) Concursants; (3) Missioners, cronistes i articulistes; (4) Informants i cantaires, i (5) Altres col·laboradors. No obstant això, hi ha mossens que es poden localitzar en més d'un grup. És el cas, per exemple, de Joan Serra i Vilaró, que tramet i cedeix materials a l'Obra del Cançoner, participa activament acompanyant els missioners per les localitats i fa de mitjancer amb el veïnat en la missió de recerca comandada per Higini Anglès i Pere Bohigas duta a terme a la comarca del Solsonès, el 1922. Un altre cas similar que cal destacar és el del rector de Sorre, que en la missió de recerca de 1926 desenvolupada al Pallars i a la Conca de Tremp comandada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó, fa d'informant i cantaire, acull les missioneres, dona hospici, les acompanya per la localitat i fa de mediador entre les famílies del poble.

⁷⁹ S'ha de tenir en compte que en els anys esmentats es duen a terme un nombre similar de missions de recerca i que, per tant, aquesta no és una variable que influeix en els resultats analitzats.

⁸⁰ Tot i que la visita a la rectoria en l'arribada dels missioners a la població és la pràctica habitual de qualsevol missió de recerca, els dietaris no sempre recullen els noms dels diversos rectors que intervenen en les missions dutes a terme pel territori.

2.1.2.2.1. Donadors

A partir de 1922, nombrosos clergues d'arreu dels territoris de parla catalana reben la proclama emesa per l'Obra del Cançoner Popular. Cedeixen, fan donació i trameten reculls amb materials d'interès per a la còpia o amb la finalitat que formin part de l'arxiu de l'OCPC. Aquesta tasca els converteix en donadors de folklore i literatura oral popular. En la majoria de casos, quan els arxius cedits ja han estat copiats i incorporats al fons de l'OCPC, són retornats als compiladors amb una lletra de regraciament.

D'entre el corpus de dos-cents quaranta-set capellans que contribueixen a la tasca de l'Obra del Cançoner, cal destacar que trenta-nou ho fan en forma de tramesa de materials, i suposa un 15,78% de la participació. Així, en els inventaris i dietaris del projecte excel·leix la contribució que fan, en nombre de documents, qualitat i constància, mossèn Freixa, Josep Arderiu, Joaquim Aucellé, Josep Baburés, Francesc Baldelló, Cosme Bauzá Adrover, Pasqual Bono, Xavier Bosch, Joan Calvet, Joan Canals, Joan Canudes, Lluís Canyellas, Joan Casals, Joan Cases, Sanxo Capdevila, Lluís G. Constants, Antoni Griera, Josep Llucià, Isidor Macabich, Josep Maideu Auguet, Joaquim Manyà, Antoni Monsó, Joan Oliveres Dalmau, Ramon Planas Aymerich, Antoni Josep Pont, Ramon Pujol, Eusebi Ribas Vallespinosa, Josué Roig, Lluís Romeu, Josep Rullan, Joan Sala Salarich, Vicenç Salvà Mas, Jaume Sarri, Joan Sarri, Josep Soler de Morell, Antoni Tomàs, Joaquim Valls, Josep Vilalta i el rector de Bruguera. En aquest sentit, els diversos volums de l'Obra del Cançoner recullen les aportacions i les trameses de materials folklòrics per part de nombrosos clergues dispersats al llarg del territori, i en els inventaris de l'OCPC es deixa constància de la tipologia de materials cedits, les seves característiques o el context de la col·laboració:

És pregat per carta de Secretaria el Rev. Josep Soler de Morell, organista de Tossa de Mar, que trameti les melodies pures i les lletres de les cançons que integren el seu quadern «Cançonetes tossenques acoblades en sardanes», que forma part del material que deixà a l'Obra i a la còpia del qual s'està actualment procedint (Massot 1995: 59).

La tramesa d'aquests materials consisteix, en la majoria de casos, en composicions en forma de cançons populars⁸¹ com corrandes, cançons de bressol, balades, cançons hagiogràfiques, cantarelles infantils, etc., recollides en llibrets inèdits, fulls i quartilles manuscrites. Els informants i cantaires són, generalment, persones properes a l'entorn del clergue, que gaudeixen de la seva gràcia i confiança, com familiars, majordones, dones pietoses de la localitat o parroquians ben considerats. Alhora, alguns donadors també destaquen per la tramesa de reculls de melodies per a orgue, atesa la seva condició d'organista de la parròquia on desenvolupen la tasca ministerial, de jocs infantils o de ballets populars.⁸²

2.1.2.2.2. Concursants

Entre 1904 i 1922, en nou edicions, es convoquen diversos concursos i certàmens per part de l'Orfeó Català i l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Tots els materials presentats, guardonats o no, queden en propietat de l'OCPC i passen a formar part del seu fons. En aquestes convocatòries, nombrosos clergues participen de la iniciativa i trameten treballs que, en la majoria de casos, són aplecs inèdits de cançons populars catalanes, inventaris i descripcions de jocs d'infants o reculls de llegendes. En les cròniques i dietaris de l'Obra del Cançoner es destaca l'aportació de quinze sacerdots, és a dir, un 6.07% de la col·laboració en els concursos IV, VI, VII i IX de les Festes de la Música Catalana, convocats en els anys 1907, 1914, 1916 i 1921, respectivament. És el cas d'Amadeu Amenós Roca, Josep Baburés, Vicenç Bosch, Xavier Bosch, Lluís Canyellas, Josep Maria Castellà Roger, Camil Geis, Frederic Martí Albanell, Antoni Josep Pont, Josep Potellas, Miquel Rué, Joan Sala Salarich, Josep Teixidor, Antoni Vila Sala i, per exemple, de Josep Maideu Auguet:

Mossèn Josep Maideu i Auguet, resident a Vilafranca del Penedès, es declara, per comprovants trameses, autor dels següents reculls. N° 1, «Recull de ballets, danses i comparses populars catalanes», Lema: «per ma nació». N° 3, «Recull de cançons populars catalanes», Lema: «Fruit de mes excursions folklòriques». N° 9, «70 tocases i crides

⁸¹ Els materials cedits poden consistir en la música i la lletra de la composició o bé només en la lletra, en funció de les aptituds i la formació musical del compilador.

⁸² Aquests darrers materials provenen, especialment, de preveres mallorquins.

típiques», Lema: «Tantus labor non sit casus». N° 10, «135 cants i cantarelles d'infants i jocs infantils amb tonada», Lema: «De quan jo n'era petitet» (Massot 1995: 51).⁸³

2.1.2.2.3. Missioners, cronistes i articulistes

A partir de 1922 i fins l'any 1936 es duen a terme seixanta-cinc missions de recerca dispersades arreu dels territoris de parla catalana. Cada missió és comandada per una parella de folkloristes que destaquen per les seves aptituds en escriptura i musicologia. L'OCPC compta amb la participació de vint-i-set missioners i cronistes⁸⁴ durant els catorze anys que es duen a terme les missions. Això representa un 3,23% del total de la participació clerical en l'OCPC. Aquestes persones són les encarregades de liderar les empreses fixades en les diverses localitats convingudes en un període de temps. A través de les memòries de les missions s'anota, es recull i es destaca la trajectòria diària i les aportacions que s'han pogut fer al projecte. En molts casos, el redactat d'aquests dietaris és força literari, amb un estil molt personal i amb una forta càrrega emocional. Els textos esdevenen una font primària molt valuosa per a l'obtenció de dades i detalls, ja que els autors realcen detalls poc evidents a simple vista i es detenen en aspectes de la quotidianitat que desprenen els perfils personals de les missions. En el dietari de la missió Jaquetti-Carbó (1926) al Pallars i la Conca de Tremp, per exemple:

A Altron el rector ja ens coneixia i esperava. Ens tenia preparada una dona; i la seva coneixença és de les que endolceixen la memòria. Mare de cinc generacions vives, com qui diu de tot un poble, amb la parla assossegada i la cançó molt lenta, feta de l'aire del bressol, que és on ha passat la vida. Les seves filles són molt velles, però a tots plegats els pot abrigar encara la mirada clara de la mare primera. El senyor rector ens deia que no intentéssim oferir-li res i ens ha il·lustrat l'advertiment amb certs detalls de la vida d'aqueixa dona, que fan molt de goig. Ella es plany d'haver de fer repetir les paraules, i evoca el temps, no llunyà, de la normalitat de la seva oïda. S'ha mostrat joiosa de poder-nos servir i ens ha pregat que, demà, en sortir de missa, li acceptem xocolata, però el rector ens ha parlat de la molèstia que els donaríem (Massot 1997: 41).

⁸³ Declaració de l'autoria de Josep Maideu dels materials presentats en un dels concursos.

⁸⁴ Joan Amades, Higiní Anglès, Enric d'Aoust, Josep Barberà, Pere Bohigas, Antoni Bonell, Antoni Brunet, Maria Carbó, Josep Maria Casas, Miquel Ferrà, Andreu Ferrer, Marcel Fouché, Pierre Fouché, Joan Gols, Xavier Gols, Palmira Jaquetti, Bartomeu Llongueras, Joan Llongueras, Lluís Millet, Ramon Morey, Mercè Porta, Joan Sala Salarich, Baltasar Samper, Julià Samper, Joaquim Sansalvador, Just Sansalvador i Joan Tomàs.

D'entre el corpus de folkloristes anomenat, cal destacar la figura dels preveres Higini Anglès, Joan Sala Salarich i Julià Samper com a missioners de les missions de recerca dutes a terme al Solsonès i a l'Alt Berguedà el 1922; les diverses tandes de 1925, 1926, 1927, 1929, 1930, 1932, 1933 i 1936; i la missió realitzada a l'illa de Mallorca el 1926, respectivament. Mossèn Joan Puntí Collell, per la seva banda, desenvolupa la tasca de secretari de l'Obra del Cançoner i esdevé una peça clau en l'engranatge tècnic del projecte, ja que se situa al capdavant de la matèria i actua com a nexa entre la direcció de l'Obra i els diversos col·laboradors i participants. Alhora, els primers volums de materials de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya recullen articles acadèmics sobre temes folklòrics d'interès. En aquest sentit, alguns clergues signen aquests textos monogràfics, com és el cas d'Higini Anglès que participa en el projecte amb un text sobre el mestre Pedrell i la cançó popular, Francesc Baldelló amb l'article «Elements gregorians dins la cançó popular catalana», Joan Puntí amb el text sobre el folklorista Marian Aguiló i Fuster, i Lluís Romeu amb l'article «La versió autèntica dels goigs del Roser de tot l'any».

2.1.2.2.4. Informants i cantaires

Tal com s'explica en aquests subapartats, les diverses memòries de les missions de recerca recullen la participació de nombrosos preveres segons el paper que desenvolupen en les estades que fan els missioners a les poblacions. Una de les contribucions actives i més interessants d'alguns mossens en les missions és la de trametre, en primera persona, materials folklòrics com ballets i jocs tradicionals. Alhora, ells mateixos esdevenen cantaires de cançons populars, goigs, tonades, cantarelles, etc. i, en conseqüència, en els diversos dietaris de l'Obra del Cançoner es destaquen les aptituds musicals i la implicació de trenta-quatre sacerdots, un 13,76% del total de la participació clerical. En concret, es ressalta el paper de Tomàs Badia, Guillem Bennàsser, Joan Bragalla, Roger Castellà, Amadeu Colom, Pere Duran, Francesc Elies, Miquel Escarrer, Josep Escolà, Tomàs Espà, Joan Espadaler, Joaquim Espanyol, Agustí Font, Joaquim Llopis Vidal, Joan Monner Xiberta, Antoni Monsó, Martí Morera, Agustí Nat, Valentí Pinyot, Josep Prats, Genís Resclosa, Llorenç Riera, Francesc Rotger,

Jaume Sanromà, Joan Saura, Vicenç Serra, Jaume Vallbona, Ignasi Vinyas, el rector de Massanés, el rector de Borén, el rector de Caregue, el rector de Sorre, el rector de Bruguera i el rector de Senterada.

En alguns casos, és tanta la implicació d'aquests clergues amb la missió que el redactat de la memòria, per part del missioner, esdevé un document del tot emotiu que pretén regraciar la col·laboració de la persona i posar-la en relleu. L'apreciació i la sensibilitat de la cultura musical per part d'aquests capellans, tan recercada en el projecte de l'OCPC, recobra una nitidesa total amb la lectura dels textos, que fàcilment poden transportar el lector a un temps concret, una escenografia acurada i uns actors de primera categoria. Un dels millors exemples d'aquest estil es localitza en la memòria de la missió de recerca Anglès-Bohigas (1922), a les comarques del Solsonès i el Bergadà, en què es destaca, amb una gran càrrega afectiva, la col·laboració de mossèn Elies, rector la Pobla:

En un paper, mossèn Elies havia apuntat el primer vers de 89 cançons que li havien vingut a la memòria. La nit del dia que ens el presentaren, no pogué dormir: les cançons li bullien en el cervell i havia d'aixecar-se del llit per tal d'apuntar-ne el primer vers. De les 89 cançons anotades, en foren aprofitables una cinquantena, car ultra les repeticions, hi havia un bon nombre d'americanes que no ens interessaven. S'ha de reconèixer, però, que mossèn Elies esdevé veritablement extraordinari quan canta aquestes darreres, que, pel que es veu, és un gènere que havia conreat bastant quan estudiava al Seminari i n'havia tret partit en ensenyar-lo als enamorats. Les cançons velles les havia après a casa seva, fent de teixidor, abans de començar els estudis. Després d'ordenat, ha continuat cantant-les: a l'hivern, especialment, després de ficar-se al llit a les set del vespre, en canta per espai d'un parell d'hores. Així ens ho digué la majordona i ell no ho contradigué.

La cultura musical de mossèn Elies és d'allò més curiosa. Havia estat sonador de bandúrria fins ben avançats els seus estudis. Després, se l'hagué de vendre per set pessetes en una crisi de butxaca. El conreu d'aquest instrument li ha fet adoptar una *pose*, quan canta, que recorda la *pose* dels guitarristes quan executen: només que ara, per compte de la bandúrria, té el porró a les mans.

Encara té més coses notables aquest excel·lent i simpàtic capellà, però les enumerades ja donen a entendre que no s'està trist al seu costat. Si tots els cantaires ens haguessin fet riure tant com ell, ens hauríem posat malalts. Calia veure amb quina expressió tan caricaturesca cantava les cançons d'enamorats: els ulls en blanc, les mans apretant el porró contra el cor:

de tot el seu cos s'apoderava un desfici, que acabava en un esllanguiment veritablement grotesc. Bromes a part, cantà coses ben interessants (Massot 2013: 146).

2.1.2.2.5. Altres col·laboradors

En les missions de recerca també es localitza una altra forma d'implicació destacada de molts clergues que es complementa amb la tasca dels missioners. Aquesta participació eclesiàstica esdevé essencial, en molts casos, per al correcte desenvolupament de la missió. Els àmbits d'actuació d'aquest grup de clergues en les missions dutes a terme arreu del Principat i dels territoris de parla catalana es centren en les tasques d'acolliment, col·laboració i suport amb l'estada dels missioners a la població. Com ja s'ha comentat en apartats anteriors, l'ús de la influència de la figura del rector en un municipi és essencial a l'hora d'obtenir resultats satisfactoris en un projecte com el de l'OCPC. La intercessió del mossèn amb el veïnat esdevé del tot positiva en determinats moments de la missió en què es manifesten reticències, desconfiances i rebuig de col·laboració per part d'algunes persones, que a vegades no entenen la finalitat de l'activitat ni veuen de bon gran la intromissió dels forasters en el poble. S'evidencia, per exemple, en la memòria de la missió Barberà-Bohigas (1925) al Vallès:

La parròquia de Polinyà és regentada pel doctor Josep Alomar, capellà molt jove que té força ascendent en el poble. Aquestes circumstàncies, unides al seu amor per les obres culturals, facilitaren la nostra tasca. Anant amb ell no podríem ésser mal rebuts enlloc i la gent perdria el recel que hauríem pogut inspirar si haguéssim anat sols (Massot 1996: 21).

S'ha de destacar l'alta participació eclesiàstica referenciada en les diverses missions de recerca, que és del 52,63% del total, amb la contribució de cent trenta mossens, vicaris i rectors de parròquies: Gabriel Adrover, Antoni Alemany, Josep Alomar, Andreu Antich, Josep Arnella, Josep Arqués, Joan Baixeras, Alfons Bosch, Rafel Bosch, Valentí Brisa, Marcel·lí Buixader, Artur Cabré, Joan Canals, Miquel Car, Joan Casals, Joan Cases, Antoni Coll, Enric Coll de Carrera, Anselm Colomer Soldevila, Josep Domeque Moneeny, Pere Duran, Miquel Escarrer, Josep Escolà, Josep Espases, Eloi Ferrer, Agustí Font, Pius Forn, Salvador Fullà, Vicenç Garcia, Pere Ginebra, Martí Lagares, Tomàs Miralpeix,

Joan Monner Xiberta, Antoni Monjo, Antoni Monsó, Miquel Muntaner, Josep Muntanyà, Sebastià Nadal, Josep Nicolau, Flavià Oliver, N. Pallarès, Ramon Pellicer, Baltasar Piña, Valentí Pinyot, Josep Pont, Joan Pou, Josep Prats, Josep Prió, Àngel Pujol, Pau Queralt, Antoni Ramon, Josep Redon, Genís Resclosa, Bartomeu Ribas, Damià Rigo, Bartomeu Ripoll, Josué Roig, Julià Samper, Abdón Saragossa, Lluís Saragossa, Miquel Segarra, Josep Segura, Joan Serra Vilaró, Lluís Serret, Antoni Tàpies, Joan Tarragó, Ramon Timoneda, Mateu Togores, Jaume Urgell, Joan Verdera, Joan Vich, Joan Vidal, Àngel Vilella, mossèn Freixa, mossèn Miquel, mossèn Tàpies, mossèn Roselló, mossèn Marfany, el vicari d'Ariany, el vicari de Capdellà, el vicari de s'Esgleieta, el vicari de Sant Miquel, el vicari de Santa Gertrudis, el vicari de Guimerà, el rector de la Coma, el rector de Canalda, el rector de Montpol, el rector de Castellar de Nuch, el rector de Granyena, el rector de Consell, el rector de Sant Salvador de Bianya, el rector de Santa Eugènia, el rector d'Estellencs, el rector de Vimbodí, el rector de Caldes, el rector de Sant Julià, el rector d'Abella, el rector de Borén, el rector de La Cot, el rector de Roní, el rector de Caregue, el rector de Sorre, el rector de Llesui, el rector d'Altron, el rector de Moror, el rector de Vilamur, el rector de Toralla, el rector de Meires, el rector de Bruguera, el rector de Bolvir, el rector de Martinet, el rector de Bescaran, el rector de Torroella de Montgrí, el rector de Pardines, el rector de Queralbs, el rector de Lilla, el rector d'Albanyà, el rector d'Espolla, el rector de Sant Agustí, el rector de Sant Francesc, el rector de Sant Rafel, el rector de Corona, el rector de Santa Eulària, el rector de Sant Carles, el rector de Sant Joan, el rector de Cortitx, el rector de Cirès, el rector de Sedó, el rector de Cubells, el rector de Bellcaire i el rector de Castellserà.

El redactat de les memòries de les missions de recerca evidencia, sovint, una autèntica experiència vital que es concreta en el si d'una societat molt diferent a la de les grans capitals, lloc de procedència de la majoria de missioners. L'àmbit rural on es desenvolupen les estades folklòriques acull veritables situacions rocambolesques carregades d'una sàtira que, a vegades, provoca reaccions pintoresques propiciades per una desconexió del projecte de l'Obra del Cançoner. En aquest sentit, les diverses cròniques i memòries de les missions resten repletes d'exemples, i una de les situacions més comunes que es presenta és la de malfiança per part de l'informant, que creu que la finalitat de

l'entrevista recau en la burla i la mofa cap a ell i la seva manera de viure, pel fet que entrevistat i entrevistador pertanyen a estrats socials diferents. De la missió Samper-Morey de l'any 1928:

El mossènyer ens ha fet molta falta en aquesta casa. Mare i fill han cregut ingènuament que el nostre propòsit era fer-los dir coses *istranyes*, per a comentar-les després i riure d'ells. La malfiança ha triomfat completament. Quan la *majora*, després dels seus darrers mots, ha baixat el cap i ha clavat obstinadament els seus ulls a terra, hem comprès força bé que perdíem el temps i fèiem nosa. Ens hem aixecat per acomiadar-nos; aleshores el fill ha tret una ampolla de vi i, amb molta insistència, ens ha convidat a beure. Ens sembla que no ens erràriem de molt si volguéssim endevinar els sentiments del nostre home en aquell moment. Poc més, poc menys, devia pensar: «Vosaltres, forasters desaprensius, gent vanitosa de ciutat, heu vingut a veure els nostres costums per a fer-ne befa. Ens tracteu com un objecte de curiositat, per a riure, després, de l'endarreriment en què estem i de les estranyeses de la nostra pobra vida. Nosaltres, però, no ens deixem ensibornar fàcilment; no som tan negats, enmig de la nostra ignorància, que no sapiguem veure les coses tal com són. No ens prestarem al vostre joc. Ara, però, que us hem donat aquesta lliçó, us volem demostrar que no som tan incivils com altres forasters com vosaltres han fet córrer. Ni oblidem els nostres bons sentiments d'hospitalitat. Beveu, doncs, del nostre vi, quedem bons amics i aneu en pau...» (Massot 2000: 40).

La memòria de la missió de recerca Jaquetti-Carbó (1926), al Pallars i la Conca de Tremp, també resulta clarificadora, en aquest sentit:

El senyor rector ens ha tractat com un pare. Sovint, els rectors ens faciliten la tasca i ens donen raó de les dones i homes cantaires. Si la rectoria imposa massa, prefereixo sempre anar a domicili, com solen dir els forners de la ciutat. Però el senyor rector de Sorre no ha tingut por de res, ni ha deixat entreveure, en la reserva que usen altres senyors, la prudència que no s'agosara de por d'un mot mal rumiat, que pot llevar prestigi. Aquest sant senyor ens ha acompanyat ell mateix pertot. Fins s'ha deixat enganyar amb nosaltres. Hem passat una bella estona en una casa, i mentre hi esperàvem la padrina, el rector ho ha aprofitat per cantar-nos els goigs perduts que sap. La família, entretant, amagava la padrina. Hi hem fet tres viatges, sempre amb el senyor rector, que no concebia l'engany. De l'era ens adreçaven a casa. A casa deien que havia anat a l'era. El senyor rector no se'n sentia, i anàvem i veníem fins que li hem pregat que ho deixés córrer. [...] De Sorre no n'hem tret sinó el que ens ha cantat el mateix rector (Massot 1997: 39).

La moralitat cristiana de l'època i la profunda espiritualitat d'alguns cantaires també pot influir negativament en la recerca folklòrica i l'obtenció de materials

per part dels missioners. L'acció de cantar és concebuda com un acte d'alegria, de desinhibició i de rauxa gens propi de persones que es troben en una situació de viudetat, dol o precarietat. Aquestes persones són, sovint, dones d'avançada edat que es troben en algun d'aquests contextos i que, tanmateix, esdevenen les informants més propícies per al projecte de l'OCPC, ja que poden aportar materials amb una quantitat i qualitat extraordinàries. En conseqüència, la intervenció del prevere esdevé primordial per tal d'aconseguir l'objectiu dels missioners, tal com s'observa en aquest fragment del dietari de la missió Anglès-Bohigas de l'estiu de 1922:

Sóc vídua i he promès respectar el marit difunt, no cantant mai més.

—Jesús! Margarida!... Jo sóc capellà, i us puc dir que el millor record pel marit difunt seria una cançó.

—Impossible!

—Doncs serà: i amb aquells goigs que cantareu, guanyareu perdons pel marit: i ell, des del cel, us ho agrairà.

—Bon Déu! Si així era, encara cantaria!

—Així és, i així cantareu! (Massot 2013: 120).

En relació amb la idea anterior, es pot afirmar que l'aportació clerical més destacada en l'Obra del Cançoner és, si els missioners ho requereixen, la de cercar i seleccionar els informants més adequats d'una localitat per a la missió de recerca. La inserció plena del rector en el teixit social de la localitat i la seva condició de figura d'autoritat i d'influència són factors positius a l'hora de realitzar aquesta tasca. Això resulta evident, per exemple, en el paper que desenvolupa el vicari de Capdellà en la missió de recerca Samper-Casas, duta a terme el 1925 a Mallorca. El religiós coneix a la perfecció les aptituds i circumstàncies dels seus parroquians i s'encarrega de seleccionar els cantaires de la població, per tal de facilitar la tasca als folkloristes:

Arribem a Capdellà a la tarda. El senyor vicari ja ens esperava. Sap fer els oferiments amb mestria de cortesà, i la seva presència i tracte de gents atrauen. Com que ja està preparat, ja ha cercat cantadores i les anem a visitar a guisa de presentació, per tal que si la feina de l'escola de nois, que ell dirigeix, o la de la parròquia li impedissin de venir amb nosaltres, ja tothom sabés de qui es tractava (Massot 1996: 306).

Sovint, per la consideració social que té la clerecia en l'època, existeix un compromís personal entre les peticions del rector i el veïnat de la població. Aquest fet estimula i, fins i tot, condiciona favorablement els resultats en les demandes folklòriques forasteres, tal com s'evidencia en l'exemple de la missió de recerca Tomàs-Llongueras de 1924:

El senyor Rector, no pas vell, ben franc i ben cordial, en parlar-li de cançons, ens diu:

–Em sembla que s'han errat de camí, perquè, el que és aquí, s'han ben acabat les cançons; jo no séntuc pas cantar mai a ningú, de manera que, si només han vingut per això, els aconsello que aprofitin el dia fent alguna excursió per la Vall, que els agradarà molt. [...] Veient la nostra insistència, el senyor Rector diu:

–Vejam, doncs, fem una prova.

Va al portal, nosaltres el seguim, i crida:

–Tu, Pep, escolta, vine. Diu a un home que treballava a la carretera.

–Que saps cap cançó del temps vell?

–Tre o cotre potser sí que les sabré, diu en Pep.

–Dòs, au, vine, que les cantaràs, i aquests senyors te les escriuran.

Entrem tots plegats al menjador de la rectoria, i en Pep, que es diu Josep Ferran i li diuen en «Pep de les Corominotes», canta sense fer cap embut; [...] Com havem advertit, ell diu que només sap tres o quatre cançons, però n'ha cantat 14 el matí sol, algunes suggerides per nosaltres i d'altres que, rumiant, rumiant, se li han anat acudint, i encara li'n queden altres per a la tarda (Massot 2014: 204).

L'espai i la localització de l'acte comunicatiu en l'obtenció dels materials folklòrics també és rellevant quant a la participació de religiosos. En molts casos, nombrosos preveres posen a disposició del projecte la rectoria, l'església o la casa pròpia com a punt de treball i de trobada entre els informants. Aquest fet s'ha d'entendre com l'assoliment d'un lloc neutral que ofereix uns requeriments i unes garanties per tal de desenvolupar una activitat decent que sovint és entesa amb reticències. En conseqüència, els diversos cantaires i informants es senten amb el deure moral d'acudir a l'encontre propiciat pel rector i, un cop allí, són entrevistats per part dels missioners. De la memòria de la missió de recerca Just-Roma (1928) a Valls o de la missió Jaquetti-Carbó (1926) al Pallars i la Conca de Tremp, per exemple:

Mossèn Domingo Lloveras. Jove sacerdot actiu i patriota. Gràcies a ell ens introduíem a Alcover, ens prestà la seva casa per a reunir els cantaires. En un poble de gent tan esquerpa que, quan ens veien passar pel carrer, la gent s'amagava a dins els portals i les dones abandonaven els coves de roba per a fugir, per por de... cantar. Vàrem tenir la sort de Mn. Domingo (Massot 1999: 176).

El senyor rector, amb l'autoritat de pare que els dona el ministeri de Déu, ha desfet la tossuderia de l'X; ahir ens va dir que fóra inútil que hi anéssim. El senyor rector ha aconseguit fer-li-ho prometre. Ha calgut anar a l'església i hem fet promesa de secret, com si es tractés d'un testament, i el senyor rector s'ha encarregat de fer fora la mainada, i a dintre l'església, únic lloc segur escollit per ella, Arran del finestral, a l'altar major, ha tret de dins les pregoneses de la vergonya les cançons que cobejàvem. També s'ha intentat fer cantar la muller del batlle, però ni el senyor rector hi ha pogut posar remei (Massot 1997: 49).

En la mateixa línia, força rectors i vicaris de les localitats de les missions ofereixen l'abadia o les estances adjacents a la parròquia per a l'acolliment i l'hospici dels folkloristes. L'estada dels missioners en les poblacions de les missions, en la majoria de casos, passa per fer nit en alguna casa particular o en algun paller o magatzem, amb les mancances que això comporta, ja que, en l'època, són poques les poblacions que compten amb un hostal o fonda. En aquesta situació, alguns preveres es mostren molt hospitalaris i acullen els representants de l'Obra del Cançoner d'una manera del tot cordial i emotiva, oferint-los sostre, llit i àpats propis fins al punt que en els dietaris i memòries de les missions, com la de Jaquetti-Carbó (1926), es troben relatades escenes quotidianes del tot humanitzades i d'una gran força vital:

Hem passat tot el dia a cal rector. D'això se'n diu banquetejar i aprofitar el temps.

—Vi ranci, i tasti'l.

—No en bec.

—Aquest és bo!

I ens donen tota mena de llaminadures, que m'agraden, però; i més que res el cor s'eixampla d'aqueixa gent tan bona. El senyor rector preparava els ormeig per anar a pescar truites, ahir al vespre. Però avui fa vent, i no ha estat possible. Deixem bons records i puc comprovar que sant Francesc d'Assís té deixebles per tot arreu, que com més humils viuen, més lluent és la seva virtut als ulls de Déu, que són, de tots, els que hi veuen clar. Hi ha ànimes exquisides com les flors de prat, *sense nom*. Però allà dalt tindran bon lloc, perquè ací no en tenen (Massot 1997: 16).

El senyor rector era a la porta, amb una rialla d'esquirolet i els ulls juganers com la neu. Quin home tan graciós! Hem sopat a casa seva i hem menjat prunes del seu hort. És tan festós el que diu com la rialla que acompanyava els seus acudits. És un perfecte muntanyès, home criat sempre a Roní, identificat amb la terra, auster, bona persona. Ens ha acompanyat a voltar els carrers i sembla que el seu ajut ens serà de gran utilitat (Massot 1997: 34).

Tanmateix, també cal evidenciar que existeixen casos puntuals de desinterès i menyspreu envers la tasca de l'OCPC per part d'alguns clergues. Tot i que, com s'ha comentat, en la majoria de casos la predisposició dels preveres és absoluta, en les diverses memòries de les missions de recerca hi ha recollits, anecdòticament, alguns casos de rebuig cap als missioners i la seva tasca. Aquesta situació suposa l'1,61% de la presència eclesiàstica en el projecte. És el cas, per exemple, dels rectors de Gra, de Santa Coloma de Farners, de Sant Serni i de Tuixent, entre d'altres. La reacció i la ignorància que desprenen aquestes persones pot ésser justificada, gairebé sempre, per la desconeixença de les finalitats del projecte, la manca d'entusiasme manifestat per alguns veïns de la parròquia i les poques garanties d'èxit que el mateix capellà pot preveure en la missió a la població. Alhora, hom pot considerar que aquestes tasques folklòriques poden extralimitar les funcions ministerials comandades en el sacerdoci:

Com de costum, la primera visita, just arribats a Tuixent, la fèiem al senyor Rector. Aquest, carlí antic i ara integrista a desdir, es prenia a mal la nostra vinguda a Tuxent, el poble de *cipayos* durant les guerres civils. Humilment li parlàvem del per què de la nostra vinguda. Ell, però, no volia quasi escoltar-nos i fins es pot dir que ens malparlava. Trobava malament que un capellà recollís cançons en compte de predicar coses santes. Mig confusos, li pregàrem que ens perdonés i ens acomiadàrem com millor sabíem (Massot 2013: 109).

Recordo que una de les primeres persones que visitàvem a Santa Coloma de Farners, fou el senyor Rector. Aquest bon senyor no comprengué la importància de la nostra missió; ens rebé amb una evident indiferència, con si tractés amb gent enderiada o il·lusa, i no s'interessà ni poc ni molt per la tasca que anàvem a realitzar. No crec que trobin ningú per aquí que en canti de cançons d'aquestes! – ens digué; i semblà acomiadar-nos amb una certa mitja rialla de compassió cantant-nos una cançoneta vulgar per acabar de justificar-se (Massot 2013: 16).

La negativa de col·laboració mostrada per part d'aquests clergues, a vegades, no és tan benèvola com il·lustren els exemples i esdevé, fins i tot, ofensiva cap a la parella de missioners. En aquest cas, la situació és traslladada a la Fundació Concepció Rabell i Cibils, que té les competències per prendre les mesures pertinents i, en alguns casos, fa extensiva una lletra de denúncia de la situació a una alta instància de la jerarquia eclesiàstica, com pot ser el bisbe:

Aquest estiu, en una les nostres missions, composta de les senyorettes Palmira Jaquetti i Maria Carbó, que han fet el Pallars i la Conca de Tremp, i en el poble de Sant Serni, tingueren la sorpresa d'ésser desconsideradament rebudes i tractades pel senyor rector. El mateix Alcalde se n'adonà i mirà d'excusar la desafinada d'aquella autoritat eclesiàstica local. A conseqüència d'això, la «Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vda. Romaguera», representada pel senyor Patxot, ha escrit a l'Il·lm. Senyor Bisbe de la Seu d'Urgell enterant-lo de l'estranya conducta d'aquell sacerdot i senyalant-li la conveniència d'«alliçonar les cabòries terreres del vostre subordinat, mostrant-li com són transients i fallidores, comparades amb la perennitat cristiana de la seva missió». Fins ara no havíem tingut un cas semblant, fill de l'actual enterboliment, per mor dels quals alguns sacerdots esgarriats se'n van cap al Cèsar, oblidant que el Crist anava amb el poble (Massot 1995: 135).

Alhora, les reticències mostrades per algun eclesiàstic amb el projecte, tal com s'apunta en la memòria de la missió Jaquetti-Carbó (1926) que segueix, també poden tenir un origen ideològic i polític. Aquest posicionament és fonamentat en la idea que el projecte cultural de l'Obra del Cançoner, dirigit per l'Orfeó Català i amb els seus mecenes, dirigents i col·laboradors significats, té una clara orientació catalanista i, fins i tot separatista. La participació en ell pot contribuir, doncs, a significar-se amb una causa del tot antagònica amb el pensament propi:

Anàvem dirigides a cal Batlle. Ell era al camp i la dona, a l'hort. Mentre ens esperàvem, hem tingut la mala pensada d'anar a veure el rector. No sé d'on li ha vingut la inspiració de passar-nos un examen, quan encara no havíem tingut temps d'acabar la presentació de respectes de part de l'Orfeó. Ha estat tan fort, l'interrogatori, i els dubtes i objeccions tan poc refrigerants, per l'arribada, que hem hagut de marxar a passes dobles. No volia deixar-nos anar. Només hi ha vingut bé quan li hem promès que hi tornàriem. Perquè en començar l'examen de la Maria, l'hem deixat amb la paraula a la boca. Veient que anava de debò, ens ha fet saber que ell no rep, sinó a hores fixes de visita. Ens ha assenyalat a les 8, i ha afegit que aleshores ens diria tot el que tenia preparat, car ell llegia *La Vanguardia* i tots els diaris i estava perfectament assabentat que tot el que fèiem i dèiem no era veritat. L'alcalde ens ha conegut a la cara que alguna cosa ens passava, tot i que no ens coneixia, i ens ha pregat de moltes maneres que

no volguéssim recordar-nos de totes les estranyeses que se li han acudit; ell ho atribueix a una degeneració mental, però jo no dubtaria a posar-ho a compte a la llibreta patriòtica vigent a Espanya (Massot 1997: 51).

Per últim, en els volums de *Materials* de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya es recull la implicació indeterminada de quaranta-vuit sacerdots, que suposa el 19,43% de la col·laboració eclesiàstica de l'OCPC.⁸⁵ Ells són Antoni Albertí, Pere Alegret, Domènec Ambrós, Pere Arolas, Josep Bordas, Agustí Burgas, Joan Baptista Camañes, Francesc Xavier Cami, Agustí Campi, Josep Canyellas, Antoni Castellarnau, Trinitat Chimisana, Joan Crivells, Joan Crivillers, Lluís Folch, Joan Gaig, Sebastià Garau, Joaquim Garcia, Joan Guix, Josep R. Jovaní, Jacinto Lliminana, Sebastià Lliteras, Juli Martí, Llorenç Martorell, Gabriel Melià, Josep Noguer, Antoni Orfila, Guillem Parets, Pere Pujol Tubau, Gregori Quintana, Josep Rovira, Rafel Rubí, Francesc Sala, Joan Salvador, Emili Sánchez, Ramon Tenes, Josep Torre, Pau Torrendell, Agustí Torrent, Manuel Villega, el vicari de Castellfollit de Riubregós, el rector de Caldes de Montbui, el rector de Llimiana, el rector de Beuda, el rector de Bàscara, el rector de Cistella, el rector d'Aguilar de Bassella i el rector de Pallejà.

2.2. Eusebi Ribas Vallespinosa, prevere. De l'erudició al folklore

La sistematització de les aportacions de la clerecia catalana en projectes com el de l'Obra del Cançoner Popular fa aparèixer centenars de persones que, amb els seus mèrits, singularitats i localitzacions, esdevenen primordials quant a l'estudi de la història del folklore català. A pesar d'excel·lir i desenvolupar una tasca del tot lloable, aquests religiosos són persones que en la majora de casos no han estat degudament reivindicades ni reconegudes en els seus àmbits d'actuació. Les diverses parcel·les de participació de l'Obra del Cançoner analitzades anteriorment, per exemple, posen en relleu un univers nominal, referenciat però no estudiat ni reivindicat. En aquest sentit, la figura clerical d'Eusebi Ribas Vallespinosa, amb la seva tasca folklòrica, destaca en trajectòria

⁸⁵ Aquesta col·laboració indeterminada s'ha d'incloure, en cada cas, en algun dels àmbits de participació comentats anteriorment (donadors, concursants, informants, cantaires, etc.) per bé que en les memòries i dietaris de l'OCPC no s'especifiqui.

i excel·lència a la ciutat de Valls i es converteix en objecte d'estudi d'aquesta tesi doctoral.

Eusebi Ribas, prevere és un tret distintiu, una marca personal i esdevé un segell amb identificació pròpia. D'aquesta manera es troben signats els treballs de l'autor, ja siguin monografies sobre folklore, articles en premsa, notes manuscrites, simples documents gràfics o quaderns de treball de camp. Nascut a Valls el 1874, és fill de Josep Ribas Puig i Francesca Vallespinosa Català, una família d'industrials tèxtils vallencs de reconeguda posició. Ribas dedica la seva vida al servei de Déu. Estudia al Seminari Pontifici de Tarragona i s'ordena sacerdot el 1898. Obté el Beneficiat de la Reverenda Comunitat de Preveres de la parròquia arxiprestal de Sant Joan de Valls. Amb la tasca ministerial que desenvolupa com a clergue mostra un interès incipient cap a l'estudi i la recopilació de les formes folklòriques vives en el poble. El clergue, d'una personalitat polifacètica destacada, mostra moltes aptituds quant a l'art, la història, el folklore, la teologia, la llengua, etc., i la seva obra així ho evidencia. Es pot afirmar que durant les cinc primeres dècades del segle XX es concentra la major producció de Ribas i és, en aquesta època, on es localitzen bona part dels seus estudis.

Mor a la mateixa ciutat on neix, l'any 1959 amb 85 anys, en una situació personal i econòmica precàries. Malauradament, els estudis de folklore i, en particular, la història social i cultural de Valls no l'han tingut en compte entre els autors i estudiosos reconeguts, i la seva participació en alguns projectes culturals ha estat oblidada. Existeixen, però, referències bibliogràfiques que citen alguns treballs o contribucions d'Eusebi Ribas d'una manera anecdòtica, tal com s'exposa a continuació. Així, es pot afirmar que hi ha un reconeixement, encara que tímid i insuficient, de la tasca del prevere més enllà de l'àmbit religiós, en algunes matèries com la història, l'art o el món casteller.

L'obra d'Eusebi Ribas es troba disseminada i no es compta amb un inventari bibliogràfic clar.⁸⁶ No és un fet casual, però, que la tasca cultural que durant tants

⁸⁶ Amb motiu d'aquesta tesi doctoral, s'ha procedit a fer el buidatge i la sistematització dels fons documentals, que contenen materials d'Eusebi Ribas, de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp, l'Arxiu

anys duu a terme es trobi en unes circumstàncies de catalogació particulars. Ell mateix ho propicia en un moment històric concret quan, per exemple, utilitza la seva producció com a moneda de canvi per a la seva subsistència.⁸⁷ Alhora, les males relacions familiars i la confusa deïxa testamentària també en fomenten la dispersió. No obstant això, la localització d'una gran quantitat de materials inèdits de Ribas a l'Arxiu Municipal de Valls i a l'Arxiu de Patrimoni Etnològic de la Direcció General de Cultura Popular, Associacionisme i Acció Cultural de la Generalitat de Catalunya, entre d'altres, posa de manifest una producció intensa i singular; les referències i citacions del mossèn en treballs folklòrics, historiogràfics, lingüístics i artístics posa en relleu la gran vàlua de la seva contribució. Aquest fet, evidenciat amb citacions nominals en alguns volums de l'Obra del Cançoner Popular, en la premsa o en treballs de temàtica castellera, destaca un considerable corpus de materials folklòrics aplegats en diversos àmbits temàtics com el de les cançons populars, els jocs tradicionals, les festes, els costums, les llegendes, etc., en forma de monografies, publicacions en premsa, aplecs manuscrits i trameses al projecte de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. És de justícia, doncs, reivindicar, com a mínim, una part de la lloable producció folklòrica de mossèn Ribas.

2.2.1. L'aplec de jocs tradicionals

Eusebi Ribas també destaca en matèria folklòrica per la confecció d'un aplec de jocs tradicionals recollits a la seva ciutat a principis de segle XX. Amb motiu de la convocatòria dels Jocs Florals de les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela de 1951, el clergue presenta a concurs el recull titulat «Folk-lore vallenc. Jocs amb auca i llur descripció històric-etimològica», en el premi número u de la categoria de prosa, sota el lema «Esbarjo». Tot i la singularitat i l'extensió, l'estudi no resulta premiat en el certamen i resta inèdit. L'aplec, que actualment es localitza en el fons del prevere de l'Arxiu Municipal de Valls gràcies a una

Històric Arxidiocesà de Tarragona, l'Arxiu Municipal de Valls i la premsa local i comarcal de l'època. Això ha permès obtenir un inventari bibliogràfic amb l'obra publicada del prevere, la inèdita, dels diversos materials inacabats, les notes o la seva participació en projectes acadèmics. Vegeu SEGONA PART, apartat 1. «Materials, estudis i producció acadèmica».

⁸⁷ Vegeu PRIMERA PART, apartat 3. «Perfil biogràfic d'Eusebi Ribas Vallespinosa. Una vida secreta dedicada a l'Església i a l'Art».

donació particular recent,⁸⁸ inventaria cent sis jocs. El manuscrit és un relligat amb fil i amb cobertes de cartró folrades de paper, conté artístics títols i complements il·lustratius propis de l'autor i és matèria d'estudi de la segona part d'aquesta tesi doctoral.

2.2.2. El cançoner

En primer lloc, es pot destacar la seva contribució a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, l'any 1932, amb la tramesa i cessió d'un aplec de cinc-centes trenta cançons populars de Valls i la comarca recollides per ell en els anys 20 i 30 del segle XX. Es recull la notícia en el volum V d'*Història de l'Obra del Cançoner i complement a l'inventari de l'arxiu*, en què es destaca la tramesa d'un aplec de cançons populars vallenques per part de Ribas:

N'Eusebi Ribas i Vallespinosa, de Valls, ha deixat per a la còpia un nombrós aplec de lletres de cançons populars catalanes per ell recollides. Darrerament cal consignar enguany que han estat moltes les persones que han ajudat entusiàsticament els nostres missioners, a les quals, com ja es fa constar en el lloc respectiu d'aquest Dietari, han estat trameses merescudes lletres de regraciament (Massot 1995: 2013).

Alhora, en els dietaris de l'OCPC, concretament en data de 25 de novembre de 1932, es dona compte de la finalització de la transcripció dels materials originals cedits pel prevere i es deixa constància del retorn dels materials a l'autor:

Acabada la còpia d'un quantíós aplec de lletres de cançons populars que ha anat recollint Mn. Eusebi Ribas i Vallespinosa, de la ciutat de Valls, li trametem una carta regraciant la seva aportació deixant-nos aquest document, en la qual, demés, li fem saber que li tornem l'esmentat recull (Massot 1995: 211).

En conseqüència, convé posar de manifest que el dia de Corpus de 1932 té lloc, a Valls, la missió de recerca comandada per Joan Tomàs i Joan Amades.⁸⁹ És

⁸⁸ Vegeu SEGONA PART, apartat 2.1. «L'aplec de jocs vallencs».

⁸⁹ La ciutat de Valls acull dues missions de recerca de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. La primera té lloc l'any 1928, en la missió que desenvolupen Joan Just i Josep Roma al Camp de Tarragona i la Conca de Barberà; la segona, el 26 de maig de 1932, comandada per Joan Tomàs i Joan Amades.

en aquest context que Eusebi Ribas, aprofitant l'estada dels folkloristes a la ciutat, cedeix els materials mitjançant la intercessió i l'assessorament de Fidel de Moragas,⁹⁰ una de les personalitats vallenques més erudites del moment que acull i acompanya els folkloristes durant la missió:

El dia de Corpus (26 de maig) anem a Valls per tal de recollir unes cançons de boca d'una bona dona que té fama de gran cantaire. Anem a visitar directament el Sr. Fidel de Moragues, que era el que ens havia facilitat la seva referència. Ens trobem que els textos de les cançons ja els havia apuntat Mn. Joan Ribes,⁹¹ i els havia reunit en un quadern que ens facilità el Sr. Moragues, de manera que la tasca se'ns presentava ja molt plantejada. El quadern contenia un gran nombre de cançons i corrandes, moltes d'elles de valor escàs, però un bon nombre de ben aprofitables i interessants. A més de cançons, hi havia també altres elements de literatura popular, reunit i barrejat tot en confosa pila i sota un criteri poc folklòric i literari (Massot 2005: 13).

El referit cançoner, com es tractarà en la segona part de la tesi doctoral, destaca per la quantitat de materials, el nombre de variants de cançons i les grans aptituds d'algunes de les informants. Cal precisar, però, que l'aplec segueix una sistematització poc acadèmica, només conté la lletra de les peces i no la notació musical de les composicions, cosa que li resta interès. Per últim, no es té constància de la conservació del manuscrit original tramès per Ribas a l'Obra del Cançoner ni de la seva publicació i, actualment només se'n pot consultar la còpia, en fitxes microfilmades, localitzada a l'Arxiu de Patrimoni Etnològic de la Direcció General de Cultura Popular, Associacionisme i Acció Cultural de la Generalitat de Catalunya.

2.2.3. La participació en la premsa local i comarcal

Ribas sap emprar la premsa local i comarcal de Valls i l'Alt Camp com una de les eines principals de difusió dels seus materials de recerca, amb una tasca

⁹⁰ Fidel de Moragas i Rodes (Valls, 1859-1951) fou historiador i alcalde de Valls. Milità en el moviment catalanista. Catalogà els arxius municipal, notarial i parroquial. Publicà *L'antiga Universitat de Valls* (1914), *L'art, els artistes i els artesans de Valls* (1921), *Estudi de Valls* (1928) i altres breus monografies i notes històriques a la premsa, sobre la seva vida [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 26 d'octubre de 2018].

⁹¹ En la memòria de la missió de recerca, per un error de transcripció, es recull el nom de Joan Ribes en lloc d'Eusebi Ribas.

incipient que es posa periòdicament a l'abast de molts. *La Crònica de Valls*, *El Temps*, *Pàgina Mariana*, *Joventut per la Fe i per la Pàtria*, *La Veritat*, o *L'abella d'or*, per exemple, són publicacions que es converteixen en la part més substancial de difusió de la seva tasca. Alhora, l'assiduïtat del prevere en aquests mitjans resulta clarificadora si es consulta la premsa de les primeres dècades del segle XX, en què es localitzen bona part dels seus articles de temàtica artística, històrica, lingüística i folklòrica. Aquests materials es troben digitalitzats i en accés obert a disposició de l'usuari en el web <http://xacpremsa.cultura.gencat.cat/pandora/>. Provenen de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp i la digitalització ha anat a càrrec de la Generalitat de Catalunya.

En aquest àmbit, el prevere sempre inicia els articles incidint en l'aspecte religiós, i d'allí deriva al folklore, la literatura oral, la musicologia, etc. Un exemple explícit d'aquesta manera de procedir es troba en l'estudi titulat *Monografia de la Iglesia Parroquial de Sant Joan Baptista de la ciutat de Valls*. La difusió d'aquest treball és a través del periòdic *La Veritat*, a partir de 1913, i es publica setmanalment en format de columna. Posteriorment, aquesta monografia deriva en el treball inèdit titulat «Costums de la Parròquia de Sant Joan Baptista», amb un contingut quantios de materials folklòrics d'interès. De fet, aquesta segona obra monogràfica del clergue conté el volum més extens de l'estudi folklòric de festes i costums de Valls, localitzats entre el segle XIX i principis del XX. Tornant, però, a la *Monografia de la Iglesia Parroquial de Sant Joan Baptista de la ciutat de Valls*, Eusebi Ribas comença els articles amb un estudi arquitectònic del temple i la posada en valor del mèrit artístic de les diverses capelles laterals, segueix amb la funció que desenvolupen els diversos gremis en el patronatge de cada altar i acaba fixant els costums atàvics i les festes que se'n deriven amb la corresponent expressió folklòrica al carrer. Un cas rellevant, a tall d'exemple, es troba amb l'altar de la Mare de Déu de la Candela. Les Festes Decennals que s'organitzen els anys acabats en u comporten una posada en escena extraordinària del Seguici Cerimonial de Valls amb tot un reguitzell de balls parlats, textos, figures festives i danses de carrer que mossèn Ribas recull, analitza i comenta. També, a través de l'altar de Sant Pau, custodiat pel gremi dels corders, Ribas recull que en la vigília de la festa patronal al gener es treu al carrer un personatge vestit de Sant Pau amb màscara, barba i una llarga espasa

tremolosa sobre un cavall blanc, des d'on pregonava els actes organitzats pel gremi. Alhora, això evoca a la dita val·lenca *Per Sant Pau, la primera màscara*, que serveix per anunciar la imminència del temps de Carnaval:

Per anunciar la festa de la Conversió de Sant Pau, a la vigília sortia una cavalcada del més típic gust folklòric. Amb tres cavalleries i llurs heralds, muntava:

1. Un timbaler amb casaca i barret apuntat amb ses timbales.
2. Un nen vestit d'àngel tot blanc, vestits i cavalleria, que al so d'una campaneta fet lo silenci, anunciava completes i predicador de la festa.
3. Sant Pau, muntat amb careta, corona, perruca, barba i colossal espasa tremolant (per lo que del mal epilèptic i de sant Víctor aquí se'n diu mal de sant Pau) (Ribas 1913: 12).

En el periòdic *La Veritat*, el 4 de març de 1912 es localitza un altre article d'Eusebi Ribas del tot interessant quant al seu contingut folklòric, que tracta de la relíquia de la Santa Espina que el convent de les Monges Carmelites de Valls custodia des de temps immemorials. El clergue posa l'accent en la llegenda que existeix sobre la procedència d'aquest tresor, ja que segons conta, és donya Elionor, reina de Jerusalem i de Xipre, i senyora de Valls, la que regala el reliquiari als frares carmelites en prova de l'amor i afecte que els hi tenia. Alhora, en aquesta mateixa publicació, el 8 de novembre de 1913 el clergue escriu un article historiogràfic sobre el símbol de la creu a Valls. En el text es fa un repàs de les diverses creus de terme val·lenques i la seva toponímia, de les imatges del Sant Crist que es guarden en les esglésies de la ciutat i de les institucions que s'emparen sota el símbol de la creu, com és el cas de l'Orde dels Cavallers del Sant Sepulcre, molt vinculat a la imatge de la Mare de Déu del Lledó val·lenca. És notori, doncs, el corpus de materials de temàtica folklòrica que gairebé sempre tenen com a punt de partida l'afer religiós. Tant és així, que l'aparició d'aquests materials a la premsa coincideix amb el calendari festiu de l'any: la festa de Reis, Sant Antoni, Sant Pau, Sant Josep, Quaresma, Sant Isidre, Corpus, Sant Joan, la Mare de Déu d'Agost, la Santa Creu, Santa Úrsula, la Puríssima, Nadal... Eusebi Ribas aprofita l'adveniment de la data de la festa per difondre aquells aspectes perduts o que encara romanen en el costumari local amb la finalitat que la gent prengui consciència del valor real i la magnitud d'aquelles expressions que han estat rebudes d'una manera innata, i que es perden en el temps. En la majoria de casos, el clergue parteix de la descripció

de la tradició per a presentar-ne el possible origen, i de com la societat en participa i ho viu. Els articles sobre la festa del Corpus de Valls, les festes patronals, l'origen de la figura de l'Àliga de la Ciutat o les representacions dels balls populars, les llegendes de la comarca o els relats etiològics de l'imaginari de la vila són una bona mostra de la difusió de la recerca folklòrica del clergue en la premsa comarcal i local de principis del segle XX. El 21 de febrer de 1920 a *Juventut per la Fe i per la Pàtria*, per exemple, Ribas publica un article sobre el ritual festiu que desenvolupa la ciutat amb motiu de Santa Úrsula. A més de fer un repàs històric i artístic de l'altar dedicat a la patrona a l'església de Sant Joan, el religiós fa referència a la relíquia i a la sortida en processó d'aquest element com una mostra de la parateatralitat popular del martiri de les onze mil verges:

La processó que's celebra per Santa Úrsula no's començà amb assistència de les Ursulines, sinó solament de tres noies vestides de Santa Úrsula i companyes, que tenia empeny en què fossen les més maques de tot Valls, i se les retribuïa amb la paga que's lliures, a l'ensem que l'Ajuntament les obsequiava amb anells i confits. Se conservà aquesta costum fins a darrers del s. XVIII o el XIX (Ribas 1920: 1).

Amb una periodicitat molt més eixamplada, també és destacada la contribució de Ribas en la publicació *L'abella d'or*. Els monogràfics de Valls i la comarca dels anys 1928, 1929 i 1931, editats amb motiu de la fira de Santa Úrsula, la Festa Major de Sant Joan i les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela, respectivament, inclouen articles folklòrics de mossèn de Ribas que tracten sobre les llegendes que envolten certs monuments o indrets de la comarca, de la relació que guarda l'escut de Valls i l'Àliga amb la reina de Xipre, o les expressions populars mantingudes al voltant de les festes de la Candela. El contingut d'aquests materials ja han estat difosos parcialment, amb anterioritat, en la premsa, ara ampliat i comentats per a l'ocasió. En això, les publicacions d'Eusebi Ribas en premsa gaudien d'una gran acceptació entre els lectors. La temàtica folklòrica de molts dels articles interessa un públic que hi veu un contingut immediat, i això fa que Ribas proposi de publicar, d'una manera constant, un seguit de quadres de costums. El 13 d'abril de 1916, a «Pàgina Mariana» es recull la notícia amb aquesta voluntat per part de l'autor, però el cert és que, en els números posteriors del diari, no es té constància d'aquestes publicacions ni de si el prevere posseeix aquests materials:

No tenint ja que fer, amb Mn. Ribas parlàvem de tasques periodístiques, al cap de la taula de la redacció, front la finestra que al típic carrer dels Espardenyers dona. I de sos llavis, n'eixí una bella pensada. La de publicar un seguit de quadrets de costums vallenques. I tot alhora, inspirat per ses paraules, com en cinematogràfica cinta, anaren desfilant per ma ment, totes les costums pròpies del nostre poble, i les figures dels homes més o menys cèlebres, amb quins hi estan íntimament lligades i perfectament retratades al viu, com també els carrers i places, llocs i fontanes que tant típiques en són de nostra ciutat (Janer 1916: 4).

En aquest sentit, és de justícia evidenciar el valor actual de la tasca del prevere en la premsa, ja que aquest és un dels principals mitjans on es troben localitzats bona part dels seus materials de temàtica folklòrica. Sense anar més lluny, els articles «La llitera d'Agost», «La Immaculada en Valls», «La Mona de Pasqua» o «La Neulada» són textos amb un alt contingut folklòric que han servit, des de fa unes dècades, per restituir costums i aspectes rituals en les festes de la ciutat. De fet, Ribas, com a arxiver de la Comunitat de Preveres de l'arxiprestal de Sant Joan, sap posar en valor i difondre a través de cròniques en la premsa un seguit de documentació de caràcter substancial per a la personalitat folklòrica de la ciutat, com ho són les notes històriques de les exhibicions de balls de Valencians durant el segle XVIII i XIX en diverses festes del calendari tradicional de la ciutat, i que a la llarga esdevenen les primeres mostres del que coneixem avui com a fet casteller en l'era moderna.

Per acabar, cal destacar l'existència d'alguns materials que citen l'autor com a estudiós del món casteller, difosos en premsa. Són un seguit de treballs que fan referència explícita a les obres i les aportacions del clergue en l'àmbit dels castells a Valls i al Camp de Tarragona, un sector molt particular tractant-se de la ciutat vallenca. Sovint, les referències a Ribas sostenen que n'és un entès i aficionat atesa la seva condició d'arxiver de la Comunitat de Preveres, l'accés que té a documentació relacionada amb aquesta temàtica i tractament que n'ha fet. Pere Ferrando l'any 2010 en el seu article «El cinc amb agulla i altres invents castellers» afirma que el clergue, a més de ser un entès i aficionat al fet casteller, documenta i transporta de textos antics la informació que creu d'interès per a la crònica castellera del moment:

Per acabar amb l'anàlisi d'aquesta primera referència ens aniria bé conèixer una mica el seu informant, ja que Blasi, amb 8 anys el 1883, difícilment pot recollir la seva experiència personal. Efectivament Blasi reconeix que aquestes informacions les ha rebut de Mossèn Ribas [...] el qual, a la vegada ho havia recollit de «boca de gent entesa i de documents antics». L'al·ludit mossèn no és cap altre que l'historiador i arqueòleg vallenc mossèn Eusebi Ribas i Vallespinosa (1874-1959), autor de diversos textos on demostra la seva afició i coneixements dels castells. Com veiem Ribas era tan sols un any més jove que Blasi; per tant cap dels dos copien les gestes viscudes en primera persona, malgrat la seva més que demostrada afició castellera, si no que ho van fer mitjançant una tercera, amb el perill que acostuma a haver-hi alhora de transcriure dades i dates.⁹²

Uns anys més tard, Francesc Blasi en la seva obra *Els castells dels xiquets de Valls* fa referència, en diverses ocasions, a la tasca d'Eusebi Ribas com a entès en documentació vinculada al món casteller, ja que el clergue és l'arxiver del fons parroquial de l'església arxiprestal de Sant Joan Baptista de Valls:

Evidentment, la tradició i la història ens donen també aquest qualificatiu, per tal com l'historiador vallenc mossèn Eusebi Ribas ens cedeix una còpia d'un document de l'arxiu de la comunitat de preveres de Sant Joan, en el qual, en ressenyar les festes celebrades a Valls el dia 18 de maig de 1878, a honor de la Verge del Lledó, s'hi esmenten els «castells dels xiquets, o sea torres de hombres unos sobre los otros hasta la altura de siete, ocho o nueve hombres». Com veiem, aquesta nota es refereix als castells dels Xiquets de Valls (Blasi 1997: 12).

En la mateixa obra, Blasi recull una interessant observació sobre la tasca de Ribas i la seva aportació en la història dels castells. Ens el situa com una de les personalitats que puntualitza sobre el moment de traspàs en la denominació del ball de Valencians cap als castells. És més, l'autor afirma que el prevere aporta la dada més antiga que es coneix fins avui dia d'una actuació castellera a Valls, si s'accepta la hipòtesi que el fet casteller actual ha derivat dels primitius balls de Valencians del segle XVII i XVIII:

La primera cita de l'existència d'aquest ball, precisament, pertany a Valls i ens la dona un vallenc, el notable historiador i arqueòleg mossèn Eusebi Ribas, en relatar les primeres festes decennals a honor de la Verge de la Candela, de Valls, celebrades l'any 1791 «Monografía de la devoción a la Virgen de la Candela de Valls». En aquest relat, l'autor especifica que en

⁹² Article aparegut al portal en línia www.webcasteller.cat el 20 de setembre de 2010.

les al·ludides festes prengueren part alguns balls populars, «que ja estaven en ús l'any 1712», referint-se a unes festes celebrades a Valls el dia 5 de maig d'aquell any [...]. En aquest dia, entre altres balls populars, sortí també el ball de Valencians, segons consta en l'Arxiu de la Rda. Comunitat de Pvres. de Sant Joan, de Valls. La data, doncs, del 5 de maig de 1712 és la més reculada que tenim fins avui de l'existència dels castells a Valls, si acceptem que el seu origen deriva del ball de Valencians (Blasi 1997: 16).

Per concloure aquest apartat, es pot afirmar que la divulgació de la recerca folklòrica d'Eusebi Ribas es pot situar en tres nivells. Primerament, mitjançant la seva participació en l'Obra del Cançoner amb la cessió i tramesa d'un recull nombrós de cançons populars de Valls i la comarca. En segon lloc, amb la confecció de monografies, notes i treballs, la majoria dels quals resten inèdits, i que en algun cas han estat presentats en concursos i certàmens literaris, com l'aplec de jocs tradicionals vallencs. Per últim, l'assiduïtat de Ribas en la premsa comarcal i local de l'època, ja sigui d'una forma directa o a través d'altres autors, permet evidenciar i apropar un nodrit corpus de materials folklòrics a tot un públic immediat i proper a través del perfil polifacètic de l'autor. Els seus articles i textos difosos en la premsa, aparentment amb una funció catequètica, traspuen intencions i aconsegueixen divulgar tot un patrimoni immaterial, cultural i popular. De fet, en la tasca de capellà sovint s'uneixen els conceptes d'Església i Art, i es juxtaposen. En el cas de Ribas, es dona una contribució folklòrica molt particular, ja que per a ell l'Art és la saó del poble, que va més enllà dels retaules, les pedres i els quadres a l'oli. Aquest Art està en els carrers els dies de festa, en les tonades de les cantarelles dels jocs infantils i en el balanceig d'una cançó de bressol. La funció de l'Església, entretant, en una de les moltes formes i realitats, és entesa com una eina molt valuosa per a l'apropament en una població que conté i rau en totes aquestes formes, amb una funció ministerial que sobrepassa l'aspecte purament evangelitzador. De transmissió intergeneracional, tota aquesta herència evidenciada en la producció del clergue és el perfume de les expressions populars, les que ell recull, posa de manifest i preserva. Així, doncs, en aquest temps i amb la distància que aporten els anys, els fets i els testimonis vitals, es pot recercar i copsar un bonic paral·lelisme entre la tasca diària i els seus dos pilars vitals, la fe i la cultura. Eusebi Ribas, partint de la trona de l'església de Sant Joan en els dies de festa, o amb els seus articles en periòdics, les monografies, els aplecs i les publicacions, sap transmetre i reivindicar tot un

imaginari col·lectiu i un patrimoni cultural en un públic proper, de la manera més directa possible, utilitzant tots els recursos i possibilitats en els mitjans i eines que té més a l'abast, com a predicador innat que és.

3. Perfil biogràfic d'Eusebi Ribas Vallespinosa. Una vida secreta dedicada a l'Església i a l'Art

Quan es descobreix una nova història, sovint es comença a valorar per l'aspecte més superficial, sense parar compte que pot existir un rerefons molt més dens. Es poden trobar realitats que s'escapen dels sentits, allunyades del punt de vista propi, perquè són històries tancades, opaques i subterrànies, plenes de singularitats. En aquest cas, reconstruir i traçar el testimoni vital d'algú no és una escomesa fàcil. Més encara quan la trajectòria familiar ve marcada per la contenció d'un mur de pedra seca farcit d'absències personals i de silencis eixordadors. A vegades, però, la vida et fa aquells regals en forma de coincidències, causalitats i casualitats, i és llavors quan els anys, les persones i els fets es relliguen amb una mena de fil vermell carregat de simbolisme, mite i afectivitat, i tot cobra un altre sentit.

Durant el mes de febrer de l'any 2001, passades les primeres Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela del nou mil·lenni, Francesca Ribas Mallorquí⁹³ escriu un relat biogràfic de mossèn Eusebi Ribas Vallespinosa, l'oncle recordat i observat sempre des de la distància prudent. Aquest treball és una petició del director de l'Arxiu Municipal de Valls, Jep Martí Baiget,⁹⁴ que té la pretensió de

⁹³ Francesca Ribas Mallorquí (Valls, 1915-2012) fou la filla de Josep Ribas Vallespinosa, germà d'Eusebi Ribas Vallespinosa. Ribas li era padrí i sacerdot de bateig, i ella sempre el tingué com el prohom més destacat de la família. Francesca Ribas, amb un caràcter fort i singular, no es va casar mai i no va tindre descendència. Morí a Valls l'any 2012 i feu testament a favor de Jordi Ribas Ferran, un dels seus nebots, el fill de Josep Ribas Mallorquí.

⁹⁴ Jep Martí Baiget (Cervià de les Garrigues, 1955) és llicenciat en Filosofia per la Universitat de Barcelona i màster en Arxivística per la Universitat Rovira i Virgili. En els darrers anys s'ha dedicat a la recerca sobre la història de la fotografia al segle XIX i a aprofundir en les relacions d'influència entre la fotografia i la literatura al llarg d'aquest segle. És soci fundador de l'associació cultural Fotoconnexió, autor de la base de dades que nodreix el web de Fotoconnexió «CLIFFORD. Portal dels fotògrafs del segle XIX a Espanya», (<http://www.fotoconnexio.org/clifford/>) i coordinador d'aquest portal. De 1986 a 2018 ha dirigit l'Arxiu Municipal de Valls.

recollir, per al fons personal del prevere, un discurs singular amb una visió personal de l'única descendent viva que ha conegut el clergue:⁹⁵

Estàvem parlant de mossèn Ribas. I la que conversava digué: *esto tienes que escribirlo porque es historia*. Potser tenia raó, ja que els jocs d'infància i els encants de joventut m'impedièn veure els mèrits d'aquest oncle, germà del papa, que a més em fou padrí, padrina i sacerdot del meu bateig, que segons la partida de baptisme fou solemnement, al dia següent de nàixer, cosa que agraeixo molt. Aquest privilegi l'he disfrutat tota la meua vida (Ribas 2001: 1).

Aquest document biogràfic de Ribas, l'únic escrit fins al moment, ha estat el punt de partida en la confecció i redacció d'aquest apartat del treball. Es pren com a base el text mecanografiat de Ribas Mallorquí per fixar aspectes purament biogràfics i familiars, i es completa amb informacions d'altres fonts biogràfiques i bibliogràfiques ja esmentades en el Preàmbul d'aquesta tesi doctoral.

Eusebi Ribas, per la llum que aporta a Valls, talment com aquell ciri de la Candela, tan seu i referencial a la ciutat, és un capellà amb una personalitat polifacètica, amb uns interessos espargits en els diversos àmbits artístics i amb un afany de recol·lecció inqüestionable. A través dels seus dos pilars vitals, la religió i l'expressió artística, en paraules de Ribas Mallorquí la del prevere és «una vida secreta dedicada a l'Església i a l'art. Doncs ben mirat, encara que d'afició, fou fotògraf, pintor, músic, arxiver, historiador i periodista» (Ribas 2001: 2). Al capdavall, la petja del clergue en aquest món terrenal és, encara, ben present amb les moltes coses que ens té per descobrir, ja que amb el pas dels anys, la guerra i les persones, és com si ell encara no ens ho hagués dit tot.

3.1. Els Ribas Vallespinosa: «els lligams de sang són forts i també dissimulats»

⁹⁵ L'objectiu de Martí és el d'aconseguir una biografia d'Eusebi Ribas que reculli els principals afers personals i professionals del personatge, ja que fins al moment no existia un relat biogràfic del prevere que servís de referència. El text, mecanografiat, gaudeix d'una incipient personalitat i recull, d'una forma més o menys cronològica, el testimoni vital de mossèn Ribas en uns moments històrics i unes localitzacions concretes a través d'una veu familiar propera. Actualment, aquest relat biogràfic aporta una mica de llum a la vida d'un dels personatges carismàtics de la ciutat, oblidat de la història de Valls i molt interessant d'estudiar quant a la seva vessant polifacètica i aportació cultural, literària i folklòrica.

Preferí tenir la carrera sacerdotal neta i no comportar actes mundans dels seus familiars. Potser li va costar. Els lligams de sang són forts i també dissimulats (Ribas 2001: 2).

El 31 de gener de 1874, a les 8 del vespre, neix Eusebi Francesc Ramon Ribas Vallespinosa al cor del nucli antic de Valls, al carrer Baldrich número 20.⁹⁶ Fill de Josep Ribas Puig i de Francesca Vallespinosa Català, és el tercer de tres germans.⁹⁷ Rep el sagrament del baptisme l'1 de febrer, vigília de la festa de la Mare de Déu de la Candela. Els padrins de bateig són Ramon Vallespinosa Català⁹⁸ i Matilde Farré Llebaria,⁹⁹ i oficia la cerimònia mossèn Llorenç Guàrdia Piñas, vicari de la parròquia de Sant Joan Baptista de la ciutat.¹⁰⁰

Josep Ribas regenta l'empresa de teixits i robes situada a la muralla de Sant Joan de Valls,¹⁰¹ fins a la seva mort el 1895. La defunció prematura del pare i la manca de lideratge dels germans Ribas quant als negocis familiars comporta la liquidació i el tancament de la fàbrica. Aquesta nova situació, amb la consegüent manca d'ingressos, situa la família en una situació econòmica delicada, tal com s'evidencia en la correspondència personal de Ribas conservada a l'Arxiu Històric Diocesà de Tarragona.¹⁰² Això comporta la desfeta parcial del nucli familiar més directe i Francesca Vallespinosa, la mare, passa a ser el puntal de la quotidianitat estricta de la família: un referent i un punt de connexió amb allò més terrenal de la vida del clergue, que acaba de complir els 21 anys d'edat i la seva vocació, cultivada amb la carrera sacerdotal que ha cursat al Seminari de Tarragona, viu l'esclat esponerós de l'efervescència i la vitalitat de joventut.

Després d'una estada de sis anys a Cambrils, el 1908 mossèn Ribas i la seva mare tornen a Valls i s'instal·len al número 32 de la plaça Prim,¹⁰³ casa que

⁹⁶ Actual carrer de la Cort.

⁹⁷ Josep Ribas Vallespinosa, Lluís Ribas Vallespinosa i Eusebi Ribas Vallespinosa. Lluís Ribas mor, prematurament, el 1873 amb un any d'edat.

⁹⁸ Ramon Vallespinosa Català era oncle i padrí de bateig d'Eusebi Ribas Vallespinosa. Germà de la seva mare.

⁹⁹ Matilde Farré Llebaria era tia i padrina de bateig d'Eusebi Ribas Vallespinosa. Esposa de Delfí Vallespinosa Català, germà de la seva mare.

¹⁰⁰ Informació extreta de la partida de baptisme d'Eusebi Ribas.

¹⁰¹ Actual muralla del Castell.

¹⁰² En algunes cartes, Eusebi Ribas manifesta a la direcció del seminari tarragoní que no pot fer front a les despeses que comporta la seva estada en la residència d'estudiants durant el curs acadèmic.

¹⁰³ Actual plaça del Pati, número 3. Vegeu ANNEX I, imatge 13.

durant molts anys es coneixerà, i encara és així en l'actualitat, com ca Ribas. Aquest edifici passa a ser, juntament amb les diverses parròquies de la ciutat, la localització principal que alberga els anys vitals de plenitud del prevere, i esdevé la perfecta escenografia on es forja la personalitat i el carisma d'una figura de referència en la vida social i cultural del Valls del moment:

L'estança. Una sala plena de cadires, una escopidora, el bust de la seva mare, d'argila, fet per ell. A la paret, un quadre de S. Josep Oriol, patró dels capellans barcelonins. Una llibreria plena de llibres grossos de pergamí. El balcó. Al costat, la cadira del Cardenal, així s'anomenava, el seient i respaldo de pell vermella, clavat amb taxes grosses de metall groc. Allí s'assentava el Cardenal Vidal i Barraquer quan el visitava. El despatx. Un escriptori senzill, un sillón rústic. Al davant, un quadre molt gran S. Pius X quan encara no era St. Una calaixera de fusta negra. Damunt el marbre, una escultura de S. Francesc, alta, feta d'ell. En un calaix, un traje gris fosc que no deuria vestir mai. El balcó. Al costat, un harmoniet que tocava, quan ens feia cantar de petits panses i figues... (Ribas 2001: 1).

No fou gran fumador, però fumava amb una boquilla groga que semblava d'ambar. També prenia rapè, anava amb una capseta molt bonica i feia esternudar, i esternudàvem junts. [...] A l'estiu, els dies més calorosos, després de dinar, s'arromangava la sotana i es desfeia dos o tres botons, es ventava amb un vano negre que deuria tenir un metre, i recitava l'única poesia que recitava, sempre la mateixa:

Cerca de San Sebastián
estaban de cantilena
sin temor y sin cautela
en la víspera de San Juan.

[...]

I després reia, reia molt (Ribas 2001: 4).

Una de les personalitats cabdals i amb més influència en aquests anys iniciàtics del prevere és Francesc Blasi Vallespinosa,¹⁰⁴ el seu cosí germà. D'edat molt

¹⁰⁴ Francesc Blasi Vallespinosa (Valls, 1872-Barcelona, 1951), fou industrial, fotògraf, escriptor, excursionista, etc. Era fill de Francesc Blasi Toldrà i de Maria Vallespinosa Català. La seva mare era, doncs, germana de Francesca Vallespinosa Català, la mare de mossèn Ribas. Francesc Blasi va publicar obres de divulgació de les terres catalanes, com la *Guia de Poblet i Santes Creus* (1928), *Santuaris marians de la diòcesi de Tarragona* (1933) i, com a record dels seus viatges pel Pròxim Orient, els EUA i l'URSS, *Impressions d'un viatge a Terra Santa* (1926), *Del país de les coses grans* (1927) i *Viatge a Rússia passant per Escandinàvia* (1929). Establí la Fundació Blasi i Vallespinosa, que cada dos anys, des de 1953, convoca, a través de l'Institut d'Estudis Catalans, un premi per a una monografia geogràfica sobre els Països Catalans i que

similar, Blasi Vallespinosa i Ribas estableixen uns lligams familiars i d'amistat forts, que s'evidenciaven amb els nombrosos espais compartits quant a interessos i aficions. En aquest sentit, els dos personatges materialitzen aquesta estimació mútua en les nombroses estades que feien a la Vall d'Aran cada estiu, ja que en paraules de Ribas Mallorquí «s'avenien molt» (Ribas 2001: 2).

L'1 de gener de 1922, al punt de les 12 del migdia, mor Francesca Vallespinosa, vídua de Ribas, mentre toquen sardanes al Pati amb motiu de l'arribada del nou any. Per a Eusebi Ribas, la pèrdua de la mare suposa l'esfondrament de tot un món d'infantesa i de joventut marcat per la severitat, i al mateix temps per l'afectivitat, del model moral matern i dels referents familiars que han imperat fins llavors. La mort de Vallespinosa de Ribas és sentida arreu de la ciutat i el prevere, en els mesos que seguiren el dol, es retira de la vida pública i es refugia en l'espiritualitat profunda per superar l'absència.

Segons el testimoni de Ribas Mallorquí, mossèn Ribas va llogar, en la primavera de 1922, la casa pairal de l'escultor i amic Gabriel Nogués Garcia.¹⁰⁵ L'indret i l'abandonament, durant uns mesos, a la vida contemplativa permet que el prevere es refaci de la pèrdua materna, però, des d'ara, sempre tindrà present, fins al final de la seva vida, el record immediat de la mare:

Lloga la masia del seu amic l'escultor Nogués. Potser com a sedant per la mort de la mare. Doncs al final d'un article de *La Història de Valls* de A. Vallespinosa diu (la meua estimada e inoblidable mare). Cada dia, al final del rosari, sempre un parenostre per l'ànima de la mama (Ribas 2001: 2).

Passat el dol, el prevere torna a ca Ribas, al Pati, i puja a dispesa al tercer pis on hi viu el seu germà Josep amb l'esposa, Carme Mallorquí Botifoll,¹⁰⁶ i els tres

ha patrocinat diverses publicacions [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 28 d'octubre de 2018].

¹⁰⁵ Gabriel Nogués Garcia (Valls, 1873-Barcelona, 1920) fou filòleg i doctor en filosofia i lletres, participà en el Primer Congrés de la Llengua Catalana, on féu la comunicació *Crítica d'algunes formes errònies del llenguatge escrit* (1906). És autor també dels treballs *Vocabulari de l'ofici de seller o guarnicioner* (1910) i *Consideracions sobre la Himnologia popular de Catalunya* (1900), entre altres. L'Arxiu Municipal de Valls conserva correspondència entre mossèn Ribas i Nogués, que sovint intercanvien notes, comentaris i opinions sobre qüestions artístiques, culturals i d'onomàstica [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 28 d'octubre de 2018].

¹⁰⁶ Segons Ignasi Ferré Cabré (Valls, 1921-2018) i alguns membres de la família Ribas, Carme Mallorquí mai va gaudir de la simpatia del prevere. Els descendents actuals recorden la percepció

nebots: Josep, Francesc i Francesca Ribas Mallorquí.¹⁰⁷ Segons el relat biogràfic de la neboda, són uns anys de tranquil·litat i de col·laboracions familiars, i la personalitat polifacètica del prevere fa que, sovint, la quotidianitat es basteixi d'una pàtina brillant amb una nitidesa absoluta:

Mor la seva mare. Com que pujava a dispesa a casa, per comunicar-nos va fer un telèfon. Únic, econòmic i pràctic. No sé què hi deuria dir la Companyia Telefònica. Un forat al tetxo, un tubo que arribava al tercer pis i segon. Al capdamunt i al capdavant un xiulet. Quan es bufava de baix xiulava el xiulet de dalt, i viceversa. Quan tocava el despertador s'encenia el llum. Sabia fer empalmes elèctrics. Agafava els dos fils, l'un dintre l'altre en forma d'anella i damunt la cinta aïllant. Un lampista que vingué a casa no ho va fer tan bé. [...] Enviava a buscar, a Barcelona, una bossa de 5 kg a la Casa Riera Marsa, Era una farina de color beix, que contenia tots els cereals i llegums molguts. No calia fer sofregits perquè era molt bo. També enviava a buscar moixama, era una tonyina seca. També l'hi enviaven, Guaiaba, era com un codonyat però d'una altra fruita més fina (Ribas 2001: 4).

No obstant això, a partir de la dècada dels anys 30,¹⁰⁸ es produeix un distanciament familiar a causa de certs desacords entre els dos germans Ribas Vallespinosa. Les causes d'aquesta disputa, per a Ribas Mallorquí, són agreujades pel comportament liberal de Josep Ribas, que és reprovat pel seu germà. Segons el testimoni d'Ignasi Ferré Cabré, sempre van existir certes diferències personals entre els germans Ribas, ja que mentre Josep Ribas no destaca per les seves aptituds,¹⁰⁹ el prevere es caracteritza per ser un home diligent, brillant i metòdic. En aquest sentit, també seria atribuïble a Josep Ribas una ideologia més liberal i d'esquerres que la del prevere, i això fa decantar la balança cap al trencament definitiu de tota relació familiar per part d'Eusebi Ribas:¹¹⁰

de l'àvia, esposa de Josep Ribas Vallespinosa, com un element més de discòrdia familiar i de disputa entre els dos germans. La família Ferré Cabré és la propietària de l'edifici conegut com a *ca Ribas*, a la plaça del Pati. Mossèn Ribas mostra molt d'afecte per Ignasi Ferré en la quotidianitat compartida a la casa, i li fa poesies i l'escrit del recordatori de la seva Primera Comunió, que signa com «el teu àngel de la guàrdia».

¹⁰⁷ Informació aconseguida gràcies al testimoni oral d'Ignasi Ferré.

¹⁰⁸ Aquesta disputa dels germans Ribas es pot situar a partir dels anys 30 del segle XX gràcies a la segmentació temporal en dècades que fa Ribas Mallorquí en el seu relat biogràfic (entre Festes Decennals i Festes Decennals (1911-1921-1931...)).

¹⁰⁹ Segons Ignasi Ferré, Josep Ribas Vallespinosa treballa a l'Ajuntament de Valls com a escrivà i desenvolupa tasques de poca rellevància, atès que no mostra grans facilitats intel·lectuals.

¹¹⁰ Segons el testimoni de Carme Ribas Banús, neta de Josep Ribas Vallespinosa.

Vingueren unes Festes Decennals. Els germans s'esborraren de la Congregació Mariana. El gran sortia de nit, a ballar, i llegia novel·les d'Alexandre Dumas. S'enterà, i com que potser era massa espiritual i fanàtic, digué que si això continuava, marxaria. La família ho acceptà (Ribas 2001: 2).

Aquest distanciament dels dos germans, agreujat per l'absència dels pares i el germà traspassat, prematurament, uns anys abans, suposa l'acabament d'una etapa vital i transcendental del prevere, a partir d'ara continguda per un mur que es veurà blindat, en els anys venidors, per la proclamació de la República¹¹¹ i l'adveniment de la Guerra Civil espanyola.

3.2. La vocació i la carrera sacerdotal de mossèn Ribas: «sempre brillant, doncs feia dos anys en un»

El seu patró S. Eusebi. Festa el 16 de desembre. Estudia al Seminari de Tarragona. Sempre brillant, doncs feia dos anys en un. [...] Acaba la carrera sacerdotal. No pogué cantar missa perquè no tenia l'edat reglamentària (diuen que era als 22 anys). Estudia el Doctorat (Ribas 2001: 1).

Eusebi Ribas inicia els primers estudis amb el mestre Rafel Bosch Piñas, fins als deu anys. A partir de 1885, i fins a 1889, estudia el curs de Gramàtica Llatina a la sucursal del Seminari Tridentí de Tarragona, a Valls, amb el reverent Francesc Guàrdia Piñas. De 1890 a 1898 estudia Filosofia, Teologia i Moral al Seminari tarragoní.¹¹² Ribas, amb vint-i-quatre anys, és un jove instruït, amb una formació acadèmica rellevant per la joventut que demostra i amb unes aptituds acadèmiques destacades. També evidencia una espiritualitat vocacional en efervescència clarament influenciada i cultivada per la moralitat profundament religiosa de la seva mare.

És ordenat sacerdot el 24 de setembre de 1898, festivitat de la Mare de Déu de la Mercè. Segons Francesca Ribas, el primer dia que l'oncle canta missa, un cop

¹¹¹ La Segona República Espanyola fou el règim polític democràtic que va existir a Espanya entre el 14 d'abril de 1931 (data de la proclamació de la República, en substitució de la monarquia d'Alfons XIII i el sistema de la Restauració) i l'1 d'abril de 1939 (final de la Guerra Civil espanyola i que va donar pas a la dictadura del general Franco).

¹¹² Dades extretes del currículum que Eusebi Ribas redacta el gener de 1952. Actualment, aquest document forma part del fons personal del prevere de l'AMV.

és ordenat, s'organitza una gran festa familiar a la casa pairal del seu cosí germà Francesc Blasi Vallespinosa:¹¹³

Ve el dia de cantar missa. El dinar es féu a la masia del cosí germà Sisquet Blasi Vallespinosa, que féu la fotografia que encara conservo. El papa, l'àvia al mig, ell a l'esquerra. Alt, guapo i sèrio. També era airós, recollia el mantell i el tirava a l'ombro esquerre i així caminava (Ribas 2001: 1).¹¹⁴

Recent ordenat, mossèn Ribas és destinat com a vicari a la parròquia de Sant Pere de Vilabella del Camp. El 1902 li és confiada la primera tasca pastoral, a Cambrils, amb el seu nomenament com a rector regent de la parròquia de Sant Pere, per uns mesos. Aquesta primera destinació del prevere no és gens casual atesa la gran relació d'amistat que l'unia amb el company de seminari Francesc d'Assís Vidal i Barraquer, que cada vegada gaudeix d'una posició més rellevant en la jerarquia eclesiàstica i se situa en els àmbits d'influència de la cúria tarragonina.¹¹⁵ Així, doncs, l'any 1902, Ribas, amb la seva mare, es traslladen a Cambrils. En aquest context, el port i la platja de la vila són escenari d'un període d'iniciació pastoral amb l'establiment d'uns lligams afectius i unes relacions personals amb diversos personatges cambrilencs que marcaran el record dels anys de plenitud de la joventut del clergue:

El Cardenal de Tarragona, D. Francesc d'Assís Vidal i Barraquer admirava el seu talent. Volgué que el primer destí fos el seu poble, la platja de Cambrils. Allí s'instal·là amb la mare. Molt amic dels pescadors. El Pansa i altres que molt sovint el visitaven, també a Valls. Allí pintà dues marines. En una es passeja un capellà amb sotana i barret. Els marcs els féu de fusta i estaven pegades mitges petxines de nàcar gris. Penjaven al fosc menjador de Valls. Acte heroic: una dona embarassada crida, el marit és al mar, el petit vol sortir, ho sent, després de fer el nom del Pare, del Fill i de l'Esperit Sant, ajuda al nen a entrar al món (Ribas 2001: 1).

¹¹³ La masia es troba localitzada a la partida del terme municipal de Valls coneguda com a Plana d'en Berga.

¹¹⁴ Vegeu ANNEX I, imatge 3.

¹¹⁵ Segons Francesca Ribas, el futur cardenal tarragoní confià Cambrils, el seu poble natal, a l'apreciat company i amic vallenc per tal que iniciés la seva tasca clerical. Es validava, així, la relació d'amistat i l'esperit de col·laboració que existia entre els dos religiosos. Segons Ignasi Ferré, la família i l'entorn proper a mossèn Ribas es referien afectuosament al cardenal Vidal i Barraquer com el «Sisquet de Cambrils».

Anys més tard, i en paral·lel a la tasca sacerdotal que desenvoluparà en el ministeri religiós de Valls, mossèn Ribas culmina la seva formació acadèmica i obté el títol de batxiller i es llicencia en Sagrada Teologia a la Universitat Pontifícia del Seminari de Tarragona, el 1914, a l'edat de quaranta anys.¹¹⁶

3.3. El ministeri religiós de Valls i la tasca d'Eusebi Ribas, prevere: «sotana de cotó, espardenyes angleses i casquet rodó»

Les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela de Valls condueixen els anys i fixen les etapes de la vida dels vallencs.¹¹⁷ De deu en deu anys, el curs de la vida transcorre amb les grans fites personals, l'assoliment dels reptes vitals i també amb les absències. La vida de mossèn Ribas, a partir del seu retorn a Valls el 1908, és una mostra d'aquesta partició vital tan singular. Després de l'estada a Cambrils, s'implica generosament en la vida social vallenga, i es comença a confegir l'espai i el perfil del personatge polifacètic, controvertit i peculiar que l'acompanyarà al llarg dels anys.

Fou vicari i beneficiat de la Parròquia de S. Joan. Més tard capellà dels Germans de S. Gabriel. En aquell temps el ministeri sacerdotal de Valls constava de 60 sacerdots entre les tres parròquies. Cas que els permetia dedicar-se a altres ocupacions. Fer la siesta, passejar pel camí dels Capellans, fer de pagès, etc. (Ribas 2001: 1).

El mateix any 1908 el prevere és nomenat beneficiat de l'església arxiprestal de Sant Joan de Valls. Amb aquest títol, exerceix de capellà custodi de l'església vallenga de Sant Francesc de Paula per solucionar conflictes interns mitjançant la cessió del càrrec que tenia a la parròquia de Sant Antoni, amb dret a hospital i a les exèquies. També assisteix les monges de la Sagrada Família com a confessor i a les funcions litúrgiques del col·legi. El 1914 li és confiada la sucursal de Valls de la Universitat Pontifícia de Tarragona, tasca que desenvolupa fins

¹¹⁶ Vegeu ANNEX I, imatge 2.

¹¹⁷ Arran del vot de poble promès a la Mare de Déu de la Candela, el 1791 s'institueixen les Festes Decennals; cada deu anys, els acabats en u, Valls viu al voltant del 2 de febrer les festes més extraordinàries de la ciutat amb actes religiosos, lúdics, esportius, culturals, etc., unes autèntiques manifestacions multitudinàries populars i de carrer. Les festes, tan anhelades i esperades, marquen de deu anys en deu anys el curs vital dels vallencs, que identifiquen les primeres festes viscudes com les d'infantesa, i segueixen les festes de joventut, les de festeig o les dels fills, i també les de les faltes personals.

l'any 1939, i de 1924 a 1939 el clergue imparteix classes al col·legi dels Germans de Sant Gabriel, a més de ser-ne el capellà titular. L'any 1919 és nomenat vicari general de l'església de Sant Joan fins al 1923 i, a partir d'aquest any, passa a formar part del patronat de la Casa de Caritat de Valls.¹¹⁸ En aquesta època és evident l'ascendència i el bon posicionament que adquireix el prevere en la jerarquia eclesiàstica i social de la ciutat del moment, situació que es perpetuarà durant més de tres dècades.

Una de les aficions més íntimes de Ribas és la de viatjar, demostrable amb els nombrosos quaderns amb postals, anotacions i carpetes de retalls de premsa sobre monuments, ciutats i indrets del món.¹¹⁹ Anualment, també organitza romeries a Montserrat i a Lourdes per als parroquians vallencs, unes diades molt recordades amb entusiasme i afectivitat,¹²⁰ i marxa, en temps d'estiu, a la Vall d'Aran:

Cada any, a l'estiu, marxava de vacances a la Vall d'Aran amb el seu cosí germà Blasi Vallespinosa. S'avenien molt. Portava una sotana de cotó, espadnyes angleses i un casquet rodó. Anava a Lourdes, Montserrat i a Roma. Un any hi varen anar amb Idro, que dona molt crit als periòdics on anaven retratats. Entre ells l'il·lustre Pla i Daniel (Ribas 2001: 2).

Tanmateix, el viatge més destacat i amb més repercussió és l'estada que fa a Roma l'any 1929. Juntament amb d'altres capellans i companys de seminari, s'organitza un viatge a Itàlia amb hidroavió¹²¹, un mitjà de transport totalment nou i pioner en el moment, que causa sensació i expectació entre la societat vallencs i de la comarca. El viatge de mossèn Ribas es percep com un gran esdeveniment i la premsa comarcal i local se'n fa ressò durant diverses setmanes:

NOVES: Diumenge passat sortiren envers Roma en peregrinació sèria els sacerdots de nostra diòcesi que han anat a la ciutat eterna utilitzant els més moderns avantatges de la civilització. Sortiren de Barcelona en hidroavió, havent tingut segons telegrames tramesos

¹¹⁸ Dades extretes del currículum que mossèn Ribas redacta el gener de 1952. Actualment, aquest document forma part del fons personal del prevere de l'AMV.

¹¹⁹ Aquest material del fons personal d'Eusebi Ribas actualment es troba localitzat, inventariat i catalogat a l'AMV.

¹²⁰ Segons el testimoni d'Ignasi Ferré.

¹²¹ Vegeu ANNEX I, imatge 6.

un felix viatge. Es un dels peregrins nostre compatrici el Rnd. D. Eusebi Ribas ([s. n.] 1929: 6).

Dimecres retornaren els sacerdots que en peregrinació aèria visitaren Roma, entre els que s'hi comptava nostre compatrici el reverend Eusebi Ribas. Aquesta peregrinació ha merescut unànims elogis de la premsa mundial i una especial atenció de Sa Santedat Pius XI. Una volta més es demostra que la religió no és enemiga del progrés ([s. n.] 1929: 6).

És durant aquests anys de responsabilitats clericals intenses i de dedicació profunda en els ens religiosos de la ciutat que es localitza, també, la major producció literària, acadèmica i artística d'Eusebi Ribas.¹²² S'interessa per tot allò relacionat amb la historiografia, la musicologia, l'art, la teologia i el folklore locals, i és un fidel recol·lector de materials relacionats en aquests àmbits, amb una metodologia perseverant i meticulosa, detallista i potser també, a vegades, sentenciosa. Amb tot, l'obra conservada d'ell, sovint inèdita i en format de manuscrits relligats i decorats artesanalment, esdevé el millor estendard per definir i recompondre la figura d'un autor que abraça moltes disciplines i que, més enllà de la titulació acadèmica que té, en cada moment pot esdevenir pintor, fotògraf, arqueòleg, historiador, teòleg, arxiver, filòleg, periodista...¹²³

Entre les moltes vessants artístiques i intel·lectuals de mossèn Ribas també cal destacar l'afició a la fotografia que es demostra amb les nombroses instantànies d'indrets i moments de la vida social i cultural de Valls que es conserven a l'AMV. Alhora, els treballs fotogràfics del prevere obtenen mencions notòries en ocasions concretes, com és el cas dels concursos literaris i els certàmens fotogràfics convocats a Valls amb motiu de les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela de les primeres dècades del segle XX:¹²⁴

Vingueren unes Festes Decennals. Presentaren un concurs fotogràfic. Es presentaren professionals de Valls i fora. Presentà un raig de sol que baixava a la nau de l'Arxiprestal

¹²² Vegeu SEGONA PART, apartat 1. «Materials, estudis i producció acadèmica».

¹²³ La gran capacitat de treball i estudi d'Eusebi Ribas fa que se'l pugui definir com un personatge polifacètic que intervé en molts camps de les arts i les humanitats.

¹²⁴ Uns dels grans esdeveniments de les diverses Festes Decennals de principis del segle XX eren els concursos artístics que es convocaven des de diferents àmbits: els Jocs Florals en honor a la Mare de Déu, els certàmens literaris, els concursos de fotografia i de pintura, etc. Aquestes convocatòries esdevenen una bona oportunitat per a la projecció i difusió dels treballs d'autors locals. Eusebi Ribas va obtenir el primer premi del concurs fotogràfic de l'any 1921.

de S. Joan. Guanya. Premi. Un rellotge de peu d'or. Aquest, de tamany molt gran, era a la Biblioteca Popular de Valls on era de junta. Més tard un altre concurs. Presenta l'Arxiprestal de S. Joan. Darrere l'altar major una gran lluminària de Sol. Torna a guanyar. Premi. Una màquina de fotografia grossa de professió. També era a la Biblioteca (Ribas 2001: 2).¹²⁵

En paral·lel a aquest progrés professional, creixement personal i reconeixement, Ribas inicia una tasca molt més centrada en l'estrat popular de la societat; es dedica a recol·lectar tot tipus de materials que fan referència a expressions folklòriques i genuïnes del caràcter lúdic social, com són els jocs tradicionals, els costums relacionats amb les festes, les cançons, etc., localitzades en els carrers i les cases d'un Valls encara rural, senzill i humil. La compilació d'aquests documents no és una feina fàcil, i sovint l'obtenció de les dades va de bracet amb la seva condició de rector, que li propicia un apropament sincer cap a un sector concret de la població que no gaudeix de privilegis ni se sap desenvolupar en certes tasques acadèmiques.¹²⁶

Precisament, Francesca Ribas, en el relat biogràfic que fa del seu oncle, recull escenes de la quotidianitat on es demostra que la personalitat polifacètica i més pintoresca del prevere és un atractiu amb una manera de fer senzilla i casolana, que facilita la relació amb els informants quant a la recol·lecció dels materials.

Quan érem petits, la mare de Joan Ventura Solé organitza un barri amb organillo, i que com que tot val, anaven per cases i pisos a buscar ptas. Van anar a mossèn Ribas, i els digué: Donaré les ptas., però abans teniu de resar el Rosari. Va ser així. Ell assentat al balcó del segon pis dirigia el Rosari, i a baix assentats en cadires contestaven fins que s'acaba. L'organillo comença a tocar, i tothom balla que t'hi balla, grans i petits i tots contents (Ribas 2001: 5).

En aquests anys, el Bosc de Valls¹²⁷ es converteix en un altre dels escenaris quotidians que descobreix i evidencia tot un nou món paral·lel al de la ciutat.

¹²⁵ Vegeu ANNEX I, imatge 7.

¹²⁶ Segons Ignasi Ferré, Ribas organitzava berenars a casa seva i vetllades disteses en algunes masies amb la finalitat de congregar informants que li fossin d'utilitat a l'hora de recollir materials folklòrics.

¹²⁷ El Bosc de Valls respon a una localització referencial d'oci i salut de les famílies benestants a la ciutat des de mitjans del segle XIX. D'urbanització dispersa, l'indret gaudeix d'una dinàmica

L'ambient distès, festiu i ociós de l'indret es contraposa totalment l'aparent caràcter fred, concís i aspre de mossèn Ribas,¹²⁸ encasellat sovint en uns espais sagrats i dogmàtics. Ribas, com a prevere, pot oficiar en capelles particulars i oratoris si així li és requerit i, en aquest sentit, i atesa la relació afectiva que existeix amb ca Rodríguez,¹²⁹ durant l'estiueig el sacerdot és present en la vida social i cultural del Bosc d'una forma destacada, ja que la missa a la capella de les Mercedes,¹³⁰ a la finca coneguda com *Villa Luisa*, és un punt de trobada dels estiuejants, en un lloc on es pot veure i ser vist:¹³¹

Al bosc de Rodrigues tenien un oratori. El venien a buscar en una tartana, per celebrar la missa, que en aquell temps es celebrava d'esquena al públic. L'escolanet era el meu germà Francesc que parlava molt bé el llatí, doncs sent petit, admirava als Srs., que no els calia anar a missa de 12 (Ribas 2001: 5).

Aquesta època, llarga, activa i de més plenitud de la trajectòria de mossèn Ribas,¹³² confirma moltes actituds que adoptarà el clergue en el futur, sorgides de l'apassionament d'uns anys impregnats d'impressions personals, relacions vitals i recursos propis recorreguts amb la paraula i amb el tinter, que defineixen la tasca seva sacerdotal, eloqüent, moralista i apologètica del Cristianisme.

3.4. El testimoni d'Eusebi Ribas en el conflicte bèl·lic de 1936-1939: «els milicians amb una dona al capdavant»

L'arribada de la Segona República enceta una era de canvis polítics, socials i també personals. Els costums inamovibles que han imperat fins llavors sovint es veuen alterats i descontextualitzats, i la vida del clergue no n'és exempta, de tot

urbanística de zona residencial, bàsicament d'estiueig, amb habitatges aïllats, en general de planta baixa, pis i golfes, amb galeries d'arcs que es conserven en molt bon estat.

¹²⁸ Segons el testimoni d'Ignasi Ferré.

¹²⁹ Aquesta finca del Bosc de Valls era coneguda com Bosc de Rodríguez, ca l'Ortega o Bosc Nou. Actualment se la coneix amb el nom de Bosc de Ribas o la Masoveria del Bosc.

¹³⁰ Capella d'estil neogòtic adjacent a la casa. Estava dedicada a la Mare de Déu de la Mercè, patrona de la mestressa de la casa. Durant la Guerra Civil espanyola l'edifici va estar ocupat i van fer volar la capella. La família, a Barcelona, un cop acabat el conflicte bèl·lic, va deixar d'anar a la masia per motius circumstancials. Actualment, l'hereu i propietari del Bosc de Rodríguez, Francesc Ribas Vicens, té un centre de turisme rural anomenat *la Masoveria del Bosc*.

¹³¹ Com assenyala Vives (2007: 46).

¹³² En aquests anys, Ribas desenvolupa una altra de les múltiples facetes artístiques que tenia: la de redacció i composició de goigs a l'aor de les advocacions de les capelles i oratoris del Bosc de Valls.

això. Mossèn Ribas, en els anys venidors, s'haurà d'enfrontar a un nou parament en la vida privada i sacerdotal, amb l'escissió familiar que desemboca en una relació gairebé estèril. La nova situació personal del prevere, amb les desavinences imperants, propicia, en aquest sentit, l'abandonament del casal familiar, al Pati, i «passà al carrer Forn Nou. Amb majordona. Una doneta petita que portava perruca» (Ribas 2001: 2). En aquesta nova quotidianitat entra a formar part de la vida de Ribas un personatge que serà clau per a ell i el seu patrimoni durant els anys difícils que s'advenen, Júlia Güell Espanyol,¹³³ la majordona. Ella passa a ocupar el buit afectiu que pateix el clergue arran de les disputes familiars i es convertirà en l'eix central de la seva última etapa vital.¹³⁴

En l'ambient convuls que es cou arreu del país, la clerecia i, generalment, allò més conservador que estableix, sovint és objecte de menyspreu i rebuig davant de les tendències liberals que introdueixen els nous temps. Eusebi Ribas, en més d'un moment, viurà de primera mà els canvis d'ordre que imperen en aquesta nova societat i, fins i tot, la premsa de l'època se'n farà ressò en més d'una ocasió:

La vaga de paletes i manobres començada a la setmana passada segueix igual si bé amb més gravetat. [...] Ahir al matí a la plaça del Quarter uns individus, que en aparença eren dels elements en vaga, insultaren sense cap motiu al sacerdot Rnd. Eusebi Ribas, que per allí passava. Creiem que aquests fets no són cap solució per a la vaga ([s. n.] 1933: 3).

En molts moments, el rebuig cap una figura, en aquest cas eclesiàstica, i l'ordre que representa és tan detonant que es pot passar per alt allò que esdevé una veritable vàlua. L'any 1931 el govern municipal republicà¹³⁵ obre una convocatòria per a la plaça d'arxiver municipal i Eusebi Ribas s'hi presenta enmig d'una controvèrsia generada arran de les bases públiques. Segons Francesca

¹³³ Júlia Güell Espanyol (Valls, 1898-1971) és la majordona de mossèn Ribas entre els anys 30 i els anys 50 del segle XX, aproximadament. Güell no es casa ni té descendència.

¹³⁴ Segons Ignasi Ferré, mossèn Ribas i Júlia Güell formen un tàndem perfecte, talment com un matrimoni ben avingut. Vivien al pis del carrer Forn Nou 32, actual número 8, juntament amb Paulina Güell Espanyol, la germana de la majordona. Júlia Güell procura el benestar absolut del prevere, mostrant autèntica afeció cap a ell, i Ribas li dona llibertat absoluta a l'hora de gestionar la casa i el patrimoni. Ferré apunta que, a l'època, aquesta és una situació molt freqüent en personatges de la condició de Ribas i que, de portes endins, la relació entre ells pot ser, fins i tot, incoherent quant a alguns vots del religiós.

¹³⁵ L'any 1931, el consistori republicà de Valls és encapçalat per l'alcalde Josep Magrinyà Martí.

Ribas: «tenia de ser arxiver de l'Ajuntament de Valls, però les esquerres no ho volgueren perquè era capellà» (Ribas 2001: 1). Després de diverses setmanes de confusió i de debat, mossèn Ribas és desestimat de la plaça amb una nota d'alcaldia que, segons recull *La Crònica de Valls*, acorda «deixar damunt la taula, pendents d'informe i estudi, dos recursos de reposició formulats per D. Francesc Ballester i Rnd. Eusebi Ribas contra l'acord d'ajornament de les oposicions a la plaça d'arxiver municipal» ([s. n.] 1931: 3).

La indiferència del consistori republicà cap a una religiositat de la qual Ribas forma part i l'esclat de la Guerra Civil espanyola marquen un canvi en el pensament polític del clergue.¹³⁶ Tot i que mai es significa amb cap ideologia concreta, l'amistat afectuosa que el prevere manté amb el cardenal Vidal i Barraquer, de clara tendència catalanista, també el situa en un eix de traspàs pacifista cap a una proximitat amb l'estrat popular i els esdeveniments polítics, tal com es demostra en l'interès que té cap a la llengua, la cultura del país i les notícies polítiques amb els reculls de premsa de l'època que guardava gelosament en carpetes.¹³⁷ No obstant això, amb les conseqüències del conflicte bèl·lic imminent es notarà com Eusebi Ribas, en els seus escrits, es refereix amb recel al bàndol republicà.¹³⁸

L'estiu de 1936, amb l'esclat de la Guerra Civil espanyola, Ribas perd tots els privilegis que la seva condició de religiós li atorga, i és objecte de la persecució anticlerical que va imperar arreu del país les primeres setmanes de la revolta. Tant és així, que un grup de milicians es presenta a casa del clergue, amb la finalitat d'acabar amb la seva vida. El transcurs dels fets, tanmateix, no segueix

¹³⁶ Segons Ignasi Ferré, mossèn Ribas és un home d'ordre, disciplinat, reservat i metòdic, i mai va destacar per fer apologia de cap ideologia política concreta. Influenciat per l'amistat profunda que existia entre ell i el cardenal Vidal i Barraquer, Ribas es podria encasellar en unes idees catalanistes clarament, però, conservadores. Arran dels fets convulsos viscuts durant la República i la persecució religiosa patida a la Guerra Civil, el clergue advoca a favor del bàndol que ofereix interessos i estabilitat a l'estament eclesiàstic.

¹³⁷ Les carpetes amb els retalls de premsa es localitzen al fons personal d'Eusebi Ribas de l'Arxiu Municipal de Valls. Els diversos reculls contenen notícies polítiques dels avenços del govern de la República, els fets d'octubre de 1934 amb l'empresonament del president Lluís Companys, les diverses vagues i l'ambient d'exaltació en les ciutats catalanes.

¹³⁸ La persecució anticlerical i la destrucció iconoclasta, per part d'un sector radical i incontrolat del bàndol republicà i anarquista, va suposar l'atac més agressiu a les conviccions religioses, la doctrina i la moral espiritual de mossèn Ribas.

el curs habitual. El prevere cau estès a terra impressionat per l'avenir que el depara i, curiosament, això el salva de l'execució:

Vingué la Guerra Civil. Els milicians amb una dona al davant el van a buscar per matar. Cau desmaià a terra. Està immòbil. És un moment oportú. Crec fermament que el nostre Pare Etern, que li donà la vida i l'ànima, no ho va permetre i obliga els mateixos milicians a portar-lo al llit (Ribas 2001: 2).

Altres religiosos vallencs¹³⁹ no corren la mateixa sort, i la gràcia que rep Ribas en aquest moment es pot definir com una de les anècdotes més transcendents de la seva vida. Ha sobreviscut i, davant l'adversitat i amb el temor d'una nova temptativa contra la seva figura, pren les mesures oportunes per tal que la seva trajectòria no quedi truncada. Així, hores després de l'intent d'atemptat, el clergue traspasa tots els poders legals a la seva majordona, per tal que pugui ser l'administradora dels seus béns patrimonials en cas que ell ho pugui necessitar o es precipitin els esdeveniments:

Havent jo a baix firmat, quedat pobre; autoritzo amb la present certificació a Júlia Güell Español, per a que pugui vendre tot lo que sigui meu, tant lo que hi ha al pis que habito com a fora d'ell, per a socorro meu i que no permeti que tingui d'anar, en cas de malaltia, a l'hospital. En l'exercici d'aquesta facultat, no podrà ésser molestada per ningú absolutament, per més que es tractés del meu germà, qui no té cap dret per a demanar-me res meu.

Valls, 22 de juliol de 1936

Eusebi Ribas Pvre.¹⁴⁰

Durant els tres anys que dura el conflicte bèl·lic, Ribas no renuncia, en la mesura que li és possible, a la tasca sacerdotal que li és encomanada amb els vots. Segons Francesca Ribas, amb els col·legis tancats, les esglésies arrabassades i els béns confiscats, el clergue fa classes particulars, per a sobreviure, i segueix oficiant missa en oratoris i capelles clandestines de la ciutat.¹⁴¹ Són uns anys de

¹³⁹ Josué Roig Pasalaigua, Francesc Cartanyà Murià, Magí Rius Trullàs o Carles Grau Guàrdia, entre molts d'altres, van ser religiosos assassinats a Valls a mans d'incontrolats anarquistes i republicans durant els primers mesos de la Guerra Civil.

¹⁴⁰ Transcripció de la nota manuscrita original que es conserva a l'AMV. Eusebi Ribas l'escriu el 22 de juliol de 1936, pocs dies després dels fets ocorreguts a casa seva, arran de la persecució anticlerical que caracteritzen els primers moments de la revolta. Vegeu ANNEX I, imatge 9.

¹⁴¹ Sempre s'ha comentat que un dels oratoris clandestins es localitzava a ca Moncunill, al carrer de la Cort.

mera subsistència personal i sovint es viu, amb resignació, l'avançament d'una guerra que mostra les darreres fuetades, amb el neguit de voler una altra vida mentre s'espera, amb neguit, l'imminent desenllaç:

Passà el front. La sabateria de baix tenia un sotano que s'instal·laven alguns veïns. La majordona demana lloc per al mossèn. Contesten que com és tan alt no podrien portar el pes. Ella contesta: ja baixarà sol (Ribas 2001: 2).¹⁴²

Passada la Guerra Civil, s'inicia el temps de recompondre el que queda del tot de cadascú. Una època d'escassetat, de pau grisa i simulada. Alhora, però, es restableix l'ordre social tan anhelat pel prevere i allò més transcendental de la vida recobra la posició rellevant i l'estat oportú. Júlia Güell s'ha convertit en la companya fidel, la persona més propera al clergue, amb uns vincles quotidians i emocionals evidents.¹⁴³ Les circumstàncies personals de Ribas i la consideració que ocupa en el ministeri sacerdotal de Valls el situen en el punt de mira d'alguns sectors crítics del seu entorn, i el seu dia a dia, que poc a poc es va apagant, comença a propiciar murmuracions, calúmnies i certs atacs a la seva persona:

Continuava celebrant i es fixaven que estava menys temps que els altres. Passà lo que digué Dalí (quan a hom se'l critica senyal que val). Estava en una casa, que parlaven d'aquest cas. No sabien qui era jo. Un Sr. que es deia Casanovas, digué: sí que és veritat. Jo li ajudo cada dia a la missa de 9. Però ell té facilitat en el llatí i els altres no. Hasta hi beneïa la taula. *Benedicite, Benedicite...* (Ribas 2001: 2).

3.5. L'última etapa vital del prevere: «a voltes em pregunto si el vàrem saber comprendre»

Desproveït de la plenitud d'uns anys de tasca intensa i fructífera, Eusebi Ribas redueix el seu àmbit d'actuació a un mer vestigi testimonial. A principis dels anys 50 encara manté el càrrec de Síndic de la Comunitat de Preveres de Sant Joan

¹⁴² Vegeu ANNEX I, imatge 12.

¹⁴³ En el fons personal del prevere de l'AMV es conserva certa documentació d'aquesta època: de la quotidianitat de la casa, les llibretes de racionament, notes personals, diverses factures en què la majordona hi figura com a gestora principal de l'habitatge, etc.

i és corrector dels Servites de Nostra Senyora dels Dolors de Valls,¹⁴⁴ tot i que el 1953 deixa de ser beneficiat de l'església arxiprestal vallenga.

L'última etapa vital coincideix amb els anys més crus i amargs de la postguerra, en un temps en què la fam i la misèria imperen en qualsevol racó de la ciutat, fins i tot en la casa d'un capellà que viu marcat pel record de les vicissituds i els estralls personals dels últims temps, propiciats per l'hermètica situació familiar i l'aïllament moral d'alguns sacerdots vallengs.¹⁴⁵ En aquests anys és quan, potser, trobem una de les accions més genuïnes i sentencioses de la trajectòria del prevere, romàntica avui en dia o tal vegada definitòria en aquell temps. Pilar Vives Corbella¹⁴⁶ apunta que, mancat de recursos i avals, Ribas intercanvia part del seu patrimoni documental per pagar productes de necessitat amb la ben entesa d'alguns comerciants propers.¹⁴⁷ Utilitza la seva obra, el bé més preuat que encara roman intacte d'un temps esplendorós, com a recurs i moneda de canvi per a la mera subsistència. Aquesta dispersió forçada del llegat del clergue fa que la seva producció, durant molt de temps, hagi estat desconeguda i inèdita, i la localització i la tasca d'inventariar-la esdevingui un autèntic entramat que viu a cavall d'uns relats històrics i d'altres de més personals.

Eusebi Ribas mor a casa seva, el 13 d'agost de 1959, als 85 anys. La notícia és sentida arreu de la ciutat, per tot el que ha representat el personatge en l'època i el llegat carismàtic que deixa en l'adveniment. El prevere, com ell s'anomena, s'apaga amb una vida intensa i preservada dedicada a l'Església i a l'Art,¹⁴⁸ els principals emblemes on va descansar, sempre, el seu tarannà polifacètic:

Es posà malalt al llit. Se l'hi espessia la sang. Es posà greu. A pesar de fer-me una cosa, el vaig visitar. No sé si va estar content. Morí als 85 anys (Ribas 2001: 2).

¹⁴⁴ Dades extretes del currículum que mossèn Ribas redacta el gener de 1952. Actualment, aquest document forma part del fons personal del prevere de l'AMV.

¹⁴⁵ Segons el testimoni de Joan Fabra Fabra (Valls, 1945), Ribas és un sacerdot que destaca per sobre de la resta a causa del caràcter introvertit, la seva formació i les aptituds acadèmiques que mostrava. Això comporta algunes friccions dins de la Comunitat de Preveres de l'església de Sant Joan, i amb edat avançada va anar quedant apartat de la vida activa de la comunitat. Joan Fabra va ser treballador municipal al Cementiri de Valls i l'enterrador entre 1992 i 2010.

¹⁴⁶ Pilar Vives Corbella (Valls, 1952) és neboda de Joan Vives Ferrater, custodi durant anys del manuscrit de jocs tradicionals del prevere. En algun dels seus estudis i publicacions, Vives, que és historiadora i mestra, fa referència al contingut d'aquest aplec i a la tasca de mossèn Ribas.

¹⁴⁷ Un d'aquests comerciants era Joan Vives Ferrater, l'oncle de Pilar Vives.

¹⁴⁸ Referència extreta del relat biogràfic de Francesca Ribas Mallorquí.

El funeral s'oficia a l'església de Sant Antoni de Valls, enmig d'un seguiment popular concorregut. El carisma de Ribas es fa patent amb la corrua mortuòria que s'organitza, i les restes mortals són enterrades al cementiri de la ciutat, al panteó de la família Civit Solé, davant la impossibilitat de fer-ho en el nínxol de la família.¹⁴⁹ Davant d'això, l'enigmàtica familiar que envolta els últims anys de la vida del clergue segueix el seu curs, que encara no ha arribat a la fi:

Van passejar el fèretre fins al Pati, davant on visqué molts anys. Baixà pel carrer de la Cort, carrer Roser, carrer S. Pere, en caps de dol de 4. Entrà a la Parròquia de S. Antoni. S'oficià el funeral i ja acabat, la majordona, que era hereva universal, feu llegir la còpia del testament. Potser tenia por dels nebots, però sé certament que mai desitjaren res d'ell, ni ho necessitaven. Els capellans de Valls demanaren la seva presència (Ribas 2001: 3).

Després de mort, la figura d'Eusebi Ribas encara transcendeix alguns anys amb el record viu de Júlia Güell. Segons Francesca Ribas, la majordona havia esdevingut hereva universal i, un cop ella traspassa, el patrimoni de Ribas passa a mans de les germanes Maria i Montserrat Civit Solé,¹⁵⁰ que guarden una estreta relació afectiva amb Güell. L'any 2001 mor l'última de les germanes i es tapia la casa familiar del carrer d'en Bosc de Valls, per no trobar-se cap descendent directe que se'n pugui fer càrrec. Amb el tancament de la casa es clou, també, el testimoni i la vivesa d'un món ja gairebé desconegut. També el d'una història vital, la de mossèn Ribas, continguda i testimonial, fins ara, entre aquelles parets alienes.¹⁵¹

¹⁴⁹ El trencament de la relació entre els germans Ribas Vallespinosa, feia anys, va propiciar que el cos del prevere rebés sepultura en un panteó que no era el propi, tot i que el 1944 Eusebi Ribas obté la titularitat del nínxol familiar.

¹⁵⁰ Els Civit Solé eren una família benestant de Valls, amb la casa familiar al carrer d'en Bosc, número 38. Francesc Civit Català fou un veterinari de prestigi que es casà amb Maria Solé Salvadó. Van tindre dues filles, Maria i Montserrat Civit Solé, que van quedar solteres.

¹⁵¹ L'any 2004 es produeix un ensorrament parcial de l'estructura interna de l'edifici de ca Civit, fruit de la deixadesa i la degradació en augment que pateixen molts dels edificis del nucli antic de Valls. El 28 de setembre d'aquell any l'Àrea d'Herències de la Direcció General de Patrimoni del Departament d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya autoritza l'accés a l'immoble als tècnics municipals de l'Ajuntament de Valls per tal d'efectuar una avaluació dels materials i objectes patrimonials de l'interior de la casa per a salvaguardar-los. Es localitza bona part de la documentació d'Eusebi Ribas, que passa a formar part del fons personal del prevere de l'AMV.

Aquesta majordona era molt amiga de la mare de les Civits, del carrer d'en Bosc. Segons la cosina Pilar Ribas, li feien molts petons i al morir els hi deixa tot. Doncs tot el de mossèn Ribas és allí. Avui ja són mortes. La gran fa pocs dies. La casa està sellada i busquen els familiars més propers (Ribas 2001: 3).

3.6. El context familiar des de la mort de Ribas a l'actualitat: «no sigueu barallosos com els Ribas»

A voltes em pregunto si el vàrem saber comprendre. Déu que entra als cors, sabrà més. El final de la jornada podria ser molt aprofitada. No sobra saber que un capellà no fa vot de pobresa (Ribas 2001: 3).

Amb la mort d'Eusebi Ribas s'esvaeix una manera de fer, un model cultural i social personificat de tota una època. Desapareix l'últim testimoni familiar d'una generació que ha viscut a cavall de dos temps, dos mons i dues percepcions terrenals que ara s'esfumen de la forma més encisada.

Josep Ribas Vallespinosa, el seu germà, havia mort a Valls el 1941 i la filla, Francesca Ribas Mallorquí, és l'única descendent del nucli familiar més proper del prevere que conserva un record intens de l'oncle després de la seva defunció. D'alguna manera, es considera l'hereva moral del clergue per la relació vital que s'havia establert en la seva infantesa i joventut a ca Ribas, amb tot un llegat personal, íntim i simbòlic que es diferencia força de l'herència material que rep Júlia Güell, la majordona.

Ribas Mallorquí és soltera, extravertida, recelosa de tot el que l'envolta i altament possessiva amb allò que li és propi.¹⁵² D'interessos singulars i amb una personalitat rígida, destaca per criar tortugues de races autòctones a casa.¹⁵³ Segons el testimoni de les nebodes, la tia Francesca en els darrers anys de la seva vida és coneguda com *la Caputxina*, atès que entra a viure amb les monges de l'antic convent dels Caputxins de la ciutat, decisió impulsada per un

¹⁵² Segons el testimoni dels seus nebots, Carme, Montserrat i Francesc Ribas Banús, i Rosa Maria Ribas Ferran.

¹⁵³ Carrer de Tarragona, número 10. Barri de Sant Josep Obrer de Valls.

distanciament familiar evident.¹⁵⁴ No obstant això, acaba tornant a casa seva i rep les atencions d'una assistenta social¹⁵⁵ que recorda singularment aquells dies. Els últims anys de la vida de Francesca Ribas estan marcats per un agreujament del caràcter i el sorgiment d'un afany gairebé obsessiu per recompondre tot un món familiar que s'havia tornat fonedís feia molts anys. La idealització de l'oncle, que havia estat un teòleg destacat, i els vincles que no s'havien pogut refer anys abans, ara, per voluntat seva, es materialitzen en la petició de trasllat del cos difunt d'Eusebi Ribas Vallespinosa en el nínxol familiar.¹⁵⁶ D'aquesta manera, els diversos parents, i ell el més destacat, es retroben i romanen junts en un mateix espai físic, en un estat de conciliació per a l'eternitat.

En aquest fet, cal destacar la figura de Joan Fabra Fabra, que estableix una relació d'amistat rellevant amb Francesca Ribas, i es pot dir que durant anys ell és l'únic confident de la tia soltera, que el visita sovint al cementiri i el submergeix en tot el seu món familiar, complex i desdibuixat. Tant és així que gràcies al testimoni de Fabra es té constància que Ribas Mallorquí posseïa certa documentació de mossèn Ribas: notes manuscrites, inventaris, documentació religiosa, producció inèdita, etc.¹⁵⁷

Ribas Mallorquí mor a casa seva el març de 2012, i els seus familiars la troben quan ja fa dies que és difunta. Després de diversos canvis en el testament i amb

¹⁵⁴ Els tres germans Ribas Mallorquí mai van gaudir d'una relació fluïda entre ells. Francesca Ribas, com que era soltera i sense fills, no tenia familiars propers que podessin assistir-la en el dia a dia en la seva edat avançada. Segons Rosa Maria Ribas, la família no guarda cap record positiu de la tia, ja que «era una persona que no es va fer estimar».

¹⁵⁵ Núria Saura Grau (Valls, 1961).

¹⁵⁶ El cos d'Eusebi Ribas va ser traslladat de la capella número 103, de la família Civit, al nínxol familiar dels Ribas l'any 2004, a petició de Francesca Ribas Vallespinosa. Segons Joan Fabra, l'enterrador del cementiri vallenc, el veritable traspàs va consistir a recollir una mica de cendra i un fragment de sotana, tot el que es conservava del cos, enterrat feia quaranta-cinc anys. Segons el registre del cementiri municipal, en el nínxol galeria número 27, el de la família Ribas, hi reposen els cossos de Maria Català Ribé (1870), Lluís Ribas Vallespinosa (1873), Josep Ribas Puig (1895), Josepa Vallespinosa Català (1899), Francesca Vallespinosa Català (1922), Antoni Güell Fàbregas (trasllat 1941), Júlia Güell Espanyol (1971), Eusebi Ribas Vallespinosa (trasllat 2004) i Francesca Ribas Mallorquí (2012). Vegeu ANNEX I, imatge 15.

¹⁵⁷ Els germans Ribas Banús sempre han sospitat que la tia Francesca podia haver rebut part del patrimoni del prevere, tot i que mai ho van poder provar ni ho van reclamar. Francesca Ribas, en el relat biogràfic que escriu l'any 2000 sobre el seu oncle, afirma que els nebots mai van rebre res del llegat del prevere, i que tot el patrimoni era a ca Civit. En aquest sentit, ha estat impossible resoldre la procedència i la localització actual dels materials que tenia Ribas Mallorquí.

una clara predilecció pels nebots de gènere masculí, finalment designa hereu universal a Jordi Ribas Ferran.¹⁵⁸ Quant al contingut de l'herència que fa referència al patrimoni i llegat d'Eusebi Ribas, cal destacar que el beneficiari no té constància de l'existència d'aquests materials i mesos després d'acceptar el patrimoni de Ribas Mallorca es desfà de tot el que hi ha a l'interior de la casa,¹⁵⁹ tret d'alguna fotografia familiar i algun objecte de valor.

Per acabar, paga la pena apuntar, ja sigui per casuística o per coincidència, que el trencament en la relació familiar que es propicia amb els germans Ribas Vallespinosa és un fet que es troba en moltes de les generacions de la nissaga dels Ribas,¹⁶⁰ de tal manera que, segons els germans Ribas Banús, a la família sovinteja la dita «no sigueu barallosos com els Ribas», que fa referència a les desavinences entre els diversos membres amb aquest cognom. Sigui com sigui, amb aquest relat s'ha encetat un temps en què s'observen unes cendres de fa relativament poc, amb històries que han quedat sepultades per un tall d'indiferència, de desconeixença i també d'oblit. La trajectòria vital d'Eusebi Ribas, com tantes trajectòries personals de la vida mundana, conté narracions que poden respirar per elles mateixes, amb una densitat continguda i connectada des d'angles molt diversos. La realitat familiar dels Ribas és equiparable a tantes històries personals conegudes i perdudes, i una introspecció en la preuada memòria del temps permet fer una lectura més personal i col·lectiva d'unes cases, uns anys i una trajectòria. Ras i curt, en això pot consistir la vida, en fer ressorgir uns records i unes vivències, les de tots, tal vegada com aquelles velles friccions que sempre poden aflorar de manera intermitent.

¹⁵⁸ Jordi Ribas Ferran (Valls, 1953) és fill de Josep Ribas Mallorca i Paquita Ferran Veciana.

¹⁵⁹ La casa de Francesca Ribas Mallorca es va posar a la venda i ara té nous propietaris.

¹⁶⁰ A l'Arxiu Municipal de Valls existeix correspondència entre Josep Ribas Puig i el seu germà, que evidencia una disputa entre ells que suposa el trencament i la pèrdua de la relació familiar. De la mateixa manera, Francesca Ribas Mallorca, a causa del seu caràcter àrid i esquerp, es distancia dels seus germans Francesc i Josep. Els dos germans, i conseqüentment els fills d'aquests, tampoc van aconseguir ni tenen una relació familiar fluida.

SEGONA PART
EL FOLKLORE DE MOSSÈN RIBAS

1. Materials, estudis i producció acadèmica

Eusebi Ribas, amb els seus estudis, destaca per una tasca constant de recopilació de materials, sistematització de dades i elaboració d'aplecs monogràfics de diverses disciplines. Els seus treballs evidencien una metodologia singular en què es posa en relleu el perfil polifacètic de l'autor. La seva obra abasta un ventall de temàtiques que destaquen en el camp d'estudi de les humanitats: la teologia, la història, l'art, el folklore, la llengua, l'arqueologia o la paleografia. El mitjà més habitual de difusió de la producció del clergue és la premsa local i comarcal de l'època. Des de 1897 i fins a 1954, Ribas col·labora amb els principals periòdics i revistes, com *La Crònica de Valls*, *Joventut per la Fe i per la Pàtria*, *La Veritat*, *La Cruz*, *El Temps* o la *Hoja Parroquial*, editada per la parròquia de Sant Joan. Utilitza diversos pseudònims i signatures: *Eusebi Ribas*; *E. Ribas*; *Ribas*; *E. R.*; *R.*; *Secretari A. C.*; *Un convidat*; *Una víctima...*

En els seus articles periodístics, esdevé un cronista fidedigne de la vida social, cultural i religiosa de Valls. Alhora, amb la seva condició d'arxiver de la Reverenda Comunitat de Preveres, té accés a un llegat documental inèdit que utilitza com a font primària i posa en relleu en els seus materials, cosa que atorga una gran vàlua a l'obra de l'autor. Precisament, a causa de les nombroses referències documentals de la seva obra que provenen d'aquest Fons, des de fa uns anys s'han impulsat alguns projectes a la ciutat de Valls en l'àmbit del folklore i el calendari festiu local. Així, alguns exemples de les propostes que s'han servit de la recerca d'Eusebi Ribas són la reintroducció del ball dels Cercolets de Valls, l'any 2017; la recuperació de la galeta de Sant Blai, el 2020; la restitució de part del ritual festiu de la Festa Major de Sant Joan, entre els anys 2015 i 2020; la recuperació de la Neulada a l'església arxiprestal de Sant Joan, prevista pel desembre de 2020; la reintroducció del ball de Cavallets al Seguici Cerimonial durant les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela de 2021, o la recuperació en aquestes mateixes Decennals del disseny de la bandera de la ciutat de la corporació municipal, anterior a primera meitat del segle XX, i descrit per Ribas en el seu treball *L'escut de Valls. Estudi heràldic*, de 1927.

Per altra banda, tal com s'exposa en d'altres apartats de la tesi doctoral, l'obra inèdita del prevere resta dispersa i, malauradament, no es disposa d'un inventari bibliogràfic clar. A continuació, amb motiu d'aquesta tesi doctoral, es presenta una sistematització de la seva producció localitzada, que s'estructura en dues parts ordenades cronològicament: obra publicada i obra inèdita.

1.1. Obra publicada

- 1897 «Los diablos en Valls», *España Cristiana*, núm. 347 (setembre de 1897): [?].¹⁶¹
- 1904 «Descanso de los pescadores», *La Cruz*, núm. 930 (novembre de 1904): 2.
- 1905 *Reglamento de la Sociedad Cooperativa de Consumo de Cambrils*. Imprès a Reus.
- 1907 «La fiesta del arbol en Cambrils», *La Cruz*, núm. 1889 (desembre de 1907): 2.
- 1910a «Altar de St. Joan Baptista», *La Veritat*, núm. 177 (juny de 1910): 1.
- 1910b «Noms dels senyors rectors de la parròquia de Sant Joan Baptista de la ciutat de Valls», *La Veritat*, núm. 194 (octubre de 1910): 2.
- 1911a «Datos històrics sobre lo Novenari d'Ànimes», *La Veritat*, núm. 250 (novembre de 1911): 2.
- 1911b «La capitana del Bruch», *La Veritat*, núm. 229 (juny de 1911): 1.
- 1911c «La llitera d'Agost», *La Veritat*, núm. 237 (agost de 1911): 1.
- 1911d «Lo còlera», *La Veritat*, núm. 257 (desembre de 1911): 1.
- 1911e *Monografía de la devoción a la virgen de la Candela de Valls: desde su origen hasta los últimos detalles de su coronación canónica*. Lleida, Impremta Mariana.
- 1911f «Privilegis de la Iglesia de Sant Joan Bta. de Valls», *La Veritat*, núm. 230 (juny de 1911): 2.
- 1911g «Refleccions. Sant Bernart», *La Veritat*, núm. 220 (març de 1911):

¹⁶¹ No s'ha pogut localitzar l'exemplar original de la publicació. Títol referenciat, sense la numeració de pàgina, en els volums de retalls de premsa fets per Eusebi Ribas amb els seus articles i notícies sobre religió, festes, política, llengua, història, folklore, costums, etc., localitzats a l'Arxiu Municipal de Valls.

2.

1912a «Aclaració», *La Veritat*, núm. 283 (juny de 1912): 2.

1912b «Brevario Tarraconense», *La Cruz*, núm. 3783 (març de 1912): 2.

1912c «Coincidència...?», *La Veritat*, núm. 280 (juny de 1912): 1.

1912d «D'Alemanya, Espanya Judicada per un sacerdot alemany» de J. May.

Traducció del llatí al català per Eusebi Ribas, *La Veritat*, núm. 295

(setembre de 1912): 2.

1912e «Efemèrida», *La Veritat*, núm. 288 (agost de 1912): 2.

1912f «La professó dels Improperis», *La Veritat*, núm. 270 (març de 1912):

2.

1912g «La Sancta Espina», *La Veritat*, núm. 271 (abril de 1912): 2.

1912h «Les coves», *La Veritat*, núm. 295 (setembre de 1912): 2.

1912i «Les fonts de Valls», *La Veritat*, núm. 275 (maig de 1912): 2.

1912j «Los camins de Valls», *La Veritat*, núm. 298 (octubre de 1912): 2.

1912k «Maravella o miracle...?», *La Veritat*, núm. 275 (maig de 1912): 2.

1912l «Notes referents a la paret del fossar», *La Veritat*, núm. 276 (maig de 1912): 1.

1912m «Obrers i religió a Valls», *La Veritat*, núm. 290 (agost de 1912): 2.

1912n «Un vot», *La Veritat*, núm. 289 (agost de 1912): 2.

1913a «Capella dels Dolors», *La Veritat*, núm. 320 (març de 1913): 1.

1913b «Coincidència Eucarística», *La Veritat*, núm. 329 (maig de 1913):

2.

1913c «La Santa Creu en Valls», *La Veritat*, núm. 356 (novembre de 1913):

2.

1913d «Los infelisos», *La Veritat*, núm. 333 (juny de 1913): 2.

1913e *Monografia de la Iglesia parroquial de Sant Joan Baptista de la ciutat de Valls*. Valls, Impremta Castells.

1913f «Primer Congrés d'Art Cristià a Catalunya», *La Veritat*, núm. 354 (novembre de 1913): 2.

1914a «¡A la professó!», *La Veritat*, núm. 375 (abril de 1914): 2.

1914b «Lo Museu de Valls», *La Crònica de Valls*, núm. 489 (octubre de 1914): 1.

1914c «Lo nou Papa, Benet XV», *La Crònica de Valls*, núm. 481 (agost de 1914): 2.

- 1914d «Valls i l'esbarjo», *La Crònica de Valls*, núm. 481 (agost de 1914): 1.
- 1915a «Aspiracions», *La Veritat*, núm. 447 (agost de 1915): 1.
- 1915b «Bibliogràfiques», *La Veritat*, núm. 445 (agost de 1915): 2.
- 1915c «Centenària», *La Veritat*, núm. 456 (octubre de 1915): 2.
- 1915d «Comoditat i sacrifici», *La Veritat*, núm. 449 (setembre de 1915): 2.
- 1915e «Hallazgo Arqueológico», *La Crònica de Valls*, núm. 515 (abril de 1915): 2.
- 1915f «Jesús», poesia de Sant Bernat traduïda per Eusebi Ribas d'un manuscrit llatí del segle XV. *La Veritat*, núm. 440 (juliol de 1915): 3.
- 1915g «L'Arquebisbe Senyor de Valls», *La Veritat*, núm. 442 (juliol de 1915): 2.
- 1915h «La Inmaculada en Valls», *Pàtria*, núm. 203 (desembre de 1915): 2.
- 1915i «Los germanets», *La Veritat*, núm. 452 (setembre de 1915): 2.
- 1915j «Mutualitat escolar», *La Veritat*, núm. 460 (novembre de 1915): 2.
- 1915k «Poesia de tema religiós», *La Pàtria*, núm. 155 (gener de 1915): 2.
- 1915l «Quaresmals», *La Veritat*, núm. 422 (febrer de 1915): 1.
- 1915m «Rosari de Valls», *La Veritat*, núm. 455 (octubre de 1915): 2.
- 1915n «Secretariat Popular», *La Veritat*, núm. 444 (juliol de 1915): 2.
- 1915o «Una ocasió», *La Veritat*, núm. 446 (agost de 1915): 2.
- 1916a «Brindis», *La Crònica de Valls*, núm. 580 (juliol de 1916): 1.
- 1916b «Cautela», *La Veritat*, núm. 467 (gener de 1916): 2.
- 1916c «Los árboles». *La Crònica de Valls*, núm. 588 (setembre de 1916): 1.
- 1916d «Víctimas de la prensa», *La Cruz*, núm. 5012 (juliol de 1916): 2.
- 1917a «¡Bendito seas, Madrid!», *La Voz de Valls*, núm. 91 (juny de 1917): 1.
- 1917b «La Masoneria en Valls», *La Voz de Valls*, núm. 92 (juny de 1917): 1.
- 1918a «¡Alabado sea Dios!», *La Crònica de Valls*, núm. 703 (novembre de 1918): 1.
- 1918b «Litúrgia Vallenca», *La Crònica de Valls*, núm. 669 (març de 1918): 1.
- 1918c «Una làpida hebraico-cristiana», *La Cruz*, núm. 5639 (abril de 1918):

2.

- 1919a «Edicte per a una càtedra de gramàtica y poètica vagant en la vila de Valls». Traducció del llatí al català per Eusebi Ribas, *La Crònica de Valls*, núm. 736 (setembre de 1919): 1.
- 1919b «El ferrocarril Tarragona-Valls-Cervera», *Juventut per la Fe i per la Pàtria*, núm. 40 (octubre de 1919): 2.
- 1919c «Exposició d'objectes referent a la Mare de Déu de la Candela», *Estel Marià*, núm. 21 (octubre de 1919): 173.
- 1919d «Lo nou Arquebisbe», *La Crònica de Valls*, núm. 749 (desembre de 1919): 1.
- 1920a «Iglesia de Sant Joan Bpta. Altar de Santa Úrsula», *Juventut per la Fe i per la Pàtria*, núm. 61 (febrer de 1920): 1.
- 1920b «La Candela», *Estel Marià*, núm. 25 (febrer de 1920): 206.
- 1920c «La nit», *La Crònica de Valls*, núm. 762 (març de 1920): 1.
- 1920d «Traducció del participio saliente». *La Crònica de Valls*, núm. 772 (juny de 1920): 1.
- 1920e «Una avençada», *Estel Marià*, núm. 26 (març de 1920): 1.
- 1920f «Vidrieres historiades de S. Joan Bta.», *La Crònica de Valls*, núm. 825 (juny de 1920): 1.
- 1921a «Archiepiscopilogi Tarragoní», *La Crònica de Valls*, núm. 805 (gener de 1921): 1.
- 1921b «Arquebisbe de Tarragona, cardenal», *La Crònica de Valls*, núm. 808 (febrer de 1921): 2.
- 1921c «Butlla i Breu a Valls», *La Crònica de Valls*, núm. 819 (maig de 1921): 2.
- 1921d *La iglesia de San Juan Baptista de Valls*. Valls, Impremta Castells.
- 1921e «Làpides del Bisbe Sijó», *La Crònica de Valls*, núm. 810 (març de 1921): 1.
- 1922a «Diada Eucarística de Santes Creus», *La Crònica de Valls*, núm. 882 (juliol de 1922): 1.
- 1922b «La Mona de Pasqua», *La Crònica de Valls*, núm. 867 (abril de 1922): 1.
- 1922c «La Neulada», *La Crònica de Valls*, núm. 903 (desembre de 1922): 1.

- 1923a «La confirmació a Valls», *La Crònica de Valls*, núm. 923 (maig de 1923): 1.
- 1923b «Pasqual», *La Crònica de Valls*, núm. 917 (març de 1923): 1.
- 1924a «Retrat de Jesús», *La Crònica de Valls*, núm. 978 (abril de 1924): 1.
- 1924b «Vot de gràcies», *La Crònica de Valls*, núm. 999 (setembre de 1924): 2.
- 1925a «Estances de la Verge del Lledó», *La Crònica de Valls*, núm. 1058 (octubre de 1925): 2.
- 1925b «Monografia de Vallmoll», *La Crònica de Valls*, núm. 1056 (octubre de 1925): 1.
- 1926a «Adoració perpètua», *La Crònica de Valls*, núm. 1090 (juny de 1926): 2.
- 1926b «Gloriós Biscentenari», *La Crònica de Valls*, núm. 1094 (juliol de 1926): 1.
- 1926c «Pro bona parla», *Acció Comarcal*, núm. 54 (maig de 1926): 2.
- 1927a «Himne de Sant Joan», *La Crònica de Valls*, núm. 1145 (juny de 1927): 2.
- 1927b *L'escut de Valls. Estudi heràldic*. Barcelona, Taber.
- 1927c «Sorollós plet de la neu», *La Crònica de Valls*, núm. 1152 (agost de 1927): 2.
- 1928a «Escuts de Valls», *L'abella d'or*. Barcelona, Impremta Altes.
- 1928b «Làpida dels Hospitalers a Puigpelat», *La Crònica de Valls*, núm. 1187 (abril de 1928): 2.
- 1929a *Congregació de Nostra Senyora dels Dolors*. Valls, Impremta Castells.
- 1929b «Ecce-Homo», *La Crònica de Valls*, núm. 1236 (març de 1929): 1.
- 1929c «La signatura de Colom», *La Cruz*, núm. 8962 (febrer de 1929): 2.
- 1929d «Mare de Déu de la Candela», *La Cruz*, núm. 8962 (febrer de 1929): 2.
- 1929e «Primera romeria aèria», *La Crònica de Valls*, núm. 1254 (juliol de 1929): 1.
- 1930a «Altar de S. F. Xavier», *La Crònica de Valls*, núm. 1314 (setembre de 1930): 3.
- 1930b «Atlas Català de l'any 1375», *La Crònica de Valls*, núm. 1285 (febrer de 1930): 2.

- 1930c «Batalla de Lepant en llosetes», *Tarragona pintoresca i monumental*, núm. [?] (agost 1930): [?].¹⁶²
- 1930d «Indaleci Castells, arxiver», *La Crònica de Valls*, núm. 1316 (setembre de 1930): 1.
- 1930e «La Creu», Traducció del llatí al català d'un còdex del segle XIV, per Eusebi Ribas. *La Crònica de Valls*, núm. 1293 (abril de 1930): 1.
- 1930f «Processó dels Enamorats», *La Crònica de Valls*, núm. 1294 (abril de 1930): 1.
- 1931 «La devoció a la Mare de Déu», *L'abella d'or*. Barcelona, Impremta Altes.
- 1932a «La processó d'enguany», *La Crònica de Valls*, núm. 1394 (març de 1932): 1.
- 1932b «La Setmana Santa de 1632», *La Crònica de Valls*, núm. 1395 (març de 1932): 1.
- 1932c «Relíquia de Santa Filomena», *La Crònica de Valls*, núm. 1414 (agost de 1932): 1.
- 1934 «Bisbes auxiliars de Tarragona», *La Crònica de Valls*, núm. 1508 (maig de 1934): 1.
- 1935a «Any 1835», *La Crònica de Valls*, núm. 1569 (juliol de 1935): 1.
- 1935b «El bisbe Mora», *La Crònica de Valls*, núm. 1566 (juliol de 1935): 1.
- 1935c «El llibre del P. Fèlix Mª de Valls», *La Crònica de Valls*, núm. 1573 (agost de 1935): 1.
- 1935d «El tió de Nadal», *La Crònica de Valls*, núm. 1591 (desembre de 1935): 1.
- 1935e «Exclaustrats», *La Crònica de Valls*, núm. 1571 (agost de 1935): 1.
- 1935f «Hospitals de campanya durant la guerra de la Independència», *La Crònica de Valls*, núm. 1549 (març de 1935): 1.
- 1935g «Llibre del Carme de Valls», *La Crònica de Valls*, núm. 1577 (setembre de 1935): 1.
- 1936a «Breu record de les Festes de la Coronació», *La Crònica de Valls*, núm. 1596 (febrer de 1936): 1.

¹⁶² No s'ha pogut localitzar l'exemplar original de la publicació. Títol referenciat, sense la numeració de la publicació ni de la pàgina, en els volums de retalls de premsa fets per Eusebi Ribas amb els seus articles i notícies sobre religió, festes, política, llengua, història, folklore, costums, etc., localitzats a l'Arxiu Municipal de Valls.

- 1936b «Inici de la Coronació», *La Crònica de Valls*, núm. 1596 (febrer de 1936): 1.
- 1936c «Necrologia de la Coronació», *La Crònica de Valls*, núm. 1595 (febrer de 1936): 1.
- 1936d¹⁶³ «No estripeu res!», *La Crònica de Valls*, núm. [?] (juny de 1936): [?].
- 1936e «Una pastoral del Cardenal Gomà», *La Crònica de Valls*, núm. 1597 (febrer de 1936): 1.
- 1942a «Agregació perpètua de l'església de Sant Joan de Valls a la basílica papal de Sant Joan de Letran de Roma», *Hoja Parroquial*, núm. 173 (juny de 1942): 1.
- 1942b «El Aguila de Valls», *Hoja Parroquial*, núm. 194 (novembre de 1942): 1.
- 1942c «Las obras de construcción de nuestro magnifico templo arciprestal de San Juan duraron once años», *La Crònica de Valls. Especial Fiesta Mayor de San Juan de 1942* (juny de 1942): 3.
- 1942d «Notes històriques», *Hoja Parroquial*, núm. 184 (agost de 1942): 1.
- 1942e «Notes històriques», *Hoja Parroquial*, núm. 185 (setembre de 1942): 1.
- 1942f «Notes històriques», *Hoja Parroquial*, núm. 189 (octubre de 1942): 1.
- 1942g «Notes històriques», *Hoja Parroquial*, núm. 199 (desembre de 1942): 1.
- 1951 «Fiesta de Santa Úrsula en Valls». Radio Tarragona.¹⁶⁴
- 1954 «Santo Papa Pio X», *Juventud*, núm. 591 (maig de 1954): 1.
- (?) «La Grua de Pascua», *Joventut per la Fe i per la Pàtria*.¹⁶⁵
- (?) Goigs del gloriós Sant Joan Baptista.

¹⁶³ No s'ha pogut localitzar l'exemplar original de la publicació. Títol referenciat, sense la numeració de la publicació ni de la pàgina, en els volums de retalls de premsa amb articles d'Eusebi Ribas i notícies sobre religió, festes, política, llengua, història, folklore, costums, etc., localitzats a l'Arxiu Municipal de Valls.

¹⁶⁴ No s'ha pogut localitzar l'exemplar original de la publicació. Títol referenciat, sense data, ni número de pàgines ni contingut, al currículum d'Eusebi Ribas conservat al fons personal del prevere a l'Arxiu Municipal de Valls.

¹⁶⁵ No s'ha pogut localitzar l'exemplar original de la publicació. Títol referenciat, sense data, ni la numeració de la publicació ni de la pàgina, en els volums de retalls de premsa fets per Eusebi Ribas amb articles seus i notícies sobre religió, festes, política, llengua, història, folklore, costums, etc., localitzats a l'Arxiu Municipal de Valls.

1.2. Obra inèdita

- 1897-1954 «Retalls històrics». 4 volums de retalls de premsa fets per Eusebi Ribas amb articles seus i notícies sobre religió, festes, política, llengua, història, folklore, costums, etc., localitzats a l'Arxiu Municipal de Valls.
- 1915a «Costums de la Parròquia de Sant Joan de Valls». Manuscrit de 350 pàgines, localitzat a l'Arxiu Municipal de Valls.
- 1915b «Extractes de les Anotaciones de la Historia de Valls, por un vallense. Anno MDCCCLXXXIV». Manuscrit de 264 pàgines, localitzat a l'Arxiu Històric Comarcal de l'Alt Camp.
- 1916a «Disquició històrica, descriptiva, artística religiosa de l'iglèsia de Sant Joan Baptista de la ciutat de Valls». Manuscrit de 300 pàgines, localitzat a l'Arxiu Municipal de Valls.
- 1916b «Vocabulari de heràldica explicat i acompanyat d'exemples en figures». Manuscrit de 150 pàgines, localitzat a l'Arxiu Municipal de Valls.
- 1921 «Col·lecció de escuts de Valls». Manuscrit de 65 pàgines, localitzat a l'Arxiu Municipal de Valls.
- 1924 Crònica dels castells fets a Tarragona, per Sant Magí, de la Colla Vella dels Xiquets de Valls.
- 1932 Aplec de cançons populars de Valls. Aportació de 530 cançons a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Actualment no localitzat.
- 1951a «Folk-lore vallenc. Jocs amb auca i llur descripció historico-etimològica». Manuscrit de 306 pàgines, localitzat a l'Arxiu Municipal de Valls.
- 1951b «Monografia religiosa de Valls».¹⁶⁶
- [data desconeguda] «Funcions parroquials de la parròquia de Sant Joan Baptista de Valls».¹⁶⁷
- [data desconeguda] «Història de la religió en Valls».¹⁶⁸

¹⁶⁶ No s'ha pogut localitzar l'exemplar original de la publicació. Títol referenciat, sense número de pàgines ni contingut, al currículum d'Eusebi Ribas conservat al fons personal del prevere a l'Arxiu Municipal de Valls.

¹⁶⁷ No s'ha pogut localitzar l'exemplar original de la publicació. Títol referenciat, sense data, ni número de pàgines ni contingut, al currículum d'Eusebi Ribas conservat al fons personal del prevere a l'Arxiu Municipal de Valls.

¹⁶⁸ No s'ha pogut localitzar l'exemplar original de la publicació. Títol referenciat, sense data, ni número de pàgines ni contingut, al currículum d'Eusebi Ribas conservat al fons personal del prevere a l'Arxiu Municipal de Valls.

[data desconeguda] «L'altar de Sant Joan Baptista». ¹⁶⁹

[data desconeguda] «Sant Joan Baptista de Valls. Basílica menor». ¹⁷⁰

[data desconeguda] Traducció de Practica Celebrandi, d'Anton Saurí, comensal de Dalmau de Mur, del segle XV. ¹⁷¹

[data desconeguda] Transcripció de l'Exemplar de Confessió, del segle XIV. ¹⁷²

[data desconeguda] Transcripció de l'Oració molt devota del bisbe de Barcelona, Andreu Bertran, del segle XV. ¹⁷³

2. L'estudi del joc en el folklore català del tombant de segle. Estat de la qüestió

El món del joc, el del carrer popular, infantil i tradicional, esdevé un reguitzell de relacions inevitables amb el medi immediat de la societat: l'oci, les feines, la religió, els fenòmens naturals, les festes, els animals, la família... Aquesta quotidianitat és una creació humana que se suporta, des de l'antiguitat, de la interacció entre homes i dones, xiquets i imaginari, i es basteix de projeccions culturals i vincles emocionals. Les activitats lúdiques són icones del tot tangibles, plasmades de múltiples maneres, alimentades per un món mental i un temps col·lectiu. Alhora, al llarg d'un territori, en un moment i lloc concrets, hi pot haver mostres de l'estudi i de la recol·lecció de materials folklòrics que testimonien el desenvolupament, el perfil i l'evolució cultural a través de la dimensió temporal. És en aquest instant que l'abstracció del joc esdevé tangible, i la tasca etnològica els transporta a una aplicació acadèmica que els valoritza i els fixa determinadament en una salvaguarda física, ja que moltes vegades aquest

¹⁶⁹ No s'ha pogut localitzar l'exemplar original de la publicació. Títol referenciat, sense data, ni número de pàgines ni contingut, al currículum d'Eusebi Ribas conservat al fons personal del prevere a l'Arxiu Municipal de Valls.

¹⁷⁰ No s'ha pogut localitzar l'exemplar original de la publicació. Títol referenciat, sense data, ni número de pàgines ni contingut, al currículum d'Eusebi Ribas conservat al fons personal del prevere a l'Arxiu Municipal de Valls.

¹⁷¹ No s'ha pogut localitzar l'exemplar original de la publicació. Obra referenciada per Jordi París al *Diccionari d'historiadors de l'art català, valencià i balear*.

¹⁷² No s'ha pogut localitzar l'exemplar original de la publicació. Obra referenciada per Jordi París al *Diccionari d'historiadors de l'art català, valencià i balear*.

¹⁷³ No s'ha pogut localitzar l'exemplar original de la publicació. Obra referenciada per Jordi París al *Diccionari d'historiadors de l'art català, valencià i balear*.

patrimoni immaterial passa desapercebut entre els usuaris i sovint és massa obviat com a material accessible i popular que és.

Qualsevol intent de descobrir la significació veritable del joc tradicional esdevé un repte complex. Si s'avança en la revisió de les fonts bibliogràfiques de la matèria d'estudi, cal precisar que des del darrer quart del segle XIX es localitzen les primeres teories sobre el joc i s'evidencia un interès d'estudi cap a aquestes expressions culturals a través de diversos investigadors i estudiosos.

La preocupació per a l'apropament al món infantil i la seva cultura resulta de vital importància per a l'estudi del joc popular. Aquest fet afavoreix l'interès per descobrir la naturalesa de l'activitat com una manera indirecta d'apropar-se a l'estudi taxonòmic de l'estadi d'infantesa. Alhora, la seva transcendència també és instrumentalitzada per a ser útil com a eina transmissora dels valors i virtuts culturals, per tal de forjar una disciplina en benefici de la comunitat. En aquest sentit, les aportacions acadèmiques entorn al joc van estretament lligades a la percepció que tenen els intel·lectuals europeus de les activitats d'esbarjo, coincidint amb la progressiva desaparició de nombrosos testimonis culturals pels temps canviants. Segons Jaume Bantulà a *Joc motor tradicional: estudi taxonòmic i comparatiu* (2012: 80), en les últimes dècades del segle XIX s'opera un canvi de concepció i motivació que indueix els folkloristes «a preocupar-se per aquest camp d'estudi: des de destacar els aspectes populars com a quelcom exòtic, fins a una identificació plena i total amb els costums i tradicions populars». Fruit de l'interès dels etnògrafs, es funden a Europa, a partir de 1870, diverses associacions que se centren a promoure, recollir i estudiar les formes existents del folklore:

A l'any 1878 es creà a Londres la "Folklore Society i el Folklore Record". Uns anys després, a Sevilla, Antonio Machado Álvarez constituïria la "Sociedad de Folklore Español (1881), que tindria una importància cabdal per a la publicació de la Biblioteca de Tradiciones Populares, en la qual s'editarien diversos estudis relacionats amb les manifestacions lúdiques. A Itàlia, de la mà de Pitre, es fundà a Palerm l'any 1884, la "Sociedad de Folklore Italià". Dos anys més tard, es fundà a París (1886) l'associació francesa, i l'any 1889 se celebrava en aquesta mateixa ciutat, el I Congrés Internacional de Tradicions Populares (Bantulà 2012: 70).

En aquesta irrupció institucional, apareixen diversos estudis entorn al joc infantil i tradicional. Els treballs no només en fan referència, «sinó que també s'hi recullen els aspectes relacionats amb el llenguatge que acompanya els jocs, explicitant els versos, les cançons i les cantarelles que empraven els infants en els seus jocs, si bé sovint descuiden el context sociocultural dels mateixos» (Bantulà 2012: 71). Per partir d'algunes obres i autors internacionals sobre la matèria, es pot destacar, per exemple, *The traditional games of England, Schotland and Ireland*, apareguda el 1894 de la mà d'Alice Bertha Gomme.¹⁷⁴ L'estudi, en dos volums, es presenta com un recull de jocs d'arreu dels territoris del Regne Unit ordenats per ordre alfabètic. S'evidencia la capacitat d'imitació dels nens en les activitats lúdiques, emprant costums, creences i aspectes tradicionals transmesos intergeneracionalment. La majoria de jocs beuen en pràctiques estretament lligades a les supersticions i les creences ancestrals. Gomme classifica els jocs en dos apartats: per una banda, els que es poden qualificar de descriptius i, per l'altra, els que són cantats. De manera molt similar, el 1897, l'alemany Franz Magnus Böhme¹⁷⁵ publica *Deustches Kinderlied und Kinderspiel*, una obra extensa en què es recullen tradicions populars de tots els territoris de parla germànica, especialment cançons i jocs infantils. L'autor presenta una sistematització clara dels materials, i destaca la referència de les diverses font primàries utilitzades en la recerca. Es proposa una classificació dels jocs en *Entreteniments i divertiments sense regles de joc; Jocs de dansa i de rotlle; Jocs de córrer, saltar i atrapar-se; Xarranques; Jocs de dards, de punteria o de diana; Exercicis físics per al lleure; Jocs de lluita; Jocs de recerca i preguntes; Activitats tranquil·les per jugar a l'interior en època hivernal i Jocs de*

¹⁷⁴ Alice Bertha Gomme (Londres, 1853-1938) fou una folklorista britànica pionera en l'estudi dels jocs infantils. Va ser membre fundadora de la Societat Folklorica, el 1878. La seva obra principal és *The Traditional Games of England, Scotland and Ireland* (dos volums, 1894 i 1898), que conté descripcions d'uns vuit-cents jocs infantils, recollits amb l'ajut de setanta-sis col·laboradors. Altres treballs sobre el mateix tema són *Children's Singing Games* (dos volums, 1894) i diverses obres posteriors en col·laboració amb el seu marit o amb Cecil Sharp. Més enllà d'aquestes àrees especialitzades, els seus articles sobre folklore mostren una gran varietat d'interessos [Viquipèdia. Data de consulta: 31 d'octubre de 2018].

¹⁷⁵ Franz Magnus Böhme (Willersted, 1827-Dresen, 1898) fou acadèmic, musicòleg, compositor, col·leccionista i escriptor alemany en història de música i cançons populars. Va recopilar i publicar cançons populars i va crear una base essencial en la investigació de cançons populars alemanyes. Parts significatives del seu patrimoni (en particular, els seus manuscrits inèdits sobre la història de la dansa i el cant popular) van arribar a la RDA a l'antic Institut d'Investigació de Música Folklorica de Weimar. Actualment es troben a l'Arxiu Universitari/Arxiu de Música de l'Estat de Turíngia de Weimar que inclou al voltant de 16.000 cançons i composicions es troba ara en el SLUB Dresden [Viquipèdia. Data de consulta: 31 d'octubre de 2018].

taula i de penyores. Per últim, Böhme inclou un annex amb endevinalles i enigmes. Per la seva banda, el treball dels flamencs Alfons de Cock¹⁷⁶ i Isidoor Teirlinck,¹⁷⁷ *Kinderspel en Kinderlust in Zuid-Nederland*, editat l'any 1902, esdevé una descripció precisa de les formes de joc de l'època, així com de les seves variants i el context en què es desenvolupen, amb les situacions prèvies i les que s'esdevenen un cop ha finalitzat l'activitat. Els dos autors, en l'obra, també es refereixen a l'aportació d'altres estudis i investigadors internacionals de la matèria i, en la mateixa línia, caldria esmentar les obres de G. Pitre, *Giuochi fanciulleschi*, (1871) a Sicília; J. Ter Gouw, *De Volksvemaken*, (1879) en els Països Baixos; o S. Culin, *Korean Games* 1895) i *Games of the North American Indians* (1907) als Estats Units (Bantulà 2012: 73):

D'aquests autors, es fa al·lusió a Stewart Culin (1858-1929), que de 1903 a 1929 ocupà el càrrec de Director del Departament d'Etnologia del Museu de Brooklyn, i és sens dubte, un dels capdavanters en tractar els jocs des d'un enfocament antropològic, mostrant un interès extraordinari per les cultures alienes a la seva. En la seva obra referida als jocs asiàtics, recull els treballs que exposà en el Museu Arqueològic de la Universitat de Pensilvània, completats amb les informacions obtingudes pels nadius de l'est asiàtic residents als USA. Es preocupà fonamentalment per trobar els orígens dels jocs, destacant el lligam d'aquests amb els aspectes religiosos i sagrats, amb els antics rituals màgics i pràctiques afavorides de predir el futur, vinculades a determinades cosmovisions. Culin intentaria trobar semblances entre les manifestacions lúdiques d'ambdós hemisferis, i malgrat no desxifrar l'autèntica significació d'algunes d'elles, postulava que els jocs no podien considerar-se ni de bon tros com a simples passatemps (Bantulà 2012: 73).

La majoria dels estudis sorgits en el continent europeu es basen en interpretacions que pretenen desxifrar els símbols, els missatges i els significats que guarden els jocs a partir dels protagonistes. Henry Bett,¹⁷⁸ l'any 1926 publica

¹⁷⁶ Alfons de Cock (Herdersem, 1850-Anvers, 1921) fou un escriptor i folklorista flamenc. El 1898 va ser nomenat membre de la Societat de Literatura Holandesa. És generalment reconegut com un dels fundadors del folklore científic o del folklore a Flandes. En el seu temps lliure es va dedicar a la literatura, el folklore, la música, la investigació i la recerca de plantes silvestres i flors al Denderland [Viquipèdia. Data de consulta: 31 d'octubre de 2018].

¹⁷⁷ Isidoor Teirlinck (Zegelsem, 1851- Vorst, 1934) va ser un escriptor flamenc conegut pels seus estudis de temàtica folklòrica. Va estudiar a l'Escola Normal Estatal de Lier. Després d'haver rebut el diploma com a professor amb una gran distinció, va ensenyar a Serskamp. El 1875 es va convertir en professor de matemàtiques i física a Normaalschool Karel Buls, a Brussel·les. Un dels seus alumnes va ser la seva segona esposa Oda, una germana de l'esposa de Reimond Stijns. Juntament amb el seu cunyat va escriure diverses obres de temàtica folklòrica sota el nom de Teirlinck-Stijns [Viquipèdia. Data de consulta: 31 d'octubre de 2018].

¹⁷⁸ Henry Bett (1876-1953). No s'ha pogut localitzar cap referència biogràfica de l'autor.

el treball *The Games of children* en què exposa, a grans trets, que les formes del joc infantil són un ressorgiment involuntari dels instints vitals que ja han perdut la seva significació (Bautista 1980: 7). En la majoria d'estudis, queda palès que la universalitat del joc va acompanyada d'una variabilitat que es marca d'una època a una altra, en les diverses cultures i d'un tipus de societat a un altre. S'intenta contextualitzar l'entorn en què es desenvolupen els jocs i, consegüentment, cada vegada són més les investigacions que tendeixen a fixar el joc tradicional en un context històric i cultural enfront la generalització.

A Catalunya, diferents autors també proposen estudis al voltant del joc concebuts des de la vessant folklòrica. Són materials de folkloristes i etnòlegs merament descriptius i que abasten criteris de classificació concrets, amb interpretacions que pretenen explicar les funcions i els significats socials i culturals d'aquestes activitats a través d'un sistema de símbols i de pràctiques localitzades en un espai, un temps i un col·lectiu de persones protagonistes. El joc ocupa un lloc indiscutible dins la cultura universal de qualsevol societat, estretament vinculat als sistemes educatius i iniciàtics que contribueixen, de forma decisiva, al desenvolupament i formació de l'individu i a la seva integració familiar i comunitària. En aquest apartat es proposa una sistematització de treballs i estudiosos catalans localitzats en el període en què se centra aquesta tesi, les últimes dècades del segle XIX i les primeres del XX, i que s'allarga fins a la dècada de 1950. Dels diversos autors que configuren l'estat de la qüestió, destaquen Francesc Maspons i Labrós, Eduard Vidal i Valenciano, Valeri Serra i Boldú, Cels Gomis i Mestre, Rossend Serra i Pagès, Aureli Campany i Farrés, Francesc Baldelló i Benosa, Ramon Violant i Simorra o Joan Amades i Gelats, entre d'altres. El material aplegat pels folkloristes constitueix un ric i variat repertori poc estudiat, encara, a l'espera d'una labor de sistematització i de classificació més exhaustiva. Alhora, la realitat que es presenta ha de restar oberta a interpretacions i objectivacions, i tot plegat ajuda a posar ordre a la conceptualització del joc com una pràctica lúdica que destaca, al Principat, com a matèria d'estudi emergent.

Per començar el recorregut bibliogràfic cal deturar-se en Francesc de Sales Maspons i Labrós.¹⁷⁹ El folklorista publica, el 1874, *Jocs d'infància*, i esdevé una de les primeres obres de l'època sobre la matèria. La publicació es presenta a manera d'inventari d'uns jocs, de caire plenament didàctic i amb voluntat de posar en relleu el seu valor socialitzador. En les primeres i en les darreres pàgines del treball, l'autor escriu una justificació adreçada als seus fills, amb la finalitat de fer arribar a les generacions futures tot un seguit de pràctiques d'oci en forma de llegat cultural que ell considera fonamental en la constitució de qualsevol etapa social i generacional. Maspons proposa quatre grups de jocs que presenta en el seu aplec, que aglutinen les activitats per franges d'edat. El primer grup és el de *Jocs amb el pare i la mare*, corresponents a aquelles activitats lúdiques i d'esbarjo que se situen en la primera etapa d'infantesa. El folklorista estipula, en aquest tipus, alguns subgrups que es localitzen en moments concrets de la quotidianitat dels xiquets, com els jocs de braç, de falda o els jocs de bressol. El segon grup de classificació de Maspons és el de *Jocs amb companys*, que se situa quan els infants ja són més grans, han guanyat en autonomia i poden jugar ells sols. Fins i tot, poden entrar en joc altres jugadors en espais compartits, cosa que atorga a l'activitat un component nou i molt més atractiu. *Cançons i jocs per quan es va a estudi* és el tercer grup, i resulta evident que aquest tipus inclou tots els jocs que es desenvolupen a l'escola. D'entre els materials descrits, es poden destacar les cançons per treballar, per sortir de l'escola, per anar a dormir, els jocs de paraules, etc. Per últim, el quart grup és el de *Jocs ballats*, que són les activitats que requereixen d'una complexitat superior i que inclouen la dansa com a component principal del joc.

Com s'ha explicat anteriorment, en les últimes dècades del segle XIX canvia el panorama d'estudi de les tradicions populars a Catalunya, amb la introducció de

¹⁷⁹ Francesc de Sales Maspons i Labrós (Granollers, 1840-Bigues, 1901) es doctorà en dret i exercí de notari. El 1897 fou degà del col·legi notarial de Barcelona. Presidí els Jocs Florals de Barcelona (1897) i l'Associació d'Excursions Catalana (1883-91), a la qual donà un gran impuls, especialment a la secció de folklore. Impulsà la seva unió amb l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques per constituir el Centre Excursionista de Catalunya, que presidí (1892-96). Col·laborà, entre altres publicacions, a *Lo Gai Saber*, *Calendari Català* i *La Renaixença*. Fou membre de l'Acadèmia de Bones Lletres, que presidí poc abans de morir. Les llegendes catalanes que recollí foren traduïdes i comentades pels primers folkloristes europeus. El congrés de tradicions populars de París el nomenà, el 1889, membre honorari [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 29 d'octubre de 2018].

les noves orientacions folklòriques provinents d'Europa. El 1884, per exemple, l'Associació d'Excursions Catalana inicia la publicació de «Biblioteca Popular», una col·lecció dedicada exclusivament a l'estudi del folklore en el context de l'època i «constitueix un dels exponents més alts d'eficàcia obtinguda» (Iglésies 1964: 146). El quart volum de la col·lecció, titulat «Miscelánea Folk-lòrica», aplega diversos treballs folklòrics, tal com el seu nom indica, i esdevé «la primera obra conjunta realitzada amb la intenció de dur a terme una recerca sistemàtica a Catalunya [...] i és el primer intent seriós de dotar d'una estructura i una sistematització l'estudi del folklore [...]» (Samper 2013: 113). La gènesi de la publicació es troba en la circular que el consell de redacció envia als socis de l'entitat, als estudiosos i a les persones interessades en la matèria, amb la finalitat d'aplegar materials i informacions folklòriques d'interès per a la miscel·lània, entre les quals destaca la voluntat d'arreplegar materials i estudis sobre els «Jochs de la infància» (Samper 2013: 113). Malauradament, la crida no aconsegueix atendre les necessitats que requereix la publicació i només es reben quatre trameses.¹⁸⁰

L'escriptor i polític Eduard Vidal i de Valenciano,¹⁸¹ en l'obra *Jocs i joguines. Records de la infantesa*, publicada el 1893, rememora l'ambient de Vilafranca del Penedès en la seva infantesa. S'atura en la descripció d'uns entreteniments que formen part del patrimoni sentimental de cadascú, en què destaquen els jocs de les bales, el juli, el bòlit, els tacatasques, les canyes, els rodolins, les pilotes, les grues, etc. En l'obra, tracta abastament les auques, uns materials molt apreciats per ell i els seus companys d'estudi en la seva etapa pueril. L'autor fa una enumeració de les auques més famoses i populars del temps i recorda les llargues estones d'entreteniment que propicien aquestes composicions. També evidencia que, en l'època, la majoria són en castellà, encara que siguin editades

¹⁸⁰ Cap d'aquestes trameses inclou materials relacionats amb els jocs populars.

¹⁸¹ Eduard Vidal i de Valenciano (Vilafranca del Penedès, 1838-Barcelona, 1899) fou un comediògraf i narrador que tingué molta influència en l'arrelament del teatre català modern. Escriví una gran quantitat de peces curtes còmiques i de sarsueles. El 1865 estrenà, però, un primer drama català amb pretensions literàries, *Tal faràs, tal trobaràs*, important perquè marca en certa manera el seu pas i després el del seu grup (Soler estrenà molt poc després *Les joies de la Roser*) a les files d'una literatura més integrada a la societat burgesa. El mateix any estrenà també *Tants caps, tants barrets*, que incorpora per primera vegada a l'escena la classe mitjana. Posteriorment (1844) cal remarcar també l'estrena de *La taverna*, adaptació teatral d'una novel·la de Zola, feta amb R. Arús. Fou membre de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (1898) [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 29 d'octubre de 2018].

en impremtes de Catalunya. Vidal i de Valenciano especifica que els xiquets del Penedès de meitats del segle XIX dediquen bona part del seu temps d'oci al repàs d'aquests materials i la lectura de la part escrita. De fet, els textos esdevenen l'única literatura infantil que tenen a l'abast i poden ser aprofitats de diverses maneres, amb múltiples utilitats extraliteràries:

Tan bon punt un xicot havia llegit i rellegit una auca, comentat cada un dels rodolins i se la sabia de cor, lo que li havia costat molt menos que aprendre lo més fàcil capítol del *Manual de Agricultura* del famós D. Alejandro Oliván, ja podia assegurar-se que no estava segura en ses mans i quasibé pot dir-se que venia condemnada a mort, o quant menos a completa mutilació. Començava el xicot, això si era polit, per agafar unes estisores i a fer-ne tires pel través, o sia de sis en sis rodolins. Llavors amb pa mastegat, miques d'hòstia o pastetes de sabater, anava engantxant tira amb tira, reduint-les a una sola, que després se cargolava ben estreta, i així se portava a la butxaca sense que es fes gota malbé; dèiem nosaltres per disculpar la mutilació; però el fet era, que auca retallada, podia dir-se auca acabada, puix a les tires seguia el desig de retallar els rodolins un a un per a desar-los entre el cartró i el pergamí dels llibres, convertits per aquest medi en cartera, amb greu detriment dels mateixos i dels propis rodolins que allí es ficaven i entatxonaven com qui fa botifarres... (Vidal i de Valenciano 1893: 81).

Les dades compilades pels primers estudiosos esdevenen un precedent irrefutable d'estudis posteriors, i es converteixen en el punt de partença dels treballs folklòrics entorn el joc tradicional que apareixen durant les primeres dècades del segle XX. Valeri Serra i Boldú¹⁸² també tracta la matèria en diverses publicacions. El febrer de 1904 escriu un article titulat «Jochs de nenes» a la publicació *Catalunya*, en què es presenten diversos jocs infantils, amb les seves cantarelles i versos, protagonitzats per xiquetes. Tanmateix, a partir de la dècada de 1920 es localitza la major part de la producció de l'autor que té com a tret característic l'especialització en folklore infantil en jocs, rondalles o endevinalles.

¹⁸² Valeri Serra i Boldú (Castellserà, 1875-Barcelona, 1938) s'establí a Barcelona el 1893 i hi estudià el professorat mercantil i més endavant la carrera de dret. Amic de Jacint Verdaguer, intervingué en la fundació de la revista *L'Atlàntida* (1896) i de *La Creu del Montseny* (1899), i fou redactor de *Lo Pensament Català* (1900). El 1900 tornà per uns quants anys a l'Urgell, on es dedicà al conreu de la terra i als estudis folklòrics, sense abandonar, però, l'activitat periodística; dirigí, per exemple, el diari *El País*, de Lleida, i el setmanari de Bellpuig (Urgell) *Lo Pla d'Urgell*. Les seves obres més importants són el *Calendari folklòric d'Urgell* (1914), la biografia *Mossèn Jacinto Verdaguer* (1915) i el *Llibre d'or del rosari a Catalunya*, en col·laboració amb Víctor Oliva (1925). Pel maig del 1928 fundà *Arxiu de Tradicions Populars* [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 29 d'octubre de 2018].

La revista *Arxiu de Tradicions Populars* (1928), dirigida per Serra i Boldú, esdevé un dels principals mitjans motors de l'època quant a la difusió d'articles de temàtica folklòrica. El folklorista proposa una divisió dels materials a publicar en tres seccions segons la classificació predita: per una banda, esmenta els jocs en parlar de les cançons d'esplai de joc com a un dels components del cançoner, i per l'altra inclou els jocs en un extens apartat titulat *Vària* de la primera branca titulada *Literatura oral popular*. En aquest sentit, destaca la publicació de l'article «El tradicionalisme en els jocs i les joguines d'infantesa», d'Aureli Capmany; les trameses de jocs d'infants, de Maria Baldó, Carme Serra, Antònia Solà i Ramon Griful; «Juegos y costumbres infantiles del Valle de Aran», de mossèn F. Bouza; «La nina», de Maria Solà, i «Jocs infantils», d'Antoni Roca.

Serra i Boldú també és col·laborador del projecte *Folklore y costumbres de España*, dirigit per Francesc Carreras, que apareix a Barcelona, en tres volums, entre 1931 i 1933 (Cònsul, Miró 1987: 46). En aquest sentit, l'any 1931 l'autor hi publica un article titulat «Folklore infantil», amb un text introductori que serveix de justificació per al treball que es presenta: «antes que desaparezcan de nuestras costumbres muchos juegos infantiles, como tantos han desaparecido con el rodar del tiempo, vamos a dar una idea de los más conocidos, acompañándolos de ilustraciones, en su mayor parte clásicas, para que se vea que muchos de los que llegaron hasta nuestros días tienen noble y antiguo abolengo» (Serra i Boldú 1931: 537). En el treball referit, l'autor proporciona una distinció de jocs infantils i populars en tres apartats, segons la realitat de les activitats lligada estretament amb l'edat dels jugadors. Així, el folklorista comença amb *Nanas o canciones de cuna* i *Monerías a los niños*, com a exercicis preliminars als jocs, i inclou diverses formules de *Comienzo de juego* i *Oraciones* en la preparació de les activitats. Segueixen les *Rondas y romancillos*, accions pausades executades per nens en diversos moments del joc, i els *Juegos escénicos*, ens els quals té lloc una representació acompanyada de cantarelles. D'altres grups proposats per l'autor són els *Juegos sedentarios*, *Enigmas y adivinanzas*, *Juegos de tiento* i *Formulillas variadas*, que es caracteritzen per desenvolupar-se en llocs reduïts, en quietud i amb els jugadors asseguts. L'última part del treball està dedicada als exercicis de moviment, de major o menor violència en l'acció, com són els *Juegos para correr*, *Juegos de saltar*,

Juegos a pie cojeando, Juegos de fuerza, Juegos para golpearse i Juegos con instrumentos.

Per últim, cal deixar constància de la participació de Valeri Serra i Boldú en diversos concursos i certàmens. En els *Materials* de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (Massot 1995: 345) es destaca la tramesa d'un aplec de jocs i rimes infantils per al concurs de la Festa de la Música Catalana de l'any 1916. El recull, amb el lema *La ball, ball...*, distingit en aquesta edició, consta de cinquanta-set documents, amb cinquanta-sis melodies. També, el 1919 li és premiat un tractat de jocs infantils de Catalunya en el concurs convocat per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (Cònsul, Miró 1987: 70).

En aquest context, resulta interessant d'analitzar els diversos inventaris de materials tramesos a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, en què es destaquen algunes aportacions en forma treballs, aplecs i reculls de jocs populars per part d'autors i folkloristes. Per una banda, en la majoria de casos el context de la tramesa s'emplaça en la convocatòria de certàmens i concursos amb la finalitat de l'arreglació de materials folklòrics, com els de la Festa de la Música Catalana, promocionats per l'Orfeó Català entre 1904 i 1922. Resulten il·lustratius, per exemple, els treballs del prevere vilafranquí Josep Maideu i Auguet¹⁸³ (Massot 1993: 352) i de l'escolapi P. Josep Baburés¹⁸⁴ (Massot 1995: 54), que consten d'un recull amb cent sis cants, cantarelles i jocs infantils amb tonada i un aplec titulat «Joc d'infants», respectivament, presentats en el Concurs IX. Per altra banda, les missions de recerca també són un bon context per a la recollida de documents etnogràfics vinculats amb el joc tradicional i

¹⁸³ Josep Maideu i Auguet (Ripoll, 1893-Vilafranca del Penedès, 1971) estudià amb Lluís Romeu i Josep Colomer. Fou organista de Santa Maria de Vilafranca del Penedès a partir del 1912. Feu nombroses composicions religioses, s'interessà pel folklore i col·leccionà dos reculls de cançons populars catalanes. Col·laborà en la formació del *Cancionero popular espanyol* i en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 29 d'octubre de 2018].

¹⁸⁴ Josep Baburés i Grabulosa (La Vall de Bianya, 1880-Sabadell 1952) fou un sacerdot escolapi i meteoròleg català. Adquirí coneixements científics i es dedicà principalment a tenir cura de l'observatori meteorològic instal·lat al col·legi sabadellenc. Publicà algunes de les observacions que van més enllà de les dades del temps de cada dia. L'Orfeó Català el guardonà per l'aportació de més de cent cinquanta cançons populars inèdites de folklore català [*Viquipèdia*. Data de consulta: 29 d'octubre de 2018].

l'oci infantil, com l'exemple que recullen Joan Tomàs i Joan Amades en les memòries de la missió duta a terme a la frontera catalana d'Aragó, l'any 1932:

Tornem a Fraga, els nostres amics no havien pas volgut trobar cap dona coneixedora de cançons catalanes. [...] Fem coneixença amb el Rd. Mn. Tomàs Badia, cabiscol i beneficiat de la parròquia, fill de Fraga, que ens fa conèixer fins a 17 tonades entre goigs i altres melodies de caient religiós, tonades de gaita i uns jocs infantils. És de remarcar que tot, excepte els jocs, és castellà de text, si bé de regust català (Massot 2005: 141).

No obstant això, i a causa de l'enfocament musical del projecte de l'Obra del Cançoner, en la majoria de casos l'interès principal d'aquestes trameses rau en la identificació i l'obtenció de les cançons i les cantarelles de les activitats, més que no pas en la descripció, la recopilació o un inventari de jocs.

Cels Gomis i Mestre,¹⁸⁵ l'any 1912, a les pàgines de *l'Arxiu del Centre Excursionista de Terrassa*, publica «Folklore català», un article pragmàtic que serveix de guia per orientar el treball de camp d'erudits i folkloristes, amb nombrosos exemples i mostres de folklore. Gomis, en aquest treball, proposa una classificació sobre temàtica folklòrica que distingeix els jocs en dos grups, segons la franja d'edat dels jugadors i la seva etapa vital: *Jocs de la infantesa* i *Jocs d'adults*. Alhora, divideix cadascuna de les categories en *Jocs gimnàstics* i *Jocs intel·lectuals*, atès el caràcter que poden tenir les activitats. No obstant això, Joan Amades en l'epíleg titulat «Iniciació al folklore», dins de *Folklore de Catalunya* (1969), destaca que la proposta de Gomis és, en general, desproporcionada, ja que presenta desigualtats quant al tractament tipològic dels materials folklòrics i afegeix que «aquesta classificació es ressent de la visió vuitcentista del folklore, que no passava gaire més enllà de la literatura i dels costums» (Amades 1969: 1302).

¹⁸⁵ Cels Gomis i Mestre (Reus, 1841-Barcelona, 1915) fou escriptor. Amic de Valentí Almirall, el 1868 prengué part activa en la Revolució de Setembre i col·laborà en els periòdics republicans. És autor d'un bon nombre de llibres de text per a infants, de treballs de geografia i d'història, de dos volums de *Cantares* en castellà (1890-1906) i d' *Aubades i capvespres* (1913), imitació de la poesia popular. La seva activitat més important fou la de folklorista. Membre de l'Associació d'Excursions Catalana i més endavant del Centre Excursionista de Catalunya, publicà llibres remarcables, com *Lo llamp i els temporals* (1884), *Meteorologia i agricultura popular* (1888), *Botànica popular* (1891), *Zoologia popular catalana* (1910) i *La lluna segons lo poble* [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 29 d'octubre de 2018].

Josep Maria Batista i Roca,¹⁸⁶ en el *Manual per a recerques d'etnografia de Catalunya* aparegut l'any 1922 en el si de l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya, difon un seguit de qüestionaris i instruccions per orientar la recerca folklòrica i ordenar els materials i les informacions etnogràfiques. El qüestionari està dividit en vint-i-dos seccions, i l'autor inclou en l'apartat XVIII els criteris adreçats a *Jocs, esports, danses i representacions*. Segons Llorenç Prats, Dolors Llopart i Joan Prat (1982: 65), en «l'explicació d'alguns d'aquests punts hom pot observar l'expressió d'interessos per aspectes que depassen àmpliament el camp usual del Folklore i que constitueixen aspectes propis d'una recerca etnogràfica amb tots els requeriments».

Per la seva banda, Rossend Serra i Pagès,¹⁸⁷ juntament amb diverses persones que més tard es constituïran com a Grup de Folkloristes de Ripoll,¹⁸⁸ promouen l'arreglaga de tot aquell patrimoni immaterial que és vist com a imprescindible per entendre la vida i els costums de la població, entre els quals no hi falten els jocs infantils:

Hem decidit obrir una secció destinada a l'arreglaga de tot el material folklòric que vulguin enviar-nos les persones que s'interessen per aquesta branca del saber humà. Tothom ens hi pot ajudar; tothom amb una mica de voluntat pot recollir un nombre més o menys considerable de rondalles, llegendes, cançons, balls típics, supersticions, oracions populars, jocs infantils, proverbis i aforismes, endevinalles, costums pròpies de les festes i altres festivitats de l'any, en el treball de cada ofici, en els actes principals de la vida com el naixement, casament, els

¹⁸⁶ Josep Maria Batista i Roca (Barcelona, 1895-1978) fou historiador, etnòleg i polític. Estudià dret i lletres a la Universitat de Barcelona, on fou un dels fundadors de l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya (1917). Residí alguns anys a Londres i a Oxford, on es dedicà a l'etnologia. Publicà un catàleg de les obres lullianes d'Oxford (1915-16), i començà les seves recerques, continuades posteriorment, sobre la situació dels exiliats catalans a Anglaterra i al sud de França durant el s. XIX. Fou un dels introductors de l'escoltisme als Països Catalans, i el 1927 fundà l'organització dels Minyons de Muntanya. El mateix any publicà el *Manual d'excursionisme*, i fou un dels fundadors de la revista *Excursionisme* [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 29 d'octubre de 2018].

¹⁸⁷ Rossend Serra i Pagès (Barcelona, 1863-1929) fou escriptor. La seva activitat més important, però, és la de folklorista. Professor a l'Escola d'Institutius, promotor de la secció de folklore al Centre Excursionista de Catalunya (1904), director de la *Biblioteca Folklòrica Catalana* (des del 1906, i en col·laboració amb R. Miquel i Planas des de 1909) i membre fundador de l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya, dirigit a la Universitat de Barcelona per Tomàs Carreras i Artau. Va pertànyer, des del 1925, a l'Acadèmia de Bones Lletres i col·laborà en un bon nombre de revistes d'arreu de Catalunya. El 1926 les seves deixebles reuniren, en un volum d'homenatge, catorze treballs anteriors sobre folklore, geografia i literatura [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 29 d'octubre de 2018].

¹⁸⁸ Amb Serra i Pagès, destaquen Ramir Mirapeix i Pagès, Zenon Puig i Sala, Josep Raguer i Carbonell, Lluís Vaquer i Clapera i Salvador Vilarrasa i Vall.

enterros, etc., etc. En fi: tot el que dongui a conèixer la psicologia del poble, objectiu principal del Folklore (Vilarrassa, Raguer 1920: 3).

Els materials rebuts són publicats, en alguns casos, en l'apartat de «Notes folklòriques» d'*El Catllar*, un setmanari nacionalista de Ripoll i la comarca. El 1922, Serra i Pagès escriu un seguit d'articles en aquest mitjà en els quals reflexiona al voltant de la història de la joguina des de l'antiguitat fins a la industrialització, sense deixar de banda un breu apunt entorn de les indústries barcelonines d'aquell moment. En l'article «Jocs de criatura», l'autor proposa una classificació exhaustiva de la matèria i dona una definició de joc en què ressalta que les activitats es basen en la imitació, la representació i la reproducció del món adult. Gràcies a aquesta imitació, es pot afirmar que els xiquets de tots els temps han transmès, a través dels jocs, un contingut de la cultura ancestral que ha romàs en ritus, cançons, litúrgies, etc., i això pot conferir, al joc tradicional, un interès d'estudi eminent per part dels folkloristes:

Una de les seccions més importants del cabal tradicional dels pobles és la relativa a la dels costums de les criatures i no solament per la simpatia que inspiren totes llurs manifestacions, que és absoluta, i per l'indiscutible valor pedagògic que tenen, sinó pel caràcter de permanència que ostenten, havent trobat a l'efecte els folkloristes més eminent que els jocs infantils guarden les supervivències de les edats i civilitzacions més reculades (Serra i Pagès 1922: 3).

Els jocs infantils, com les altres espècies folklòriques, són deixes de tots els nostres avantpassats i si abans es pot dir que gairebé només s'havien estudiat guiant-se per un criteri arqueològic, segons el qual allò que més importància tenia era la joguina o reproducció gràfica del joc, ara els folkloristes s'endinsen en la qüestió i ja es decanten a creure que els rotlles de la mainadeta, o sardanetes, com en diuen altres, tenen un origen ritual, de les primeres creences astrològiques, i que les formulettes tan sabudes de les criatures com «Cargol, cargol treu banya, etc.» són supervivències de les antiquíssimes fórmules màgiques d'encantament. N'hi ha prou d'apuntar la idea per comprendre'n la transcendència (Serra i Pagès 1922: 3).

Convé precisar que el joc, emplaçat majoritàriament en un àmbit d'infantesa i que forma part de la cultura iniciàtica personal, no és, ni de bon tros, una cultura merament infantil. Serra i Pagès insisteix en aquest concepte i considera el joc com un mecanisme d'aprenentatge de la vida, amb un creixement personal i una preparació per a la convivència en societat, amb un gran impacte en el món adult:

El joc els ha de ser el despertador d'aptituds i l'encarrilador dels esforços. Tot fent gàbies de grills, cases per llagostes, estels per volar, galls per al pessebre, sabres de fusta, ormeigs per a pescar i ocells de paper es van desenrotllant les facultats i educant els sentits, constituint-se el noi en automentor. El joc, per a les criatures, és l'escola de la naturalesa, l'enfortiment del cos, l'educació de la voluntat, el despertament de les aptituds, el fonament de la llar i la iniciació en les relacions socials (Serra i Pagès 1922: 3).

Amb motiu de l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929, el folklorista, en la seva proposta d'ordenació d'un museu, descriu els jocs com un «Art Popular» que es basa en els «Jocs de criatures amb accions, desenrotllades cantant o amb parlaments» (Miralles 1998: 134). Classifica els jocs en tres grans apartats: *Jocs*, *Entreteniments* i *Pràctiques consuetudinàries*. En el primer grup inclou les rimes eliminatòries, el sorteig i els mètodes d'una tria preliminar. Distingeix, per una banda, els que tenen premi o penyora i els que no, i per l'altra, els quiets i els moguts, cada un dels quals se subdivideix en múltiples menes de joc. En el segon grup, el d'*Entreteniments*, Serra i Pagès detalla les activitats desenrotllades per pur esplai i gaudi. Per últim, en el grup de *Pràctiques consuetudinàries* situa les activitats que acompanyen els costums infantils, de diada, de la vida familiar, de burla, de perfecció de contracte i fórmules diverses.

En un altre estadi, l'any 1904 neix *En Patufet*, una revista dirigida per l'escriptor i folklorista Aureli Capmany i Farrés,¹⁸⁹ orientada al públic infantil. La publicació compta amb una secció anomenada *Jochs*¹⁹⁰ en què s'inclouen diversos

¹⁸⁹ Aureli Capmany i Farrés (Barcelona, 1868-1954) fou folklorista i escriptor. Autodidacte, s'interessà per l'estudi dels costums catalans, especialment per les rondalles, les cançons i les danses populars. Fou un dels fundadors de l'Orfeó Català (1891) i de l'Esbart de Dansaires (1907), i dirigí l'Esbart Català (1909). Treballà a l'Arxiu Municipal de Barcelona i col·laborà en les seves publicacions. Fou el fundador i el primer director de la revista infantil *En Patufet* (1904). Col·laborà en altres publicacions infantils, com *La Rondalla del Dijous* (1909), *La Mainada* (1921-23) i *Plançons* (1933), i també en les revistes *D'Ací i d'Allà* i *Esplai*. Publicà els llibres *Cançoner popular* (1901-13), *Rondalles per a nois* (1904), *Cançons i jocs cantats de la infantesa* (1923), *Com es balla la sardana* (1924), *De marionetes i titelles* (1928), *La sardana a Catalunya* (1948), *El ball i la dansa popular a Catalunya* (1948), *La dansa a Catalunya* (1935-1953), i estudis sobre costums populars: *Baladriers de Barcelona* (1947) i *Calendari de llegendes, costums i festes tradicionals catalanes* (1951) [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 29 d'octubre de 2018].

¹⁹⁰ Segons Pubill (2018: 92), la secció neix amb una clara intenció d'esdevenir una secció fixa. Tanmateix, no té continuïtat durant el primer any de la revista durant el qual Capmany n'és el director. Apareix sols en 13 dels 52 números del 1904.

materials, inventaris i reculls de jocs tradicionals amb la finalitat de despertar l'interès dels xiquets lectors:

En Patufet esdevé, doncs, un joguet a les seves mans. Un atractiu joguet que, a través dels seus escrits i d'alguns col·laboradors inicials, pocs, li serveix d'aparador per donar a conèixer, entre d'altres, tradicions, rondalles, cançonetes infantils, endevinalles, embarbussaments, jeroglífics, opinions al voltant del món dels titelles (amb informació sobre representacions i companyies de titellaires a Barcelona) i jocs, d'aquests, però, no tants com es podia preveure després de llegir la declaració d'intencions de la revista (Pubill 2018: 92).

Els documents d'aquest apartat, en la majoria de casos, inclouen la descripció del joc i s'acompanyen de la cantarella, si és el cas. Es complementen amb una reflexió final a manera de lloa de les activitats d'esbarjo, amb les característiques fisiològiques, sensorials o higièniques que contenen els jocs tradicionals. El 1904, en el número 2 de la publicació referida, Capmany publica «Jochs de noyets y noyetas», en la qual descriu les cantarelles i els ballets del joc infantil que es coneix amb el nom d'*Olles*, *olles*. Quant a la relació de les activitats, segons Biel Pubill a «El paper del joc i la joguina a l'obra d'Aureli Capmany» (2018: 92) «no sembla que segueixin cap ordre o classificació: *Ollas olles de ví blanch*, *Las cebetes*, *Jugar a rempol*, *Caballet de St. Benet*, *Saltar la corda*, *Galaneta ma*, *La rempoli*, *Ralet ralet*, *Salta, miralta*, *Las campanes de Salom*, *L'escarbat bum, bum*, *Ball de la rempolina i Carbassot*».

A diferència dels folkloristes i estudiosos de la matèria precedents, les obres dels quals presenten una clara voluntat de recollir un repertori de jocs del seu temps, Capmany no pretén fer una recerca estructurada i exhaustiva dels jocs populars i tradicionals, «en tot cas, el que fa Aureli és pouar en aquests autors precedents, cercar-ne informació, documentar-se i, tot seguit, redactar textos nous» (Pubill 2018: 95). Per a l'autor, en l'àmbit dels jocs en general i dels jocs tradicionals en particular, és interessant el procés d'obtenció i d'elaboració artesanal dels estris obtinguts en l'entorn quotidià. En els articles «Auques i rodolins» (1921), «Les nines» (1921), «Jocs populars» (1921), «El tradicionalisme en els jocs i joguines de la infantesa» (1928) i «Els jocs i les joguines de la infantesa» (1935) s'evidencia aquesta praxi. A tall d'exemple, en el text aparegut a *Arxiu de Tradicions Populars* referenciat anteriorment, l'autor exposa les referències

històriques, el procés constructiu i les diverses maneres de jugar dels xiquets amb les grues i els estels. Un cas similar s'evidencia amb l'article «Els jocs d'infantesa en l'antiguitat: Grècia i Roma», publicat el 1918, en el qual Capmany proporciona una recerca minuciosa sobre els jocs en el món clàssic, amb nombroses referències a Aristòfan, Plutarc, Pausànies, Hipòcrates, Horaci, Apol·loni, Ovidi, etc. També es reproduïxen algunes de les il·lustracions de nines de terracota, entre d'altres joguines, extretes del llibre titulat *Les jeux et les jouets*, d'André Parmentier, publicat sis anys abans.

Nogensmenys, resulta interessant de parar compte en l'obra conjunta d'Aureli Capmany i Francesc Baldelló i Benosa¹⁹¹ titulada *Cançons i jocs cantats de la Infantesa*, de 1923. En aquesta publicació «el joc infantil comparteix protagonisme amb la música –cançons i canterelles– i la dansa –ball i moviment–, temàtiques que entusiasmen el nostre autor i en les quals excel·leix» (Pubill 2018: 95). A més de la descripció del joc, s'inclou la partitura de la cantarella i els autors orienten el seu treball cap a una intencionalitat d'interpretació clarament pedagògica. El repertori consta de trenta-cinc jocs. Capmany i Baldelló proposen una classificació en quatre apartats: *Cançonetes i entreteniments per a alegrar els petits*, *En començar els jocs per a fer a qui toca amagar*, *Cançons per a dansar* i *Cançons per a jugar*.

Hi ha autors que han parat una atenció especial en l'etnografia infantil i els seus joguets. Ramon Violant i Simorra,¹⁹² al llarg de la seva obra, tracta el procés

¹⁹¹ Francesc Baldelló i Benosa (Barcelona, 1887-1977) fou musicòleg i organista. Mestre de capella a la parròquia de Sant Just de Barcelona i fundador (1915) de l'Associació Gregoriana i de l'Associació d'Amics dels Goigs (1921). És autor de nombrosos treballs, especialment sobre la música a Catalunya i la cançó catalana: *Cançons i jocs captats per la infantesa*, *Un estudi sobre el romanço català*, *Un estudi bibliogràfic musical sobre les obres de Jacint Verdaguer*, *Notes sobre l'origen de la cançó popular a Catalunya*, *Cançons de tot arreu*, *Cançoner popular de l'excursionista*, *La música en Barcelona*, *Folklore litúrgic*, *Petites biografies de grans barcelonins*, etc. [Gran Enciclopèdia Catalana. Data de consulta: 29 d'octubre de 2018].

¹⁹² Ramon Violant i Simorra (Sarrocà de Bellera, 1903-Barcelona, 1956) fou folklorista. Autodidacte, com tots els capdavanters del folklore català, fou especialment influït per Fritz Krüger, amb el qual tingué amistat personal, i més endavant, per Julio Caro Baroja. El 1925 es traslladà a Barcelona, on continuà exercint el seu ofici de sastre, però des del 1940 s'ocupà fonamentalment de la secció d'etnografia nacional del Museu d'Indústries i Arts Populars de Barcelona, de la qual era conservador. El 1932 començà a publicar un bon nombre de monografies sobre els aspectes més diversos de la cultura popular al Pallars, d'una precisió poc freqüent, i a poc a poc anà estenent el seu camp de treball a tot el Pirineu i a tot el Principat, i àdhuc a altres indrets peninsulars. Entre els seus treballs més importants cal destacar *El llibre de Nadal* (1948), *Art popular decoratiu a Catalunya* (1948, reeditat el 1976), *El Pirineu*

d'elaboració i d'obtenció dels diferents objectes i estris que s'empren per jugar, i reconeix el paper que desenvolupen els xiquets en l'etapa d'infantesa. El llibre *La joguina tradicional*, concebut el 1937,¹⁹³ esdevé un dels millors exemples d'aquest procedir, ja que l'autor il·lustra i recull el nom de les joguines populars de la primera meitat del segle XX i les classifica segons el tipus de materials amb què estan construïts: amb fusta, canyes, fang, paper, plantes, flors, llavors, cartró, etc. El recull conté un inventari de més de cent-cinquanta objectes i joguets d'ús domèstic elaborats per xiquets per a l'entreteniment. L'etnòleg també compta amb d'altres obres de síntesi que referencien els jocs tradicionals i les diverses pràctiques d'oci en el món infantil, com el treball aparegut el 1949, titulat *El Pirineo español. Vida, usos, costumbres, creencias y tradiciones de una cultura milenaria que desaparece*, o *Etnografía de Reus i la seva comarca. El Camp, la Conca de Barberà i el Priorat*, «publicat el primer volum el 1955 i els altres publicats després de la seva mort entre el 1956 i el 1959» (Prats, Llopart, Prat 1982: 123). En aquestes obres es fa palès un interès constant per l'estudi i difusió de la cultura material, la més quotidiana, que guarda gran sentit pedagògic per a l'exhibició i coneixement de les formes folklòriques.

Per concloure aquest apartat, cal valorar la contribució que fa el folklorista Joan Amades i Gelats¹⁹⁴ en l'estudi i classificació del joc infantil i popular. Ell és qui, des de l'estudi de les tradicions populars, concedeix una importància major als jocs infantils i els seus objectes, amb una llista representativa de títols publicats quant a l'estudi i divulgació de la matèria:

español (1949), *La Setmana Santa al Pallars i al Ribagorça* (1953) i *Etnografía de Reus*, en cinc volums (1955-1959) [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 29 d'octubre de 2018].

¹⁹³ Per encàrrec de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, l'autor prepara, en plena Guerra Civil, un extens treball sobre cultura popular infantil. L'edició es veu interrompuda pel triomf de l'exèrcit facciós. Els materials de la primera part conservats a l'arxiu familiar, s'editen i es publiquen el 1996.

¹⁹⁴ Joan Amades i Gelats (Barcelona, 1890-1959) fou folklorista. Des de 1915 fins a la seva mort desplegà una intensa activitat en l'estudi i la recollida de material folklòric català. L'any 1940 fou nomenat conservador del Museu d'Indústries i Arts Populars del Poble Espanyol (Montjuïc) i responsable de la Secció de Gravats Populars, a l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona. La UNESCO li encarregà de preparar el corpus bibliogràfic del folklore català, en especial sobre rondallística. De la seva abundant bibliografia cal destacar *Les cent millors cançons populars* (1949), *Les diades populars catalanes* (1932-49), *Les cent millors rondalles populars* (1953), *Refranyer català comentat* (1951) i les voluminoses obres *Costumari Català* (1950-56) i *Folklore de Catalunya*, en tres volums: *Rondallística*, *Cançoners* i *Costums i creences* [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 29 d'octubre de 2018].

Joan Amades hi tenia un veritable interès, en els jocs i les moixaines d'infants, com també en les joguines. Els apreciava per tot el que són i representen, per la seva frescor i ingenuïtat franca, pel seu valor cultural indiscutible, perquè acompanyen i guien el camí personal «del bressol a la tomba», per tot el que li suggerien de supervivències de ritus i creences ancestrals de la humanitat i del cor d'ell mateix. Segur que en aquest apreci hi bellugaven els seus records de jugarer, de quan era petit, de les persones i del món que l'envoltaven, aquell íntim i casolà paradís original dels jocs (Marin, Prado 1996: 19).

L'any 1947 edita una de les obres més singulars de la seva producció, l'*Auca dels jocs de la mainada*. Generalment, les auques poden guardar relació amb els jocs, ja que són fulls amb dibuixos acompanyats de rodolins que abasten molts aspectes dels costums socials i de les persones. En el cas de l'obra d'Amades, els dibuixos rememoren els temps de l'arcàdia feliç de la humanitat, en què la nuesa i la despreocupació eren els principals motius. El folklorista mostra una auca de jocs que, segons Jordi Brasó (2015: 20) «circulava per Catalunya des del segle XVII, [...] impresa per Benet Marcé, amb el nom de *Jochs d'Infanteça*»:

En el pròleg del llibre *Auca dels jocs de la mainada* (1947), l'autor ja comenta que hi ha jocs que no són propis de Catalunya i que, a més, el tipus d'imatges a partir de nens nus són impròpies de la cultura popular. Amades pensa que els jocs són una còpia d'algun gravat dels Països Baixos. Aquesta intuïció d'Amades, relacionada amb la no-originalitat catalana de l'auca que circulava per Catalunya als segles XVIII i XIX, es comprova quan s'analitza l'obra francesa de Jacques Stella (1657). Es dedueix que moltes de les iconografies de les auques són molt similars i se n'intueix la còpia quasi exacta, tot i que Amades desconeixia el recull de la imatgeria de Jacques Stella (Brasó 2015: 20).

El document de Joan Amades, això no obstant, es presenta com un aplec de jocs catalans, amb una justificació de les formes que rau en la rutina infantil i la supervivència, «entre la societat i el món immens dels infants, d'un cabal copiós de pràctiques, usos i creences convertits en jocs que recorden el costumari de l'home en capes molt reculades i primitives de cultura» (Amades 1984: 7). L'obra conté quaranta-vuit fitxes, encapçalades per una il·lustració en la qual es presenta el protagonista despullat, que reproduïx l'activitat que s'exposa. Segueix una contextualització del joc en l'època i la seva descripció. S'acaba, sovint, amb un seguit de referències històriques, geogràfiques, artístiques o

literàries relacionades amb el joc narrat que donen gran caràcter i singularitat als materials.

Des de 1950 a 1969, Amades estudia i proposa una classificació dels jocs catalans en l'apartat «Cultura i Jocs infantils» del volum 3 de *Folklore de Catalunya. Costums i Creences* (1950-1969). En l'obra, es destaquen els aspectes relacionats amb l'esfera del joc i els seus plantejaments. Pel que fa a la proposta tipològica de l'autor, aquesta obeeix a uns «criteris massa dispersos, sense guardar entre elles trets en comú» (Bantulà 2012: 213): *Moixaines i entreteniments, Cançons eliminatives, Formes electives simples, Jocs amb els dits, Jocs de rotllo en moviment, Jocs d'amagar, Jocs de córrer, Jocs de força, Jocs de rengle, Jocs de cacera i de pesca, Jocs de rotllo quiets, Vària, Jocs amb joguines, Jocs amb elements naturals, Jocs amb elements industrials, Jocs fets a base d'un traçat, Passatemps de paper i Entreteniments amb animals i vegetals* (Amades 1969: 99). Tanmateix, en el volum 3 de *Tradicionari Enciclopèdia de la Cultura Popular de Catalunya*, dedicat als jocs i els esports tradicionals, es referencia aquesta proposta tipològica de l'autor, ja que «proposa un criteri de classificació poc freqüent i original que té molt presents els jocs que van acompanyats de cançons, cantarelles o formulettes rimades amb transcripció musical» (Soler 2008: 41).

La revisió bibliogràfica de les fonts primàries de l'època objecte d'estudi, entre 1874 i 1969, que s'ha fet amb el suport d'altres assaigs més recents, ha servit per elaborar el present marc teòric. Tot plegat, permet evidenciar els valors culturals, simbòlics i socials dels jocs. Les seves característiques en les pràctiques motrius es fa palesa en l'existència d'una diversitat de criteris de classificació i de tractament de la matèria, subjectes a corrents culturals, posicions ideològiques o casuístiques del moment. Davant la simplicitat de l'acció de jugar, es constata la complexitat de concreció del concepte teòric i tipològic, universal i amb múltiples significats. Al mateix temps, es fa palès que qualsevol posicionament que recau en una única interpretació conceptual de la matèria pot quedar justificada, complementada o superada per una nova proposta. Així mateix, el present apartat de la tesi doctoral pretén evidenciar, a través dels diversos treballs i estudiosos presentats d'una forma simple i

esquemàtica, una panoràmica teòrica i conceptual de la matèria. Aquestes aportacions han de permetre d'identificar els components constitutius dels jocs, d'una manera oberta i plural, per tal de posar ordre en l'intricat i laboriós camí cap a la teorització del món del joc tradicional.

En aquesta línia, resulta evident que en el territori, al llarg de les dècades i les èpoques, existeixen treballs i autors que evidencien la pluralitat de treballs, criteris i sistematitzacions quant al tractament del joc tradicional. El seu estudi antropològic pot servir per determinar el caràcter social i les transformacions ciutadanes dels diversos períodes. Gràcies a aquestes iniciatives es pot partir d'un estat de la qüestió en els diversos àmbits acadèmics segons els interessos, les necessitats o les aspiracions de cada autor. Això també permet evidenciar el simbolisme que guarden els jocs, les distincions de gènere dels jugadors, la seva caracterització social i la lògica interna motriu de les activitats. Alhora, la gran vàlua dels treballs referenciats al llarg d'aquest apartat justifica la necessitat d'atendre altres aportacions, que sovint poden quedar en un segon terme, quant al coneixement, la recerca i la classificació dels jocs populars. És el cas del recull manuscrit de jocs tradicionals, datat de 1951, circumscrit a la ciutat de Valls i la comarca de l'Alt Camp. L'aplec, inèdit fins a l'any 2017, té com autor el prevere vallenc Eusebi Ribas Vallespinosa, objecte d'estudi d'aquesta tesi doctoral.

2.1. L'aplec de jocs vallencs

Sovint, la història que existeix darrere d'un objecte enriqueix exponencialment la vida d'allò que conté. Per exemple, l'obra d'Eusebi Ribas i, en concret, el recull de jocs tradicionals de Valls. Amb un contingut prou interessant, el relat que explica la preservació i la seva existència en el present esdevé el millor testimoni de la cruesa d'una època marcada per la servitud del destí. A principis de l'any 2013 l'Arxiu Municipal de Valls rep una donació particular d'un aplec manuscrit de jocs, amb l'autoria evident de mossèn Ribas. A instàncies de Carme Oriol i de l'arxiver municipal, crec oportú d'editar i estudiar el document folklòric en el treball de final de màster, a causa de la singularitat dels materials. Mesos després, la tasca de recerca iniciada serveix com a punt de partida d'aquesta tesi doctoral.

2.1.1. Context, localització i conservació de l'obra

Arran del vot de poble que la ciutat de Valls promet a la Mare de Déu de la Candela, el 1791 s'institueixen les Festes Decennals. Cada deu anys, els acabats en 1, els vallencs viuen al voltant del dos de febrer les festes més extraordinàries del municipi, amb actes religiosos, lúdics, esportius, culturals, etc., unes autèntiques manifestacions multitudinàries, populars i de carrer. En conseqüència, des de finals del segle XIX existeix la tradició de convocar certàmens literaris, Jocs Florals i concursos de diverses disciplines, en què la majoria d'estudiosos, autors i erudits vallencs i de la comarca hi destaquen. Eusebi Ribas participa d'aquestes convocatòries decennals en diverses vessants, amb treballs de fotografia, d'història, d'art o de folklore. L'any 1951, en els Jocs Florals celebrats amb motiu de les festes d'aquest decennari, el prevere presenta un aplec manuscrit de jocs tradicionals de Valls amb el títol «Folk-lore Vallenc. Jocs amb auca i llur descripció històric-etimològica», en el premi número 1 de la categoria de prosa, sota el lema «Esbarjo». El document conté cent sis fitxes amb la descripció de jocs tradicionals recollits a Valls a principis del segle XX, mitjançant l'observació de les estones d'esbarjo dels xiquets a la ciutat, o amb els records, encara vius, de la infantesa del prevere. Ribas també inclou, en el preàmbul del treball, una justificació de concepció plenament religiosa en la confecció i realització d'aquest tipus d'estudis i esdeveniments:

Els Jocs Florals que l'Excm. Ajuntament de Valls celebra en honor de la Mare de Déu de la Candela tenen la finalitat de revifar-li la devoció, donant lloc als vallencs, perquè puguin expressar-li llur amor amb composicions literàries. També porta la seva finalitat el treball folklòric vallenc, que opta al premi número u de prosa, amb el lema «esbarjo». Perquè aquest bon ordenat fa que els majors s'alleugerin de greus treballs i els menors, en els col·legis, espargeixin l'enteniment, per seguir després amb més garbo els estudis, complint-se lo recomanat pel Papa Pius XI: *Mens sana in corpore sano*, «L'ànima santa i el cos sa». Seguint aquest camí, es facilita la sana educació per fer bons ciutadans i cristians vallencs, que sàpiguen amar a la que és la flor guaridora del Camp de Tarragona, i els lliris de les valls que coronen nostra ciutat, o sia, la flor de lis, ensenya de reialesa, de la regina de nostres cors, la Mare de Déu de la Candela [*Cantar dels cantars* 1-1] (Ribas 1951: 8).

El treball folklòric, tot i la singularitat i l'extensió dels materials, no resulta premiat en aquesta convocatòria, és retornat a l'autor i resta inèdit.

Com s'ha exposat en la primera part d'aquesta tesi doctoral, l'última etapa de la vida d'Eusebi Ribas, entrada la dècada dels anys 50 del segle XX, ve marcada per una situació personal i econòmica precàries. Empra part de la seva obra com a moneda de canvi per tal d'aconseguir productes de necessitat amb la col·laboració d'alguns comerciants i establiments vallencs.¹⁹⁵ El manuscrit de jocs tradicionals, juntament amb d'altres obres, forma part d'aquesta activitat d'intercanvi. És així com aquest treball arriba a mans del farmacèutic Joan Vives Ferrater.¹⁹⁶ El manuscrit resta en un dels armaris de l'establiment i, passades algunes dècades, és localitzat per Pilar Vives Corbella,¹⁹⁷ que el custodia i l'inclou a la seva biblioteca personal. Finalment, l'any 2013 el cedeix a l'Arxiu Municipal de Valls, en què passa a formar part del fons documental del prevere.

2.1.2. Presentació, estructura i contingut de les fitxes

L'aplec de jocs tradicionals vallencs és un manuscrit de tres-centes sis pàgines, relligades amb fil i amb cobertes de cartró folrades de paper. La portada no presenta cap títol i a la contraportada tampoc hi ha cap element tipogràfic ni il·lustratiu. El treball està estructurat en cinc apartats diferenciats. En el primer, titulat «Eleccions», el compilador anuncia en cada cas les normes dels jocs «per saber qui ha de governar i qui ha de parar». Ribas dona, en el text, algunes possibilitats de presidència o de direcció del joc, que es poden resoldre de la següent manera i amb diversos recursos:

En tot joc deu haver-hi ordre. Excepte al joc dels disbarats. Com deu haver-hi presidència, menys entre els amics de l'Art i de la història de Valls. El cap del joc és lo primer que s'estableix. Regularment és l'iniciador del joc. Quan en aqueix, tots van a una, l'ordre és per insinuació dels aspirants, que ells mateixos prenen el número ordinal que els pertany. El que

¹⁹⁵ Segons el testimoni de Pilar Vives Corbella.

¹⁹⁶ Joan Vives Ferrater, des de 1928, regenta la farmàcia situada sota les voltes de la plaça del Blat, en els números 3 i 5, davant de la Fonda París, abans de la Rossa. Segons Pilar Vives, neboda del farmacèutic, la rebotiga de l'establiment sovint és un punt de trobada entre diverses personalitats de la ciutat, independentment de la ideologia o creença. Ribas pot percebre aquest espai com un dels llocs amb garanties per salvaguardar la seva obra. Actualment, la farmàcia es troba a la plaça dels Quarters i la regenta Lourdes Climent Pons.

¹⁹⁷ La historiadora i mestra Pilar Vives Corbella és neboda de Joan Vives Ferrater, i custodia durant anys del manuscrit de jocs tradicionals del prevere. En algun dels seus estudis i publicacions Pilar Vives fa referència al contingut d'aquest aplec i a la tasca de mossèn Ribas.

és el reder, aquest ha de parar. Quan el joc porta dos partits, com en el rescat té per aclamació, s'elegeixen els dos caps. Cada un d'aquests, alternativament i per selecció, escull els més hàbils i lleugers per al seu camp. Al sorgir alguna diferència se soluciona, fent-se-la a parells o escarsers, o bé, a cap o creu. Altra manera de fer elecció dels individus i de l'ordre en què han de jugar és servir-se de cançons, contant als assistents. Aquell en qui termina l'estrofa queda lliure de parar i el qui queda l'últim aquest ha de parar. Vegi's:

La gallina pon i cana.
Pon un ou cada setmana.
Pon-hi un, dos... pon-hi deu:
la gallina de la seu.
Acotxa el cap i amaga el peu.
A dalt d'un cotxe n'hi ha una nina,
que m'ensenya la doctrina.
Trenta, quaranta, l'ametlla amarganta,
pinyol madur? Vés-te'n tu.
Si tu te'n vas, neru, neru, neru,
si tu te'n vas, neru, neru, nas.

Aquell a qui li toca l'última síl·laba queda lliure de parar. Així, per eliminació, es fa la selecció (Ribas 1951: 2).

El segon apartat de l'estudi, titulat «Finalitat», es presenta com a justificació del treball amb motiu de la seva presentació en els Jocs Florals de la Candela de 1951. El text pretén ser una lloa a la Mare de Déu i una reivindicació de la devoció que professen els vallencs envers la Imatge, ja que amb treballs culturals i iniciatives d'aquestes característiques no es fa sinó honorar Déu amb uns valors cristians que evidencien l'educació sana del cos i la ment.

L'«Entrada» és el tercer apartat diferenciat del treball. Serveix d'introducció teòrica al món del joc tradicional i la significació que tenen aquestes activitats d'esbarjo en la idiosincràsia social i personal de cadascú. L'autor, a través d'una reflexió simple i poc estructurada, exposa un seguit de premisses que, al seu parer, poden tindre un interès relatiu en els temps moderns, però que poden esdevenir, en el futur, representatives de l'època. En primer lloc, la finalitat d'aquest treball és la de reivindicar les formes tradicionals d'oci infantil per sobre de les noves modes estrangeres. En segon lloc, el joc, per si mateix, presenta

dues orientacions o caires: el de plaer i el de profit. Alhora, resulta evident el caràcter pedagògic d'aquestes formes populars. En tercer lloc, segons Eusebi Ribas (1951: 11) el joc és present en la humanitat des dels primers temps, i Déu va crear el món talment com si d'un joc es tractés: «Déu expressa el goig que té en la seva obra de la Creació, dient que: “en tots els temps jugava amb l'Univers, com a bales i pilotes, amb el sol, lluna i estrelles». Per últim, el prevere dona les etimologies corresponents a la matèria tractada i acaba amb adagis i aforismes que plasmen els valors de l'acció de jugar, un recurs habitual que es pot observar al llarg del treball:

L'omplir el buit folklòric vallenc, dels esbarjos juvenils que temps endarrere s'estilaven, tindrà interès? Tal vegada, no. Tindrà curiositat? Pot ésser, bastanta. Actualment, s'estilen esports d'importació que s'han convertit més en espectacles ben concorreguts que en exercicis practicats per molts. Els jocs infantils abans tenien el caire pedagògic, per a la expansió de l'esperit. Per ells es trobaven més hàbils per a l'estudi. Modernament també són necessaris encara que es digui que «avui no hi ha jóvens» i que «la generació actual neix amb dents». Quan el jove està entusiasmat pel joc, li costa dominar l'atenció per l'estudi. Com el qui té l'afició exagerada a l'estudi, li convé sospersdrersen [sic] quelcom, del contrari el desgast del fòsfor de la massa encefàlica hi produiria un trastorn neuràlgic.¹⁹⁸

Estan utilitzades les cançons vallenques, presentades al *Cançoner Popular de Catalunya*, remerciades pel seu secretari Dr. Joan Puntí Coltell, entre elles les de l'octogenària Cisca de Cesc.

Jugar, en si, vol dir gaudir, gosar. Déu expressa el goig que té en la seva obra de la Creació, dient que: «en tots els temps jugava amb l'Univers, com a bales i pilotes, amb el sol, lluna i estrelles», *Ludens coram eo omni tempore, orbe terrarum* (Prov. 8-30). Sant Pau comparant el treball del joc per obtenir el premi, diu: «com en l'Estadi tots corren, però un guanya el premi; així vosaltres correu pel camí de la virtut perquè podeu guanyar el premi del cel».

El joc té dos caires, un de plaer i l'altre de profit. El primer es té amb amor de complaença, i el segon de concupiscència. Formalment, el joc suposa pacte i premi pel qui guanya. Podent-se guanyar per la pura sort, com en la ruleta, per la indústria com el billar i per altres coses alhora, com en el tresillo. Més, per certa extensió, també se'n diu jugar, per algun

¹⁹⁸ RIBAS] Un vell nonagenari alabava la innocència dels nois traviessos en els jocs del seu temps, contra la malícia dels temps moderns. És de notar que mai els jocs eren bisexuals, puix dominava l'aforisme contrari «xiques en xics, el diable al mig» o «la mare que plora i el diable riu».

entreteniment per passatemps. *Ex. gr.*: Als nens a classe i al catecisme se'ls prohibeix jugar o distreure's amb bales i joguines.

Etimològicament, ve del baix llatí IOCUS, en bon llatí és LUDUS. En aquest recull de jocs se'n troben baix tots els esmentats conceptes. La finalitat del treball és deixar consignades moltes coses que no passarien a la posteritat si algú no les recollís, almenys perquè trobin els demés lo de valer i sabor folklòric.¹⁹⁹ Lo adagi: «Què fan els infants? Lo que veuen fer als grans», denota que els petits volen ésser vells. Els refranys castellans «Dos veces niños» i «Viejos verdes» proven que els vells volen ésser petits. Per lo que Tolstoi cregué descobrir el Mediterrani dient: «quan era petit volia esser vell, ara que sóc vell voldria ésser petit». Està clar, per fruir la poesia de la primavera de la vida, que no es troba en la grisó de l'hivern de la vellesa (Ribas 1951: 10).

El quart apartat de l'estudi el forma la descripció dels jocs a través de les fitxes individuals, que inclouen la descripció de l'activitat, les notes històriques, artístiques, folklòriques, lingüístiques, etc., les cantarelles, els aforismes i alguns complements il·lustratius. Quant a la metodologia de treball, en aquest apartat Eusebi Ribas segueix una sistematització alfabèticament i cada joc té una numeració. Cada fitxa és encapçalada pel títol, una il·lustració que narra gràficament el desenvolupament de l'activitat i dos versos en forma d'aforisme que evidencien i adverteixen la finalitat o les conseqüències del joc. Segueix la descripció detallada de l'activitat, que en alguns casos pot ser més extensa que d'altres, i sovint el prevere parteix d'una primera narració detallada de la seqüència per donar pas a un breu apunt lingüístic, amb l'etimologia d'un mot que, per aproximació, intenta descriure el nom de cada joc. A més, en la majoria de jocs recollits, també s'hi troba una contextualització de l'activitat amb el referent més immediat, el Valls que tothom coneix, a través de les anècdotes o els apunts històrics i folklòrics que acaben de complimentar-ne la descripció.

Per últim, el clergue inclou, al final del manuscrit (Ribas 1951: 299), un índex amb els jocs de l'aplec, numerats i ordenats alfabèticament:

1. Aixedrès	3. Aro	5. Arri, arri cavallet
2. Agulles	4. Arrencar cols	6. Baldufa

¹⁹⁹ RIBAS] Aquí trobarà el jove lo propi de la seva edat, i el vell el simpàtic record folklòric de sa juvenesa.

7. Balet	40. Dòmino	74. Pilans
8. Ball manetes	41. Endevinalles	75. Pilota
9. Ball rodó	42. Enjoca	76. Pitxo
10. Banca	43. Entrepussades	77. Plantar mallols
11. Basses	44. Enxancle	78. Platerets
12. Billar	45. Espardenyeta	79. Ponts
13. Bitlles	46. Esquellots	80. Pula
14. Vola, vola	47. Fem? Feu	81. Ralet
15. Bolangera	48. Fems	82. Ratapatxets
16. Boles	49. Fet	83. Redolins
17. Bòlit	50. Figuereta	84. Refilador
18. Bombolles	51. Fireta	85. Reis
19. Bufets	52. Flèndit	86. Rescat
20. Sant Joan de les
Canadelles	53. Gillo	87. Roda, roda
21. Canyetes	54. Grua	88. Roí ruà
22. Capelles	55. Guiguiriguet	89. Rum, rum
23. Caragolot	56. L'hortolà i la col	90. Salta Milalta
24. Caçar	57. Jamàstiga	91. Saltar
25. Cartes	58. Jan Petit	92. Santa lluna
26. Cartrons	59. Ginques	93. Sargantana
27. Castells	60. Joco	94. Sin ninguna
28. Cavallons	61. Lladres i mossos	95. Sol iombra
29. Cavall salt	62. Lledons	96. Ombres xinesques
30. Cèrcol	63. Matarila	97. Teatrets
31. Clotatxons	64. Mia múndia	98. Tio fresco
32. Cluca	65. Mia penyora	99. Titeta pon
33. Conillets	66. Morra	100. Tomaca i mitja poma
34. Corda	67. Munta baixa	101. Tómbola
35. Còssos	68. Nines	102. Toros
36. Cuc, cuc!	69. Nius	103. Tot
37. Dames	70. Parells i escarsers	104. Treballar.
38. Descarregar botells	71. Prendre i deixar	105. Xapes
39. Ditets	72. Pera, pera en tinc	106. Xancos
	73. Patacons	

2.1.2.1. Il·lustracions i localitzacions

Tal com mostra la producció d'Eusebi Ribas, un dels interessos més potenciats i evidents del prevere és l'heràldica i la il·lustració. La majoria dels seus treballs

recullen, en algun àmbit, aquestes disciplines, i el recull manuscrit de jocs tradicionals no n'és una excepció. Per una banda, un dels complements il·lustratius més destacats d'aquest treball es troba en una de les primeres pàgines que encapçala l'estudi, en què es localitzen tres escuts policromats acompanyats de l'aforisme «Al fer esport has de buscar l'ànima sana i el cos sa». El primer és l'escut heràldic del Papa Pius XI, amb l'àliga de sabre, tres rodelles de gules i les claus creuades de Sant Pere de fons, coronat per la tiara papal.²⁰⁰ La segona il·lustració de la pàgina és l'anagrama de la Mare de Déu, amb les inicials *M* i *A* sota una corona. L'autor hi afegeix un ciri encès, atribut relacionat amb l'advocació mariana vallenca. Per últim, es reproduïx l'escut municipal de Valls vigent en l'època, en forma de mitja ametlla, i per timbre porta una corona mural de la ciutat.²⁰¹

Per altra banda, Ribas estableix una classificació alfabètica dels materials i segueix una presentació sistemàtica del contingut de l'aplec dels jocs tradicionals de Valls. Primerament, a cada joc li correspon una numeració que serveix d'encapçalament de la fitxa, d'acord amb l'ordre del nom dels jocs que continua. En tots els casos, l'autor inicia la descripció dels materials amb una il·lustració en blanc i negre dibuixada per ell, que localitza l'activitat que es desenvolupa en un indret concret de la ciutat o del terme municipal. Aquests complements gràfics en l'encapçalament de la descripció de cada joc recorden, amb una estètica molt més simple, els quadres de *Auca dels jocs de la mainada* de Joan Amades.²⁰² En aquest sentit, es pot afirmar que les dues obres guarden similituds i paral·lelismes evidents. La primera edició del treball d'Amades és de 1947, només quatre anys abans de la presentació del treball vallenc als jocs florals. Amb aquesta semblança en la disposició dels elements es pot suposar que el prevere s'inspira en l'obra d'aquest folklorista a l'hora de concebre l'aplec de Valls, ja que més enllà de les coincidències estètiques en la disposició de les

²⁰⁰ El mandat del Papa Pius XI va tenir lloc entre 1922 i 1939. Que Eusebi Ribas inclogui aquest escut d'armes i no el del Papa Pius XII, pontificat vigent l'any 1951, fa pensar que algunes parts del treball siguin anteriors a la data de presentació en els jocs florals.

²⁰¹ Vegeu ANNEX VII.

²⁰² Vegeu SEGONA PART, apartat 2. «L'estudi del joc en el folklore català del tombant de segle. Estat de la qüestió».

il·lustracions, el contingut o algunes parts del redactat de l'estudi vallenc recorden el treball d'Amades.

Com s'ha dit, en diversos jocs de l'obra manuscrita de Ribas es troben referenciats diversos espais i localitzacions de la ciutat i del terme municipal. A tall d'exemple, s'identifiquen la plaça del Carme en el joc d'agulles (2), la plaça del Blat en el joc del ball rodó (9), el tomb de muralles en els jocs de l'espardenyeta i de la figuereta (45, 50), l'ermita de Sant Llorenç del Bosch amb el monumental lledoner en el joc de lledons (62), ca Segarra en el joc de pilans (74), la vista del passeig dels Caputxins coronada pel santuari de la Mare de Déu del Lledó en el joc de pilota (75) o el Pati en el joc de toros (102).

2.1.2.2. Parèmies, dites i aforismes

En l'aplec de jocs vallencs, cada complement il·lustratiu va acompanyat per dos versos, un aforisme propi de l'autor que explicita la situació amb una advertència seqüencial, jugant amb la rima de la denominació i establint una relació de complicitat amb el nom del joc i la descripció de l'activitat. La simpàtica rima aconseguida, creada expressament per a cada situació, esdevé la millor advertència, ensenyament i resum per al jugador. Aquestes composicions sovintegen en cada fitxa dels jocs i poden localitzar-se com a peu de la il·lustració, com en el joc de bombolles (18): com que les bombolles exploten, aquest joc ensenya la desil·lusió de les coses del món, que moltes vegades s'esfumen en un instant com una bombolla de sabó:

Aquest món té la il·lusió,
com bombolla de sabó (Ribas 1951: 62).

Del joc de castells (27): generalment, el castell es concep com una edificació fortificada que serveix per a l'estada del senyor feudal, del rei o de l'arquebisbe. Ara bé, a Valls, com a ciutat bressol del món casteller, els castells també poden ser persones enfilades unes damunt de les espatlles d'altres, una manifestació pròpia de certes festes populars:

De castells se'n fan,

de pedra i de carn (Ribas 1951: 84).

Del joc de rescat (86): els versos que crea mossèn Ribas sovint descriuen el desenvolupament del joc de la manera més sintètica possible, amb la trajectòria simple de l'activitat i l'acció-resposta que es desenvolupa en cada cas:

Aquell qui està agafat,
sols se'l toqui és rescatat (Ribas 1951: 238).

Els aforismes de Ribas funcionen com a complement al redactat de la fitxa i a la descripció de les activitats. En la majoria dels casos, anuncien alguna norma científica, moral o filosòfica que serveix per exemplificar l'argumentació. Per exemple, del joc de basses (11): les pedres del cel són els núvols, coneguts científicament com *altocúmul*s, que formen flocs separats per petites unitats que contrasten amb el blau del celeste. Sovint, aquest fenomen anuncia una pertorbació i es considera premonitori de pluges abundants:

L'aforisme «Al cel pedretes, a la terra bassetes» recorda les que fan els nens. Durant una tempesta, el campaner toca a temps. Es camina amb la Vera Creu. S'encenia un ciri del Monument. Pel carrer algun pagès, corrent i amb un sac al cap, cridava: «Aiguás!» (Ribas 1951: 42).

Del joc de flèndit (52): Ribas emprà, per analogia amb la denominació del joc, l'etimologia llatina del verb 'fleô, ês, êre, flêvî, flêtum, que significa *plorar*, per descriure el caire d'aquesta activitat. Com que el joc consisteix a assolir l'objecte del contrincant en la zona pactada i, en conseqüència, la pèrdua de l'element per part del propietari, l'autor ho justifica d'aquesta manera:

El savi diu: *Tempus flendi et tempus ridendi*, «Temps de plorar i temps de riure». Com en aquest joc del flèndit, podria dir-se: *Locus flendi*, «Lloc de plorar». Perquè en el joc s'hi ha de plorar, FLENDI, per ésser un lloc no s'hi perd el temps, la pau i els quartos (Ribas 1951: 150).

Del joc de nius (69): segons Carme Oriol (2002: 90), algunes vegades la fraseologia popular crea fórmules de pregunta i resposta per evadir una situació amb reiteració. En l'exemple següent, el prevere mostra un breu diàleg rimat amb una evasiva que va seguida d'un retruc:

Es menjaven els moixonets, alguns en guardaven per engabiar i fer cantar si eren mascles. Molt abans, hagué els ocells francolíns, com a perdiuetes manses. S'han perdut per la facilitat d'agafar-los. Vegi's un ditxo antic:

Com te dius? Folla nius.

Com te trobes? Per les coves

Com te tens? Per les dents (Ribas 1951: 197).

2.1.2.3. Etimologies

La filologia és una de les moltes disciplines que desenvolupa Eusebi Ribas en la seva producció. En el cas del recull de jocs vallencs, és recurrent observar que la descripció de les activitats és completada amb l'etimologia del seu nom i la conseqüent evolució del llatí al català, a l'espanyol o al francès. A més, el prevere inclou informació lingüística relacionada amb el desenvolupament de l'activitat, amb la finalitat d'arrodonir el caràcter constructiu i didàctic del joc proposat. Del joc del joco (60):

Aquestes lluites es feien a mode de joc o joco, que ve del baix llatí IOCUS, de IOCARE, fer gresca o xivarri. En bon llatí és LUDUS, de LUDERE, *jugar*. La bassetja o fona és molt antiga, ja David amb ella i cinc balets vencé al gegant Julià. En les guerres del poble jueu, al davant hi anaven los *funibularis* que portaven fones o bassetges (Ribas 1951: 173).

O del joc de la pula (80):

Ve del llatí PULLASTRA, -PULLA del verb PULLO, -AS, -ARE. *Pullular*: treure brots. Pulla tu: «Fes com el pollastre, igual, a cantar tu la pula» (Ribas 1951: 221).

2.1.2.4. Descripció dels jocs

Com s'ha vist, existeixen molts elements subjacents en les fitxes dels jocs de l'aplec folklòric. La finalitat principal de la redacció de l'autor és la de descriure el transcurs de l'activitat, la trajectòria i l'execució del joc. Per fer-ho, el prevere utilitza una metodologia similar la majoria de vegades, per bé que en alguns jocs

l'extensió i la cura en la descripció destaca més que en d'altres. En molts casos, es defineix el cap del joc, és a dir, el parador, i les regles de l'exercici, a més d'establir-ne les possibles situacions d'acabament. També es precisa l'orientació, la finalitat, l'edat o el gènere dels jugadors, com en el joc d'arrencar cols (4):

Hi ha qui ha d'arrencar les cols. Figuren aquestes, una sèrie de nens que seuen en terra, cada un entre les cames de l'altre, fins a la paret. El qui ha d'arrencar la col agafa el primer dels qui seuen en terra, encara que sia per les cames. Aquest està subjecte per les mans del qui seu al darrere i aquest per l'altre successivament. De vegades, si hi ha força, se fan seguir dos o tres alhora. Els arrencats després ajuden al qui els arrenca fins a fer seguir al darrer dels qui fan de col. Aquest, com molts altres jocs, pren l'origen per la imitació dels treballs agrícoles dels vallencs, per ésser Valls una ciutat eminentment agrícola per ses abundants aigües (Ribas 1951: 24).

No obstant això, a vegades, la descripció seqüencial que proporciona l'autor pot resultar insuficient. En alguns casos, Ribas passa per alt la necessitat de narrar tècnicament el desenvolupament de l'activitat i dona èmfasi a altres informacions que es poden considerar secundàries si s'entén l'aplec de jocs tradicionals de Valls com un manual descriptiu dels exercicis d'oci de l'època. En el cas del joc de lladres i mossos (61), per exemple, resulta evident la manca de descripció de l'acte, que es contraposa amb la contextualització històrica del referent cultural de l'exercici en la ciutat:

No és estrany que allí on s'instituí el cos de Mossos de l'Esquadra, perseguïdors de lladres, els nois imitessin aquesta funció. Si és veritat que el fundador, Don Pere Anton Veciana, sepultat al Carme, nat a Sarral, alcalde de Valls, havia servit al rei. No obstant això, acabada la guerra, havien quedat com sempre en la postguerra soldats convertits en lladres, per no voler treballar. Aquests foren perseguïts pel Veciana i els seus mossos de ses quadres, formant l'Esquadra, ben valents: «Si voleu valents de mena aneu amb els catalans, sobretot els de l'esquadra, sobretot els fills de Valls» (Ribas 1951: 177).

2.1.2.5. Notes històriques, culturals, artístiques i folklòriques

En el contingut de les fitxes dels jocs de l'aplec destaquen, en la majoria de casos, les referències històriques, culturals, artístiques, religioses, folklòriques,

etc. Aquesta és una de les característiques principals de l'obra de Ribas, i fa que el caràcter del treball i dels materials s'identifiqui per sobre d'altres obres i reculls d'una tipologia similar. Les cites i les referències que proporciona l'autor serveixen com a complement a la descripció del joc i, alhora, poden funcionar autònomament com a font referencial primària. A través del joc de fireta (51), per exemple, i de la descripció de la imitació que fan les xiquetes de les activitats socials i comercials de la població, el clergue introdueix certes referències històriques sobre la celebració de fires i mercats a la ciutat al llarg de l'any i la seva concessió:

A Valls hi ha hagut fires, concedides pels reis i confirmades pels arquebisbes, ambdós senyors de nostre poble. El 1331 la del mes de setembre, per Santa Creu, durant quinze dies. Altra el 1346. La del 1362 durant els quinze dies de gener. La del 1367 per gener i Pasqua de Resurrecció. La del 1368 durant vint dies per l'Ascensió. El rei Pere III d'Aragó concedí per sempre la fira del mes de setembre, de les portadores. El mercat del dimecres fou concedit pel rei l'any 1210. Al Camp de Tarragona hi ha els mercats dilluns i dijous a Tarragona, dimarts i divendres a Reus, i dimecres i dissabte a Valls, i abans els diumenges (Ribas 1951: 147).

En una línia historicista, un altre dels jocs que serveix per exemplificar aquesta tònica és el de lledons (62), en què l'autor exposa breument, i d'una manera secundària, la transacció del joc. Conseqüentment, es centra a referenciar detalladament la presència d'un lledoner colossal en el terme municipal i la seva tradició en la localització de l'activitat:

És tradició que un plançó del lledoner on fou trobada la Verge del Lledó (s. XIV) es plantà a l'ermita de Sant Llorenç del Bosch, sots el convent-noviciat dels Caputxins (s. XVI) que cuidaren de la verge (S. XVI-XIX). El lledoner de Sant Llorenç es feu colossal. El major del Camp de Tarragona, de vuit pams de diàmetre. Morí per allà l'any 1930. Sots el lledoner, en los aplecs que s'hi feien, s'hi ballaven coques. De regrés se'n portaven lledons (Ribas 1951: 179).

El joc de basses (11) i de capelles (22) esdevenen significatius quant a la localització de referents agrícoles, arquitectònics i culturals. En el primer cas, Ribas proporciona un inventari dels diferents sistemes de rec i rescloses documentats al voltant de les partides del terme municipal, que destaca per les seves abundoses aigües i la fertilitat de la terra. En el segon joc, es referencien

un seguit de temples, construccions i edificis religiosos vallencs i de les rodalies. Alhora, el prevere aprofita per donar informació de la Comunitat de Preveres de la parròquia de Sant Joan de Valls, a la qual pertany:

Els primitius vallencs es lliuren detenint l'aigua dels torrents fent catorze rescloses, per sostenir l'elevació de la corrent de les aigües pel regadiu de les hortes. La del Catllar porta l'aigua al Vilar i al rec de les Cavalleries. La del Carme, que els frares, al segle XIV, feren per portar l'aigua al seu convent. La del Mas Miquel va al rec de na Gombaldona. Altra va al rec del Camí Nou del riu. Altres pels recs, de la Canal, de les Drogues (en Adrouer) i dels Fontanals. La de la Xamora, al rec del Paborde. La de les Cent Fonts, al rec del Pi amb basses dels molins del Carme i de Baix (d'en Bas). La dels molins: de Bella, del Mig i de Mora. Les del Sant Pou (Sant Pol) als recs de Reduan, de Santa Magdalena i bassa de Rosselló i de na Marsala que mena al camí vell del Riu i Espinavessa (Ribas 1951: 42).

A Valls hi ha hagut capelles en les esglésies de religiosos: Antonians, Carmelites, del St. Sepulcre, Caputxins, Mínims, Jesuïtes, Escolapis, Gabrielistes i del Cor de Maria. Les de les religioses: Mínimes, Carmelites, de Sta. Anna, de la Caritat, Cor de Maria, Sagrada Família, Hermanites i de la Vetlla. L'església parroquial de Sant Joan Baptista i la Rda. Comunitat constava de quaranta beneficiats comunitaris, i n'hi havia deu de no comunitaris. Quasi tots fills de Valls, d'on han sortit 5 bisbes, molts canonges i pàrrocos per a tot l'Arquebisbat, quins en sa infantesa feien capelles (Ribas 1951: 73).

En relació amb aquest darrer aspecte, l'obra d'Eusebi Ribas resta repleta de referències relacionades amb la història artística, literària i cultural de la ciutat, a causa del gran interès que desperta la matèria en el capellà. Així, en el joc de treballar (104), en què els infants imiten les activitats que fan els grans, es glosen les feines més artístiques i pintoresques de la comunitat social de Valls, referenciades a través dels personatges il·lustres i erudits que gaudeixen d'una reputada fama arreu del Principat:

Els artistes famosos vallencs, essent petits, començaren a destacar en les seves especialitats, com els Bonifàs, Pons, Nogués, Oller, etc. jugant a treballar, fent d'artistes com els demés nens que proven de fer figuretes amb el fang argilós (Ribas 1951: 290).

Un altre dels aspectes més destacats de l'obra de l'autor és, precisament, l'àmplia forquilla de notes folklòriques, festives, religioses i del costumari local. El joc de cèrcols (30), en aquest sentit, esdevé significatiu en l'aspecte comentat,

ja que a través de l'objecte principal emprat en l'activitat, es fa una descripció del gremi de Boters i la corresponent manifestació folklòrica i al carrer. Així, amb el cercol d'una bóta, els xiquets corren rabents per les vies, i el mateix element és el motiu principal del ball dels Cercolets de Valls, una dansa popular de carrer que forma part del Seguici Cerimonial de la ciutat:²⁰³

Els boters, amb els cercols, feien i desfeien amb un moment una bóta davant del rei Amadeu, al passar per la Plana de Picamoixons. Per les Festes Decennals de la Verge de la Candela de 1881, amb els cercols, feien el ball dels Cercolets (Ribas 1951: 91).

En el mateix camp, l'element principal del joc de l'espardenyeta (45) esdevé el motiu principal per recuperar la història del gremi d'Espardenyers, amb l'explicació del seu patronatge i la festa de la confraria:

El gremi d'Esparters tenia els estatuts aprovats per l'Audiència l'any 1778. En el 1779 no permeteren entrar-hi els Estorers, per no considerar-los afins. Els Espardenyers, junt amb els Corders i Talaquers, estaven sots el patronat de santa Catarina M. i santa Catarina de Lena l'any 1689. L'any 1718 la confraria a més tenia per patró a sant Pau, junt amb un retaule daurat per Morales pel preu de 500 duros. El 1728 hi posaren un sagrari amb relíquies de santa Catarina i sant Pau. El 1734 s'aprovaren llurs estatuts. El 1826 Bonifàs feu el misteri del Davallament de la Creu amb cinc figures. L'any 1718 la confraria a més tenia per patró a sant Pau, junt amb un retaule daurat per Morales pel preu de 500 duros. [...] Per anunciar la festa de la Conversió de Sant Pau, a la vigília sortia una cavalcada del més típic gust folklòric. Amb tres cavalleries i llurs heralds, muntava:

1. Un timbaler amb cassaca i barret apuntat amb ses timbales.
2. Un nen vestit d'àngel tot blanc, vestits i cavalleria, que al so d'una campaneta fet lo silenci, anunciava completes i predicador de la festa.
3. Sant Pau, muntat amb careta, corona, perruca, barba i colossal espasa tremolant (per lo que del mal epilèptic de sant Víctor aquí se'n diu mal de sant Pau) (Ribas 1951: 133).

2.1.2.6. Cantarelles

²⁰³ El ball dels Cercolets de Valls és una de les danses tradicionals que conformen el Seguici Cerimonial de la ciutat. Va ser reintroduït a la Festa Major de Sant Joan l'any 2017. L'última referència de l'activitat del ball és de 1881, proporcionada per Eusebi Ribas. En aquest sentit, la recuperació i interpretació històrica de la dansa parteix de les notes i la producció del prevere.

Molts jocs i moixaines tenen la cantarella com a component essencial. Unes vegades es presenten uns textos mig entonats, i d'altres tenen melodies senzilles fàcils de recordar i reproduir. La tonicitat de les paraules, la fonètica i els trets lingüístics del parlar de la població articulen les rimes i els jocs de paraules bensonants, lúdics i bells, necessaris des de la vessant més diversa i rica del folklore i la literatura oral identificats en un indret. En el cas de l'aplec dels jocs tradicionals de Valls es troben referenciades trenta-sis cantarelles sense notació musical, amb diverses variants, en divuit dels jocs presentats. A manera d'exemple, els jocs d'arri, arri cavallet (5), ball rodó (9) i salta Milalta (90), entre moltes d'altres, són activitats que contenen cantarelles:

(5) Arri, arri cavallet,
anirem a Sant Benet.
Comprarem un panellet.
Per dinar, per sopar,
per la N. (teta) no n'hi ha.
Per al nen sí que n'hi ha! (Ribas 1951: 26).

(9) Al carrer més alt,
n'hi ha una finestreta.
Passa un senyoret,
li tira una pedreta.
Torna a passar,
li torna a tirar.
Plou, plou, caragol:
la riera que vingués,
tota plena de diners.
S'emportés els sabaters,
les sabates per a mi,
i els talons per l'Agustí.
Beneïda Santa Clara:
pegueu una escombrada,
a aquesta nuvolada,
que està davant del sol.
Sol, sol, solaret,
ix, ix, que fa fred.
A n'aqueix pobre pastoret,
que no té capa ni barret,

sinó un barret de palla,
que'l guarda per la canalla,
sinó un barret de fil,
que'l guarda per l'estiu.
Plou i fa sol,
les bruixes se pentinen.
Plou i fa sol,
amb un caragol.
Lo pare i la mare,
no'm tenen sinó a mi.
Me fan anar a l'escola,
a aprendre a llegir.
Pastoret d'on véns?
De la muntanya,
de la muntanya.
Pastoret d'on véns?
De la muntanya.
Què fa'l temps?
Quin temps fa?
Plou i neva, plou i neva.
I quin temps fa?
Plou i neva i nevarà.
Fum, fum, xemeneia amunt.
Trobaràs un capellà,
que't darà un tros de pa.
Trobaràs una mongeta,
que't darà una tarongeta,
Trobaràs un caputxí,
que't darà un fil de cosir.
En lo dia de Nadal,
posarem lo porc en sal,
la gallina a la pastera,
lo pollí a dalt del pi.
Passaran bous i vaques,
les gallines en sabates,
los capons en sabatons.
Correu, correu minyons,
que a la plaça hi ha torrons.
La guineu los ha tastat,
diu que són un poc salats (Ribas 1951: 36).

(90) Salta Milalta,
plena la galta.
Nostre Senyor,
hetxa la por! (Ribas 1951: 251).

Eusebi Ribas (1951: 10) descriu en l'apartat «Entrada» de l'obra, que «estan utilitzades les cançons vallenques, presentades al *Cançoner Popular de Catalunya*, remerciades pel seu secretari Dr. Joan Punti Coltell, entre elles les de l'octogenària Cisca de Cesc», com consta al volum V dels *Materials de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya*. Tal com ja s'ha descrit en d'altres apartats d'aquesta tesi doctoral, el prevere, a través de Fidel de Moragas, l'any 1932 cedeix a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya cinc-cents trenta cançons populars recollides a Valls entre 1929 i 1932, sense notació musical. El dia de Corpus d'aquest mateix any, Joan Amades i Joan Tomàs es desplacen a Valls en una de les missions de recerca, amb la finalitat de completar el recull de cançons i músiques populars de la població cedit per Ribas, i apleguen algunes variants de cançons que també es troben a l'obra dels jocs tradicionals, ara amb notació musical.²⁰⁴ Així, en el joc de la bolangera (15) Ribas recull, en l'aplec, la lletra d'aquest joc dansat. Amades i Tomàs, per la seva banda, n'incorporen una altra versió amb la notació musical corresponent:

Versió recollida per Ribas (1951: 51):

La Bolangera en té un colom,
que amb les ales fa rom rom.
Amb la cua a la pastera!
Vet aquí la Bolangera!
La Bolangera en té un vestit,
d'indiana de França...
Quan la varen batejar,
li van posar Esperança.
La Bolangera en té un tupí,
sense foc lo fa bullir.
Sense llenya ni carbó,

²⁰⁴ Vegeu Massot (2005: 24).

la Bolangera en té raó!
La Bolangera en té un plat,
que en la cua, que en la cua.
La Bolangera en té un plat,
que en la cua l'ha trencat.
Bolangera, nera, nera.
N'ha comprat un davantal,
tres pessetes fan un ral...
Hetxa la por...!

Versió recollida per Amades i Tomàs (Massot 2005: 24):

La Bolangera té un colom,
que amb les ales, que amb les ales,
la Bolangera té un colom,
que amb les ales fa rom – rom.
La Bolangera té un tupí,
que sense foc la fa bullir;
sense llenya ni carbó,
la Bolangera en té raó.
La Bolangera en té un vestit,
d'indiana de França;
com me van batejar,
me posen Esperança.
La Bolangera en té un plat,
que amb la cua, que amb la cua;
la Bolangera en té un plat,
que amb la cua l'ha trencat.

Un altre dels jocs dansats amb lletra que recull mossèn Ribas a l'aplec vallenc és el de Jan Petit (58). En aquest cas, el joc conté diverses notes que contextualitzen l'activitat, com la referència a les mesures que adoptava la població davant d'una epidèmia de còlera de l'època en què es recull el joc. Molts vallencs van a viure a les masies del terme, uns espais oberts considerats de salut, i per divertiment i distracció utilitzaven jocs com el del Jan Petit o el del porró. En aquest segon cas, la lletra que recullen Amades i Tomàs en la seva missió, amb notació musical, és força diferent a la de Ribas:

Versió recollida per Ribas (1951: 168):

D'aquesta medicina en tot el món no n'hi ha.
Que és per a fer perdre metges i apotecaris, barbers (cirurgians) i herbolaris.
Que ja en tenim del bo.
Que begui, que begui, que begui el borratxó.

Versió recollida per Amades i Tomàs (Massot 2005: 25):

No s'en 'nirem encara, encara;
no s'en 'nirem encara no;
no s'en 'nirem encara, encara,
mentres hi hagi vi al porró.
Que begui, que begui,
que begui, que begui,
que begui el borratxó;
que begui, que begui,
el *vino* del porró.

2.1.3. Classificació i estudi dels jocs

Els jocs tradicionals són llenguatge, demanen d'una expressivitat psicomotora i afectiva alhora que l'estimulen. També són creativitat i tradició, i estan fets sobre uns esquemes bàsics respectats que són molt necessaris per a les dinàmiques que es precisen. Al mateix temps són vius, elàstics i permeten el canvi, l'exploració i les variants. Amb aquesta diversitat d'aspectes, l'estudi dels jocs esdevé tot un repte quant a la classificació dels materials i les formes que es presenten. També, l'existència d'un ampli corpus de jocs localitzats a cada poble remet a un origen ritual del seu naixement en festes, pràctiques religioses o màgiques i activitats laborals. De jocs n'hi ha per a totes les edats, per a tots els gustos i aptituds, i sovint es poden classificar segons la finalitat, l'execució o els actants. En la revisió bibliogràfica sobre la classificació tipològica dels jocs tradicionals que s'inclou en el primer apartat de la segona part de la tesi, es pot veure que no hi ha un criteri únic, sinó que cada autor, en funció del marc teòric o de la finalitat proposada, els agrupa de manera distinta. Al mateix temps, els criteris que s'utilitzen per classificar els diferents tipus de joc són convencionals

i les categories establertes no s'exclouen entre elles. Un mateix joc pot formar part de més d'una categoria i, això, en part, és a causa del caràcter global que té el joc mateix.

Eusebi Ribas, en el seu treball, no presenta cap classificació científica dels jocs recollits. Únicament sistematitza els materials utilitzant un criteri alfabètic. Amb motiu d'aquesta tesi doctoral, es proposa una classificació dels jocs tradicionals recollits pel prevere que s'estructura en catorze apartats, segons l'organització i l'execució de l'activitat a través de la interpretació dels seus elements actius. El primer grup és el de *Jocs de força*, que aplega els jocs d'arrencar cols (4), caragolot (23) descarregar botells (38) i figuereta (50); el segon grup és el de *Jocs de llançament*, que es subdivideix en els de llançament distància, amb els jocs de baldufa (6), pitxo (76), pilota (75), grua (54), bòlit (17), ginques (59), munta baixa (67), bombolles (18), refilador (84), i tot (103), i els de llançament a precisió, amb els jocs d'aro (3), balet (7), billar (12), bitlles (13), boles (16), cartrons (26), clotaxons (31), enjoca (42), fems (48), flèndit (52), gillo (53), lledons (62) i patacons (73); el tercer grup és el de *Jocs de lluita*, amb els de jóco (60), lladres i mossos (61), rescat (86) i roí ruà (88); el quart grup és el de *Jocs de locomoció*, amb els de sant Joan de les Canadelles (20), cavall salt (29), cercol (30), corda (34), enxancla (44), pera, pera en tinc (72), pilans (74), sol iombra (95), plantar mallols (77), saltar (91), sin ninguna (94) i tomaca i mitja poma (100); el cinquè és el de *Jocs dansats*, amb els jocs de ball rodó (9), bolangera (15), guiguiriguet (55), Jan Petit (58) i matarila (63); el sisè grup és el de *Jocs de cercar o caçar*, amb els de cluca (32), cuc, cuc (36), rum, rum (89), conillets (33), fet (49), espardenyeta (45), redolins (83) i l'hortolà i la col (56); el setè és el de *Jocs de triar o parar*, amb els de mia penyora (65), parells i escarsers (70) i xapes (105); el vuitè és el de *Jocs d'imitació*, amb els de capelles (22), cavallons (28), fem? feu (47), fireta (51), jamàstiga (57), castells (27), toros (102), mia múndia (64), nines (68), roda, roda (87), ombres xinesques (96), teatrets (97), tómbola (101) i xancos (106); el novè és el de *Jocs d'enginy*, amb els d'endevinalles (41), entrepussades (43), morra (66), prendre i deixar (71), redolins (83), platarets (78) i treballar (104); el desè grup és el de *Jocs de taula*, amb l'aixedrés (1); agulles (2), banca (10), canyetes (21), cartes (25), dames (37), dòmino (40) i pula (80); l'onzè és el de *Jocs de festa*, amb els còssos (35), esquellots (46), reis (85) i tio

fresco (98); el dotzè grup és el de *Jocs amb elements naturals*, amb els de basses (11), ponts (79) i santa lluna (92); el tretzè és el de *Jocs amb animals*, amb els de caçar (24), nius (69), ratapatxets (82) i sargantana (93); per últim, el catorzè és el de *Moixaines i Jocs afectius*, amb els d'arri, arri (5), ball manetes (8), vola, vola (14), bufets (19), ditets (39), ralet (81), salta milalta (90) i titeta pon (99).

Aquesta proposta parteix de la distinció de jocs i tipologies que fa Cristóbal Moreno a *Juegos y deportes tradicionales en España*,²⁰⁵ en cinc grups, i s'amplia en nou més segons la temàtica, la realitat i el context social dels jocs recollits per mossèn Ribas a Valls. Tot plegat plasma una diversificació i varietat de formes del jugar més popular particularitzades a la ciutat, d'una riquesa lúdica inqüestionable. A continuació, es descriu el corpus de jocs de l'aplec vallenc estructurat en aquests grups tipològics i es fa una anàlisi comparativa entre les diverses modalitats.

2.1.3.1. Jocs de força

L'exercici a l'aire lliure enforteix el cos dels xiquets i els proveeix de vigor. Aquest tipus de joc és propici per a l'expandiment corporal, contrarestant les hores a l'aula o a casa. A més, la força del grup esdevé, en la majoria de casos, la millor evasió per exercitar i afinar els moviments musculars amb una finalitat clara: el triomf i la rellevància per sobre dels contraris. Segons la concepció conservadora d'Eusebi Ribas, tots els tipus de joc que requereixen un desgast físic important són propis i únics de xicots. S'evidencia, així, una clara distinció de gènere entre els jocs masculins i els femenins. I uns pocs jocs, només, són de gènere mixt.

En el joc d'arrencar cols (4) o de descarregar botells (38), per exemple, s'estableix un símil amb els treballs agrícoles propers que serveixen de pretext per estructurar l'acció. A través dels referents immediats, pesants i rurals, la força

²⁰⁵ Biel Pubill en el llibre *Els jocs tradicionals de festa major als pobles del nord de la Ribera d'Ebre* parteix d'una classificació dels jocs molt similar a la que proposa Moreno en la seva publicació.

i la destresa física esdevenen els elements imprescindibles per contraposar-se a l'adversari amb poc marge d'error, i d'aquesta manera s'obté la victòria física i moral. Un cas semblant el trobem en el caragolot (23), un altre dels jocs de força d'extremitats que tracta d'un enfrontament simbòlic entre un grup agafat pels braços i uns adversaris que han de patir investides per tal de ser capturats i unir-se a la corrua. Aquest joc té per escenari una plaça o un espai obert, donada la llargada que podia seguir la rengla de jugadors. Per últim, en el joc de figuereta (50), a més de la força comuna, es precisa la destresa d'equilibri i la locomoció per executar la figura proposada amb les garanties d'èxit que reclama l'activitat, tal com referencien els gimnastes que visiten una població amb motiu d'un esdeveniment particular.

2.1.3.2. Jocs de llançament

La lluita jugada amb destresa i la demostració de les habilitats de precisió en la propulsió d'un objecte a través de l'assoliment dels objectius físics són constants indefectibles en l'ampli ventall dels jocs de llançament. Aquest grup, nombrós en l'aplec que presenta el prevere, permet fer una subdivisió dels jocs en dues categories: jocs de llançament a distància i jocs de llançament de precisió.

2.1.3.2.1. A distància

Per una banda, els de llançament a distància tenen com a objectiu enviar l'eina utilitzada en el joc tan lluny com sigui possible en un o diversos intents. És el cas del bòlit (17), un tros de bastó que es pica enlaire, fins a tres vegades, amb la punta d'un altre bastó, amb la finalitat d'allunyar-lo tant com es pugui del lloc de partida. El joc de refilador (84) té una dinàmica semblant, ja que la intenció de l'activitat roman en el fet de donar cops, amb una paleta de fusta, a un canonet coronat amb un plomall sense que toqui a terra. Aquell que aconsegueix donar més cops seguits, guanya. Al mateix temps, en el joc de munta baixa (67), i en aquest cas sense contacte físic i a través de la bufera i des de l'aire, els xiquets i xiquetes intenten allunyar la llavor del card, que amb la seva lleugeresa puja i baixa i se'n va i torna. Aquest joc guarda una similitud amb l'aparell volador de la grua (54), ja que a través d'un armat de canyes i tela, i amb un cabdell de fil, el

jugador vol dominar els flanquejos de l'artefacte a través de l'aire, el sol i el vent. També el joc de bombolles (18) tira, projecta i fa volar amb la brisa les bombolles de colors algun temps, fins que exploten. Totes aquestes activitats requereixen d'una destresa en el llançament de l'objecte, que premia l'habilitat del jugador segons la quantitat de cops, les projeccions o el guiatge de la conducció de l'element.

La baldufa (6) i el joc de pitxo (76) també precisen d'unes habilitats afortunades per tal gaudir d'una trajectòria satisfactòria del joc. Ambdós elements se serveixen d'un cordill que s'enrotlla, i amb el llançament i la fricció s'aconsegueix un moviment rotatori de l'estri fins que perd intensitat. De fet, la intensitat de llançament d'un objecte, ja sigui amb les cames, els peus o les mans, sovint preval com a tret distintiu, com és el cas en el joc de pilota (75). Aquest és un dels jocs més populars i estesos, i que alhora presenta unes modalitats força modernes, donada la gran diversificació de variants que propicia aquest objecte i que serveix per evidenciar l'habilitat física del jugador, al mateix temps que facilita l'encontre entre els xiquets de la població.

Finalment, l'aplec també recull jocs de llançament específics per a xiquetes, com el de ginques (59) i de tot (103). Les dues activitats, de trajectòria similar, consisteixen a llançar, plegar i comptar amb gran agilitat els trossos de ceràmica projectats sense equivocar-se. En el cas del joc del tot, es substitueixen els bocins de rajola de València, les ginques, per trossos d'os de les articulacions dels bens, que segons de la cara que cauen i de si s'arreglen hàbilment, la jugadora es proclama guanyadora o és perdedora. No obstant això, segons mossèn Ribas, els elements identificatius dels dos jocs també es barrejaven i les contrincants podien utilitzar l'os o la ginca indistintament.

2.1.3.2.2. De precisió

Per altra banda, els jocs de llançament de precisió requereixen un desenvolupament molt més afinat en l'activitat, ja que en la majoria de casos l'objectiu és encertar l'objecte o la referència escollida per tal de resultar vencedor del joc.

En el cas del billar (12), que precisa una bona taula per a l'execució de l'activitat, es necessita una gran destresa en el llançament de les boles de billar per tal de fer carambola i assolir la màxima puntuació. En les bitlles (13), l'objectiu és fer caure la totalitat de les fustes tornejades mitjançant el llançament, amb una trajectòria i velocitat concretes, d'una altra bitlla. En l'enjoca (42) el tirador busca fer caure, amb el reble, un matxo, tova o rajola d'obra cuita. En el joc de clotatxons (31), tanmateix, es distingeixen dues parts del joc: la primera consisteix a encertar el clot amb una pilota de cuir mitjançant un llançament precís, per poder arribar a la segona part del joc, que passa per tirar la pilota a l'esquena dels altres jugadors per tal de tocar el màxim de persones.

La finalitat del llançament, en molts dels jocs d'aquesta tipologia, equival a encertar i assolir l'objecte de l'adversari per guanyar l'element i esdevenir vencedor de la partida. L'obra de Ribas en recull alguns exemples, com és el cas del joc de fems (48), on els dos contrincants es juguen les femtes que han recollit mitjançant el tir d'una pedra que ha d'encertar les de l'altre, o del joc de boles (16), flèndit (52) o gillo (53), en què el propòsit recau en tirar l'objecte contra el de l'adversari, amb la intenció de guanyar l'element de l'altre jugador mitjançant una tècnica de llançament treballada i exacta. Uns jocs similars són els de cartrons (26) o de patacons (73), que consisteixen a col·leccionar i aconseguir caixes de mistos o cartes d'altres jugadors mitjançant el llançament dels propis cartrons als dels adversaris, amb la sort o la infortuna de tocar l'objectiu. Això també passa en el joc del balet (7), en el qual el jugador ha de tirar al balet d'un altre jugador i, si l'encerta, guanya diners, cartrons, lledons, patacons, xabos, etc.

Per últim, també es poden destacar els jocs d'aro (3) i de lledons (62) com activitats de llançament a precisió, ja que la trajectòria de l'acció rau en tirades amb un objectiu mitjançant un aparell de manufactura casolana. En l'aro, el xiquet s'entrelliga les comes amb un cordill i hi aplica l'aro, que amb la tensió surt disparat fins al punt assenyalat. En el segon joc, el dels lledons, els jugadors projecten els pinyols del lledoner amb ballestes o canyes per molestar a algú o fer salves en punts referenciats.

2.1.3.3. Jocs de lluita

Alguns jocs tradicionals del recull de Ribas destaquen per la seva expressivitat o cruesa mitjançant els referents bèl·lics i de lluita. És el cas del rescat (86), una activitat que emula els presoners de guerra en els diversos bàndols, i el joc de lladres i mossos o de moros i cristians (61), motius que tan fàcilment es poden localitzar en la història. Segons el clergue, la seqüència del joc podria haver estat una adaptació o transformació d'un altre espai més antic, ja que tot el mecanisme del joc es basa en dues colles oposades, com a imitació dels clans que empaiten i s'escometen, i això és tan vell com la mateixa humanitat. El mateix es pot dir del joco (60), on s'estableix, com a base del joc, una simulació dels conflictes de les guerres encara vives en el record i la seva procedència podria recular a temps molt més primitius. Alhora, aquest fet pot donar testimoniatge a un veritable encaix social, amb un ajustament de normes que menen els jocs principals, uns estatuts que han pogut perdurar al llarg dels segles.

Igualment, molts dels jocs constitueixen un veritable espai escènic, amb interpretacions remotes sense cap assaig previ. El joc de roí ruà (88) sembla, efectivament, un simulacre dels fets esdevinguts en una hipotètica realitat de la pugna entre Ferran VII i el rei de França, tal com apunta Ribas en les notes històriques que dona.

2.1.3.4. Jocs de locomoció

La motricitat dels jocs, juntament amb la psicologia de l'activitat, esdevé la millor exigència en l'ordre físic i espiritual dels xiquets. En l'aplec de jocs vallencs del prevere són molts els que requereixen d'una locomoció com ho són les accions de saltar, córrer, enfilar-se... Molts nois, per exemple, se serveixen d'un cercol d'una bóta i un ferro amb maneta per córrer amb d'altres jugadors, però, segons Ribas, el joc del cercol (30) és una activitat que «sols serveix per cansar-se pels carrers, o fer una corrida o cursa». El joc de sant Joan de les Canadelles (20), en això, necessita una locomoció més enginyosa i treballada, ja que la trajectòria

de l'activitat imita una cadena que ha de passar per sota dels braços dels altres jugadors fent ponts sense desfer la cadena.

El salt és una de les moltes accions recurrents en els jocs de carrer tradicionals, com ho evidencia l'elevat nombre de jocs que recull Eusebi Ribas en la seva obra. Els genèrics de saltar a corda (34) o l'enxancla (44) esdevenen uns bons exemples d'aquesta tipologia, que també combinen altres elements motrius com l'habilitat, la lleugeresa o l'equilibri, i que sovint s'acompanyen de cantarelles o versos. Alhora, molts dels jocs se serveixen dels mateixos jugadors per establir obstacles o punts de recolzament en l'execució del salt, com es pot observar en els jocs de cavall salt (29), plantar mallols (77), saltar (91), sin ninguna (94) o de tomaca i mitja poma (100). En aquests casos els jugadors han de saltar, enxarrancats, per damunt del qui para, amb o sense desplaçament notori des del punt de partida, depenent de la modalitat del joc.

Altres jocs de locomoció de l'aplec, com el de pera, pera en tinc (72), pilans (74) o sol i sombra (95) es poden englobar en un mateix tipus amb un desenvolupament similar de l'activitat. La trajectòria d'aquests jocs consisteix a establir dos espais físics i un parador, i cada jugador ha de traspasar d'un espai a un altre d'unes característiques concretes sense que el parador el pugui atrapar, de la manera més ràpida possible.

2.1.3.5. Jocs dansats

En el món del joc, el ball esdevé una eina molt valuosa que permet potenciar els objectius plantejats en les activitats. Pot alçar la motivació del xiquet amb una atracció addicional del contingut de l'acció. També facilita l'aprenentatge d'alguns aspectes bàsics de la dansa i, alhora, fomenta la participació personal i col·lectiva dels jugadors sense un protagonisme aferrissat. Alguns dels exemples que recull Ribas a l'aplec, com el ball rodó (9) o la Bolangera (15), tenen un desenvolupament coreogràfic força simple, ja que el joc consisteix a fer una rotllana amb els balladors mentre es roda cap a un sentit i es recita una cantarella que sovint es pot recordar, tal com anota el clergue en el cas de la Bolangera, i

remet a uns esdeveniments passats que la memòria popular encara preserva gelosament.

En els jocs dansats de guiguiriguet (55) o de Matarila (63) la direcció de l'activitat rau en un jugador protagonista o parador que, amb moviments o a través del diàleg, dirigeix la transacció del joc. En el primer cas, s'estableix una conversa mitjançant unes preguntes sense massa sentit, i que culmina amb un ballet cantat. Tanmateix, en el joc de Matarila l'oralitat també hi té un paper destacat, ja que la cap del joc ha de canviar de banda totes les jugadores mitjançant un diàleg a manera de cantarella. També, en el joc de Jan Petit (58) la centralitat de l'activitat recau en un jugador situat al centre de la rotllana que dirigeix els moviments dels jugadors que l'envolten amb una simple coreografia que reforça la cantarella.

2.1.3.6. Jocs de cercar o caçar

Un altre dels tipus més nombrosos de jocs tradicionals que recull l'aplec vallenc és el de cercar, agafar o caçar persones amb un parador amb diversos jugadors que han de ser hàbils en l'acció. El joc de cluca (32) o una variant molt semblant, el cuc, cuc (36), són activitats que transcorren en una rotllana feta pels jugadors que han d'intervenir sobre el parador i, aquest, amb els ulls tapats, ha d'endevinar de quin jugador ha rebut l'acció. El rum, rum (89) també és un joc del mateix estil que els anteriors, però en aquest cas el jugador que para està acotat i ha d'endevinar qui dels altres jugadors l'ha tocat.

En els jocs de l'hortolà i la col (56) o de l'espardenyeta (45) l'objectiu és interceptar l'element principal de l'acció. En el primer cas, el que està acotat, que para, fa de col, i un altre lligat amb una cordeta fa d'hortolà. Els altres xiquets tenen un fuet que serveix per pegar a l'esquena de la col i, per contra, l'hortolà ha d'agafar algun jugador. Tanmateix, en el joc de l'espardenyeta el que para ha d'aconseguir caçar l'espardenya que els altres jugadors es van passant per sota de les cames en una rotllana al seu voltant, asseguts.

Per últim, el joc de conillets (33) o el de fet (49) tenen una trajectòria semblant, ja que la persona que para ha de trobar els jugadors que estan amagats en un espai força obert, amb la finalitat de fer-los parar. Alhora, existeix un punt de referència i de salvació, que segons Ribas és conegut com a *mia*, i aquest punt esdevé l'objectiu principal que han d'assolir els jugadors que estan amagats.

2.1.3.7. Jocs de triar o parar

En un joc no hi ha cap sort decidida i, sovint, el desenvolupament de l'activitat recau en la figura del parador. Aquest, segons la modalitat del joc, pot ser l'encarregat de triar, escollir o tocar altres jugadors, i pot establir i fixar les pautes de l'activitat. Amb tot, per tal de determinar qui és la persona que comença el joc o que para, s'utilitzen diverses fórmules, com per exemple, la de parells o escarsers (70), que serveix per solucionar algun conflicte o discussió generada de l'activitat, i que es basa en encertar si és parell o senar la suma total dels dits mostrats pels jugadors. El joc de xapes (105) també es pot utilitzar com a acció de sorteig, i és de les tries que més han perdurat en el temps. Aquest joc consisteix a llançar enlaire unes xapes o monedes, i qui té la sort d'encertar la jugada, a cara o creu, guanya.

Per últim, la mia penyora (65) serveix de penitència al perdedor, ja que ha d'entregar un objecte en penyora de la pena que ha de patir per haver perdut el joc. Si la vol recuperar, ha de fer una acció concreta manada pel cap del joc, sovint ridícula o compromesa.

2.1.3.8. Jocs d'imitació

Moltes vegades, quan els xiquets no es troben amb un joc de mecànica establerta, es lliuren espontàniament a la inventiva per imitar o calcar fets de la vida que han vist esdevenir-se al seu voltant, és a dir, simulen fer allò que fan els grans. Així, molts jocs d'imitació reproduïxen escenes familiars i juguen a fer de pares, mares o mestres, com en el cas del joc de nines (68), una activitat exclusivament femenina. També es calquen referents culturals i festius propers com s'observa en els jocs de fireta (51) o tómbola (101), ja que els jugadors

reproduïen les activitats comercials de compra i venda que acull la ciutat en determinats moments. En el cas del joc de jamàstiga (57), els xiquets emulen les habilitats equilibristes d'alguna companyia de gimnastes que ha visitat la població.

S'ha de creure que els jocs infantils, que tot i que a vegades poden semblar indesxifrables, procedeixen també d'imitacions de realitats que es coneixen de ben a prop, com els referents agrícoles i naturals. Els jocs de cavallons (28), de xancos (106) o de roda, roda (87), precisament, tenen el seu origen en aquest àmbit rural. En el cas dels dos primers, els jugadors copien les característiques físiques del cavall o de les aus de cames llargues i, en el joc de roda, roda, el jugador volta sobre si mateix, ja que pretén reproduir el moviment dels antics molins de mola de pedra.

En conseqüència, un dels àmbits més presents en la descripció dels jocs i que fa singular el recull de Valls és l'element religiós. Cal suposar que mossèn Ribas l'introdueix per la condició que té com a clergue i recol·lector dels materials. En això, es troben referenciats dominis de la cultura religiosa de la ciutat en diversos jocs, també presents com a imitació. Els jocs de capelles (22) o de mia múndia (64) basen l'acció en reproduir els elements sacres més immediats de la societat del moment, com l'ofici d'ermità i l'acció de dir missa o beneir. Tanmateix, no s'ha d'agafar estretament el significat d'aquest element religiós en el sentit de devot o beat, ja que això tan sols aporta, en bona part, el testimoni d'un vestigi, una manera de fer i de la convenció social imitada. Realment, aquestes mostres sacres espontànies són intents d'expandir la cultura religiosa social més enllà dels indicats estadis rigorosos, i els jocs autènticament populars o tradicionals es poden situar en un ambient més pagà o laic, amb màgies primitives desfigurades del seu origen.

En aquesta línia d'imitació cultural, també es pot parlar dels jocs de castells (27) o de toros (102), que són una recreació de manifestacions folklòriques localitzades en un indret i moment concrets. En el primer cas, l'acció es basa en una simulació, a baix nivell, de les construccions humanes més memorables protagonitzades pels Xiquets de Valls que es poden veure a la plaça en les festes

patronals de Sant Joan o Santa Úrsula i en els esdeveniments socials més destacats de la ciutat, i el joc inclou, també, imitacions personificades dels caps de colla de l'època, com Rabassó o Escolà. En el segon cas, la reproducció de l'acció d'una *corrida* de braus s'empara en un referent cultural que no és genuí, però que pot ésser familiar a causa de les actuacions mediàtiques de toreros de renom a les places de braus de Tarragona o Barcelona.

Per últim, en els jocs d'ombres xinesques (96), de teatrets (97) o de fem? feu (47), els jugadors, a més de la imitació, utilitzen l'enginy i la inventiva per fruit en el desenvolupament del joc. Així, en aquestes activitats els jugadors sovint es divideixen en bàndols: uns actuen, muts, imitant una acció, i els altres han d'endevinar la representació que es plasma, ja que guanya qui primer ho encerta.

2.1.3.9. Jocs d'enginy

Els elements educatius i enginyosos en els jocs tradicionals són múltiples i, els d'endevinalles (41), de treballar (104), d'entrepussades (43) o de redolins (83), per exemple, proporcionen motivacions a l'observació, als recursos lingüístics, a les fórmules rimades i a l'instint de deducció i reflexió ràpida plenament reconeguts en tots els procediments psicològics, tal com també s'evidencia en els jocs de prendre i deixar (71) o de platerets (78), on el jugador ha de demostrar una destresa mental i física molt hàbil. No obstant això, a ulls dels actants, la vessant educativa no esdevé tan versemblant com pot semblar. Els jocs, aparentment, són accions d'esbargiment mental i per als jugadors no s'evidencia cap propòsit educatiu ni l'intent d'ensenyar res. A més, en cas contrari, podrien perdre tota l'estima i popularitat de la condició d'activitats d'oci que tenen, i passarien a la categoria de tasca, deure o treball imposat, idea contraposada totalment de l'oci de carrer. De fet, en el joc de la morra (66), una activitat reservada als adults en els ambients més aiguardentosos dels cafès o de les tavernes, la sort del joc prova la rapidesa mental combinada amb la destresa manual dels contrincants i, en cap dels casos, aquesta acció és observada des de la vessant didàctica que incentiva l'intel·lecte a través del nivell sensorial.

2.1.3.10. Jocs de taula

Certa quantitat de jocs tradicionals requereixen un suport físic com un pedrís, un tauler o una taula, ja que si bé moltes de les accions es poden desenvolupar a terra o a recer, aquest tipus precisa d'un entorn més reposat i que ofereixi garanties d'ordre. Eusebi Ribas, en el seu aplec, recull diversos jocs coneguts i populars com l'aixedrés (1), el joc de dames (37), les cartes (25) o el dòmino (40). El prevere també n'inclou d'altres de més específics i singulars com el joc d'agulles (2), únicament de xiquetes que, acotades damunt d'un muntet d'arena amb agulles, n'han de treure una amb molta cura sense bellugar-ne cap més. El joc de canyetes (21), en això, també és similar a aquest, però s'hi utilitzen pues fetes de canyes de telers.

En aquest sentit, la major part dels jocs exigeixen una capacitat d'atenció profunda, concentració, estratègia, memòria i agilitat mental, encara que la seva mecànica pugui semblar simple. També la percepció visual i el càlcul són factors essencials per poder aconseguir la victòria, tal com es demostra en el joc de la banca (10), una variant de la ruleta. Aquesta era una activitat condemnada a l'època, ja que tenia conseqüències greus entre els perdedors incontrolats. Segons Ribas, «produeix resultats desastrosos a les famílies, causant dissensions i de vegades suïcidi» (Ribas 1951: 40).

Per últim, la pula (80) és un altre dels jocs que demanen d'atenció visual i auditiva, i alhora s'emmarca en un context popular evident, ja que moltes vegades el seu desenvolupament se situa durant les tardes d'estiueig a la masia o al Bosc de Valls, i també en certes societats i entitats els diumenges o per Nadal.

2.1.3.11. Jocs de festa

La festa, que és un temps de tothom, es regeix per una litúrgia singular i dona l'oportunitat de conèixer les formes pròpies en les quals s'ha reconegut una societat durant segles. La dinàmica social introdueix l'oci com una forma de ritual més que és capaç de reproduir per ella mateixa els trets distintius més significatius d'una celebració. Eusebi Ribas, en la seva particular condició

d'estudiós del panorama festiu de la ciutat, recull alguns jocs que s'emplacen en el programa habitual de diades i festivitats concretes del curs de l'any de Valls, i que també es troben presents en d'altres punts del territori. Els cóssos (35), per exemple, són un seguit de jocs realitzats per adults i quitxalla en les places i vies per solemnitzar festes patronals de carrer, de barri o de gremi i confraria, com les de Sant Joan, de Sant Isidre, de Sant Antoni, de Sant Pau, de la Mare de Déu del Carme, etc. Ribas destaca els jocs més populars del moment, com el cós dels sacs, de la paella, de l'olla, del cossi, de la barra, de les bicicletes, de les ganyotes, de córrer...

En dies de broma o en diades assenyalades, la flexibilitat i la desinhibició moral del període temporal permet introduir pràctiques burlesques i de disbauxa en els divertiments dels xiquets. El joc del tio fresco (98), en això, es pot situar en la festa dels Sants Innocents, per exemple, quan un jugador es posa una paperina lligada amb un fil al capdavall de l'esquena, i un altre, amb una candela, prova d'encendre-li mentre s'estableix un diàleg en forma de cantarella. També, en la festa de l'Epifania del Senyor, mossèn Ribas recull una pràctica de capta dels xiquets en les cases benestants de la ciutat, que malauradament avui s'ha perdut. Segons explica, en el joc de reis (85) alguns es vestien grotescament de savis d'Orient, amb corones de paper i la cara negra del suro cremat. Duien unes castanyoles i una cistella amb cintes, i passaven pels carrers repetint uns versos amb una cantarella pròpia, que acompanyaven amb un ballet. Com a curiositat, en el cas que una casa no volgués donar-los res, els jugadors acabaven l'escenificació amb la sentència «un mal any que Déu vos da».

Altres esdeveniments populars de rellevància són les festes que marquen el curs vital de cadascú com el bateig, el prometatge o el casament. Alhora, la societat es fixa i es recrea en allò poc comú i anecdòtic, i els jocs tradicionals no en són excepció. El joc d'esquellots (46), en aquest sentit, és una pràctica fixada únicament amb la finalitat de potenciar la burla en la notícia del casament d'una persona que ha enviudat anteriorment. Segons Ribas, quan se sabia de les segones núpcies d'un vidu, a la vetlla un grup de xicots arplegava llaunes i estris per fer soroll i tombaven pels carrers anunciant el fet.

2.1.3.12. Jocs amb elements naturals

La natura esdevé una font de recursos recurrents per a la humanitat, tant a nivell físic com a nivell sensorial. Els xiquets de tots els temps han trobat en els elements naturals les eines més tangibles per tal de desenvolupar jocs com els que trobem en l'aplec d'Eusebi Ribas. En el joc de basses (11) o de ponts (79), per exemple, els jugadors s'entretenen fent construccions amb fang, arena i aigua, com a vertaders arquitectes populars que plasmen el seu enginy i la seva destresa artística en unes construccions efímeres. El de santa lluna (92), més elaborat, consisteix a fer una cassoleta de fang argilós, en forma de lluna, que el jugador ha de rebatre a terra. L'aire comprimit explota i, llavors, un altre jugador ha de tapar el forat que s'ha fet amb més fang, mentre es reproduïx un diàleg senzill.

2.1.3.13. Jocs amb animals

Com en l'apartat anterior, la naturalesa esdevé el recurs més immediat i proper per a la recreació humana dels jocs. Els animals, en això, moltes vegades són protagonistes del paisatge lúdic local, com passa a la festa de Sant Antoni, patró i protector de les bèsties, amb els anomenats Tres Tombs. També es poden destacar un seguit de divertiments amb animals com els que recull el clergue a l'aplec vallenc: els jocs de caçar (24), de nius (69), de ratapatxets (82) o de sargantana (93).

A caçar, hi solen anar aquelles persones més desenfeïnades per esbargir-se o per fer salut. Els xiquets, en molts casos, observen l'acció amb anhels d'automatisme i ho imiten. En aquestes sortides al defora, tal com es descriu en el joc de nius, també és costum per part dels nois més grans fer perdre diversos nius xafant els ous i les cries de moixons. El joc de ratapatxets és una de les activitats més malicioses i cruels que Ribas recull, ja que la intenció principal del joc és la de matar l'animal a través d'una incandescent tortura, amb la convicció popular afegida que la bèstia és la viva representació del dimoni. També el joc de la sargantana conté una càrrega cruel exagerada, ja que les sargantanes que eren capturades pels marges i parets de tàpia eren condemnades a estirar carros

fets de paper. En definitiva, tot aquest corpus de jocs tradicionals, alguns força primitius, forma part d'uns costums que s'han perdut en el temps. En l'actualitat, aquests jocs esdevenen un mer record anecdòtic, vestigi d'una manera de fer i d'una època, ja que avui aquestes pràctiques no estarien exemptes de polèmica.

2.1.3.14. Moixaines i jocs afectius

Aquest darrer grup de jocs tradicionals, en els quals predomina l'afectivitat, es realitza majoritàriament en les primeres etapes de la infantesa dels xiquets. Són cançons, versos i cantarelles d'una composició molt senzilla, acompanyades de moviments simples que busquen atreure l'atenció i provocar la riulla del nen. La interacció entre els pares, els avis i l'infant s'estableix a través del contacte físic i la veu. És llavors quan la ment evoca els recitats i els poemes, les formuletes i les cantarelles que dormiten en la memòria: «Aquelles que la mare o l'avi ens havien recitat i amb les quals ens havien fet jugar de petits. En aquests moments és quan la tradició oral que ha arribat fins als nostres dies es torna a mostrar i apareix amb les millors gales» (Badia 2005: 17).

Mossèn Ribas recull vuit moixaines en l'aplec de jocs tradicionals de Valls. Inicia la fitxa d'aquests jocs amb una descripció de la situació física, sempre passiva de l'infant, i la interacció que fa amb l'adult. El clergue comenta les connotacions que pot tenir aquesta dualitat de rols en el joc i en el desenvolupament cognitiu del xiquet, i en alguns casos ho relaciona amb els records que guarda de la seva infantesa. Els jocs afectius de ball manetes (8), ditets (39), ralet (81) o titeta pon (99) destaquen per la motivació sensorial que desperten en l'infant, ja que el desenvolupament es basa en el contacte amable de les mans i els dits dels jugadors, alhora que es reproduïx una cantarella senzilla, amb la finalitat de jugar amb els sentits tàctils i auditius. També en el joc de bufets (19) s'estableix una relació sensorial i afectiva directa entre els jugadors, ja que mentre l'infant infla la boca amb aire, l'altre jugador li ha de pressionar les galtes amb els dits tot buscant la riulla i el divertiment. El joc d'arri, arri (5) té l'interès de despertar l'activitat física i sensitiva mitjançant la imitació de l'equitació, ja que l'adult situa l'infant per sobre de la falda i reproduïx, suaument, certs moviments que recorden l'acció de muntar a cavall mentre es recita una cantarella, amb la

finalitat de fer perdre la por als moviments físics bruscs del cos. Els jocs de vola, vola (14) i salta Milalta (90), tanmateix, també tenen aquest objectiu, ja que en el primer cas dos adults sostenen amb els braços, al mig, l'infant, que s'enlaira i aterra repetidament i, d'aquesta manera, perd el temor als moviments més desconeguts. Alhora, el segon joc esdevé també un complement indispensable al caràcter iniciador de l'activitat física i a la desinhibició que es busca en els primers estadis, ja que l'acció del joc s'empara en la valentia i l'esforç que mostren els xiquets mitjançant la conducció física i l'empara de l'adult. L'infant, en aquest cas, salta des d'una cadira a terra a través del guiatge d'un altre jugador i, quan s'adona que ha pogut completar l'acció, la satisfacció el condueix a tornar-ho a intentar.

2.1.4. Edició, estudi i publicació del recull manuscrit

Eusebi Ribas, amb l'aplec de jocs tradicionals de Valls, aconsegueix crear un treball singular, únic i particular, si bé d'estudis d'aquesta mena i amb un contingut semblant se'n troben arreu. El corpus descriptiu proposat pel clergue compta amb una quantia d'elements subjacents que imperen al llarg de les pàgines. Això projecta un perfil polifacètic del prevere, que destaca com a recol·lector de folklore, com a historiador, teòleg, musicòleg, il·lustrador o filòsof. De fet, la disposició d'aquests elements, en l'obra, es proposa en la descripció dels jocs. A través d'un seguit de vincles culturals, historiogràfics, musicals i pictòrics, Ribas proporciona un autèntic retrat del seu entorn més proper, talment com si es tractés de la seqüència de la comunitat a la que pertany, amb una forma del jugar, amb uns indrets, una didàctica, una època, una història cultural i uns personatges socials concrets.

A causa de la singularitat dels materials, i amb motiu de la recerca duta a terme en aquesta tesi doctoral, gràcies a la iniciativa del musicòleg Francesc Sans Bonet i amb el suport econòmic de Quart Minvant, SCP, l'any 2017 es creu oportú de publicar un estudi sobre el recull de jocs tradicionals de Valls de Ribas. El llibre té per títol *El carrer popular. Jocs de tradició a Valls* (ISBN: 978-84-697-

5825-0).²⁰⁶ És una edició, amb el corresponent estudi, de l'aplec manuscrit de jocs tradicionals de Valls de mossèn Eusebi Ribas, inèdit des de 1951. El llibre consta de quatre capítols, a més d'un prefaci escrit per Pilar Vives Corbella i un apartat final amb les referències bibliogràfiques consultades. El primer capítol, titulat «Pa amb vi i sucre, i genolls pelats», esdevé una introducció al món del joc tradicional i la seva significació en la vida social i cultural d'una ciutat com Valls; el segon capítol es titula «L'aplec de jocs tradicionals de Valls de mossèn Eusebi Ribas Vallespinosa» i contextualitza l'obra en la ciutat i en l'època de recollida dels jocs; el tercer apartat inclou la transcripció de l'aplec de jocs tradicionals precedida pels criteris de transcripció i ortotipogràfics aplicats en el text; per últim, el quart capítol del llibre, «Estudi dels jocs tradicionals vallencs», conté la classificació i el comentari dels jocs.²⁰⁷

Gràcies a la col·laboració de l'Arxiu Municipal de Valls, es recuperen i s'inclouen, en la publicació, una col·lecció de fotografies inèdites de Valero Llusà sobre jocs tradicionals localitzats en diversos punts de la ciutat en la dècada dels anys 40 i 50 del segle XX. El disseny i la maquetació, per la seva banda, van a càrrec de la dissenyadora gràfica Eva Traguany, i la impressió del llibre es du a terme a la Impremta Moncunill de Valls. Tot plegat, amb les diverses persones i àmbits vallencs que s'impliquen en el projecte, la publicació esdevé un producte de quilòmetre zero, amb un contingut que surt de Valls i que, d'alguna manera, retorna al poble, tal com es subratlla en el prefaci.²⁰⁸

Amb la publicació de l'aplec de jocs d'Eusebi Ribas es posa en relleu la tasca del prevere com a recol·lector, perpetuador i interpretador de diversos materials

²⁰⁶ L'edició del llibre s'emmarca en la línia d'investigació sobre literatura popular catalana que rep el finançament del Ministeri d'Economia i Competitivitat a través del projecte d'R+D: FFI2015-64128-P (MINECO/FEDER), i forma part del treball realitzat pel Grup de Recerca Identitats en la Literatura Catalana (GRILC), reconegut i consolidat per la Generalitat de Catalunya (2014 SGR 755). Així mateix, la publicació compta amb el suport institucional de l'Ajuntament de Valls.

²⁰⁷ La classificació i el comentari dels jocs del llibre es planteja d'una manera més general que l'anàlisi que es fa en aquesta tesi doctoral. En aquest sentit, amb la finalitat de facilitar una lectura planera, no s'utilitza un llenguatge acadèmic ni s'aprofundeix en certs aspectes del contingut de l'aplec com és un estat de la qüestió de la matèria objecte d'estudi, les notes filològiques o les descripcions extenses de les activitats.

²⁰⁸ La presentació del llibre té lloc el 16 d'octubre de 2017 al vespre, en el marc de la Fira de Santa Úrsula, a la sala d'actes del convent del Carme de Valls. L'acte compta amb Carme Oriol, catedràtica de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili; Francesc Sans, musicòleg i mecenes del llibre; Albert Batet, alcalde de Valls, i Albert Oliva, autor del llibre.

folklòrics d'un Valls de finals d'una època i principis d'una altra. Ribas es proposa mostrar el ric patrimoni immaterial dels jocs infantils que, a través dels segles, s'ha desenvolupat en les vies i espais de la seva ciutat natal. Cal reconèixer que aquest tipus de treballs no són un catàleg exclusiu de formes del folklore, i l'obra del prevere no pretén ser una guia o un inventari d'uns jocs, sinó una aproximació a aquelles formes patrimonials que amb el pas del temps han desaparegut. Tampoc es vol assolir una simple recopilació de dades, sinó que l'estudi té per objectiu recuperar-les, preservar-les de l'oblit i especialment atorgar a les persones, l'època i l'espai el protagonisme social que els ha correspost en l'antropologia humana.

3. L'estudi de la cançó en el folklore català del tombant de segle. Estat de la qüestió

El poble català és un dels pobles que més canta: «l'espai del cant li és cosa tan natural, habitual i necessària, que secularment ha associat la música a les més diverses activitats i manifestacions de la vida col·lectiva i privada» (Massot 1994: 47). L'abundor i les variants de les cançons populars són ressò de tradicions, costums, supersticions, religiositat i experiències vitals. Al mateix temps, la vinculació íntima d'aquests cants a un seguit d'activitats diàries com les feines al camp, les tasques a la llar o la cura dels infants té, d'entre moltes altres finalitats, la d'amenitzar la duresa o la repetició mecànica dels treballs.

La valorització del folklore com a matèria d'estudi i l'interès per recuperar-lo es relaciona estretament amb els objectius que persegueix la Renaixença. Durant aquest període «es destaca el valor atribuït al propi patrimoni folklòric en general i cançonístic en particular» (Jorba 1986: 13), i l'afany per recuperar el folklore fa que els estudiosos descobreixin el valor de la poesia popular:

Això precisament en una època històrica en què consideraven que el poble estava cada dia més apartat del seu estat natural —imaginat en un món rural antic, equilibrat i idíl·lic— a causa de la revolució industrial i per l'emergència aleshores ja molt evident dels sectors populars obrers. Es dona per fet que les cançons populars, orals, naturals i espontànies, són l'expressió

autèntica d'un «esperit col·lectiu» (del Volkgeist) que es manté en les cançons sovint sense que els qui les canten en tinguin consciència ni siguin capaços de valorar-les ni d'entendre-les en tot el seu abast. Aquestes cançons es consideren un revulsiu necessari, que està regenerant la poesia i la literatura anteriors, considerades artificioses. I això encara més en les nacions que —com la catalana—havien perdut el poder polític i el conreu literari, reservat als cercles aristocràtics (Ayats 2004: 124).

A Europa, les cançons folklòriques comencen a ser recollides a partir del segle XIX, arran de la validació de la matèria en l'època romàntica, subjecta a unes característiques pròpies i estables de cada poble. Segons Xosé Aviñoa a «L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya en el context europeu», intervenen en la recerca i estudi persones de formació provinent del camp de les ciències experimentals: físics, biòlegs, psicòlegs, pedagogs, etc. i aquest fet fixa clarament unes pautes d'actuació que marquen el camí a recórrer: «seguien el principi que el fenomen sonor té tant d'artístic com de científic, i s'ajudaven, en la mesura del possible, d'eines de captació mecànica i filmica o de procediments objectivadors» Aviñoa (2005: 21).

Entre 1904 i 1909, l'anglès Cecil Sharp²⁰⁹ publica *Folksongs from Somerset i English folk-songs: some conclusions*, el 1907, dues obres de recerca folklòrica especialitzada en cançons populars angleses. A partir de 1904, Béla Bartók²¹⁰ i Zoltan Kodály²¹¹ també es dediquen a la recerca etnomusicològica amb una serietat magistral i ajudats per l'enregistrament fonogràfic. Bartók inicia la recerca

²⁰⁹ Cecil Sharp (Londres, 1859-1924) fou un compositor i musicòleg anglès. En un principi seguí la carrera judicial, en la que desenvolupà alguns càrrecs, però aviat es dedicà per sencer a la música, i de 1896 a 1905 dirigí el Conservatori Hampstead de Londres. S'especialitzà en la recerca de cants populars anglesos i publicà: *British Folk-Song; A Book of British Song; Folk Songs from Somerset; English Folk-Carols; English Folk-Chanteys; The Sword Dances of Northern England*, etc. [Enciclopèdia Espasa. Data de consulta: 14 de febrer de 2019].

²¹⁰ Béla Bartók (Romania, 1881-Nova York, 1945) fou un compositor i pianista hongarès, considerat, amb Zoltán Kodály, el compositor hongarès més important del segle XX. Per les seves investigacions sobre la música folklòrica, Bartók es considera un dels fundadors de l'etnomusicologia, l'estudi de la música folklòrica i la música de cultures no occidentals. [Gran Enciclopèdia de la Música Clàssica. Data de consulta: 14 de febrer de 2019].

²¹¹ Zoltan Kodály (Kecskemét, 1882-Budapest, 1967) fou compositor, crític musical i musicòleg ètnic hongarès. Les seves investigacions sobre musicologia ètnica revesteixen una importància fonamental. Kodály es va adonar d'això en nombrosos articles, en antologies de cançons populars hongareses i romaneses i en el volum *Corpus musicae popularis hungaricae* (1937, i ampliat el 1951). La seva activitat en el camp de l'educació musical va portar al seu país a nivells no superats d'alfabetització musical massiva, i a ell es deu l'origen del famós "mètode Kodály". [Biografías y Vidas. Data de consulta: 14 de febrer de 2019].

en l'àmbit rural, insistint en la importància que té el material popular per a la composició seriosa:

Posat en contacte amb Kodály, el 1906 ambdós van publicar el *Cançoner hongarès* i van continuar recol·lectant temes eslovacs o romanesos per sostenir l'origen pentatònic de la música hongaresa. Zoltan Kodály s'havia doctorat el 1906 amb una tesi sobre les estructures de la música popular hongaresa i va treballar amb Bartók, si bé va continuar més enllà en solitari amb la publicació el 1917 de *L'escala pentatònica a la música popular hongaresa* i el 1937 amb un estudi sobre la feina etnomusicològica realitzada que comprenia més de 100.000 cançons (Aviñoa 2005: 24).

Altres compositors europeus que dediquen esforços en la recol·lecció de cançons populars són Leos Janáček,²¹² que contribueix a la tasca amb la recollida de materials musicals al nord de Moràvia, i Constantin Brailoiu,²¹³ que estudia música popular romanesa. Brailoiu el 1928 funda els arxius de folklore de l'Institut de Folklore i Etnografia i el 1944 els arxius internacionals de música popular de Ginebra. A partir d'aquests noms de referència, cal esmentar altres personalitats com la polonesa Helena Windakiewiczowa, que el 1897 realitza estudis sobre la cançó folklòrica polonesa; el txec Ludvík Kuba, que de 1877 a 1922 recol·lecta cançons sèrbies i de Bòsnia i Herzegovina; Frantisek Susul, que fa una col·lecció moraviana amb mil vuit-centes noranta melodies; Béla Vikár, que de 1903 a 1907 enregistra temes musicals de l'Eslovàquia oest, o el cas singular de Karel Plicka, que anota d'oïda vuit mil cinc-centes melodies:

A més, a l'est cal encara recordar que Balakirev, Rimski-Korsàkov i Mussorgski van insistir en la necessitat de recórrer a les cançons populars per a la composició culta. A partir d'això es

²¹² Leoš Janáček (Moràvia, 1854-Ostrava, 1928) fou un compositor txec. Teòric musical, folklorista i professor, es va inspirar en la música popular eslava per crear un estil musical original i modern. Fins al 1895 es va dedicar principalment a la investigació folklòrica i la seva primera producció musical va ser influenciada pels contemporanis com ara Dvořák [*Biografías y Vidas*. Data de consulta: 14 de febrer de 2019].

²¹³ Constantin Brăiloiu (Bucarest, 1893-Ginebra, 1958) fou un compositor i musicòleg romanès. De 1923 a 1943 fou professor d'Història de la Música i Folklore en el Conservatori de Bucarest i secretari de l'Associació de Compositors Romanesos, fundada per ell mateix i per Enescu. El 1928 fundà l'Arxiu del Folklore Romanès, i el 1944 donà vida a Ginebra a l'Arxiu Internacional de Folklore Musical, traslladant-se posteriorment a París el 1948. Ocupà els càrrecs del *Centre National de la Recherche Scientifique*, assessor científic del *Musée de l'homme* i director de l'arxiu Museu d'Etnografia de Ginebra. La seva tasca la situa entre els millors etnomusicòlegs contemporanis, en un pla anàleg al de la musicologia comparada alemanya, encara que amb caràcters històric-culturals profundament diferents [*Gran Enciclopèdia de la Música Clàssica*. Data de consulta: 14 de febrer de 2019].

va engegar una rica activitat de recol·lecció. El mateix Rimski-Korsàkov va transcriure cançons de camp ucraïnesos (1876), Mykola Lysenko (1842-1912) va recollir més d'un miler de temes ucraïnesos (1868-1906). Evgeniya Lineva va recollir cançons a la Rússia Central i al Novgorod (1897-1901), a Ucraïna (1903) i al Caucas (1910) amb l'ajut del fonògraf (Aviñoa 2005: 24).

A Catalunya, l'immens repertori cançonístic del Principat també ha merescut l'atenció d'estudiosos i recercadors catalans que destaquen en la matèria. Nogensmenys, el sentit d'aquest apartat és analitzar quina ha estat la contribució d'aquests autors en la recollida, la fixació, l'estudi i la divulgació de les cançons populars en el període aproximat que correspon a la vida d'Eusebi Ribas Vallespinosa (1874-1959), el fil conductor d'aquesta tesi doctoral. Així, aquesta època transcorre des de la publicació de les *Observaciones sobre la poesia popular con muestra de romances catalanes inéditos*, de Manuel Milà i Fontanals²¹⁴ l'any 1853, i l'aparició de *Folklore de Catalunya* de Joan Amades, el 1950. En aquest espai temporal de cent anys destaquen gran quantitat d'autors, treballs i publicacions que permeten establir un estat de la qüestió quant a l'estudi de la cançó popular al país. Alguns d'aquests autors són Cels Gomis, Francesc Pelai i Briz, Pau Bertran i Bros, Marià Aguiló, Aureli Capmany, Robert Gerhard, Valeri Serra i Boldú, Rossend Serra i Pagès, Felip Pedrell, Higiní Anglès, Joan Moreira, Pere Bohigas o Josep Romeu i Figueras, d'entre molts altres de destacats.

Aquest recorregut bibliogràfic parteix del filòleg i crític Manuel Milà i Fontanals, que s'interessa notablement per la poesia popular. Això respon, segons Juan José Prat Ferré a *Bajo el árbol del paraíso* (2008: 171), al seu ideari romàntic, catòlic, conservador i catalanista. L'any 1853 Milà i Fontanals publica *Observaciones sobre la poesia popular con muestras de romances catalanes inéditos*. Aquest treball marca un punt d'inflexió en els estudis sobre la cançó folklòrica a Catalunya i esdevé una obra cabdal en la història literària catalana:

²¹⁴ Manuel Milà i Fontanals (Vilafranca del Penedès, 1818-1884) fou filòleg i escriptor. El 1845 es llicencià i doctorà en filosofia i lletres. Publicà treballs importants, d'una novetat absoluta a la península Ibèrica, sobre la cançó tradicional catalana (*Romancerillo catalán*, 1853; nova edició, molt ampliada, el 1882), la literatura trobadoresca (*De los trovadores en España*, 1861) i l'epopeia castellana (*De la poesía heroico-popular castellana*, 1874). Presidí l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (1861-78) i fou membre de la de Belles Arts i corresponent de l'Acadèmia de la Història i de l'Acadèmia Espanyola. [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 21 de gener de 2019].

Com a treball crític, les *Observaciones* són una de les obres més remarcables que s'han fet a Catalunya. Milà s'hi mostra entusiasta de la poesia popular, com ho eren els romàntics alemanys i anglesos, els seus mestres, però també s'hi enfronta críticament, en copsa l'abast i la veu tal com realment és, amb les seves falles. [...] afirma l'entronc de la poesia popular amb una altra de més antiga i més noble, ensems de l'aristocràcia inculta i de les classes populars. Quan la noblesa la deixà, el poble continuà preservant-la i enriquint-la amb noves aportacions, que s'han anat transmetent tradicionalment, acompanyades de la música (Bohigas 1983: 121).

L'obra de Milà i Fontanals té dues parts diferenciades. En la primera, les *Observaciones*, l'autor assenyala en sis capítols algunes de les característiques principals de la cançó popular llatina, francesa, castellana provençal i catalana, i es refereix, especialment, a la delimitació del concepte de poesia popular, als seus orígens i al procés d'evolució de la matèria. En la segona part, el *Romancerillo catalán* esdevé un estudi folklòric de setanta cançons que es presenten d'acord amb una classificació temàtica, desproveïdes però de la notació musical. Així, Milà i Fontanals estableix les categories de *Canciones religiosas*, *Canciones históricas*, *Canciones de bandidos* i *Canciones de costumbres modernas*. També inclou *Poesías líricas*, *Danzas* i *Cuentos infantiles* (rondalles a Catalunya). Segons alguns estudiosos, tot i la novetat quant a la classificació de la matèria, l'escala de valors en el seu contingut segueix sent d'arrel purament romàntica i «per això mateix Milà exterioritza el neguit de presentar “col·leccionades”, dissecades i desproveïdes del cant unes peces poètiques considerades “vives” i capaces d'estimular la creativitat poètica» (Jorba 1989: 90).

El 1882 Milà i Fontanals publica *Romancerillo catalán. Canciones tradicionales*, una obra pionera en l'estudi de la poesia popular catalana, que funciona com una ampliació de les *Observaciones sobre la poesia popular con muestras de romances catalanes inéditos*. El llibre és una col·lecció de cinc-centes vuitanta composicions i, segons Jaume Ayats a «Breu panorama de l'etnomusicologia a Catalunya entre 1875 i 1936», el *Romancerillo* «és encara avui un inventari magnífic de la majoria d'arguments de cançons narratives i baladístiques catalanes, però queda prou explícit que l'únic interès de Milà a l'hora d'elaborar

el volum són els textos entesos com a creació literària i artística, dels quals cal estudiar-ne la poètica i la història» (Ayats 2004: 125). En un altre sentit, com diu Juan José Prat Ferré (2008: 175), la gran quantitat de les poesies les havien enviat diversos amics i companys que també contribuïen amb el projecte. Així, Milà i Fontanals divideix les cançons en cinc apartats: *Canciones religiosas y llegendàries*, *Canciones històriques y de bandidos*, *Canciones romancescas*, *Canciones de costumbres* i *Canciones variadas (fantasías, bosquejos, series, danzas)*. Del centenar de peces de l'obra de 1853, en aquest estudi Milà i Fontanals les amplia a més de sis-centes, «siendo romances algo menos de dos tercios del total, unos 375. El autor debió aplicarse a fondo, pues, para condensar y organizar semejante corpus, muy superior al de 1853, y aunque no mantuvo el orden clasificatorio de *Observaciones*, tampoco efectuó modificaciones de concepto» (Rebés 2016: 295).

Segons destaca Emili Samper a *Història de la literatura popular catalana* (2017: 46), el 1883 es publica l'*Anuari de l'Associació d'Excursions Catalana*, en el qual s'inclou un «Aplech de cançons populars catalanes». El treball està format per tretze cançons recollides per Cels Gomis i Mestre, Vicenç Plantada i Fonolleda²¹⁵ i Josep Cortills i Vieta.²¹⁶ Francesc de Sales Maspons i Labrós rep l'encàrrec de l'Associació perquè «ordeni i anoti estes cançons amb sa reconeguda competència per a eixos estudis», amb la finalitat d'estimular la recollida de cançons per part dels socis, que era precisament un dels objectius preferents de l'entitat (Samper 2017: 46). Alhora, Maspons, per a cada cançó de l'aplec, anota l'existència d'altres variants i aclariments lèxics per tal de facilitar la comprensió dels textos, i Gomis també afegeix alguns comentaris i contribueix decisivament a l'obra amb dotze cançons (Samper 2017: 47).

²¹⁵ Vicenç Plantada i Fonolleda (ciutat ?, segle XIX) fou folklorista, veterinari i mestre. Residí a Mollet del Vallès i milità a la Unió Catalanista. És autor de l'estudi *Costums populars del Vallès que s'han perdut*, de treballs professionals (*Mamíferos del Vallés*), agronòmics (*Teorías para impedir la formación del granizo...*, 1880) i de *Lo turó de la bandera. Episodis de la guerra del francès* [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 21 de gener de 2019].

²¹⁶ Josep Cortills i Vieta (Blanes, 1839-1898) fou publicista i historiador. Dedicat a l'estudi de la seva vila natal, publicà *Etologia de Blanes* (1886), una breu *Ressenya històrica de la vila de Blanes* (1882), ampliada a la *Història de Blanes des del segle XIV fins als nostres dies*, inacabada, i diversos treballs de divulgació històrica i folklòrica [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 21 de gener de 2019].

De fet, Cels Gomis i Mestre és el folklorista que participa més activament en aquesta publicació i el recull de cançons publicat a l'*Anuari* és, d'alguna manera, la primera publicació de l'autor «específicament dedicada a l'estudi del folklore i una de les moltes aportacions que feu al coneixement de la cançó popular en l'àmbit català i de l'estat Espanyol (Palomar 2015: 23). Fruit de les seves estades laborals en punts determinats del territori català, «anota i recull una gran quantitat de material de boca dels mateixos treballadors i de la gent dels territoris que visita. I tot aquest material l'aboca, previ treball i sistematització, en les pàgines dels butlletins d'aquestes entitats, ja sigui en treballs estrictament folklòrics o en articles on descriu, de manera exhaustiva, excursions» (Palomar 2015: 14). L'*Aplech*, com assenyala Emili Samper a *De l'anarquisme al folklore. Cels Gomis i Mestre (1841-1915)*, «significa la incursió en el camp del folklore de les societats excursionistes, en un moment en què es produeix un relleu generacional en l'àmbit dels estudis del folklore, de la mà de l'emergent associacionisme excursionista» (Samper 2013: 98).

Manuel Jorba a *L'obra crítica i erudita de Manuel Milà i Fontanals* (1989: 103) exposa que «les recerques de Milà i Fontanals foren el principal estímul» per tal que l'any 1886 Francesc Pelai Briz i Fernández²¹⁷ publiqui el primer volum de *Cançons de la terra*. A diferència de l'obra de Milà i Fontanals, això no obstant, en aquesta sí que s'inclou la totalitat de les tonades dels materials, amb una finalitat instrumental, tal com l'autor exposa en la nota preliminar del treball:

Hi hem afegit l'acompanyament per acabar d'arrodonir una idea nostra. Per a nosaltres, catalans abans que tot, no n'hi havia prou amb estampar la tonada d'aqueixes cançons a modo que sols pogués servir pels mestres de música; nosaltres hem volgut fer cançons que, sense desmillorar, puguin ésser cercades i apreses pels senzills aficionats al més comú dels instruments, al piano. Nosaltres volem que qualsevol pugui, així com toca una balada escocesa, tocar les precioses cançons de nostra estimada terra (Briz 1886: 7).

²¹⁷ Francesc Pelai Briz i Fernández (Barcelona, 1839-1889) fou escriptor romàntic, editor i folklorista. Esdevingut element actiu de la Renaixença, el 1869 fou proclamat mestre en gai saber, i el 1875 actuà de president dels Jocs Florals. Propugnà l'ús exclusiu del català en la producció literària, i fou un dels iniciadors del moviment catalanista. Fundà i dirigí *Calendari Català* (1865-82), la revista quinzenal *Lo Gai Saber* (1868-69; 1878-82) i *La Gramalla* (1870). Divulgà el folklore català amb els reculls *Cançons de la terra* (1866-84) i *Endevinalles populars catalanes* (1882) [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 21 de gener de 2019].

L'èxit de la primera publicació fa que Briz s'adoni «de l'eficàcia simbòlica de les cançons i del servei que poden prestar al moviment de la Renaixença» (Samper 2017: 36). A partir de 1866, publica cinc volums més de les *Cansons de la terra* en els anys 1867, 1871, 1874 i 1877, respectivament. El folklorista aplega, en tota l'obra, cent setanta-quatre cançons i segons Samper (2017: 35), en aquest estudi l'autor «no pretenia fer un treball de tipus arqueològic sinó que, d'acord amb l'orientació pràctica del seu catalanisme, el que buscava era tornar a fer populars aquestes cançons i introduir-les en els nuclis urbans i burgesos». En la mateixa línia, Salvador Rebés en l'article «El cançoner català (1841-1936)» apunta que l'obra de Briz defensa que la cançó catalana «porta a dins els sentiments del nostre poble», i que a partir de l'aparició de *Cansons de la terra* es «promou la denominació definitiva del gènere» (Rebés 2010: 62).

Pau Bertran i Bros²¹⁸ és considerat un cas excepcional en el panorama del folklore català. Mort en plena joventut, és autor d'un sol llibre sobre la matèria objecte d'estudi d'aquest apartat: *Cansons y follies populars, inèdites, recullides al peu de Montserrat*, aparegut l'any 1885. L'interès i el seu afany per a la recuperació de la literatura oral catalana, i en concret per la cançó popular, resulten evidents en aquesta obra. Ben aviat, però, els objectius són superats gràcies a la irrupció d'altres treballs i autors propers al seu entorn, els quals mostren les possibilitats d'estudi en tots els gèneres del folklore:

Així, mentre els dos primers volums de les *Cansons de la terra* de Briz (1866 i 1867) havien d'encoratjar la recerca, l'aparició dels volums III, IV i V van tenir l'efecte contrari. Bertran, com

²¹⁸ Pau Bertran i Bros (Collbató, 1853-Esparraguera 1891) fou folklorista i poeta. De família de petits propietaris rurals, es llicencià en filosofia i lletres i durant uns anys es dedicà a la docència. S'inicià en la tradició romàntica, rebé la influència de la Folk-Lore Society de Londres (1882-83), promogué la societat El Folk-Lore Català (1885), i s'esforçà per actualitzar-ne la teoria i els mètodes. Destacà en els estudis folklòrics, sobretot pels treballs teòrics que inicià a *La Il·lustració Catalana (La filosofia de la filosa, 1884)* i completà a *Rondallística (1888)*, assaig que, premiat als Jocs Florals de Barcelona el 1888, incorporava els nous corrents europeus dels estudis folklòrics. És autor de *Cançons i follies (inèdites) recollides al peu de Montserrat (1885)*, una de les primeres fites a Catalunya en el treball de col·lecció rigorosa de cançons tradicionals. En aquest volum aplicà criteris del model positivista, com ara la delimitació d'una àrea geogràfica d'estudi reduïda, la importància d'oferir una melodia a totes les cançons i la inclusió de variants textuals. També és autor d'estudis i reculls divulgatius com *Poesia popular búlgara (1887)* i *El rondallari català*, començat a publicar en vida seva i publicat sencer pòstumament per Ramon Miquel i Planas el 1909. Deixà inèdits dos volums d'oracions, notes esparses que demostren els seus amplis interessos com a folklorista, una traducció d'*Hero i Leandre* (publicada el 1915) i, esbossades o simplement al·ludides, algunes peces teatrals [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 21 de gener de 2019].

a col·lector de cançons, es va adonar que les publicacions de Milà, Briz, Maspons, Thos i les anteriors de Piferrer i Aguiló havien donat a conèixer llegendes, rondalles, follies i cançons inèdites que ell també havia recollit. Per això, d'una banda, va decidir publicar les restes de la seva col·lecció de cançons abans que no fos massa tard; de l'altra, va concebre un pla més vast consistent en l'estudi comparatiu de la produccions similars a la resta del món (Samper 2017: 55).

El cançoner de Bertran i Bros conté una introducció titulada *Del col·lector* i, a continuació, l'autor presenta les cançons classificades en *Cançons religioses i morals*, *Cançons patriòtiques i històriques* i *Cançons amoroses i alegres*. També hi ha un apartat titulat *Follies* en què el folklorista inclou els materials corresponents a *Confrontacions*, *Tonades*, *Religioses i Sentencioses*, *Locals*, *Amoroses* i *Varies*. El treball de Bertran i Bros guarda distància amb la resta d'obres que el precedeixen atesa la seva qualitat formal. En aquest sentit, l'autor mostra una acurada metodologia emprada en la recol·lecció i la sistematització de les dades: «era rigorós en la transcripció, feia una notació musical sistemàtica, nodria el treball d'una acurada bibliografia que servia de base a les "confrontacions", amb uns comentaris de gran interès amb referències al context de les cançons» (Samper 2017: 54). L'obra esdevé una de les primeres fites en el tractament científic de la matèria, i l'autor «aplicà criteris del model positivista, com ara la delimitació d'una àrea geogràfica d'estudi reduïda, la importància d'oferir una melodia a totes les cançons i la inclusió de variants textuais»: ²¹⁹

Sens dubte, es tractava, segons Pujol (1989*b*; Oriol/Samper 2013: 126), del «repertori tècnicament millor, de molt, entre tots els del segle passat, impecable fins i tot per als estàndards més exigents fins no fa gaires dècades». Aquest rigor en la transcripció dels textos (tret que el feia «modern» com a folklorista) li venia de la influència del filòleg alemany Max Müller, fundador de la mitologia comparada. Bertran marcava aquí un progrés respecte als folkloristes anteriors i també, fins i tot a alguns de posteriors (Samper 2017: 54).

En aquest context es pot ubicar, també, l'aparició de la «Biblioteca Popular», una col·lecció dedicada exclusivament a l'estudi del folklore en l'època, impulsada per Folklore Català. L'any 1887 es publica el quart volum de la col·lecció, anomenat «Miscelánea Folk-lòrica», en què s'apleguen diversos treballs de

²¹⁹ Entrada de Pau Bertran i Bros. [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 15 de gener de 2019].

recerca sobre folklore a Catalunya. En el camp de la cançonística, convé destacar el recull de cançons titulat «Cansons catalanes aplegades en la comarca de l'Urgell», de mossèn Joan Segura. Un altre intel·lectual de la Renaixença que treballa en la recopilació de cançons populars és Marià Aguiló i Fuster.²²⁰ Aguiló duu a terme una intensa tasca arreu del territori de parla catalana, especialment «a les comarques muntanyenques del Principat i les Illes. Fruit d'aquesta activitat és un recull monumental de cançons, que anys a venir passen al fons de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya» (Prats, Llopart, Prat 1982: 21). L'any 1893, Aguiló publica el *Romancer Popular de la terra catalana. Cançons feudals cavalleresques* (amb seixanta-tres versions de trenta-tres balades), que representa tan sols un volum dels divuit que havia projectat inicialment. En la premissa de la dedicatòria, Aguiló assenyala que «la cançó popular fou la que va empènyer la Renaixença i, a partir d'aquí, fa pivotar el pròleg entorn la defensa del seu interès per la poesia popular i de la justificació de la tardança en la publicació» (Samper 2017: 29). El treball està format per trenta-tres cançons, i cal tenir en compte que es van publicar només les més representatives segons l'ús de l'època i d'acord amb el criteri purista de la llengua catalana. A més, en tots els casos, els materials són precedits per la indicació de les poblacions on han estat recollides les diferents versions i les inicials dels diversos informants.

Jacint Verdaguer, per la seva banda, és un col·laborador incipient en la tasca folklòrica de Marià Aguiló. Segons Salvador Rebés a *Cançons tradicionals catalanes recollides per Jacint Verdaguer*, a partir de 1865 envia moltes mostres

²²⁰ Marià Aguiló i Fuster (Palma, 1825-Barcelona, 1897) fou poeta, filòleg i bibliògraf. El 1844 es traslladà a Barcelona per fer-hi la carrera de dret, que no arribà a exercir; es relacionà amb Pau Piferrer, Joaquim Rubió i Ors i altres intel·lectuals de l'època. Per aquests anys escriví molt, però publicà poc, i inicià les seves recerques bibliogràfiques, lingüístiques i folklòriques per tots els Països Catalans i àdhuc per la resta de la península Ibèrica i per França. Intervingué activament als Jocs Florals fins a ésser proclamat mestre en gai saber (1866); en fou nomenat mantenidor (1862, 1873, 1874) i president (1867 i 1888); fou membre de la comissió per a la reforma ortogràfica. Com a president pronuncià importants discursos sobre la llengua i la poesia popular. Donà a conèixer, en edicions de bibliòfil molt acurades, una sèrie de clàssics catalans, com el magnífic *Cançonet de les obretes en nostra llengua materna més divulgades durant los segles XIV, XV e XVI*. Recollí una gran quantitat de material folklòric, només publicat en una mínima part al *Romancer popular de la terra catalana* (1893), i lingüístic, editat als vuit volums del *Diccionari Aguiló* (1915-34). Exercí una gran influència, que encara no ha estat prou valorada, com a figura cabdal del moviment de la Renaixença, al Principat, a Mallorca i al País Valencià; fou membre de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 22 de gener de 2019].

de cançons a Aguiló i a Milà i Fontanals, ja que el clergue de Folgueroles s'inicia com a col·lector espontani d'aquests materials «a fi de no oblidar els textos de la seva comarca i per servir-se'n d'inspiració literària (Rebés 2002: 9). Entre 1878 i 1880, explora el cançoner pirinenc, tant a Montgrony i Castellar de n'Hug com al Vallespir i és fidel a la seva forma de recollir els materials i respecta la literalitat del text. També, l'any 1882, Milà i Fontanals publica el *Romancerillo* i Verdaguer se sent recompensat perquè el mestre hi ha incorporat nombrosos textos que ell li ha enviat: «Mossèn Cinto deia del *Romancerillo* d'en Milà, tot alabant-lo molt perquè era un aplec d'ina preciable valor, que eren escaroles que tal com les havia arrencades de l'hort les posava a taula, amb terra, cargols i fulles mústiques» (Massot 1994: 609).

Joan Guasch,²²¹ el 1901 publica l'obra *Cançons populars catalanes*, que consta de dos volums i compta amb un pròleg de Sebastià Farners. El recull de cançons conté quaranta tonades, amb notes històriques i folklòriques, il·lustracions al·legòriques de diversos artistes i algunes poesies patriòtiques catalanes. El recull apareix en trenta-nou fascicles per a la seva enquadernació posterior, dividits en quaderns: quadern I: Los segadors, Plany; quadern II: Los fadrins de Sant Boy, La pastoreta; quadern III: Lo rossinyol, Lo cant dels aucells; quadern IV: Lo mariner, La filla del marxant; quadern V: La mort de la nuvia, Les dúes germanes; quadern VI: Lo Compte Arnau, Lo mal rich; quadern VII: L'estudiant de Vich, Lo dia de Sant Cristófol; quadern VIII: L'hereu Riera, A la porta de sa aymada; quadern IX: Sant Jaume de Galicia, etc.

Entre 1901 i 1913 el folklorista Aureli Capmany i Farrés difon el seu *Cançoner popular*. Per a la seva publicació, l'autor adopta el sistema de fulls, d'abast més popular que l'edició d'un llibre, amb la finalitat de «no publicar un tomo de cançons sinó presentar una cançó ben completa i documentada tant com fos possible i que sols valgués deu cèntims» (Capmany 1901: 1). El recull té cent cançons i cada fascicle consta d'una primera pàgina amb una il·lustració referida a la cançó i la partitura amb el text. A continuació, hi ha els textos de les composicions amb totes les estrofes i unes notes i comentaris molt explicatius.

²²¹ Joan Guasch. No s'ha pogut localitzar cap referència biogràfica de l'autor.

Segons Glòria Ballús a «Aureli Capmany i les nou nades del Cançoner Popular», el folklorista «va tenir una excel·lent cooperació d'artistes, dibuixants i pintors, que li van oferir de forma desinteressada la il·lustració de cada cançó, i que així van mostrar “son afecte vers les cançons populars catalanes”» (Ballús 2018: 18). Posteriorment, Aureli Capmany reuneix els materials i els edita en tres volums:

La *Sèrie I* comprèn de la cançó 1 a la 33 (febrer 1901-abril 1903), la *Sèrie II* de la 34 a la 66 (febrer 1904-abril 1907) i la *Sèrie III* de la 67 a la 100 (agost 1907-desembre 1913), i al final de les tres hi afegí tres índexs –alfabètic de les cançons, de noms propis i toponímic– i una classificació de les cançons: Amorosa, Bandolers, Bressol, Capta, Cavalleresca, Dansa, Divino, Estrambòtica, Històrica, Lladres, Nadal, Passió, Patriòtica, Religiosa i de Tasca-Treball. També hi anotà: «Els beneficis de la venda es destinaran a seguir la col·lecció i el sobrant es cedirà a la Unió Catalanista». Cal remarcar que el dibuix de la portada de l'edició, amb el cavaller Sant Jordi, és de Sebastià Junyent. La primera sèrie comença amb un escrit seu *Quatre mots de lletra i Sobre poesia popular catalana*, de l'historiador i crític literari Ernest Molinés i Brasés (1868-1940). La segona sèrie segueix un altre escrit seu que titula *Altres quatre mots de lletra i Música Catalana. Cançoner popular*, de Melcior Rodríguez d'Alcàntara i Elias (1855-1919), pianista i crític musical. A la tercera sèrie el seu escrit és *Els quatre mots darrers i La cançó popular*, d'Apel·les Mestres i Oñós (1854-1936), artista polifacètic dedicat al teatre, a la música i a la il·lustració (Ballús 2018: 18).

En les últimes dècades del segle XIX i d'una manera més consolidada en els primers anys del segle XX, també comencen a aparèixer iniciatives de recopilació de materials folklòrics fora dels estrictes paràmetres lingüístics o literaris, a través de diversos sectors socials i amb una crida clara a la participació popular. Emergeixen entitats i institucions que promouen projectes de recerca i de publicació de cançons populars catalanes. L'any 1891 Lluís Millet, Amadeu Vives i Jacint Tort creen l'Orfeó Català, amb la voluntat, entre d'altres, de «servir la cançó tradicional mitjançant la seva interpretació» (Crivillé 2005: 52). El mes de gener de 1904, en el número inicial de la *Revista Musical Catalana*, Millet exposa:

I si n'hi ha de feina, Mare de Déu! Gairebé tota està per fer. Comencem a examinar lo que hi ha fet en quant a la llavor, vull dir la cançó popular, i veurem que la part literària prou n'hi ha una bona mostra publicada mercès a aquells vidents mestres del renaixement literari de Catalunya, en Milà i Fontanals, l'Aguiló, en Pelagi i Briz, en Bertran i Bros... Però en llurs publicacions de cançons de la terra hi trobareu, en una, escasses tonades en l'altra, la manca

completa de les melodies; en l'altra, que conté melodies abundants, moltes d'elles estan escrites tan incorrectament que a voltes no tenen solta... Així que aquestes pàgines podran servir per a estudi de la nostra cançó, donant-ne a conèixer mostres i fins i tot col·leccions senceres, cercant sa història, ses semblances amb les d'altres països, les modalitats i ritmes que les caracteritzen, i també per a estudiar-ne l'assimilació en les obres antigues i modernes de nostra terra, que no en falten pas i són ben notables les que en són vivificades (Millet 1904: 32).

En el mateix any de la publicació de la revista, l'Orfeó Català convoca un apartat de premis dins les Festes de la Música Catalana per a composicions musicals o reculls de cançons populars i al tractament de músiques d'arrel tradicional. Mentre les circumstàncies de la vida pública catalana no ho impedeixen, les Festes es celebren de manera discontinua durant els anys 1904, 1905, 1906, 1908, 1911, 1915, 1917, 1920 i 1922, i es premien les harmonitzacions de cançons populars, les noves creacions i els reculls de cançons:

Quant als personatges que s'ocuparen principalment de la recerca de la cançó tradicional s'han de ressenyar els noms de Joan Pecanins, Mn. Higiní Anglès, Valeri Serra i Boldú, Joan Llongueras, Vicenç Bosch, Julita Farnés, Enric Vigo, Josep Lapeura, Pilar Roca, Joan Sala, Joan Amades, Joan Tomàs, Mn. Josep Maideu, Lluís Comella, Mn. Josep Potellas, Josep M. Castellà, Mn. Lluís Comella, Mercè Fàbrega, Francesc Montserrat, etc. (Crivillé 2005: 57).

En les Festes de la Música, el folklorista Valeri Serra i Boldú té treballs premiats el 1905, 1906 i 1917. Serra i Boldú dedica una part significativa de la seva tasca a la recollida de cançons de text breu, improvisades o reelaborades, com són les cançons que les dones acompanyen amb el so del pandero.²²² Segons Salvador Palomar,²²³ ho fa en el marc de l'estudi del folklore del Roser, ja que bona part de les noies que interpretaven aquestes cançons com les majorales, priores, pabordesses, formaven part de confraries sota aquesta advocació de la Mare de Déu. Serra i Boldú també treballa altres gèneres de cançó curta, com les cançons de ronda o de treball, les festes populars, les rondalles... En aquest sentit, destaca la publicació titulada *Cançons de pandero*, apareguda el 1907, que pren

²²² L'any 1997, Dolors Sistac fa una tesi doctoral sobre el tema i publica el llibre *Les cançons de pandero o de tambor. Estudi i noves aportacions*, editat per la Fundació Pública de l'Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida.

²²³ Valeri Serra i Boldú a *La Teiera*: <https://lateiera.wordpress.com/2013/10/27/valeri-serra-i-boldu/> [Data de consulta 29 de gener de 2019].

com a camp de recerca i documentació alguns pobles de la Plana d'Urgell. En el pròleg de l'edició de 1982 del llibre, Josep M. Crivillé exposa:

V. Serra en un esforç superior als que fins a la data s'havien fet per aquest gènere, aplega en aquest volumet cent quinze estrofes literàries ordenades segons llur esperit i temàtica. No oblida d'assenyalar els treballs que s'havien fet abans que el seu sobre les cançons de pandero o bé les cites que sobre elles havia trobat. [...] Malgrat que l'autor dóna únicament una sola notació melòdica de les cançons de pandero, el lector amatent podrà trobar en el treball algunes dades d'ordre musical que esdevenen força interessants. Quant a l'organologia, i referint-se al pandero, instrument protagonista del gènere, la disquisició que s'hi fa esdevé ben útil per a tenir una visió de l'esmentat sonador popular, de llur cos, de llur so característic, de la posició emprada per a fer-lo sonar i de la seva funcionalitat dins de la música executada (Serra i Boldú 1982: 7).

Serra i Boldú funda l'*Arxiu de Tradicions Populars*, una publicació de referència quant a l'estudi del folklore a Catalunya. Entre 1928 i 1935, en set fascicles, el projecte aconsegueix esdevenir una «tribuna pública del folklore català de l'època». En un moment de màxima efervescència folklòrica, rep moltes col·laboracions i aportacions «des de la dada nua (una cançó, una rondalla, una breu descripció d'un costum) tramesa per un aficionat fins a l'article de fons sobre algun aspecte del folklore signat per qualsevol dels principals folkloristes o erudits del moment» (Prats, Llopart, Prat 1982: 94).

El Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, aparegut el 1891 i dirigit inicialment per Francesc Carreras, també esdevé un mitjà de difusió recurrent de treballs i monografies geogràfiques, històriques, folklòriques o arqueològiques. Mossèn Joan Serra i Vilaró hi publica *El Cançoner del Calic*, l'any 1913. El treball, amb cent trenta cançons recollides i comentades, és fruit de les estades del prevere a Bagà com a vicari de la parròquia i de la tasca d'arreglaga del repertori del seu informant, Joan Prat i Molins, conegut amb el renom *Calic*: «la felicitat coincidència d'aquells dos homes singulars que foren el mossèn savi i el pagès cantaire, entre els anys 1908 i 1909, com explica el mateix Serra i Vilaró en les primeres pàgines del seu recull, va permetre que allò que el Calic recordava prodigiosament acabés passant, per obra de l'erudit eclesiàstic, a formar part del corpus cultural català escrit» (Serra i Vilaró 1989: 1):

Moltes són inèdites i altres variants notables, unes per la lletra i totes per la música. He deixat de copiar-n'hi un bon nombre per ésser ben iguals, en música i lletra, a d'altres ja publicades [...]. Els títols de els cançons són els mateixos que'l Calic els donava. A les que van sense, les titulava amb el primer vers de la cançó, i així crec que ho fa el poble. En algunes prou hi ha pensaments que'ls lectors seriosos trobaran massa llampants, transparents i lleugers; més, com diu Vilaró, proposant-se, com se proposa, el *folk-lore*, fer conèixer l'ànima popular, «il faut bien la montrer par tous les côtés» (Serra i Vilaró 1989: 11).

Rosend Serra i Pagès fa recerca en tots els camps del folklore, començant per la literatura oral i ampliant-la al cançoner i a la dansa. Segons Samper, el folklorista «va programar recerques de gran abast que, a partir de 1918, van donar lloc a un arxiu exhaustiu de cançons populars del Ripollès, ja que Serra i Pagès considerava que la recerca s'havia de fer comarca per comarca» (Samper 2017: 65). El folklorista publica, l'any 1918, *El cançoner musical popular català*, que s'orienta en la recol·lecció de materials folklòrics a les comarques del Bages i del Ripollès: «la tasca a la primera comarca, portada a terme per Blai Padró, Joaquim Pecanins, etc., va aparèixer publicada al Butlletí del Centre Excursionista del Bages, de 1906 a 1930. Els treballs al Ripollès, entretant, duts a terme entre 1918-1922 per Tomàs Raguer i altres col·lectors, com ara Mn. Josep Maideu o Salvador Vilarrasa, configuren el *Cançoner del Ripollès*» (Rebés 2018: 63):

Per tot això, se'l va considerar un investigador indispensable en tots els camps que conreava i no hi havia empresa folklòrica que s'empengués que no comptés amb ell. Va formar part de l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya, de l'Arxiu de Tradicions Populars, de l'Associació Catalana d'Antropologia, Etnologia i Prehistòria i de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Pel que fa a la seva participació en aquest projecte, Rafel Patxot li va encarregar confegir una història de la cançó popular, tot i que Serra i Pagès hauria preferit orientar la seva recerca exhaustivament i per comarques completes, com havia fet en el Ripollès, va haver de seguir les directrius marcades (Samper 2017: 68).

Rosend Serra i Pagès va instruir, també, Sara Llorens i Carreras,²²⁴ l'autora d'*El cançoner de Pineda*. De fet, Serra i Pagès va tenir un paper cabdal com a mestre

²²⁴ Sara Llorens i Carreras (Lobos, Buenos Aires, 1881-Perpinyà, 1954) fou folklorista. Estudià, a Barcelona, a l'Escola Normal i a Llotja. El 1908 es casà amb Manuel Serra i Moret, i col·laborà amb ell a Pineda. Deixeble de Rosend Serra i Pagès, es dedicà amb entusiasme a l'estudi del

de tota una generació de dones folkloristes. Llorens, alumna seva a l'Escola d'Institutrius i Altres Carreres per a la Dona, publica el 1931 *Folklore del Maresma I: El cançoner de Pineda*, un aplec de dues-centes trenta-vuit cançons, de les quals dues-centes deu duen la melodia corresponent. Segons Josep Romeu i Figueras en el pròleg de la reedició l'obra «era un cançoner singular dins dels esquemes habituals i anava més enllà de la recerca de la cançó folklòrica centrada i limitada a l'àrea reduïda d'una població més aviat petita» (Romeu 1992: 7). El referit cançoner havia de formar part d'un ambiciós projecte de redacció del «Folklore del Maresma», però només en va aparèixer el primer volum, dedicat a les cançons populars:

La voluntat de Sara Llorens era la de recollir tot el material folklòric de Pineda i el seu entorn, classificar-lo, estudiar-lo i comparar-lo amb els productes i les manifestacions corresponents d'altres cultures, per, finalment, publicar-lo [...]. Un recull dens i estrictament fidel a les fonts folklòriques, sense retoc i sense falseig, que fa testimoniatge d'un estat de la cançó catalana en un punt concret de la nostra geografia i durant uns anys determinats, amb la seva particular imbricació històrica, lingüística i etno-antropològica. És, sobretot, en la llunyania del temps, una obra singular feta en l'amor, la tenacitat i la pulcritud d'una dona admirable (Romeu 1992: 13).

Des de la Universitat de Barcelona es crea, l'any 1915, l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya. L'Arxiu és un projecte innovador en els estudis de la cultura popular, que pretén aplicar el rigor metodològic de les disciplines universitàries a la recerca folklòrica. En el camp musical, Robert Gerhard i Ottenwaelder²²⁵ destaca en el projecte amb el redactat del qüestionari de recerca

folklore català i en publicà nombrosos articles a diverses revistes. La seva obra més important és el recull *El cançoner de Pineda* (1931). El 1954 fou publicat pòstumament, a Perpinyà, *El llibre del cor*, una mena de dietari íntim [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 22 de gener de 2019].

²²⁵ Robert Gerhard i Ottenwaelder (Valls, 1896-Cambridge, 1970) fou músic. De família suïssa per línia paterna i francesa per part de mare, s'educà en un ambient cultural català. Estudià amb W. Courvoisier a Munic (1914), amb E. Granados a Barcelona (1915-16) i especialment amb Felip Pedrell (1916-21), del qual heretà l'amor per l'antiga música hispànica. A partir de 1931 fou nomenat professor de música de l'escola normal de la Generalitat i treballà a la secció de música de la Biblioteca de Catalunya. No conreà pas cap nacionalisme musical ja caducat, sinó que tractà els temes populars amb les tècniques musicals més avançades. És autor de nombroses obres musicals, d'entre les quals destaquen, en temàtica folklòrica, *Sardana I* per a cobla (1930), *Sardana II*, per a onze instruments de vent (1930), *Sis cançons populars de Catalunya* (1933), *L'alta naixença del rei en Jaume* (1933) i *Cancionero*, de Pedrell (1941) [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 22 de gener de 2019].

de «la cançó popular catalana», un apartat del *Manual per a recerques d'etnografia de Catalunya*, de Josep M. Batista i Roca:²²⁶

Sobre el Qüestionari, a la «Ressenya dels treballs del segon curs 1916-1917. Noves investigacions» es diu: «Altra investigació és la referent a la “Cançó popular catalana”, iniciada amb el qüestionari (primer de la sèrie sobre aquest tema) redactat per D. Robert Gerhard, jove de sòlida preparació musical i literària, excursionista d'habitud i un dels deixebles predilectes del Mtre. Pedrell. La importància d'aquesta investigació és excepcional si es té en compte que per moments s'estan perdent les nostres velles cançons i que es tracta del primer pas reflexiu i metòdic per a l'empresa del cançoner català (Oriol 1995: 39).

Gerhard és una personalitat destacada de la vida intel·lectual catalana. Participa en diversos projectes quant a la recollida de cançons populars, com el segon curs de l'Arxiu d'Etnografia. Precisament, entre els estudis que potencia l'Arxiu, es pot destacar el treball del compositor titulat «Contribució a la bibliografia de la cançó popular catalana», aparegut l'any 1918. Segons Carme Oriol (1995: 37), «és un treball iniciat l'any 1917 que havia de continuar ampliant-se en anys successius. El criteri que es va adoptar per a la seva realització era el d'incloure-hi només els reculls de cançons que contenien la lletra i la tonada de la cançó, amb la qual cosa no s'hi incloïen ni els reculls estrictament literaris ni els exclusivament musicals». Això no obstant, sí que s'hi inclouen reculls de cançons harmonitzades, que Robert Gerhard reconeix com a no folklòrics, «però als quals donava el qualificatiu de pertànyer a allò que ell anomenava “Folklore aplicat”» (Oriol 1995: 39).

Cal destacar que entre 1929 i 1938 el compositor basa algunes de les seves obres i cicles musicals en cançons i poemes populars. El 22 de desembre de 1929 s'estrenen, al Palau de la Música Catalana, vuit de les *Catorze Cançons Populars Catalanes per a veu i piano*. Dos anys més tard, Gerhard decideix orquestrar sis de les catorze cançons i d'aquestes sis cançons, cinc d'elles ja s'havien representat a l'estrena de l'any 1929: La comtessa de Floris, L'Escolta,

²²⁶ Sobre aquesta obra, vegeu SEGONA PART, apartat 2 «L'estudi del joc en el folklore català del tombant de segle. Estat de la qüestió».

La Calàndria, Cançó de Lladre, Enemic de les dones, La Mort i la Donzella, El petit Vailet, i Els Ballaires dins d'un sac.²²⁷

En la línia, un altre gran personatge d'aquesta generació és el musicòleg Felip Pedrell i Sabaté.²²⁸ El mestre s'interessa per la recol·lecció de cançons populars al llarg de la seva vida, però mai ho fa d'una manera sistemàtica. Segons Jaume Ayats (2004: 129), allò que té d'interessant l'argumentació de Pedrell és el valor que dona a la música en contrast amb la preeminència del text mostrada pels seus col·lectors anteriors, provinents dels estudis literaris. Així, la música és presentada com una llengua materna pròpia, i com a tal digna d'estudi:

Els seus nombrosos escrits insistien en la necessitat d'estudiar les melodies populars pel valor que els atorgava en relació amb la seva proposta regeneracionista de la creació musical des d'un nacionalisme musical; una proposta en la qual es perceben els contactes que mantenia amb els moviments francesos al voltant de Vincent d'Indy. Tot reformulant algunes de les concepcions romàntiques, Pedrell creu en una *música natural* (la popular o tradicional) en oposició a la *música artificial* (la dels compositors), entre elles clarament separades i distingides (Ayats 2004: 128).

Entre 1918 i 1922 publica el *Cancionero musical popular español*, una obra que agrupa cançons trameses per col·laboradors molt diversos, i vol demostrar la importància de la música *natural* enfront de la creació *artificial*. L'obra esdevé «un recull amb finalitat estètica i artística, però sense pretensions científiques i molt lluny dels treballs de la musicologia positivista que a l'època es feien a altres països europeus. Moltes de les melodies es presenten amb acompanyament de piano, per exemplificar l'harmonia *natural* que a parer de Pedrell es pot deduir de cada tonada» (Ayats 2004: 129).

²²⁷ *La Vanguardia*, núm. 21.118 (1 de novembre de 1931): 17.

²²⁸ Felip Pedrell i Sabaté (Tortosa, 1841-Barcelona, 1922) fou compositor i musicòleg. Pedrell establí els primers contactes amb la musicologia a nivell internacional i fou el fundador dels estudis musicològics als Països Catalans i a la resta de l'Estat Espanyol. Entre els seus treballs musicològics i folklòrics més notables, destaquen *La festa d'Elche ou le drame liturgique espagnol* (1901), *Músics vells de la terra*, una sèrie d'articles sobre músics catalans dels s. XVI-XVIII publicats a la *Revista Musical Catalana* (1904-10) o el *Cancionero musical popular español* (1919-22). D'un mestratge extraordinàriament fecund, els seus deixebles més notables foren Enric Granados, Manuel de Falla i Robert Gerhard; en l'aspecte musicològic, Higiní Anglès i, en el folklòric, Nemesio Otaño i José Antonio Donostia [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 22 de gener de 2019].

En les primers dècades del segle XX, la tasca de recollida de cançons és important, encara que potser no sempre és prou rigorosa pel que fa a la transcripció del text de les cançons. Segons Oriol (1995: 32), la participació dels músics en el moviment de recollida de cançons té, també, una altra importància que cal reconèixer, ja que els músics «van contribuir a sensibilitzar els col·lectors de cançons perquè valoressin la música d'una cançó popular com a part indestruïble del text». En aquest sentit, sota la influència de Felip Pedrell, arriben diversos cançoners d'orientació artística i divulgativa (Rebés 2005: 44): *Cançons populars catalanes* (1891), de Francesc Alió i Brea;²²⁹ *Folklore musical català. Cançons populars catalanes pera cant y piano* (1895), de Jacint E. Tort i Daniel;²³⁰ *Cançons catalanes, harmonitzades* (1897-1900) d'Enric Morera i Viura,²³¹ o *Cançons populars catalanes, harmonitzades* (1917), de Vicenç M. Gibert i Serra,²³² en són alguns exemples:

Francesc Alió (1862-1908) va publicar el 1891 el volum *Cançons populars catalanes*, prologat per Pedrell, amb vint-i-tres cançons i dos balls presentats a la manera de *lieder*²³³ amb

²²⁹ Francesc Alió i Brea (Barcelona, 1862-1908) fou compositor. Estudià piano amb Carles Vidiella i composició amb Anselm Barba, Antoni Nicolau i Felip Pedrell. Escriví *Sis melodies per a cant i piano* (1887) amb versos de Guimerà, Verdaguer, Francesc Matheu i Apel·les Mestres. Publicà un recull de *Cançons populars catalanes* (1891) harmonitzades, amb un pròleg de Felip Pedrell, i algunes peces de piano. Exercí la crítica musical a "El Poble Català" (1905-06). Fou un dels principals iniciadors del renaixement musical català; gràcies a ell, la cançó popular catalana s'introduí en els ambients de la burgesia barcelonina [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 29 de gener de 2019].

²³⁰ Jacint E. Tort i Daniel. No s'ha pogut localitzar cap referència biogràfica de l'autor.

²³¹ Enric Morera i Viura (Barcelona, 1865-1942) fou compositor. El 1890 passa a liderar el moviment modernista musical català. Es vinculà al grup de L'Avenç i als ideals modernistes. Pedagóg notable i autor d'obres teòriques, com el *Tractat pràctic d'harmonia* (1901), influí en les noves generacions de compositors. Col·leccionà i harmonitzà nombroses cançons tradicionals catalanes, una part de les quals fou publicada per L'Avenç (1897-1900) i aplegada a *Cançons populars catalanes harmonitzades* (1910) [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 22 de gener de 2019].

²³² Vicenç M. Gibert i Serra (Barcelona, 1879-1939) fou compositor, organista i crític musical català. Va iniciar els estudis musicals de piano amb Claudi Martínez Imbert i els d'harmonia amb Lluís Millet. A partir de 1907 imparteix classes d'orgue i fa concerts a l'Orfeó Català. Algunes de les seves obres van guanyar premis a les Festes de la Música Catalana. També va realitzar una tasca de musicòleg i de crític musical. Va succeir Felip Pedrell com a articulista de *La Vanguardia*. Va fundar i col·laborar intensament amb la *Revista Musical Catalana* on intervingué amb nombrosos articles en defensa de l'orgue durant la polèmica encetada per Jaume Pahissa (1929). Les seves obres estan fortament influenciades per l'estètica neoclàssica i per la música popular catalana [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 29 de gener de 2019].

²³³ El *lied* (pl. *lieder*, *cançó*, en alemany) és un tipus de composició breu per a veu i piano. Va florir durant el Romanticisme, al segle XIX, i va projectar-se durant la primera meitat del XX. El terme *lied* té una llarga història per als parlants alemanys que va des de les cançons de trobadors del segle XII a través de les cançons populars i els himnes d'església fins a les cançons de protesta del segle XX. Els inicis d'aquesta tradició es troben en les cançons de Mozart i Beethoven però va ser Schubert qui va saber trobar l'equilibri entre lletra i música, una nova

acompanyament per piano. Va escollir diverses melodies i textos entre els reculls anteriors, mentre altres melodies les va aconseguir de persones del seu entorn, i no va dubtar a l'hora de fer-ne adaptacions a l'estètica del *lied*. L'objectiu del recull és poder interpretar les cançons en els salons de la burgesia. [...] Per a molts cercles musicals benestants, els *lieder* d'Alió representen l'arribada de les cançons populars, i moltes de les cançons d'aquest volum es convertiran durant tot el segle XX en les melodies populars més conegudes, més cantades i més reimpresses en llocs diversos (Ayats 2004: 130).

Amb una finalitat patriòtica, alguns autors es dediquen de manera decidida a incloure en els seus reculls les cançons que ells mateixos han après de la tradició popular, dotant-les d'harmonització i amb un tractament musical acurat. Aquestes iniciatives tenen una finalitat didàctica aplicada en l'ensenyament i la interpretació musical dels materials. És el cas, per exemple, de Joan Gay i Planella²³⁴ amb el treball *Cançons populars de Catalunya*, de 1901, o de Lluís Millet i Pagès²³⁵ amb el treball *De la cançó popular catalana*, de l'any 1917 (Vilar 2017: 251). Alhora, amb el prestigi acadèmic de Pedrell, a causa de la seva metodologia i l'interès cap a les cançons populars, el musicòleg es converteix en una persona de referència per a projectes i institucions culturals com l'Arxiu d'Etnologia i Folklore de Catalunya o l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, en què el 1922 n'esdevé president del Consell Consultiu.

L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya és un gran projecte que té com a finalitat la recollida, d'una manera exhaustiva, de materials musicals i literaris

integració de la música en el sentit de les paraules. A Catalunya i amb lletres escrites en català, segueixen la tradició Alió, Morera, Pahissa, Mompou, Toldrà i d'altres [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 29 de gener de 2019].

²³⁴ Joan Gay i Planella (Barcelona, 1867-Buenos Aires, 1926) fou músic. El 1896 fundà la Institució Catalana de Música i dirigí la societat coral Catalunya Nova (1901-02). El 1911 es traslladà a Cuba, on fundà l'Orfeó Català de l'Havana. Publicà a París un recull de cançons populars catalanes per a piano i cant, amb original català i versió francesa [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 22 de gener de 2019].

²³⁵ Lluís Millet i Pagès (El Masnou, 1867-Barcelona, 1941) fou músic. El 1891 fundà, juntament amb Amadeu Vives, l'Orfeó Català; dos anys més tard ambdós en foren nomenats directors perpetus. El 1904 creà la Revista Musical Catalana. Impulsà el cant popular religiós i revalorà la polifonia sagrada del s. XVI. Consagrà la seva vida a l'Orfeó Català, que dirigí en l'estrena d'una gran quantitat d'obres cabdals de la música universal. Harmonitzà nombroses cançons populars catalanes. Deixà escrits, com *El cant popular religiós* (1912), *De la cançó popular catalana* (1917) i diversos articles en la *Revista Musical Catalana* [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 22 de gener de 2019].

d'origen popular als Països Catalans.²³⁶ La tasca iniciada representa la culminació de les iniciatives, abans esmentades, d'autors, estudiosos i erudits dutes a terme al llarg del segle XIX, com Aguiló, Milà, Briz, Serra o Capmany. Aquesta obra, desenvolupada entre 1922 i 1936, consisteix en la preparació d'un corpus musical «de totes les cançons populars nostres; les que ja són publicades; les moltes que hi ha recollides, emperò romanen inèdites; les que encara ignorem, per mor de que vaguen esquerpes per les nostres contrades, on caldrà sobtar-les».²³⁷ L'entitat és creada gràcies a una donació de Concepció Rabell, de la qual és marmessor Rafael Patxot i Jubert. L'Orfeó Català n'assumeix la direcció, amb la cooperació d'un consell on són representats el Centre Excursionista de Catalunya, l'Institut d'Estudis Catalans i l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya, entre d'altres. L'Obra aconsegueix reunir una col·lecció de materials que supera els 40.000 documents, en la classificació de la qual, mitjançant un sistema de cèdules, treballen durant molts anys Joan Puntí, Francesc Pujol, Baltasar Samper i Josep Maria Casas:²³⁸

A les oficines de l'Obra del Cançoner hi van arribar reculls sencers, cedits per diverses institucions i investigadors. Es van recomanar als col·laboradors la recollida de les cançons senceres, feta amb fidelitat a les fonts orals, i amb descripció de l'entorn. Una primera classificació distingia cançons rudimentàries, de ritme persistent, de melodia lliure, de colla, de captaires, de costums, de diada i de gresca. S'insistia en la necessitat de recollir material en terres de frontera, encara que la lletra fos en castellà, totalment o parcial, per esbrinar-ne totes les influències (Massot 2014: 138).

Malauradament, la Guerra Civil espanyola de 1936-1939 interromp les tasques de replega i edició del futur cançoner. Rafael Patxot i la seva família s'han d'exiliar a França i després a Suïssa i molts dels materials marxen, amb ell, a l'exili: «a més, l'Orfeó Català, amb una falta considerable de visió, va posar un plet a Patxot, perquè volia seguir amb la recerca i, sobretot, quedar-se els materials» (Roma 2017: 102).

²³⁶ El projecte de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya és descrit, detalladament, a la PRIMERA PART, apartat 2.1 «El vèrtex cultural de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya», d'aquesta tesi doctoral.

²³⁷ Fragment de la lletra que dirigeix Rafel Patxot a Lluís Millet amb la proposta de la direcció de l'Obra del Cançoner Popular a l'Orfeó Català (Massot 2013b: 327).

²³⁸ L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya a *Gran Enciclopèdia Catalana*: <https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0046731.xml> [Data de consulta: 25 de gener de 2019].

Nogensmenys, el mèrit principal del projecte és «l'abast i els resultats, que no donaren més fruits dels obtinguts a causa del conflicte civil, la victòria dels nacionalistes espanyols i les rivalitats subsegüents entre els protagonistes» (Aviñoa 2005: 20). El projecte compta amb una participació molt notable de músics, etnògrafs, folkloristes i erudits en la cerca i recollida de materials literaris i musicals tradicionals. Alguns d'aquests autors, que han participat d'una manera particular en les diverses missions de recerca de l'OCPC, estudien i editen materials sobre literatura oral popular fruit de la seva recerca folklòrica pel territori. Així, paral·lelament a l'empresa de l'Obra del Cançoner, es localitza una intensa activitat de producció acadèmica basada en la publicació dels materials fruit de la recerca folklòrica, d'estudis monogràfics al voltant de la cançó popular o la programació de conferències. En aquest context es circumscriu una llarga llista de personatges en la qual destaquen, per exemple, els noms d'Higini Anglès, de Francesc Baldelló, de Pere Bohigas, de Joan Llongueras, de Baltasar Samper o de Joan Tomàs.

L'any 1926 mossèn Higini Anglès col·labora amb Joan Amades i treballa les partitures del *Recull de cançons populars de la comarca del Camp*, una obra guanyadora del IV Certamen del Centre de Lectura de Reus. Per la seva banda, Joan Llongueras i Badia també és un dels personatges que més sobresurt en l'activitat duta a terme per músics en favor de les cançons populars. És autor de diversos reculls de cançons de temàtica nadalenca, entre els quals destaca el *Cançoner popular de Nadal*, publicat pel Foment de Pietat i aparegut el 1931. Conté setanta-sis cançons i l'obra s'inicia amb una introducció titulada «L'encís de les nostres cançons de Nadal», en la qual s'afirma que les cançons populars són el reflex de l'ànima del poble i que mostren les característiques de la personalitat catalana. Per aquest motiu, Llongueras, que en alguns casos reelabora els textos i la música de les cançons, insisteix en la necessitat d'aprendre aquestes cançons i transmetre-les entre la població. Segons Carme Oriol (1995: 36), els seus cançoners assoleixen un important grau de popularitat i «van ser presos com a font de molts cançoners de divulgació posteriors. Fins i tot, en les notes d'algunes nades de l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya

pot observar-se com per descriure la música d'algunes nades es fa referència a la dels cançoners de Llongueras».

Joan Moreira i Ramos²³⁹ és un folklorista que impulsa diverses iniciatives culturals, sobretot en l'àmbit musical, en les primeres dècades del segle XX; entre elles destaquen la fundació de l'Orfeó Tortosí el 1905 i l'Orfeó Montsià el 1922 (Oriol 2017: 107). El 1934, Moreira publica *Del folklore tortosí. Costums, ballets, pregàries, parèmies, jocs i cançons del camp i de la ciutat de Tortosa*, una obra cabdal per al coneixement dels costums, del folklore i de la llengua de l'època de la capital del Baix Ebre. Albert Aragonés i Joan Francesc Vidal a «L'obra musical, folklòrica i literària de Joan Moreira», apunten que una de les prioritats de Moreira és la de recuperar, dignificar i impulsar una de les tradicions més característiques de les Terres de l'Ebre, la pràctica de la jota cantada improvisada i del folklore musical en general:

Per això, el llibre inclou una bona mostra de cançons que es presenten de forma acurada i amb la notació musical corresponent. A més, d'acord amb la informació que aporten aquests autors, la replega dels materials del llibre havia començat 30 anys abans de la seva publicació, quan Moreira va decidir presentar un recull de cançons populars a la II Festa de la Música Catalana l'any 1905. En aquesta edició, l'autor va rebre una menció honorífica en el premi que oferia l'Ateneu Barcelonès a la millor i més nodrida col·lecció de cançons populars catalanes. Anys més tard, en els Jocs Florals de Tortosa de 1908, Moreira va guanyar el premi Felip Pedrell «al millor recull de cançons i toques populars d'aquesta regió» (Oriol 2017: 109).

D'aquest treball premiat en els Jocs Florals de 1908, Aragonés i Vidal publiquen l'any 2015 *Quan lo pare no té pa. Recull de cançons i toques populars de la ciutat de Tortosa, 1908*, una versió de l'estudi inèdit de Moreira que recull quaranta-tres cançons i tonades populars, amb lletra i música, acompanyades de breus comentaris degudament transcrits i comentats pels autors d'aquesta edició. Segons els dos estudiosos, aquest treball de Joan Moreira es pot

²³⁹ Joan Moreira i Ramos (Lleida, 1879-Tortosa, 1951) fou músic, escriptor i folklorista. Fill d'un militar tortosí. La seva tasca d'instruir musicalment la gent el dugué a fundar l'Orfeó Tortosí (1905) i l'Orfeó Montsià (1922). És autor de l'*Himne de la Cinta*. Publicà, a part d'articles periodístics, l'extens recull *Del folklore tortosí* (1934) [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 5 de febrer de 2019].

considerar el cançoner popular de les Terres de l'Ebre més antic conservat fins a l'actualitat (Aragonés, Vidal 2009: 72).

Joan Amades és el folklorista català més universal, a causa de la gran importància quantitativa de la seva obra. De formació autodidacta, dedica tota la seva vida a la recollida i estudi de materials folklòrics. Segons Carme Oriol (2017: 112), diversos factors influeixen en la dedicació d'Amades a l'estudi del folklore: la seva participació en les activitats excursionistes de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, el fet que experts de la cançó popular com Robert Gerhard i Higiní Anglès recollissin cançons interpretades per la seva mare, Teresa Gelats, i la col·laboració d'Amades en la resposta a alguns qüestionaris de l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya, entre 1915 i 1918.

Des de l'any 1918, i fins a 1934, el folklorista publica la sèrie «Cançons populars catalanes» en el butlletí *Excursions*. Els materials els recull amb el suport de Sebastià Giralt i del músic Robert Gerhard. En més d'una ocasió, les cançons transcrites són cantades per boca de Teresa Gelats.²⁴⁰ Alhora, aquestes cançons són harmonitzades per Joan Tomàs, «amb qui, anys després, Amades col·laboraria en les diverses missions de recerca de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (Calvo 1990: 154). El 1924 Amades participa en la darrera Festa de la Música Catalana, organitzada per l'Orfeó Català, amb els treballs «Aplec de cançons populars de la comarca del Vallès», «El cançoner de la gran», «Cançoner vilanoví» i «Recull de cançons populars catalanes», tots quatre premiats. L'any 1926 es publica el *Recull de cançons populars de la Comarca del Camp*, un treball del folklorista distingit en el IV Certamen del Centre de Lectura de Reus de 1921. Joan Amades, conseqüent amb la seva tasca constant d'arreglada i edició de materials folklòrics, també edita i publica el 1935 *Cançons populars amoroses i cavalleresques*, i el 1936, *Cançons populars humorístiques* i *Cançons populars històriques i de costums*. Aquestes obres, tal com l'autor exposa en el pròleg del tercer títol, formen un conjunt de diversos materials elaborats amb anterioritat:

²⁴⁰ «Els articles de l'Amades a l'Ateneu Enciclopèdic Popular» a *Fes ta Festa*: <https://festafesta.net/els-articles-de-lamades-a-lateneu-enciclopedic-popular> [Data de consulta: 12 de febrer de 2019].

Aquest llibre pot considerar-se com una continuació dels anteriors «Cançons populars amoroses i cavalleresques» i «Cançons populars humorístiques» i tots tres constitueixen el nodrit cançoner publicat a les revistes «Catalunya Gràfica», «Excursions» i «Olympia», aquestes dues darreres publicades per la Secció d'Excursions de l'Ateneu Enciclopèdic Popular i el Club Esportiu de Catalunya, respectivament. Una bona part dels gravats que publiquem ens han estat graciosament cedits per la primera d'aquestes entitats. Com fèiem constar en els volums precedents, les melodies han estat recollides pel mestre de l'Orfeó Català, Joan Tomàs, i són el fruit de les nostres primeres recerques folklòriques i els primers documents d'aquest gènere que tenim publicats. Les presents cançons han format part de diversos reculls premiats en la IX Festa de la Música Catalana organitzada per l'Orfeó Català l'any 1924 i pels concursos de música popular celebrats per l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, de la Fundació Concepció Rabell i Civit, vídua Fornaguera [sic] (Amades 1936: 8).

El conflicte bèl·lic de 1936-1939 i els conseqüents anys del franquisme deixen el camp de la cançó popular força erm d'iniciatives acadèmiques. Amades és de les poques personalitats que manté una activitat cultural activa en aquests anys. El 1948 publica *Les cent millors cançons populars* i entre 1950 i 1969 apareixen els tres volums de *Folklore de Catalunya*, el segon dels quals està dedicat a les cançons populars. Segons Oriol (1995: 71), els cançoners de l'autor formen el seu repertori a base de les versions procedents de tot tipus de reculls anteriors, «ja sigui de tradició oral, full solt, opuscle o cançoners de divulgació». En el cas de *Folklore de Catalunya*, volum II, Amades inclou notes i bibliografia per a cadascuna de les cançons. Indica el nom de l'informant de la versió inclosa al cançoner, així com el lloc i la data de recollida, i enumera els repertoris que contenen altres versions de cançons. Davant d'aquest escenari, resulta evident que en la producció folklòrica de Joan Amades, la cançó és el tema preferit de la seva recerca. L'autor, al llarg de la seva obra, versa sobre la valoració de la cançó popular com a document etnològic i la necessitat de preservar les formes i d'estudiar-les:

Alguns amics ens han parlat de l'escàs valor musical d'algunes de les cançons que publiquem. Nosaltres considerem la cançó per ella mateixa i la valorem com a document etnogràfic a part del mèrit melòdico-literari que pugui tenir. La cançó inclou un fort contingut psicològic, té un esperit i respon a un estat anímic; tot això als nostres ulls la fa més valorable que el mèrit poètic i melòdic que pugui tenir, pels quals, sense menysprear-los no cal dir que sentim un gran respecte. Els primers recercadors de cançons foren literats, que no hi veieren sinó

documents poètics, i músics, que tan sols les van valorar per la melodia: uns i altres desvaloraren la cançó simplement com a tal i van abandonar un gran nombre de documents de veritable importància, perquè no posseïen bellesa i els mancava aquella estètica plàstica que per ells constituïa l'únic mèrit de la cançó. En iniciar la nostra publicació de cançons l'any 1918 ens férem el propòsit de publicar només documents inèdits de text o de melodia i, millor encara, inèdits totalment o variants de cançons ja conegudes. Davant d'aquest propòsit el nostre camp restava notablement reduït, car els volguts i admirats mestres en lletres i en arts que ens havien precedit ja havien donat a conèixer el floret de les nostres cançons considerades com a documents artístics (Amades 1936: 8).

L'erudit Pere Bohigas i Balaguer²⁴¹ també aprofita algunes cançons que envia a l'Obra del Cançoner, i bona part dels centenars d'inèdites, i prepara el *Cançoner Popular Català*, un primer volum, dels dos que havien de constituir l'obra, editat per la Institució de les Lletres Catalanes, el 1938. L'obra conté cançons religioses, cançons de caràcter novel·lesc, cançons més atansades a la vida corrent, cançons burlesques i satíriques, corrandes, cançons de pandero i cançons de bressol. No obstant això, aquest volum «amb prou feines el podem considerar publicat, puix que quan encara es trobava a la impremta, llevat d'uns pocs exemplars que hom va poder salvar, tota l'edició fou destruïda per els tropes falangistes en ocupar la ciutat de Barcelona a les primeries del 1939» (Soberanas 1982: 10). L'any 1983 el volum és reeditat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Per últim, cal destacar l'aportació d'un altre dels grans folkloristes catalans en el terreny de les cançons populars. Josep Romeu i Figueras²⁴² és el primer

²⁴¹ Pere Bohigas i Balaguer (Vilafranca del Penedès, 1901-Barcelona, 2003) fou filòleg i bibliòfil català. Doctor en lletres (1924), professor de paleografia de la Universitat de Barcelona fins el 1939, del Cos d'Arxivers, Bibliotecaris i Arqueòlegs a partir del 1941, fou conservador de la secció de manuscrits i reserva de la Biblioteca de Catalunya i professor a l'Escola de Bibliotecàries de Barcelona. Col·laborà en l'aplec de materials per a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya i publicà un repertori de manuscrits (*Sobre manuscrits i biblioteques*, 1985) conservats tant als Països Catalans com a l'estranger. Una àmplia selecció dels seus articles foren publicats a *Aportació a l'estudi de la literatura catalana* (1982) [*Gran Enciclopèdia Catalana*. Data de consulta: 12 de febrer de 2019].

²⁴² Josep Romeu i Figueras (Òdena, 1917-Barcelona, 2014) fou poeta, crític literari i investigador. Format a l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera, estudià a la Universitat de Barcelona i als Estudis Universitaris Catalans. Fou membre fundador de la Societat Catalana d'Estudis Històrics (1946). Professor d'investigació al CSIC adscrit a l'Institut Espanyol de Musicologia (1971-84) i professor de la facultat de lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona (1969-84), el 1972 ingressà a l'Acadèmia de Bones Lletres. La seva obra crítica versa principalment sobre el Modernisme, Joan Maragall, J.V. Foix, B. Rosselló-Pòrcel, etc., mentre que els seus estudis se centren sobretot en la poesia tradicional i de cançoner, la poesia del s. XVI, el teatre medieval i el popular. Entre les

acadèmic que després de la Guerra Civil espanyola recupera la recerca científica del folklore i pel paper significatiu que té en els estudis de folklore català en els anys del franquisme, «per la manera modèlica d'aplicació del mètode i per la rellevància dels seus resultats, es convertí en un mestre i una referència per les generacions posteriors» (Temporal 2017: 128). L'èxit del folklorista es deu, a grans trets, a l'adequació entre el treball de camp, ben cenyit a les necessitats i intens, i als gèneres conreats: la cançó i la llegenda:

Efectivament, mogut per les necessitats de doctorand els estius de 1943 i 1944 realitzà, amb l'ajuda d'una beca de doctorat, dues campanyes de treball de camp al Ripollès (Ripoll, Gombrèn i Sant Joan de les Abadesses). Els estius de 1948 a 1951, comissionat per l'Institut de Estudios Pirenaicos del CSIC, realitzà dues campanyes més de recollida de cançons i tradicions populars al Ripollès (1948 i 1949) i dues a la Garrotxa (1950 i 1951) (Temporal 2017: 131).

En aquest sentit, els treballs de temàtica folklòrica de Romeu, farcits de materials proporcionats per aquestes campanyes de recerca, ofereixen uns resultats científics rellevants. El 1948 assoleix el títol de Doctor en Lletres a la Universitat de Madrid. El tema de la seva tesi doctoral és *El mite d'El Comte Arnau a la cançó popular, la tradició llegendària i la literatura*, que es publica el mateix any. Un any més tard publica *Cançons nadalenques del segle XV*, un recull de cançons populars de temàtica nadalenca, conservades en manuscrits del segle XV i, majoritàriament, del XVI, que serveix com a base per veure la manera com els avantpassats celebraven aquestes festes. Per últim, l'any 1952 apareix el volum titulat *Les nades tradicionals: segles XIV a XIX*, una publicació que descriu la trajectòria de la cançó nadalenca a Catalunya i dona una valuosa antologia històrica de la matèria, molt completa i amb un estudi rigorós.

Com a conclusió, resulta evident que la cançó popular és un acte comunicatiu que recobreix múltiples funcions. Des d'aquesta perspectiva «es comprèn millor

seves publicacions principals cal esmentar: *El mito de "El comte Arnau" en la canción popular, la tradición legendaria y la literatura* (1948), les edicions de *Cançons nadalenques del segle XV* (1949), *Teatre hagiogràfic* (1957), *Teatre profà* (1962), *El Cancionero Musical de Palacio* (1965), *folklore* (1993), *Lectura de textos medievals i renaixentistes* (1994), *Teatre català antic* (1994-95), *Assaigs i altres indagacions crítiques* (1996), etc. [Gran Enciclopèdia Catalana. Data de consulta: 12 de febrer de 2019].

que, com a fenomen del comportament humà que és, la interacció de les persones mitjançant la cançó variï i es moduli històricament, territorialment, socialment» (Pujol 2005: 8). Entretant, el concepte *cançoner popular* esdevé un rèdit cultural i d'identitat per al país. La revisió bibliogràfica que s'ha proposat en aquest apartat, compresa entre els anys 1853 i 1950, evidencia un interès pel folklore propi en aquest moment històric concret. També es comprova que a través de diferents treballs de tipus individual i acadèmic, i dels projectes col·lectius i de caire més institucional, s'aconsegueix una puixança en el conreu de les cançons populars i tradicionals. En aquesta línia, destaca l'aportació que fa mossèn Eusebi Ribas Vallespinosa, l'any 1932, amb un corpus de cinc-cents trenta cançons a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, material que és objecte d'estudi d'aquesta tesi doctoral.

3.1. El cançoner vallenc

La contribució de mossèn Eusebi Ribas a l'estudi de les cançons populars catalanes queda evidenciada en diverses referències textuais dels toms de *Materials* de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya.²⁴³ Per una banda, en el volum V, *Història de l'Obra del Cançoner i complement a l'inventari de l'arxiu*, es destaca la cessió que fa Ribas d'un recull inèdit de cançons populars de Valls, per a la còpia. També, en el capbreu del desè any de tasques de 1932 del mateix volum, es recull l'agraïment que es fa al prevere com a cooperador del projecte: «Acabada la còpia d'un quantió aplec de lletres de cançons populars que ha anat recollint Mn. Eusebi Ribas i Vallespinosa, de la ciutat de Valls, li trametem una carta regradiant la seva aportació i deixant-nos aquest document, en la qual, demés, li fem saber que li tornem l'esmentat recull» (Massot 1995: 211).

3.1.1. Context, localització i conservació dels materials

El cançoner vallenc és un aplec de cinc-cents trenta documents, inicialment relligats en un sol volum, que Eusebi Ribas cedeix per a la còpia a l'Obra del Cançoner i que posteriorment li és retornat. No obstant això, en l'actualitat no es

²⁴³ Vegeu PRIMERA PART, apartat 2.2.1. «El cançoner».

té constància de la conservació del document original ni de la seva publicació i només se'n pot consultar la transcripció de 1932, en rotlles de fitxes microfilmades, localitzades a l'Arxiu de Patrimoni Etnològic de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural de la Generalitat de Catalunya.²⁴⁴ Els materials, inventariats en el conjunt del corpus documental de l'Obra del Cançoner des del número 23.600 al 24.129, destaquen per formar un aplec nombrós de cançons amb un nombre rellevant de variants. Cal precisar, però, que els documents segueixen una sistematització poc acadèmica; només contenen la lletra i no la notació musical de les composicions.

Eusebi Ribas cedeix el cançoner original durant la missió de recerca que emprenen Joan Tomàs i Joan Amades, a Valls, el 26 de maig de 1932. Segons la nota que apareix a les *Memòries de missions de recerca de cançons i músiques populars*, la col·laboració és vehiculada per l'erudit local Fidel de Moragas, historiador, catalanista i alcalde de Valls, que acull els folkloristes durant la seva estada a la ciutat. En aquest context, Amades i Tomàs evidencien que el prevere sistematitza els materials d'una manera poc clara, ja que moltes de les cançons apareixen ordenades sota un criteri confús i que, fins i tot, a més de cançons, Ribas en l'aplec manuscrit també inclou, barrejats, altres elements de literatura popular:

El dia de Corpus (26 de maig) anem a Valls per tal de recollir unes cançons de boca d'una bona dona que té fama de gran cantaire. Anem a visitar directament el Sr. Fidel de Moragas, que era el que ens havia facilitat la seva referència. Ens trobem que els textos de les cançons ja els havia apuntant Mn. Joan Ribes [sic], i els havia reunit en un quadern que ens facilità el Sr. Moragas, de manera que la tasca se'ns presentava ja molt ben plantejada. El quadern contenia un gran nombre de cançons i corrandes, moltes d'elles de valor molt escàs, però un bon nombre ben aprofitables i interessants. A més de cançons, hi havia també altres elements de literatura popular, reunit i barrejat tot en confosa pila i sota un criteri poc folklòric i literari (Massot 2005: 13).

²⁴⁴ Vegeu INTRODUCCIÓ, apartat 3.1.2.3. «L'Arxiu de Patrimoni Etnològic de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural de la Generalitat de Catalunya».

Amb motiu d'aquesta tesi doctoral, s'han reproduït, en paper, dues còpies de cadascuna de les fitxes microfilmades²⁴⁵ i s'han cedit a l'Arxiu Municipal de Valls i a l'Institut d'Estudis Vallencs, amb la finalitat que formin part del conjunt del fons Mossèn Eusebi Ribas i que estiguin a disposició de la ciutadania. També s'ha confeccionat una base de dades a través de l'aplicatiu *FileMaker Pro 8.5*, en la qual s'aplica una sistematització concreta en funció de l'interès de recerca o estudi dels diversos àmbits, ítems o característiques que presenten els materials, com la localització, la cantaire, l'any de recol·lecció, les observacions anotades pel recol·lector, l'ascendència, etc.²⁴⁶

3.1.2. Presentació i estructura del contingut de les fitxes

Les fitxes microfilmades són derivades de la còpia del quadern de Ribas i consten de dues pàgines per a cada document. Cada cançó té dos tipus de numeració: la primera, que comprèn de l'1 a la 530, fa referència a l'ordre de presentació pel que fa a la totalitat del corpus de materials que presenta Eusebi Ribas; la segona, que va del número 23.600 al 24.129, indica el segment que ocupen els materials vallencs pel que fa a la totalitat de documents compilats per l'Obra del Cançoner Popular.

En cada document, la primera pàgina és una fitxa tècnica amb les dades rellevants de la recol·lecció de cada cançó: el col·lector, la data, la cantaire, l'ascendència, d'on s'ha tret la cançó, ocasió en què es canta, qui la canta, instruments, bibliografia i observacions. En la majoria de casos, Ribas deixa molts dels ítems en blanc i només proporciona la data de la recollida de la cançó i el nom de la cantaire.²⁴⁷ La segona pàgina del document conté la font, el número segons l'ordenació dels documents, el tipus de cançó, el títol, el lloc on es canta, i el text:

PRIMERA PÀGINA

²⁴⁵ Vegeu ANNEX VI «Mostra d'una fitxa microfilmada del cançoner d'Eusebi Ribas de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya».

²⁴⁶ Vegeu PREÀMBUL, apartat 3.2. «L'organització de les dades».

²⁴⁷ En algunes fitxes apareix un interrogant (?) en aquests ítems. No s'ha pogut identificar si es tracta d'una aportació feta en el moment de fer la transcripció del text per part de l'Obra del Cançoner o si és una marca del mateix recol·lector dels materials.

Col·lector:

Data: 21, XI, 1929

Cantaire: Francisca Pàmies vda. de Francesc Guasch «Cesc del Grasset», 84 anys

Ascendència:

D'on s'ha tret la cançó:

Ocasió en què es canta:

Qui la canta:

Instruments:

Bibliografia:

Observacions:

SEGONA PÀGINA

Font: E. R. núm. 7 Núm. 23606

CANÇÓ CURTA

La Mare de Déu de Nulles feta de cor de noguer

Lloc: Valls

La Mare de Déu de Nulles,
feta de cor de noguer:
la noguera és preciosa,
i la Mare de Déu també.

3.1.3. Les informants

Sovint, la pervivència de les formes folklòriques a través de la tradició, l'oralitat, la memòria i l'art narratiu conjuga amb una veu femenina que destaca per la seva facilitat de paraula, i que mostra un gust exquisit per a les expressions lingüístiques més exactes i enginyoses. En aquest sentit, Eusebi Ribas recull les cançons del quadern entre els anys 1929 i 1931 a través de cinc dones properes al seu entorn: Francesca Pàmies Mateu, Francesca Vallespinosa de Ribas, Pepa Barrabeig Sans, Rosa de l'Andreueta de ca la Tessa i Francesca Ribas Mallorquí.

La prevalença de les narradores femenines ve donada per un grau de major accessibilitat de la informació en un context determinat per una qüestió de gènere: el paper que desenvolupen les dones informants en les feines de la casa, la criança dels fills, la quotidianitat familiar, la vinculació en les comunitats parroquials de la localitat, etc. Així, doncs, aquest apartat parteix del paper que desenvolupen les dones en la transmissió d'uns materials folklòrics en forma de

cançons populars i també s'analitza com és representada la figura de la persona cantaire en el context d'un acte comunicatiu com l'arplega d'un corpus de cançons populars vinculades a un àmbit geogràfic concret.

3.1.3.1. Francesca Pàmies Mateu

De les cinc informants del cançoner popular d'Eusebi Ribas, segons les fitxes que precedeixen els materials musicals de l'aplec de cançons populars de Valls, la cantaire Francesca Pàmies Mateu, coneguda popularment a Valls amb el renom de la *Cisca del Cesc* o la *vídua de Cesc del Grasset*, neix a Vilallonga del Camp el 1845 i, de petita, passa a viure a Valls. És la informant més destacada dels documents de Ribas, ja que aporta la major quantitat de materials del cançoner, concretament cinc-centes cançons de les cinc-centes trenta que formen l'aplec, és a dir, el 94,34% dels materials folklòrics.

Sobre Francesca Pàmies, Joan Tomàs i Joan Amades apunten en les memòries de la missió de recerca duta a terme Valls, el 1932, que és una de les informants més rellevants de la missió atès el seu caràcter atent i perseverant. Sembla que el personatge és de classe humil i de condició pagesa pels trets que es descriuen, pel renom i per la indumentària que llueix en el retrat que acompanya la nota.²⁴⁸ Segons els folkloristes, a grans trets, Pàmies transmet una gran quantitat de lletres de cançons tradicionals de la ciutat de gran utilitat per a la missió, tot i que el nombre de melodies i tonades és, considerablement, més reduït:

La jaieta cantaire ens rebé amb gran atenció i deferència, i repetí amb gran sol·licitud tantes vegades com li vàrem demanar. El cabal de tonades de la cantaire és molt inferior als dels textos, de manera que de moltes de les cançons apuntades no en sap pas la música i ha aplicat una mateixa tonada a moltes cançons diferents. Hi ha un nombre de melodies que coneix bé, per les quals té preferència i que aplica a moltes cançons. Aquestes tonades les precisa bé, però n'hi ha unes quantes d'altres que no recorda prou bé, dubtant en cantar-les i no precisament pas gaire (Massot 2005: 13).

²⁴⁸ Vegeu ANNEX V, imatge 1.

Francesca Ribas Mallorquí, en el text biogràfic que escriu al febrer de 2001,²⁴⁹ explica com es concreta l'acte comunicatiu entre el prevere i la cantaire. Segons sembla, la dona es trasllada freqüentment a ca Ribas amb la finalitat de recitar les cançons que sap i, a canvi de la informació, el clergue la premia amb un incentiu econòmic: «Venia una dona gran i grossa que es deia la Sisca del Cesc. Disfrutava molt al venir. Recitava cançons del seu temps i ell les apuntava i també la pagava» (Ribas 2001: 5).

Per altra banda, la temàtica de les cançons que canta Francesca Pàmies és un dels trets que caracteritza el recull vallenc. És diversa i predominen, principalment, els temes religiosos, els amorosos, els de festeig, els de burla, etc. Alhora, el corpus que transmet de cinc-cents documents presenta una variació de gèneres interessant i destaquen les cançons curtes, les balades, les cançons llargues, les corrandes, les cançons de bressol, les nades i les cantarelles infantils.

Una constant del cançoner vallenc que ja s'ha comentat anteriorment és que Eusebi Ribas no recull la notació musical dels documents.²⁵⁰ Aquest fet pot evidenciar la manca de formació musical de l'autor o el desinterès que li suscita el tema. No obstant això, Ribas fa constar en algunes fitxes tècniques de cada cançó que la carència musical en certes cançons transmises per Francesca Pàmies és completada per dues informants més, Pepa Barrabeig Sans i Rosa de l'Andreueta de ca la Tessa, que destaquen altament pel seu paper de cantaires.²⁵¹

3.1.3.2. Pepa Barrabeig Sans i Rosa de l'Andreueta de ca la Tessa

Segons les anotacions del col·lector en algunes fitxes del cançoner, les cantaires Pepa Barrabeig Sans i Rosa de l'Andreueta de ca la Tessa són les veus que entonen algunes de les lletres de Francesca Pàmies. Se sap que les informants neixen el 1849 i 1879, respectivament, i són naturals de Valls. Les dues cantaires

²⁴⁹ Vegeu ANNEX IV.

²⁵⁰ Joan Tomas i Joan Amades fan èmfasi en aquest aspecte en les memòries de la seva estada a Valls.

²⁵¹ No obstant això, Ribas tampoc inclou la notació musical d'aquestes cançons.

són de classe baixa segons la descripció dels folkloristes Josep Roma i Joan Just, i per la indumentària que llueix, en aquest cas Pepa Barrabeig, en el retrat que acompanya la memòria.²⁵² Pepa Barrabeig aporta la tonada de vuit cançons i Rosa de l'Andreueta en canta dotze.

Convé destacar que l'estiu de 1928, Josep Roma i Joan Just fan una estada a Valls amb motiu d'una missió de recerca de cançons i músiques populars per comanda de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Els dos folkloristes, comandats per Fidel de Moragas, compten amb una nodrida llista d'informants i cantaires, entre els quals destaca Pepa Barrabeig, amb uns grans dons comunicatius i amb un extens repertori per transmetre:

Després, acompanyats per l'amic Robert, visitàvem la «Pepa Coixa», com tothom l'anomena, però que es diu Pepa Barrabeig. Aquesta bona velleta, molt graciosa i riallera, ens dictà una pila de cançons, encarregant-nos abans que no ens riguéssim, cosa que no pogué aconseguir, perquè amb la forma de cantar tan picat i mogut no hi havia qui s'aguantés el riure i a ella no li disgustava. Aquesta bona dona ja havia dictat cançons a mossèn Anglès (Massot: 1999: 156).

3.1.3.3. Francesca Vallespinosa Català

La segona informant en nombre de materials transmesos al cançoner de mossèn Ribas és Francesca Vallespinosa Català,²⁵³ mare del compilador. Neix a Valls el 1848 i es casa amb el fabricant de teixits Josep Ribas Puig. Francesca Vallespinosa pertany a la classe mitjana-alta en el si de la societat valenca i és, en l'època, una dona molt respectada a la ciutat, amb unes conviccions i unes creences religioses molt profundes, cosa que es veurà reflectida en el repertori musical del cançoner. En aquest sentit, predominen les cançons infantils, de bressol, i peces hagiogràfiques, de la vida de Nostre Senyor i dels miracles de la Mare de Déu. Francesca Vallespinosa, alhora, esdevé el pilar vital del prevere i es pot suposar que el paper que desenvolupa com a cantaire és un recurs fàcil del col·lector donada la proximitat i la confiança que tenen. Aquesta informant

²⁵² Vegeu ANNEX V, imatge 2.

²⁵³ Vegeu ANNEX V, imatge 3.

contribueix en l'aplec de cançons amb catorze documents, cosa que suposa el 2,64% del total dels materials.

3.1.3.4. Francesca Ribas Mallorquí

L'última d'aquestes dones informats de l'aplec de cançons tradicionals de Valls és la més jove i la que aporta un nombre més reduït de materials. Neix el 1913 i només té 16 anys quan fa d'informant a Eusebi Ribas. Francesca Ribas Mallorquí²⁵⁴ és la neboda del prevere, filla de Josep Ribas Vallespinosa, i per herència familiar, pertany a una classe social ben considerada. Tal com es descriu en les observacions de les fitxes de les cançons, Francesca Ribas les aprèn a l'escola, i la seva aportació representa un 0,94% del total de l'aplec, amb cinc cançons. El tema dels materials que aporta la informant és, consegüentment, de l'etapa d'infantesa i joventut, amb cantarelles infantils, cançons de jocs tradicionals i de bressol.

3.1.4. Classificació i estudi de les cançons

Segons Gabriel Ferré a «Romançons i cançons», dins de *De la literatura popular a la literatura culta* (1991-92: 42), per a la classificació de la cançó folklòrica hi ha dos àmbits que cal tenir en compte: el nivell d'anàlisi del text i el nivell d'anàlisi del context. En el primer nivell, intervenen factors de les composicions com el lingüístic, el poètic, el musical i l'estructural. Pel que fa al segon nivell d'anàlisi, es té en compte l'aspecte comunicacional, el funcional, el situacional i el temporal.

Eusebi Ribas, en l'aplec, no fa cap classificació dels materials. Només es pot intuir una agrupació temàtica molt general de les cançons, sense cap pauta especificada i que el lector ha d'entendre per si mateix.²⁵⁵ També exclou aspectes importants com el context i la funció dels materials en l'acte comunicatiu, conceptes que resulten essencials per a poder dur a terme una proposta de classificació moderna dels documents. En aquest punt, s'ha de tenir

²⁵⁴ Vegeu ANNEX V, imatge 4.

²⁵⁵ Vegeu ANNEX VIII.

en compte que el compilador de les cançons és un eclesiàstic destacat de la Comunitat de Preveres de l'església de Sant Joan de la ciutat i, en conseqüència, Ribas pot haver tingut un cert interès a recopilar materials de temàtica religiosa (de la vida de sants, miracles de Nostre Senyor i de la Mare de Déu), de cicle nadalenc, etc. Ara bé, també hi ha un bon nombre de documents que tracten temes vitals i profans, com les nombroses corrandes de tema amorós i de festeig o de temàtica burlesca.

Amb motiu d'aquesta tesi doctoral, per tal de classificar i estudiar els gèneres i subgèneres del cançoner vallenc s'ha tingut en compte la proposta que fa Gabriel Ferré a «Romançons i cançons» (1991-92: 29) com a punt de partida, però s'ha optat per fer les adaptacions necessàries per salvar les limitacions que té el corpus objecte d'estudi. Així, en el nivell d'anàlisi del text, l'estructura, la forma i el tema són alguns dels criteris sobre els quals s'han realitzat les ordenacions sistemàtiques de les cançons folklòriques recollides per Ribas.

Ferré (1991-92: 33) pren en consideració, en primer lloc, la forma de la cançó i proposa tres grups, gèneres o tipus de classificació: (1) Cançó llarga, (2) Cançó curta i (3) Cantarella d'infants. Com a segon criteri de classificació, Ferré estableix diversos subgrups en el cas de les cançons curtes i les cantarelles atenent a la seva funcionalitat, segons el context de recollida de la cançó. No obstant això, l'aplec de mossèn Ribas no compta amb una informació contextual clara per a aquesta proposta de classificació, ja que per a la gran majoria de cançons no es té cap tipus d'informació sobre el seu desenvolupament més enllà del contingut del text.

D'acord amb aquestes premisses, en la classificació del cançoner objecte d'estudi s'ha establert, en primer lloc, un criteri formal, és a dir, basat en l'estructura de la cançó, i, en segon lloc, un criteri temàtic. A part d'aquests criteris, se n'ha establert un altre, el de la funció, que és particularment útil per a l'establiment de dos grups més: (4) Cançó de Nadal i (5) Cançó de Bressol, ja que les cançons que pertanyen a aquests grups tenen una estructura i una temàtica variades. En aquest cas, el primer criteri que les agrupa és el de la funció, ja que les primeres es canten per Nadal i les segones per bressolar.

Aquests dos grups tradicionalment han estat adoptats amb normalitat pels investigadors i, per tant, compten amb una estabilitat i un reconeixement que permeten mantenir-los també en el present treball. Davant d'aquest escenari, resulta evident que la proposta de classificació final de l'aplec vallenc no és general per a tota la cançó, sinó que s'adequa a les característiques singulars del corpus de Ribas, ja esmentades anteriorment.

Per últim, també cal evidenciar que en aquest apartat no es pretén fer una anàlisi exhaustiva de cadascuna de les cinc-centes trenta cançons,²⁵⁶ sinó que es proposa una descripció del contingut de l'aplec i una sistematització general de les composicions que les agrupi segons els diferents àmbits temàtics plantejats amb una exemplificació de cada cas. La finalitat és que els resultats d'aquest estudi serveixin de punt de partida per a treballar els materials, amb més profunditat i extensió, i que pot esdevenir el resultat d'una altra tesi doctoral.²⁵⁷

Classificació de les cançons:

1. Cançó llarga

- 1.1. Sobre temes religiosos
- 1.2. Sobre l'amor, el festeig i el matrimoni
- 1.3. Sobre fets històrics i llegendaris
- 1.4. Sobre la mort
- 1.5. Sobre temes burlescos
- 1.6. Altres

2. Cançó curta

- 2.1. Sobre temes religiosos
- 2.2. Sobre l'amor, el festeig i el matrimoni
- 2.3. Sobre la mort

²⁵⁶ Un dels treballs amb suficient entitat que podria derivar d'aquest apartat és l'estudi comparatiu de les cançons recollides per Ribas amb les d'altres cançoners de característiques similars. També, amb les de les variants que van recollir Joan Amades i Joan Tomàs en la seva missió de recerca a Valls l'any 1932.

²⁵⁷ No tinc els coneixements suficients en la matèria ni la formació necessària en musicologia per tal de dur a terme la tasca que es proposa d'una manera individual.

2.4. Sobre temes burlescos

2.5. Sobre quintos

2.6. Altres

3. Cantarella d'infants

4. Cançó de Nadal

5. Cançó de Bressol

3.1.4.1. Cançó llarga

La cançó llarga és un gènere que es caracteritza per presentar un nombre extens de versos, normalment monorims i mètricament uniformes. La majoria de les cançons d'aquest gènere del cançoner vallenc són balades, un tipus de composició narrativa formada per versos amb cesura central i, per tant, amb dos hemistiquis, que té rima assonant.

El cançoner d'Eusebi Ribas inclou noranta-set cançons dins d'aquest gènere. En concret són la número 1, 4, 5, 6, 11, 24, 23, 24, 25, 35, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 51, 98, 114, 176, 178, 179, 298, 306, 358, 361, 372, 373, 374, 379, 409, 410, 411, 413, 414, 424, 425, 451, 455, 456, 462, 464, 465, 468, 470, 474, 482, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 494a, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530 i 531.

Seguint el criteri de classificació temàtic, en el cançoner vallenc es poden distingir sis subgrups dins d'aquest gènere: (1) Sobre temes religiosos; (2) Sobre l'amor, el festeig i el matrimoni; (3) Sobre fets històrics i llegendaris; (4) Sobre la mort; (5) Sobre temes burlescos i (6) Altres.

3.1.4.1.1. Sobre temes religiosos

La cançó llarga de temàtica religiosa tracta temes relacionats amb la religió catòlica, com la vida dels sants, els miracles de la Mare de Déu, la passió i mort de Nostre Senyor, les festes patronals, la devoció popular, la doctrina catequètica, etc. Eusebi Ribas, en el seu aplec, recull trenta-una cançons d'aquest grup, que són la número 1, 4, 5, 6, 11, 23, 43, 179, 298, 372, 409, 410, 411, 413, 425, 462, 465, 468, 474, 482, 484, 489, 494, 502, 503, 506, 516, 517, 518, 523 i 524.

Concretament, Santa Maria és un dels temes més recurrents dels textos del cançoner. En la majoria de casos, es narra l'hagiografia de la Mare de Déu, juntament amb Sant Josep, el seu espòs, i l'infant Jesús. Les composicions posen en relleu, d'una forma destacada, les concessions que ofereix Maria si els humans tenen, en la vida mundana, un comportament exemplar. Alhora, l'exemple que segueix evidencia l'encert del criteri de classificació formal en la «Cançó llarga», ja que aquest apartat inclou no només balades, sinó també l'oralització d'alguns gojos, en aquest cas de la Mare de Déu del Carme.²⁵⁸

E. R. 410 – 24008

Valls

LA VERGE DEL CARME – Sou coronada, Verge sagrada – de dotze estrelles molt brillants

Cantaire: Francisca Pàmies vda. de «Cesc del Grasset», 84 anys (1929).

Sou coronada, Verge sagrada
de dotze estrelles molt brillants:

*ave Maria, sou concebida
sense pecat original.*

Vós sou princesa i carmelitana
de vostres devots cristians:

²⁵⁸ En el volum IV, fascicle 2, dels *Materials* de l'Obra del Cançoner (Massot: 1994: 652) es documenta una versió que comença amb el mateix primer vers, en aquest cas recollida a Reus. Per altra banda, al portal Càntut (<https://www.cantut.cat/canconer/cancons/item/1096-cobles-de-nostra-senyora-del-carme>) hi ha una altra versió de la composició recollida a Cassà de la Selva que ratifica que es tracta d'uns goigs antics [Data de consulta: 10 de juny de 2020].

*ave Maria, sou concebida
sense pecat original.*

Tots los dimecres i los dissabtes
al purgatori davalleu
a rescatar aquelles animetes
que es donen a les vostres mans.
Lo vostre fill, amb la cara alegre
se les en puja al seu palau
allà al palau de la seva glòria,
allí on van tots els cristians.
Tots els que en porten l'escapulari
tenen la defensa natural.

*Ave, Maria, sou concebida
sense pecat original.*

3.1.4.1.2. Sobre l'amor, el festeig i el matrimoni

El tema més abundant de l'aplec vallenc en la cançó llarga és l'amorós, amb trenta-set cançons: la número 21, 24, 38, 39, 40, 44, 358, 361, 374, 414, 451, 456, 464, 488, 491, 492, 493, 495, 496, 497, 499, 504, 505, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 519, 521, 522, 525, 526, 529, 530 i 531.

Existeixen molts tipus d'amors, de joventut, de maduresa, correspostos, no correspostos, tràgics, alegres, malaltissos, etc. i, sovint, els textos d'aquest tema descriuen aquestes realitats diverses. També, en el grup, hi ha un bon nombre de cançons sobre els matrimonis i l'època prèvia del festeig, ja que, en aquest àmbit, hi pot haver tantes realitats com parelles existeixen al món.

E. R. 39 – 23638

Valls

L'ENRAMADA – El dia Corpus Corpus - és dia de professó

Cantaire: Francisca Pàmies vda. de Francesc Guasch «Cesc del Grasset», 84 anys (21, XI, 1929)

El dia de Corpus Corpus és dia de professó:
jo en festejava una noia que n'és més maca que el sol.

Los companys a mi me deien: / (La [----] sempre me'n diuen:

- No te la daran, no, no, / - No te la daran, no.

Ja n'hi feia una enramada / - Jo li faré una enramada
de violes i altres flors. / de roses i altres flors).²⁵⁹

Mentres feia l'enramada, veu venir a dos senyors:

lo un era el senyô alcalde, l'altre, el senyor regidor.

L'en agafen i l'en lliguen i el fiquen a la presó.

- Senyô alcalde, senyô alcalde, Per què em fica a la presó?

- T'hi fico perquè me'n diguis d'on has tret aquestes flors.

- Senyô alcalde, senyô alcalde, de les penes del meu cor.

Malvinatge l'enramada, però la noia, no.

Que per fer-li l'enramada m'han ficat a la presó.

3.1.4.1.3. Sobre fets històrics i llegendaris

Els fets històrics, les llegendes, els fenòmens meteorològics o els delictes, per la seva transcendència i repercussió social, són temes recurrents en la cançó folklòrica per tal de recordar a la comunitat un succés determinat que va tenir lloc en una època força anterior. Eusebi Ribas, en el seu cançoner, recull sis cançons amb aquesta temàtica, concretament la número 373, 424, 470, 485, 498 i 500.

La composició que segueix, per exemple, té com a fil argumental uns fets ocorreguts el dia de Pasqua de l'any 1331 o 1335 a la ciutat de Tolosa.²⁶⁰ És una cançó molt estesa arreu del territori i coneguda en diversos cançoners. Alhora, la seqüència descriptiva pot situar els fets a diferents indrets, com a Tolosa, Tortosa o a Pamplona, com en aquest cas.

E. R. 373 – 23971

Valls

ELS ESTUDIANTS DE TOLOSA – A la ciutat de Pamplona – n'hi havia tres germans

Cantaire: Francisca Pàmies vda. de «Cesc del Grasset», 84 anys (1929)

Observacions: La cantaire no la sap acabar (col·lector)

A la ciutat de Pamplona n'hi havia tres germans.

²⁵⁹ Els versos 3-6 de la composició presenten una sèrie d'irregularitats en el contingut que impossibiliten la correcta comprensió del text. Podria ser que Ribas anotés, seguidament, dues variants del mateix vers.

²⁶⁰ Segons Aureli Capmany a *Cançoner Popular* (1901).

Un dia se'n passejaven rambla amunt i rambla avall.
 Ja els en 'gafen i els en lliguen i a la presó els van portar.
 Lo més petit plora, plora: lo mitjà no plora tant:
 lo gran los aconsolava: - Germans meus, no ploreu tant.
 Agafa el cavall negre, i si no, el cavall blanc,
 i se'n va cap a Pamplona a veure els seus germans.
 A l'arribar a l'hostal, a l'arribar a l'hostal
 pregunta a l'hostalera: - A la plaça, que fan?
 - A la forca estan penjats els tres germans.
 - Despengeu-los de la forca, si no, de la ciutat de Pamplona
 se'n parlarà [----].

3.1.4.1.4. Sobre la mort

La mort és, segurament, el tema amb més transcendència de la humanitat. Per aquest motiu, la cançó folklòrica té aquesta matèria com a freqüent i fa referència a tot allò que té a veure amb la persona i el procés que pot induir-la a fer el traspàs del món terrenal al celestial: la salut, les accions morals, l'edat, les desgràcies quotidianes, etc. El cançoner vallenc, en aquest sentit, compta amb vuit cançons d'aquest grup, que són la 98, 178, 306, 486, 487, 513, 520 i 528.

E. R. 178 – 23777²⁶¹

Valls

LA MORT I LA DONZELLA (fragment) – Donzella, n'heu vist la mort? – Bé la n'heu vista pintada

Cantaire: Francisca Pàmies vda. de «Cesc del Grasset», 84 anys (1929)

- Donzella, n'heu vist la mort? Bé la n'heu vista pintada.
 - Sí, la mort pintada bé es veu, però no mata com vós feu,
 i a mi em fa tanta mala cara. [----].

3.1.4.1.5. Sobre temes burlescos

Les cançons llargues d'aquest tema ofereixen un ampli ventall de possibilitats. És un grup de classificació obert que engloba qualsevol composició humorística

²⁶¹ Ribas només recull un fragment incomplet de la cançó i el text no segueix una mètrica ni un contingut coherent.

i satírica que té com a tema principal la burla o la crítica d'algun fet social concret. Eusebi Ribas, en el seu aplec, recull tretze cançons d'aquesta tipologia: la 35, 41, 42, 45, 46, 51, 114, 176, 379, 455, 490, 515 i 527.

El text que segueix a continuació, per exemple, pretén fer burla o posar en relleu alguns trets singulars de diverses viles del Camp de Tarragona i els seus habitants. En concret ridiculitza, mitjançant l'adjectivació, els pobles de Blancafort, Vilaverd, Sarral, l'Espluga de Francolí i Montblanc a la Conca de Barberà; la Riba, Picamoixons i Alcover, a l'Alt Camp, i la Canonja, Vila-seca i Tarragona al Tarragonès.²⁶²

E. R. 35 – 23634

Valls

CANÇÓ DE POBLES – Blancafort tots són garruts – allí tots són francs de quinta

Cantaire: Francisca Pàmies vda. de Francesc Guasch «Cesc del Grasset», 84 anys (21, XI, 1929)

Blancafort tots són garruts,
allí tots són francs de quinta.

*Són soldats,
són soldats del rei d'Espanya,
són soldats.*

Blancafort tots són garruts,
allí tots són francs de quinta.
A Vilavert, bona gent,
sinó que hi va caure l'arpa.
L'Espluga de Francolí,
allí la van cremâ els frares.
A Montblanc n'hi ha un jutjat
que en fallen tots les causes.
A la Riba, paperers,
allí en fan paners d'estrassa.
La Plana i Picamoixons,
allí en passa el riu de l'aigua.

²⁶² Joan Amades i Joan Tomàs recullen de Francesca Pàmies Mateu una variant d'aquesta cançó en la seva missió de recerca a Valls l'any 1932 (Massot 2005: 19).

Alcover, los emplateiats.
A la Selva, obra esquerdada.
A Sarra, tots són jueus,
tenen l'església cremada.
La Canonja i Masricart,
terra de magranes agres.
Vilaseca, hi ha el bon vi.
A Constantí tot n'és agre.
Tarragona és prop del moll,
allí on hi ha la trincanta.
Després de la trincanta
hi haurà la saragata.

*Són soldats,
són soldats del rei d'Espanya,
són soldats.*

3.1.4.1.6. Altres

Aquest grup de classificació té per finalitat englobar aquelles composicions que, per la manca d'informació contextual i per no tenir una temàtica clara, ha estat impossible de distribuir-les en cap dels apartats anteriors. En aquest cas, s'inclouen dues cançons llargues de l'aplec vallenc, la número 25 i la 494a.

La primera es basa en una enumeració, a manera de tirallonga, de trenta-cinc pobles de les comarques de l'Alt Camp, el Baix Camp, el Priorat i el Tarragonès, localitzades dins de del Camp de Tarragona, sense cap tipus de missatge ni de significat. Pel que fa a la segona, es tracta d'una cançó narrativa amb un diàleg que situa l'acció en un vaixell on, suposadament, algú cau a l'aigua i s'origina una negociació per al seu rascat.

E. R. 25 – 23624

Valls

CANÇÓ DE POBLES – París i Reus i Castellvell – Muster, La Selva, Masó i Morell

Cantaire: Francisca Pàmies vda. de Francesc Guasch «Cesc del Grasset», 84 anys (21, XI, 1929)

París i Reus i Castellvell,
Múster, La Selva, Masó i Morell,
Pobla, Aleixar, Montbrió i Riudoms,
Cambrils, Canonja i Picamoixons,
Valls, Fontscaldes i Maspujols,
Constantí i Riudecols,
Vilaplana, Alforja i Vinyols,
Vilaseca i l'Albiol,
Falset, Bellmunt i Porrera,
Gratallops i Cornudella,
Morell, Rourell i Lloà,
Duesaigües, Poboleda i Marsà.

E. R. 494 a) – 24091²⁶³

Valls

EL MARINER – ... Estant en 'questes raons – se volvé grans de borrasca

Col·lector: Francisca Pàmies vda. de «Cesc del Grasset», 84 anys (1929).

Cantaire: Rosa de ca “la Tessa”, 50 anys

Ascendència: les aprengué de la seva mare

[----]

Estant en 'questes raons, se volvé grans de borrasca
de moros i mariners que tots la tiren a l'aigua.

- Quant me daràs, mariner, que te sacaré de l'aigua?

- Te'n daré dos mil navios... - Que no quiero els navios

ni el or ni la plata: lo que quiero es tu ànima.

- L'ànima la debo a Dios i el cuerpo a la mar salada.

3.1.4.2. Cançó curta

La cançó curta, coneguda amb el nom de follia o corrandà al Principat de Catalunya, està formada per estrofes de quatre, cinc o sis versos heptasíl·labs que poden tindre rima consonant o assonant. El cançoner d'Eusebi Ribas inclou tres centes setanta-cinc cançons dins d'aquest gènere, el més quantiós de l'aplec. En concret són la número 2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 19, 20, 36, 47, 48,

²⁶³ Ribas només recull un fragment incomplet de la cançó i el text no segueix una mètrica ni un contingut coherent.

49, 50, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 177, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 193, 191, 192, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 377, 378, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 426, 427, 428, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 449, 450, 452, 453, 454, 457, 458, 463, 469, 470, 472, 473, 475, 480 i 481.

Per la seva temàtica, les cançons curtes del treball d'Eusebi Ribas es poden classificar en sis subgrups: (1) Sobre temes religiosos; (2) Sobre l'amor, el festeig i el matrimoni; (3) Sobre la mort; (4) Sobre temes burlescos; (5) Sobre quintos i (6) Altres.

3.1.4.2.1. Sobre temes religiosos

La cançó curta de temàtica religiosa tracta temes relacionats amb la religió catòlica, com la vida dels sants, els miracles de la Mare de Déu, la passió i mort de Nostre Senyor, les festes patronals, la devoció popular, la doctrina catequètica, etc. Eusebi Ribas, en el seu aplec, recull vint-i-tres cançons d'aquest

grup. En concret són la número 2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 19, 20, 91, 94, 95, 99, 165, 168, 180, 181, 183, 185, 428 i 452.

Igual que en el cas de la cançó llarga, la Mare de Déu és un dels temes més recurrents d'aquest apartat. En tots els casos, els textos fan referència als poders divins atribuïts a imatges sagrades venerades per la comunitat. La cançó que segueix exemplifica bé aquest fet, ja que tradicionalment la Mare de Déu del Lledó de Valls ha estat invocada com a ferma advocada contra la sequera en la zona:

E. R. 10 – 23609

Valls

CANÇÓ CURTA – Mare de Déu, deu-nos aigua – Verge i Santa del Lladó

Cantaire: Francisca Pàmies vda. de Francesc Guasch «Cesc del Grasset», 84 anys (21, XI, 1929)

Mare de Déu, deu-nos aigua,
Verge i Santa del Lladó,
vós que en vestiu els àngels
tots del vostre color.

3.1.4.2.2. Sobre l'amor, el festeig i el matrimoni

Seguint la tònica de l'apartat de la cançó llarga sobre l'amor i el festeig, en el cas de la cançó curta aquest també és el tema que més abunda en l'aplec d'Eusebi Ribas. En aquest cas, hi ha dues-centes dotze cançons amb aquesta temàtica. Són la 36, 60, 76, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 92, 93, 100, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 111, 112, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 160, 166, 167, 169, 170, 171, 172, 182, 184, 186, 191, 192, 194, 196, 197, 198, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 267, 268, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 286, 287, 288, 289, 290,

291, 292, 293, 294, 295, 296, 302, 303, 304, 305, 307, 309, 310, 311, 312, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 328, 329, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 339, 340, 341, 347, 352, 354, 387, 388, 389, 390, 393, 394, 397, 415, 416, 419, 420, 423, 431, 432, 434, 435, 437, 439, 440, 441, 445, 449, 457, 470, 472, 473 i 481.

En els temes relacionats amb l'amor i les diverses etapes vitals, com la de joventut, de maduresa o el matrimoni, destaquen, sobretot, les composicions que tracten sobre el festeig i el joc que s'estableix entre els enamorats, amb la incògnita de saber si, finalment, els sentiments seran correspostos o no. A tall d'exemple, la cançó curta que segueix localitza un dels indrets típics de Valls que albergava el festeig de les parelles joves en l'època, la font de la Marsala:

E. R. 124 – 23724

Valls

CORRANDA – A la font de la Marsala – tot lo dia hi vaig i vinc

Cantaire: Francisca Pàmies vda. de «Cesc del Grasset», 84 anys (1929)

A la font de la Marsala

tot lo dia hi vaig i vinc:

no hi vaig pel càntir de l'aigua,

sinó per l'amor que hi tinc.

3.1.4.2.3. Sobre la mort

La mort, en les cançons curtes del cançoner vallenc, és un tema evident, a causa de la transcendència i la significació que té, tant en la vida terrenal com en els sagraments, per a la humanitat. Eusebi Ribas, en aquest sentit, recull set cançons amb aquesta temàtica, que són la 70, 88, 351, 353, 356, 357 i 436. La composició seleccionada tracta sobre una mare amb dues filles amb poca salut, l'una malalta i l'altra a punt de morir:

E. R. 351 – 23949

Valls

CORRANDA – Una mare amb dues filles – quin consol ne pot tenir

Cantaire: Francisca Pàmies vda. de «Cesc del Grasset», 84 anys (1929)

Una mare amb dues filles,
quin consol ne pot tenir?
la una la té malalta,
i l'altra a punt de morir.

3.1.4.2.4. Sobre temes burlescos

En contraposició amb el grup anterior, la cançó curta sobre temes burlescos destaca pel seu esperit alegre i festiu. Eusebi Ribas, en el seu cançoner, recull setanta-sis cançons d'aquest àmbit: la número 47, 48, 67, 72, 73, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 159, 161, 162, 163, 164, 174, 175, 177, 187, 188, 189, 190, 193, 199, 200, 223, 224, 225, 226, 280, 281, 282, 283, 284, 300, 301, 308, 313, 314, 315, 316, 327, 330, 337, 338, 342, 343, 344, 345, 346, 348, 349, 350, 366, 367, 368, 371, 377, 378, 380, 381, 383, 398, 399, 417, 421, 426, 427, 444, 453, 475 i 480.

L'exemple que segueix descriu una sèrie de fets sense sentit, en els quals es mesclen les capacitats de les persones amb les dels animals, amb la voluntat de fer riure i crear una escena burlesca. Alhora, es pot considerar que la composició té connotacions masculistes pel fet que l'últim vers apel·la a les dones a afegir-se a la situació ridícula:

E. R. 73 – 23673

Valls

CORRANDA – Allí dalt a la muntanya – les someres fan sarau

Cantaire: Francisca Pàmies vda. de «Cesc del Grasset», 84 anys (1929)

Allí dalt a la muntanya
les someres fan sarau,
i els rucs toquen la guitarra.
Dones, per què no hi anau?

3.1.4.2.5. Sobre quintos

La cançó curta sobre quintos, com el seu nom indica, és una composició que està vinculada als nois que han estat cridats a fer el servei militar obligatori. El folklorista vallenc recull, en el cançoner, onze cançons amb aquesta temàtica: la número 49, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 96 i 97.

L'argument d'aquestes cançons es basa en el fet que, els protagonistes, han de marxar de la seva població per tal de complir amb el requeriment que han rebut. En la majoria de casos, aquest fet significa un trencament bruscat amb la seva rutina diària, l'abandonament de la seva professió i la interrupció del festeig. En aquest sentit, aquest últim fet és el que ocupa l'argument de la majoria de les cançons curtes d'aquest apartat, tal com s'exemplifica en la següent composició:

E. R. 61 – 23661

Valls

CORRANDA – No em sap greu d'ésser soldat – ni de portar la casaca

Cantaire: Francisca Pàmies vda. de «Cesc del Grasset», 84 anys (1929)

No em sap greu d'ésser soldat

ni de portar la casaca:

lo que em dona pena a mi,

lo de deixar la currutaca.

3.1.4.2.6. Altres

Tal com ha succeït en la cançó llarga, en l'aplec de cançons folklòriques d'Eusebi Ribas hi ha quaranta-sis cançons curtes que, a causa de la manca d'informació contextual i de tenir el text incomplet, no ha estat possible de classificar-les en un grup temàtic concret i s'han hagut d'incloure en aquesta miscel·lània. En aquest cas, es tracta de les cançons número 50, 71, 74, 75, 77, 80, 101, 102, 106, 110, 113, 125, 173, 195, 243, 245, 266, 269, 285, 299, 326, 355, 369, 370, 382, 384, 385, 386, 391, 392, 395, 396, 400, 401, 418, 422, 430, 433, 438, 442, 443, 450, 454, 458, 463 i 469.

3.1.4.3. Cantarella d'infants

La cantarella d'infants està formada per una sèrie de versos de mètrica i rima irregulars i la seva temàtica està relacionada, majoritàriament, amb el món infantil. Poden ser de temes i amb funcions diverses, com de burla, de joc, de gresca, de capta o de màgia. Eusebi Ribas, en el seu aplec, recull trenta-una cantarelles. Concretament, són la número 52, 53, 54, 56, 68, 69, 115, 201, 297, 359, 360, 362, 363, 364, 365, 375, 376, 407, 408, 412, 429, 446, 447, 448, 459, 460, 461, 467, 476, 477 i 478.

La cantarella, en la majoria de casos, sol acompanyar moltes activitats lúdiques protagonitzades per infants, com pot ser saltar a corda, amagar-se o picar de mans. N'hi ha de preliminars, és a dir, cantarelles eliminatives per determinar qui haurà de parar o qui haurà d'encapçalar un paper principal en l'activitat. També, n'hi ha que serveixen per iniciar el joc com a diàleg, i estableixen un sistema de pregunta i resposta que es basa en la coincidència de la rima de l'última paraula de cada vers, com és el cas de la cantarella que segueix:

E. R. 467 – 24064

Valls

CANTARELLA INFANTIL – On és ton pare? - A la fira de Cabra

Cantaire: Francisca Vallespinosa de Ribas, 81 anys, mare del col·lector (1920).

- On és ton pare?
- A la fira de Cabra.
- A què et durà?
- Un tafetà.
- De quin color?
- Vermellós.
- On són les monges?
- A l'hort a collir taronges.
- Quin fil filen?
- Fil de llinet.

Ballarem una miqueta
el guiguiriguet,
el guiguiriguet del ball maset,
de la corona de l'angelet.

3.1.4.4. Cançó de Nadal²⁶⁴

La cançó de Nadal fa referència a l'Advent, al moment del naixement de l'infant Jesús o per extensió, a tot el cicle nadalenc i a l'hivern en general. Es canta durant l'Advent i per les festes de Nadal, Cap d'Any i Reis. El cançoner vallenc, en aquest sentit, compta amb setze cançons d'aquest tipus: la número 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 55, 202, 404, 406, 483, 501 i 514. Alhora, n'hi ha de moltes menes, des de les cançons de bressol fins a les de temàtica infantil, de capta o amb la funció d'anar a esperar els Reis de l'Orient:

E. R. 26 – 23625

Valls

NADALA – Los tres Reis de l'Orient – van a adorâ el Redemptor

Cantaire: Francisca Pàmies vda. de Francesc Guasch «Cesc del Grasset», 84 anys (21, XI, 1929)

Los tres Reis de l'Orient
van a adorâ el Redemptor:
lo present que li ofereixen
és mirra, encens i or.
L'or li donen com a rei,
l'encens com a sacerdot,
i la mirra, com a home,
que és lo que la gràcia pot.

3.1.4.5. Cançó de Bressol

Per últim, la cançó de bressol té per funció bressar i fer adormir la canalla. Són interpretades, generalment, per la mare, l'àvia o la persona encarregada de tenir cura dels xiquets. Ribas, en el seu aplec de cançons folklòriques, recull nou

²⁶⁴ Tant en aquest apartat (3.1.4.4.) com en el que segueix (3.1.4.5.), el criteri que s'ha utilitzat per a la classificació de les cançons és el funcional, ja que en aquests casos sí que es disposa de la informació contextual gràcies a les notes d'Eusebi Ribas en l'apartat «Observacions». Alhora, s'inclouen composicions amb estructures formals diverses.

composicions amb aquestes característiques. En concret, són la número 15, 16, 17, 18, 22, 37, 402, 403 i 405.

E. R. 16 – 23615

Valls

CANÇÓ DE BRESSOL – Sant Joan, feu-lo ben gran – Sant Martí, feu-lo dormir

Cantaire: Francisca Pàmies vda. de Francesc Guasch «Cesc del Grasset», 84 anys (21, XI, 1929)

Sant Joan, feu-lo ben gran:

Sant Martí, feu-lo dormir.

que son pare és al camp

i la seua mare al molí:

sa padrina li fa sopetes,

sopetes amb un tupí

la cullereta és de plata

i el plateret de l'or fi.

CONCLUSIONS

L'estudi de la figura d'Eusebi Ribas Vallespinosa com a folklorista que s'ha abordat en aquesta tesi doctoral ha permès formular un seguit de conclusions que fan referència a les dues parts en què s'estructura el treball: el marc general en el qual es produeix la participació de l'Església en el conreu del folklore català i l'aportació del prevere vallenc en matèria folklòrica amb l'estudi d'un aplec de jocs tradicionals i d'un cançoner. A continuació s'exposen vuit resultats als quals s'ha arribat després de finalitzar el treball:

1. Durant la segona meitat del segle XIX, l'Església té un paper destacat en el procés de restitució de la personalitat, la cultura i el tarannà del país a través de la Renaixença. Aquest fet resulta evident a través de la tasca duta a terme per diverses personalitats eclesiàstiques com els bisbes Josep Torras i Bages, Josep Morgades, Francesc d'Assís Vidal i Barraquer o l'abat de Santa Maria de Montserrat, Antoni Maria Marçet, que esdevenen un autèntic eix referencial quant a la renovació i l'actualització de la pastoral catalana. En aquest sentit, la institució religiosa s'incorpora amb entusiasme al moviment renaixentista i se'l fa seu en la defensa de la regeneració de la llengua, la cultura i els interessos del país. Aquesta realitat propicia que l'ens aconsegueixi una entitat pròpia que es desmarca de l'Església espanyola i es situa al servei del desenvolupament i la consolidació del nacionalisme català.

No obstant això, les primeres dècades del segle XX esdevenen un període realment tràgic per a l'Església del Principat, ja que suposa l'ensorrada en l'intent de crear una institució eclesiàstica oberta, lliure i progressista dels últims cinquanta anys. Per una banda, amb la dictadura del general Primo de Rivera, el 1923, la concepció centralista espanyola no accepta la llibertat i la singularitat de l'Església autòctona i els seus caps institucionals són depurats i acusats d'atemptar contra la unitat i els interessos d'Espanya. Per l'altra, es fa evident el fracàs de l'Església catalana en el seu propòsit de mantenir una correlació pacífica i no traumàtica entre la institució i la Segona República a partir de 1931. Alhora, amb el cop d'estat del general Francisco Franco, el juliol de 1936, es produeix una destrucció sistemàtica de la institució a Catalunya, tant física com espiritual, concebuda pels sectors de l'esquerra radical en els mateixos termes que l'espanyola.

2. El folklore és una de les eines més immediates que té a l'abast l'Església catalana per tal de participar en la presa de consciència i en la difusió de la cultura autòctona que es promou a partir de la Renaixença. Per aquest motiu, la clerecia del país inicia tasques etnogràfiques per tal de recollir dades, fer inventaris i confeccionar aplecs de literatura oral popular. Alhora, la col·laboració de nombrosos capellans en diversos projectes i iniciatives de recerca folklòrica, com és el cas de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, és una mostra evident de l'esperit catalanista de la institució eclesiàstica i dels seus sacerdots, que tenen per voluntat renovar-se i apropar-se als sectors socials més populars.

Al mateix temps, la condició dels ministres de Déu com a homes inserits dins del conjunt de relacions socials i comunitàries que es produeixen en la cultura popular i tradicional de la geografia catalana és primordial per tal de reeixir en la voluntat de compilar materials folklòrics. En aquesta línia, un clergue és una persona rellevant d'una localitat i és considerat com una de les principals autoritats que regeixen l'espai. Aquest fet, tret d'algunes excepcions, fa que la figura sacerdotal gaudeixi d'una situació social privilegiada, amb un marge d'influència i d'actuació força fructífer quant a la voluntat de treball comentada.

3. La contribució de l'Església a la història del folklore català és un àmbit molt poc estudiat i aquesta tesi doctoral pretén funcionar com una aportació modesta a la matèria. En aquest sentit, els resultats de la recerca en aquest treball han posat en relleu l'eclosió d'un grup important de religiosos que s'interessen pel conreu, la recollida i l'estudi del folklore autòcton i que fan una valorització de la matèria com a disciplina d'estudi. Així, entre 1922 i 1936, en els vint-i-un volums de *Materials* de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya que contenen les memòries de les missions, els inventaris dels concursos o els dietaris, destaca una participació molt significativa del clergat dels territoris del domini lingüístic català. En concret, dos-cents quaranta-set mossens, capellans, vicaris i rectors de parròquies contribueixen en el projecte de recol·lecció de materials folklòrics i de literatura oral popular.

La poca bibliografia especialitzada que existeix sobre el tema evidencia que aquestes contribucions no han estat prou treballades pels estudiosos. Al mateix temps, la majoria de capellans folkloristes que conformen aquest estudi no compten amb una biografia específica i no se'ls ha reivindicat a nivell local i nacional més enllà de les seves tasques ministerials. En això, la present tesi doctoral estableix un estat de la qüestió solvent sobre la matèria i evidencia la potencialitat dels perfils clericals i dels seus materials. Alhora, aquesta projecció pot iniciar altres treballs per aprofundir en el tema i obrir noves línies de recerca al voltant de la participació de l'Església catalana en el conreu del folklore.

4. Eusebi Ribas Vallespinosa és un dels dos-cents quaranta-set mossens que participen en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya i no ha estat reivindicat degudament. Tot i que la seva contribució en el projecte cultural es basa en la cessió d'un aplec manuscrit de cinc-cents trenta cançons recollides a Valls entre 1928 i 1932, la seva tasca folklòrica és molt més destacada i fructífera més enllà d'aquesta col·laboració. Alhora, la personalitat polifacètica de l'autor demostra moltes aptituds en els camps de l'art, la història, el folklore, la teologia, la llengua, etc., i la seva obra així ho evidencia amb una extensa relació de monografies inèdites, quantificada en aquesta tesi doctoral amb cent cinquanta-dos títols, sobre folklore, articles en premsa, notes manuscrites, simples documents gràfics o quaderns de treball de camp. A més, durant les cinc primeres dècades del segle XX es concentra la major producció de Ribas i és, en aquesta època, on es localitzen bona part dels seus treballs.

Una altra de les evidències que sorgeix després de concloure l'estudi de la seva obra és que els materials del prevere tenen una identificació pròpia. En aquest sentit, bona part de la seva producció compta amb unes característiques formals similars que atorguen al document molta singularitat i l'engloben en una marca personal de l'autor: cobertes de cartró folrades, il·lustracions abundants als encapçalaments de les pàgines, notes a peu de pàgina que complementen el text amb continguts sobre la historiografia i l'art a Valls, etc.

5. La confusió i la desconexió en la localització de part de l'obra d'Eusebi Ribas ha propiciat que els autors i la bibliografia especialitzada no hagin tractat

el folklorista amb la valoració adequada. No obstant això, existeixen referències bibliogràfiques que citen alguns treballs o contribucions del prevere d'una manera anecdòtica, sobretot en l'àmbit artístic, històric, folklòric i en la premsa. També es pot afirmar que existeix un cert reconeixement de mossèn Ribas com a cronista del món casteller, encara que tímid i insuficient, gràcies a la seva tasca com a arxiver de la Reverenda Comunitat de Preveres de l'església de Sant Joan de Valls.

Precisament, a causa de les nombroses referències documentals que provenen d'aquest fons, i que el clergue posa a disposició en els seus materials, des de fa uns anys s'han impulsat alguns projectes a la ciutat de Valls en l'àmbit del folklore i el calendari festiu local. Així, alguns exemples de les propostes que s'han servit de la recerca d'Eusebi Ribas són la reintroducció del ball dels Cercolets de Valls, l'any 2017; la recuperació de la galeta de Sant Blai, el 2020; la restitució de part del ritual festiu de la Festa Major de Sant Joan, entre els anys 2015 i 2020; la recuperació de la Neulada a l'església arxiprestal de Sant Joan, prevista pel desembre de 2020; la reintroducció del ball de Cavallets al Seguici Cerimonial durant les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela de 2021, o la recuperació en aquestes mateixes Decennals del disseny de la bandera de la ciutat de la corporació municipal, anterior a primera meitat del segle XX, i descrit per Ribas en el seu treball *L'escut de Valls. Estudi heràldic*, de 1927.

6. En la tasca de recomposició de la biografia d'Eusebi Ribas, ha estat essencial la informació que aporten la nota biogràfica escrita per Francesca Ribas el 2001 i el currículum redactat pel mateix prevere, ambdós documents localitzats a l'Arxiu Municipal de Valls, i l'expedient acadèmic de l'estada al seminari que es troba a l'Arxiu Històric Diocesà de Tarragona. A través del buidatge d'aquests materials s'ha pogut establir la trajectòria professional i social de l'autor i s'ha fixat el seu context familiar. Per tal d'aprofundir en aquest darrer àmbit, s'han dut a terme un seguit d'entrevistes a diverses fonts orals properes al seu nucli familiar, com és el cas de Montserrat Ribas i Carme Ribas, amb la finalitat de contrastar i ampliar les dades personals del personatge. Malauradament, a causa de les desavinences entre els germans Ribas Vallespinosa i la nul·la relació que existeix entre el clergue i la seva família a partir de la dècada de

1930, els descendents actuals del llinatge tenen una desconeixença gairebé absoluta del personatge. Al mateix temps, el context familiar complex i l'establiment de Júlia Güell, la majordona, com a hereva universal d'Eusebi Ribas, justifiquen la desconeixença i la dispersió del patrimoni material del folklorista.

7. L'aplec manuscrit de jocs tradicionals de Valls de 1951 és un document singular que fins a la seva cessió a l'Arxiu Municipal, l'any 2013, és totalment desconegut, ja que roman ocult en una casa particular. Conté cent sis fitxes amb la descripció de jocs recollits a Valls a principis del segle XX, mitjançant l'observació que fa Eusebi Ribas de les estones d'esbarjo dels xiquets en diversos espais de la ciutat. Cada fitxa es basa en la descripció de l'activitat i la cantarella que l'acompanya, si és el cas. L'autor també inclou un seguit de notes històriques, artístiques, folklòriques, costumistes i lingüístiques que funcionen com a context de l'explicació. A més, cada joc és encapçalat pel títol, una il·lustració que narra gràficament el desenvolupament de l'activitat i dos versos en forma d'aforisme que evidencien i adverteixen la finalitat o les conseqüències del joc. Alhora, en molts dels jocs es troben referenciats diversos espais i localitzacions de la vila i del terme municipal on possiblement es desenvolupen les activitats. Aquesta és una de les característiques principals de l'obra de Ribas i fa que el caràcter del treball i dels materials s'identifiqui per sobre d'altres obres i reculls d'una tipologia similar. Les cites i les referències que proporciona l'autor serveixen com a complement a la descripció del joc i, també, poden funcionar autònomament com a font referencial primària. Aquestes característiques fan que, en l'obra, es projecti el perfil polifacètic del seu autor, que destaca com a recol·lector de folklore, historiador, teòleg, il·lustrador o filòsof.

Quant a la metodologia de l'autor en aquest treball, Eusebi Ribas no segueix cap classificació científica per a recollir els jocs i només fa una sistematització alfabètica amb una numeració. A més, en alguns casos la descripció seqüencial que proporciona l'autor pot resultar insuficient. En aquest sentit, el clergue passa per alt la necessitat de narrar tècnicament el desenvolupament de l'activitat i dona èmfasi a altres informacions que es poden considerar secundàries si s'entén l'aplec de jocs tradicionals de Valls com un manual descriptiu dels

exercicis d'oci de l'època. Per altra banda, amb motiu d'aquesta tesi doctoral s'ha proposat una classificació dels jocs tradicionals que s'estructura en catorze apartats, segons l'organització i l'execució de l'activitat a través de la interpretació dels seus elements actius. Així, el grup més nombrós del recull és el de jocs de llançament amb vint-i-tres activitats, i segueixen els grups de jocs d'imitació amb tretze, de locomoció amb dotze, de cercar o caçar amb vuit, de jocs de taula amb vuit, de moixaines i jocs afectius amb vuit, d'enginy amb set, de jocs dansats amb cinc, de força amb quatre, de lluita amb quatre, de festa amb quatre, de jocs amb animals amb quatre, de triar o parar amb tres, i de jocs amb elements naturals amb tres activitats.

Pel que fa als jocs i les moixaines que tenen la cantarella com a component essencial, en l'aplec vallenc es troben referenciades trenta-sis cantarelles sense notació musical, amb diverses variants, en divuit dels jocs presentats. El fet que Ribas no inclogui la part musicològica del document evidencia, per una banda, el seu desinterès per aquesta disciplina. Per l'altra, la manca d'aptituds o de formació per a fer-ho.

8. El cançoner vallenc és una contribució que fa Eusebi Ribas a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya l'any 1932. El document destaca per la seva extensió, amb cinc-cents trenta cançons i l'autor proporciona, a més del text, diverses dades rellevants de la seva recol·lecció com la data, la cantaire o alguna observació contextual. No obstant això, la sistematització dels documents és poc clara i no segueix cap pauta acadèmica, ja que les cançons són ordenades sota un criteri confús i poc folklòric. A més, el prevere inclou en l'aplec altres elements de literatura popular barrejats. En aquest sentit, Eusebi Ribas no fa cap classificació dels materials i només es pot intuir una agrupació temàtica molt general de les cançons, sense cap pauta especificada i que el lector ha d'entendre per si mateix. També exclou aspectes importants com el context i la funció dels materials en l'acte comunicatiu, conceptes que resulten essencials per a poder dur a terme una proposta de classificació moderna dels documents. Emperò, l'aspecte més destacat que l'autor eludeix en el treball és la notació musical dels textos, element bàsic en un estudi d'aquesta tipologia. Així, cada fitxa només conté la lletra de la cançó i no la part musicològica de la composició

i, per tant, resulta evident que manca el 50% de la informació folklòrica de cada document.

Davant d'aquesta casuística, i per tal de poder classificar els gèneres i els subgèneres del cançoner vallenc, s'ha hagut de crear una proposta de treball adaptada a les característiques dels materials per tal de salvar les limitacions que té el corpus objecte d'estudi. Així, en la classificació del cançoner s'ha establert, en primer lloc, un criteri formal, és a dir, basat en l'estructura de la cançó, i, en segon lloc, un criteri temàtic. A part d'aquests criteris, se n'ha establert un altre, el de la funció, que és particularment útil per a les composicions que sí que disposen d'informació contextual, com és el cas de les cançons de Nadal o de bressol. Alhora, la classificació dels materials del cançoner vallenc es planteja com una sistematització general que agrupa els documents segons els diferents àmbits temàtics plantejats amb una exemplificació de cada cas. La finalitat és que els resultats d'aquest estudi serveixin de punt de partida per a treballar els materials amb més profunditat i extensió.

Per altra banda, l'autor recull les cançons a través de diverses dones properes al seu entorn: Francesca Pàmies Mateu, Francesca Vallespinosa de Ribas, Pepa Barrabeig Sans, Rosa de l'Andreueta de ca la Tessa i Francesca Ribas Mallorquí. D'aquestes cinc informants, destaca la cantaire Francesca Pàmies, coneguda popularment com a *Cisca del Cesc* o la *vídua de Cesc del Grasset*, ja que aporta la major quantitat de materials del cançoner, concretament cinc-centes cançons de les cinc-centes trenta que formen l'aplec. Això suposa el 94,34% dels materials folklòrics, una xifra molt notable i que denota una gran capacitat comunicativa de la informant.

Pel que fa al contingut del cançoner, en el cas del gènere de la cançó llarga amb noranta-set composicions, prevalen, en primer lloc, les trenta-set cançons de temàtica amorosa, seguides de les trenta-una de temàtica religiosa i les tretze sobre temes burlescos. En el cas de la cançó curta, s'inclouen tres cents setanta-cinc documents dins d'aquest gènere i es pot afirmar que es repeteix, en part, el mateix patró que en el gènere anterior. Així, el grup de classificació més nombrós és el de temàtica amorosa amb dues-centes dotze cançons, seguit de les

setanta-sis cançons de tema burlesc i les vint-i-tres composicions de temàtica religiosa. Pel que fa als altres gèneres del cançoner, Eusebi Ribas recull trenta-una cantarelles d'infants, setze cançons de Nadal i nou cançons de bressol. Davant d'aquestes dades, en l'anàlisi del contingut de l'aplec es pot concloure que la condició d'eclesiàstic del seu recol·lector no ha influït en la compilació dels materials, ja que tot i que existeix un nombre molt destacat de cançons de temàtica religiosa, tant en el gènere de la cançó llarga com en el de la cançó curta predominen la temàtica amorosa i la temàtica burlesca.

Per últim, amb motiu d'aquesta tesi doctoral, s'han reproduït, en paper, dues còpies de cadascuna de les fitxes microfilmades que es troben localitzades a l'Arxiu de Patrimoni Etnològic de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural de la Generalitat de Catalunya i s'han cedit a l'Arxiu Municipal de Valls i a l'Institut d'Estudis Vallencs, amb la finalitat que formin part del conjunt del fons Mossèn Eusebi Ribas i que estiguin a disposició de la ciutadania per a la seva consulta i estudi.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Aguiló, Marià (1893): *Romancer popular de la terra catalana. Cançons feudals, cavalleresques*. Barcelona, Libreria d'Àlvar Verdaguer.

Amades, Joan

(1936): *Cançons populars, històriques i de costums*. Tàrrrega, Impremta Camps Calmet.

(1969): *Folklore de Catalunya. Costums i creences*, volum 3. Barcelona, Editorial Selecta.

(1984): *Auca dels jocs per la mainada*. Barcelona, Altafulla.

Amades, Joan; Tomàs, Joan (1936): *Cançons populars humorístiques*, Tàrrrega, Impremta Camps Calmet,

Aragonés, Albert; Vidal, Joan Francesc

(2009): «L'obra musical, folklòrica i literària de Joan Moreira», *Recerca Musicològica*, núm. 13 (2009): 49-86.

(2015): *Quan lo pare no té pa: recull de cançons i toques populars de la ciutat de Tortosa, 1908*. Tarragona, Publicacions URV.

Aullé, Josep Maria (2000): *Un, dos, tres, pica paret! Jocs populars i tradicionals*. Barcelona, La Galera.

Aviñoa, Xosé (2004): «L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya en el context europeu», *El cançoner popular català (1841-1936)*. Barcelona, Generalitat de Catalunya.

Ayats, Jaume (2004): «Breu panorama de l'etnomusicologia a Catalunya entre 1875 i 1936», *Recerca Musicològica*, núm. 14-15 (2004): 123-138.

Badia, Joan (1987): *Guerra Civil i Església catalana*. Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Badia, Marta; Vidal, Àngels (2005): *Tat! Recull de moixaines, jocs i cançons per a infants*. Tarragona, Arola Editors.

Baldó, Maria; Serra, Carme; Solà, Antònia *et. al.* (1928): «Jocs d'infants», *Arxiu de Tradicions Populars*, fascicle 2 (1928): 104-106.

Ballús, Glòria (2018): «Aureli Capmany i les nou nades del Cançoner Popular», *Regió 7*, «Especial Nadal». (desembre de 2018): 18.

Bantulà, Jaume (2012): *Joc motor tradicional: estudi taxonòmic i comparatiu*, volum 1. Saarbrücken, Editorial Académica Española.

Batista, Josep Maria (1922): *Manual per a recerques d'etnografia de Catalunya*. Barcelona, Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya.

Bautista, Antonio *et al.* (1980): *El Niño y el juego: planteamientos teóricos y aplicaciones pedagógicas. Estudios y documentos de educación*. París, Tallers Unesco.

Bertran i Bros, Pau (1885): *Cansons y follies populars, inèdites, recullides al peu de Montserrat*. Barcelona, Librería A. Verdaguer.

Bett, Henry (1926): *The Games of children*. London, Methuen.

Blasi, Francesc (1997): *Els castells dels Xiquets de Valls*. Valls, Cossetània.

Bohigas, Pere (1983): *Cançoner popular català*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Böhme, Franz (1897): *Deustsches Kinderlied ud Kinderspiel*. Leipzig. Breitkopf & Hartel.

Bonet, Joan (1984): *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Bouza, F. (1928): «Juegos y costumbres infantiles del Valle de Aran», *Arxiu de Tradicions Populars*, fascicle 3 (maig de 1928): 155-157.

Brasó, Jordi (2015): «Anàlisi i classificació dels jocs de la infància de Joan Amades en funció de la seva lògica interna i del gènere dels practicants (1674-1947)», *Revista d'Innovació i Recerca en Educació*, núm. 2 (juliol de 2015): 18-40.

Briz, Francesc Pelai (1866): *Cansons de la terra. Cants populars catalans*. Barcelona, Llibreteria d'E. Ferrando Roca.

Cacho, Vicente (1978): «Catalanismo y catolicismo en el ambiente intelectual finisecular», *Aproximación a la historia social de la Iglesia española contemporánea*. Madrid, Publicaciones del Real Monasterio del Escorial.

Calvo, Lluís (1990): «Joan Amades i Gelats. Biografia», *El món de Joan Amades*. Barcelona, Generalitat de Catalunya.

Capmany, Aureli

(1901): *Cançoner popular*. Barcelona, Editorial Base.

(1904): «Jochs de noyets y noyetas», *El Patufet*, núm. 2 (gener de 1904): 7.

(1918): «Els jocs d'infantesa en l'antiguitat: Grècia i Roma», *D'Ací, d'Allà*, vol. 1, núm. 2 (febrer de 1918): 112-12.

(1921a): «Auques i rodolins», *La Mainada*, núm. 17 (setembre de 1921): 283-284.

(1921b): «Les nines», *La Mainada*, núm. 8 (juliol de 1921): 123-124.

(1921c): «Jocs populars», *Noticiari mensual de la Secció Excursions*, núm. 73 (maig de 1921): 312-313.

(1928): «El tradicionalisme en els jocs i les joguines d'infantesa», *Arxiu de Tradicions Populars*, fascicle 1 (maig de 1928): 50-56.

(1935): «Els jocs i les joguines de la infantesa», *Claror*, l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona, núm. 2 (juny de 1935): 46-48.

Capmany, Aureli; Baldelló, Francesc (1923): *Cançons i jocs cantats de la infantesa*. Barcelona, Editorial Políglota.

Cardó, Carles

(1916): "La vindicació cristiana del Regionalisme. Llegint «La Tradició Catalana»", *Reseña eclesiástica* VIII, (març de 1916): 630.

(1947): «Història interna d'una Història espiritual», *Quaderns d'estudis polítics, econòmics i socials*, núm. 24, (novembre de 1947): 9.

Cardús, Salvador (2010): «Reptes catalans a l'Església catòlica», *Nadala 2010, Església, cultura i país*. Any 44. Barcelona, Fundació Lluís Carulla: 70-79.

Carreras, Francesc (1931): *Folklore y costumbres de España*. Barcelona, Editorial Alberto Martín.

Carreras, Lluís (1931): «Déu guardi la República», *Cultura Cristiana*, VIII, Barcelona: 16-20.

Climent, Joan (2013): *Els castells de Valls i els inicis de les colles vallenques (s. XIX)*. Valls, Quaderns del Casteller.

Cock, Alfons de; Teirlinck, Isidoor (1902): *Kinderspel en Kinderlust in Zuid-Nederland*, Gent, Siffer.

Costas, Francesc (1969): *El Doctor Carles Cardó, prevere*. Valls, Institut d'Estudis Vallencs.

Cònsul, Isidor; Miró Ramon (1987): *Folklore de la pagesia. Valeri Serra i Boldú. Edició i estudi preliminar a cura d'Isidor Cònsul i Ramon Miró*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Crivillé, Josep (2005): «L'Orfeó Català i les Festes de la Música Catalana», *El cançoner popular català (1841-1936)*. Barcelona, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya: 52-57.

Fabra, M. Ester (1985): «Confraries i gremis de la ciutat de Valls I», *Quaderns de Vilaniu*. Valls, Institut d'Estudis Vallencs: 3-18.

Ferrando, Pere (2010): *El cinc amb agulla i altres invents castellers*. Publicació en línia a www.webcasteller.com. [Data de consulta: 20/03/2016].

Ferré, Gabriel (1991): «Romançons i cançons», *De la literatura popular a la literatura culta*, Barcelona, Generalitat de Catalunya: 29-42.

Figuerola, Jordi (1994): *El bisbe Morgades i la formació de l'Església catalana contemporània*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Gerhard, Robert (1918): «Contribució a la bibliografia de la cançó popular catalana», *Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya. Estudis i materials*. Barcelona, Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya.

Gomme, Alice (1894): *The traditional games of England, Schotland and Ireland*. London, Thames and Hudson Ltd.

Gomis, Cels (1912): «Folklore català», *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa*, núm. 6 (març 1912): 82-89.

Guasch, Joan (1901): *Cançons populars catalanes*. Barcelona, Univers Musical.

Iglésies, Josep

(1964): «Història». *Enciclopèdia de l'excursionisme*, volum 1. Barcelona, Rafael Dalmau Editor: 775-820.

(1977): *Jocs tradicionals de brivalla i de joventut de Reus*. Reus, Edicions Rosa de Reus.

Janer, Josep M. de la Creu (1916): «Les voltes de la plaça», *La Veritat* núm. 3 (abril de 1916): 1.

Jorba, Manuel

(1986): «La Renaixença». *Història de la Literatura Catalana*, volum II. Barcelona, Editorial Ariel: 13-22.

(1989): *L'obra crítica i erudita de Manuel Milà i Fontanals*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Llorens, Sara (1931): *Folklore del Maresma I: El cançoner de Pineda*. Arenys de Munt, Libreria Canuda.

Marin, Imma; Prado, Olga (1996): *El jugar de l'Amades. Moixaines, cançons de sorteig i jocs*, volum 1. Barcelona, Biblioteca Joan Amades.

Martí, Francisco (1993): «La Iglesia y la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1929)». *Anuario de Historia de la Iglesia*, 2, 51-178. Pamplona, Servicio de publicaciones de la Universidad de Navarra. Publicació en línia a <http://hdl.handle.net/10171/8685> [data de consulta: 24 d'abril de 2018].

Martinell, Cèsar

(1914): «L'Art a Valls», *La Crònica de Valls*, núm. 482 (setembre de 1914): 2.

(1915): «Artistes oblidats: Dr. Jaume Pons», *La Crònica de Valls* núm. 526 (juliol de 1915): 1.

(1919): «L'Art a Valls», *La Crònica de Valls*, núm. 806 (setembre de 1919): 2.

(1933): *Jocs d'infants*. Barcelona, Editorial Barcino.

Maspons i Labrós, Francesc *et al.* (1887): *Miscelánea Folk-lòrica*. Barcelona, Associació d'Excursions Catalana, «Biblioteca Popular».

Massot, Josep

(1973): *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*. Barcelona, Saurí.

- (1975): *L'Església catalana al segle XX*. Barcelona, Curial Edicions Catalanes.
- (1993): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Inventari de l'Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials*, volum IV, fascicle I. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1994a): *Baltasar Samper. Estudis sobre la cançó popular*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat
- (1994b): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Inventari de l'Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials*, volum IV, fascicle II. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1995): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Història de l'Obra del Cançoner i complement a l'inventari de l'arxiu. Materials*, volum V. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1996): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum VI. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1997): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum VII. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1998): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum VIII. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1999): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum IX. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (2000): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum X. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (2001): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum XI. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (2002): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum XII. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2003a): *Església i societat a la Catalunya contemporània*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2003b): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum XIII. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2004): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum XIV. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2005a): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum XV. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2005b): «L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya», *El cançoner popular català (1841-1936)*, 72-87. Barcelona, Generalitat de Catalunya.

(2006): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum XVI. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2007): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum XVII. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2008): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum XVIII. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2009): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum XIX. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2010): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum XX. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2011): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Complements a l'inventari de l'arxiu de l'Obra del Cançoner i a les seves missions. Materials*, volum XXI. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2013a): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Observacions, apèndix i notes al 'Romancerillo Catalán' de Manuel Milà i Fontanals*.

Materials, volum I, fascicle I. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2013b): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca, estudis monogràfics, cròniques. Materials*, volum I, fascicle II. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2013c): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca, estudis monogràfics, cròniques. Materials*, volum II. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2014a): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Memòries de missions de recerca. Materials*, volum III. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2014b): *Rafel Patxot i Jubert, El savi, el mecenes, el patriota*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Muntanyola, Ramon (1976): *Vidal i Barraquer, cardenal de la pau*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Milà i Fontanals, Manuel

(1853): *Observaciones sobre la poesia popular con muestra de romances catalanes inéditos*. Barcelona, impremta de Narciso Ramírez.

(1882): *Romancerillo catalán. Canciones tradicionales*. Barcelona, Librería de Álvaro Verdaguer.

Millet, Lluís (1904): «Per què?», *Revista Musical Catalana*, núm. 1 (gener de 1904): 32-35.

Moreno, Cristóbal (1992): *Juegos y deportes tradicionales en España*. Madrid, Editorial Alianza.

Moreno, Vicente (2012): «Vigatanisme i catalanisme cristià: Josep Torras i Bages», publicació en línia a <http://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2012/11/17/vigatanisme-i-catalanisme-cristia-josep-torras-i-bages> [Data de consulta: 26 d'octubre de 2018].

Moya, Bienve (2014): *Cada dia és festa*. Barcelona, Editorial Barcino.

Nogués, Gabriel (1920): «La palabra aufersó», *La Crònica de Valls*, núm. 778 (juny de 1920): 1.

Nuri, Joan (1936): «Als sacerdots trabucaires», *L'Esquella de la Torratxa*, núm. 2978 (agost de 1936): 484.

Oliva, Albert (2017): *El carrer popular. Jocs de tradició a Valls*. Valls, Quart Minvant, S.C.P.

Oriol, Carme

(1995): *El cançoner nadalenc català al Principat de Catalunya (1853-1951)*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(2002): *Introducció a l'etnopoètica. Teoria i formes del folklore en la cultura catalana*. Valls, Cossetània.

(2018): «El Penedès en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya». *La llengua del Penedès: del vocabulari i la toponímia al folklore i la literatura: XXVI Jornades d'Estudis Penedesencs*. Vilafranca del Penedès: 35-48.

Oriol, Carme; Samper, Emili (eds.) (2017): *Història de la literatura popular catalana*. Tarragona, Publicacions Universitat Rovira i Virgili.

Ortiz, Maria Angustias (2012): «Identidad y diferencia del folklore en la Península ibérica. Recuperación del patrimonio folklórico tradicional», *Dedica. Revista de Educação e humanidades*, núm. 3. Pamplona, Servicio de publicaciones de la Universidad de Navarra: 63-102.

Palomar, Salvador (2015): *Aplec de cançons populars catalanes. Cels Gomis i Mestre (1841-1915)*. Reus, Carrutxa.

Papell, Joan; Quílez, Julio Luís (1999): *Història de Valls: extractes de les "Anotaciones de la historia de Valls por un vallense, anno MDCCCLXXXIV"*. Valls, Cossetània.

Parmentier, André Emmanuel (1912): *Les jeux et les jouets. Leur histoire*. París, Librairie Armand Colin.

Perea, Eugeni (2010): *Historiografia religiosa de l'Arxidiòcesi de Tarragona, 1606 – 2007*. Tarragona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Prat, Juan José (2008): *Bajo el árbol del paraíso. Historia de los estudios sobre folclore y sus paradigmas*. Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas.

Prats, Llorenç; Llopart, Dolors; Prat, Joan (1982): *La cultura popular a Catalunya. Estudiosos i institucions (1853-1981)*. Barcelona, Serveis de Cultura Popular.

Prats, Llorenç (1987): «Els orígens de l'interès per la cultura popular a Catalunya. La Renaixença». Resum de la tesi presentada per assolir el grau de doctor en Filosofia i Lletres. Barcelona, Universitat de Barcelona.

Pubill, Biel

(2009): *Els jocs tradicionals de la festa major als pobles del nord de la Ribera d'Ebre*. Calaceit, Associació Cultural l'Espona.

(2018): «El paper del joc i la joguina a l'obra d'Aureli Capmany», Catàleg de l'exposició *Aureli Capmany (1896-1954)*. *Patufet, on ets?* Barcelona, Generalitat de Catalunya: 91-97.

Pujol, Josep M. (2012): «Les cançons populars», *El cançoner popular català (1841-1936)*. Barcelona, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya: 8.

Rebés, Salvador

- (2002): *Cançons tradicionals catalanes recollides per Jacint Verdaguer*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (2010): «El cançoner català (1841-1936)», *Caramella*, núm. 15 (juliol de 2010): 62-64.
- (2016): «Observaciones mínimas sobre el *Romancerillo* de 1882». *Abenámar*, núm. 1 (gener de 2016): 289-301.

Ribas, Eusebi

- (1897-1954): «Retalls històrics», 4 volums de retalls de premsa fets per Eusebi Ribas amb articles seus i notícies sobre religió, festes, política, llengua, història, folklore, costums, etc., localitzats a l'Arxiu Municipal de Valls.
- (1910): «Altar de St. Joan Baptista», *La Veritat*, núm. 177 (juny de 1910): 1.
- (1911): *Monografía de la devoción a la virgen de la Candela de Valls: desde su origen hasta los últimos detalles de su coronación canónica*. Lleida, Impremta Mariana.
- (1912a): «Aclaració», *La Veritat*, núm. 283 (juny de 1912): 2.
- (1912b): «La Sancta Espina», *La Veritat*, núm. 271 (abril de 1912): 2.
- (1913a): «La Santa Creu en Valls», *La Veritat*, núm. 356 (novembre de 1913): 2.
- (1913b): *Monografía de la Iglesia parroquial de Sant Joan Baptista de la ciutat de Valls*. Valls, Impremta Castells.
- (1914): «Valls i l'esbarjo», *La Crònica de Valls*, núm. 481 (agost de 1914): 1.
- (1915a): «Costums de la Parròquia de Sant Joan de Valls», manuscrit de 350 pàgines, localitzat a l'Arxiu Municipal de Valls.
- (1915b): «Extractes de les Anotaciones de la Historia de Valls, por un vallense. Anno MDCCCLXXXIV», manuscrit de 264 pàgines, localitzat a l'Arxiu Històric Comarcal de l'Alt Camp.
- (1920): «Festa de Santa Úsula», *Joventut per la Fe i per la Pàtria*, núm. 230 (febrer de 1920): 1.
- (1922): «La Neulada», *La Crònica de Valls*, núm. 903 (desembre de 1922):

- (1924): Crònica inèdita dels castells fets a Tarragona, per Sant Magí, de la Colla Vella dels Xiquets de Valls, localitzat a l'Arxiu Municipal de Valls.
- (1927): *L'escut de Valls. Estudi heràldic*. Barcelona, Taber.
- (1932): Aplec inèdit de 530 cançons de Valls en fitxes microfilmades, localitzades a l'Arxiu de Patrimoni Etnològic de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural de la Generalitat de Catalunya.
- (1935): «El tió de Nadal», *La Crònica de Valls*, núm. 1591 (desembre de 1935): 1.
- (1936): «Certificació». Document inèdit localitzat a l'Arxiu Municipal de Valls.
- (1942): «El Àguila de Valls», *Hoja Parroquial*, núm. 194 (novembre de 1942): 1.
- (1951a): «Folk-lore vallenc. Jocs amb auca i llur descripció històrico-etimològica», manuscrit inèdit de 306 pàgines localitzat a l'Arxiu Municipal de Valls.
- (1951b): «Fiesta de Santa Úrsula en Valls». Radio Tarragona.²⁶⁵
- (1952): «Currículum», document inèdit de 3 pàgines localitzat a l'Arxiu Municipal de Valls.

Ribas, Francesca (2001): «Relat biogràfic de mossèn Ribas», document inèdit de 6 pàgines localitzat a l'Arxiu Municipal de Valls.

Roca, Antoni (1928): «Jocs infantils», *Arxiu de Tradicions Populars*, fascicle 5 (maig de 1928): 313-56.

Rodríguez, Salvador *et al.* (1999): *Religión y Cultura*, volum 1. Sevilla, Consejería de Cultura y Fundación Machado.

²⁶⁵ No s'ha pogut localitzar l'exemplar original de la publicació. Títol referenciat, sense data, ni número de pàgines ni contingut, al currículum d'Eusebi Ribas conservat al fons personal del prevere a l'Arxiu Municipal de Valls.

Roma, Josefina (2017): «Mn. Francesc Baldelló i la difusió per ràdio i premsa del seu Folklore Litúrgic», d'*Etnopoètica, terminologia i mitjans de comunicació*. Grup d'Estudis Etnopoètics, Institut d'Estudis Catalans: 9-13.

Romeu, Josep (1992): «Un cançoner fet amb amor, tenacitat i pulcritud», pròleg d'*El cançoner de Pineda*, de Sara Llorens. Barcelona, Alta Fulla: 7-14.

Samper, Emili

(2013a): «Cels Gomis i Mestre: biografia i narrativa folklòrica». Tesi doctoral. Tarragona, Universitat Rovira i Virgili.

(2013b): *De l'anarquisme al folklore. Cels Gomis i Mestre (1841-1915)*. Tarragona, Universitat Rovira i Virgili.

(2017): «El període romàntic: Els inicis de l'interès per la literatura popular a Catalunya», *Història de la literatura popular catalana*. Tarragona, Publicacions Universitat Rovira i Virgili.

Sánchez, Josep *et al.* (2017): *Església i franquisme. De la col·laboració amb el franquisme al seu combat*. Estudis sobre conflictes socials, núm. 5. Tarragona, Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili.

[s. n.]

(1929): «Menudències», *Joventut per la Fe i per la Pàtria*, núm. 532 (juny de 1929): 6.

(1931): «Municipi», *La Crònica de Valls*, núm. 1345 (abril de 1931): 3.

(1933): «Noves», *El Temps*, núm. 93 (juliol de 1933): 3.

Serra i Boldú

(1904): «Jochs de nenes». *Catalunya*, núm. 26 (febrer de 1904): 115-121.

(1928): *Arxiu de Tradicions Populars*, 7 fascicles. Barcelona.

(1931): «Folklore infantil», *Folklore y costumbres de España*, volum II. Barcelona, Editorial Alberto Martín: 537.

(1982): *Cançons de pandero. Cançons de ronda*. Barcelona, Arxiu de Tradicions Populars.

Serra i Pagès, Rossend (1922): «Jocs de criatura», *El Catllar*, núm. 90 (gener de 1922): 2-3.

Serra i Vilaró, Joan (1989): *El Cançoner del Calic*. Barcelona, Ajuntament de la Vila de Bagà.

Soberanas, Amadeu (1982): *Notícia de Pere Bohigas i Balaguer, filòleg i bibliòleg*. Esplugues de Llobregat, Delfos.

Solà, Maria (1928): «La nina», *Arxiu de Tradicions Populars*, fascicle 4 (maig de 1928): 236-241.

Soler, Joan (coord.) (2008): *Tradicionari. Enciclopèdia de la Cultura Popular de Catalunya*, volum 3. Barcelona, Generalitat de Catalunya.

Temporal, Josep (2017): «El període modern: de la represa a la consolidació», *Història de la literatura popular catalana*. Tarragona, Publicacions Universitat Rovira i Virgili.

Torras i Bages, Josep (1981): *La tradició catalana*. Barcelona, Edicions 62.

Ventura, Joan M. (1985): «L'apassionant món dels castellers», *La Crònica de l'Alt Camp*, núm. 88 (3 de maig de 1985): 4.

Vidal i de Valenciano, Eduard (1893): *Jocs i joguines. Records de la infantesa*. Barcelona, Alta Fulla.

Vilar, Ramon (2017): «La recolección de la canción popular en el ámbito de la lengua catalana», *Boletín de literatura oral*, núm. 1 (juliol de 2017): 245-272.

Vilarrassa, Salvador; Raguer, Tomàs (1920): «Notes folklòriques», *El Catllar*, núm. 3 (març de 1920): 3.

Villalba, Laura (2014): «Adelaida Ferré Gomis, folklorista. Edició, catalogació i estudi del seu corpus rondallístic». Tesi doctoral. Tarragona, Universitat Rovira i Virgili.

Violant i Simorra, Ramon

(1986): *El Pirineo español. Vida, usos, costumbres, creencias y tradiciones de una cultura milenaria que desaparece*. Barcelona, Alta Fulla.

(1990): *Etnografia de Reus i la seva comarca. El Camp, la Conca de Barberà i el Priorat*. Barcelona, Alta Fulla.

(1996): *La joguina tradicional*. Barcelona, Alta Fulla.

Vives, Pilar

(2007): *L'estiueig al bosc de Valls*. Valls, Institut d'Estudis Vallencs.

(2008): «Diari del mestre Josep Piñol Mauri de l'Escola Pública de nens de Valls. Anys 1853-1855», *Quaderns de Vilaniu*, núm. 53 (maig de 2008): 31-55.

Recursos electrònics

Càntut. Cançons de tradició oral a <https://www.cantut.cat>.

Biografías y Vidas. Enciclopèdia biogràfica en línia a <http://biografiasyvidas.com>.

DCVB. Diccionari Català-Valencià-Balear de l'Institut d'Estudis Catalans a <https://dcvb.iec.cat>.

DHAC. Diccionari d'historiadors de l'art de l'Institut d'Estudis Catalans a <https://dhac.iec.cat>.

DIEC. Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans a <https://dlc.iec.cat>.

Enciclopèdia Espasa a <http://espasa.planetasaber.com>.

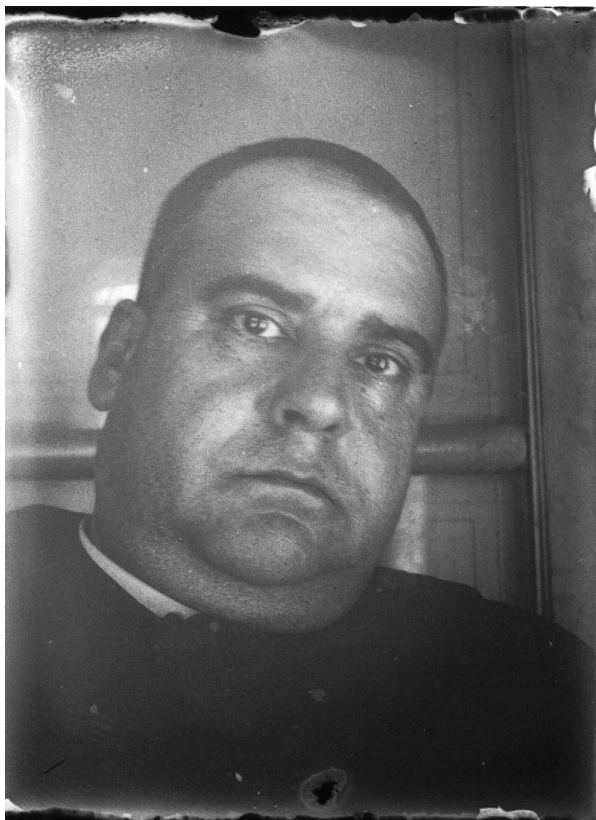
GEC. Gran Enciclopèdia Catalana a <https://www.encyclopedia.cat>.

RACO. Revistes Catalanes amb Accés Obert a <https://www.raco.cat>.

XAC Premsa. Recull de premsa digitalitzada de la xarxa d'arxius comarcals de la Generalitat de Catalunya a <https://xacpremsa.cultura.gencat.cat>.

ANNEXOS

ANNEX I. Àlbum fotogràfic de la família Ribas Vallespinosa

IMATGE 1

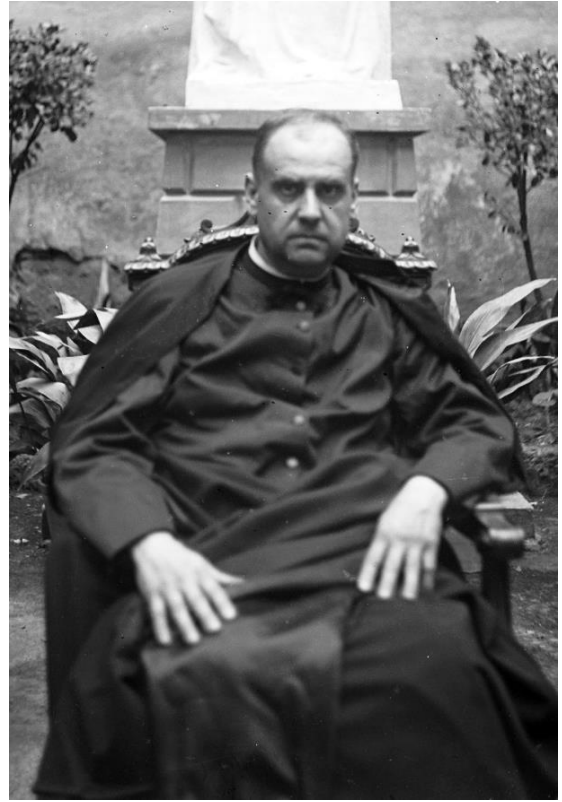
IMATGE 2

IMATGE 3

IMATGE 4

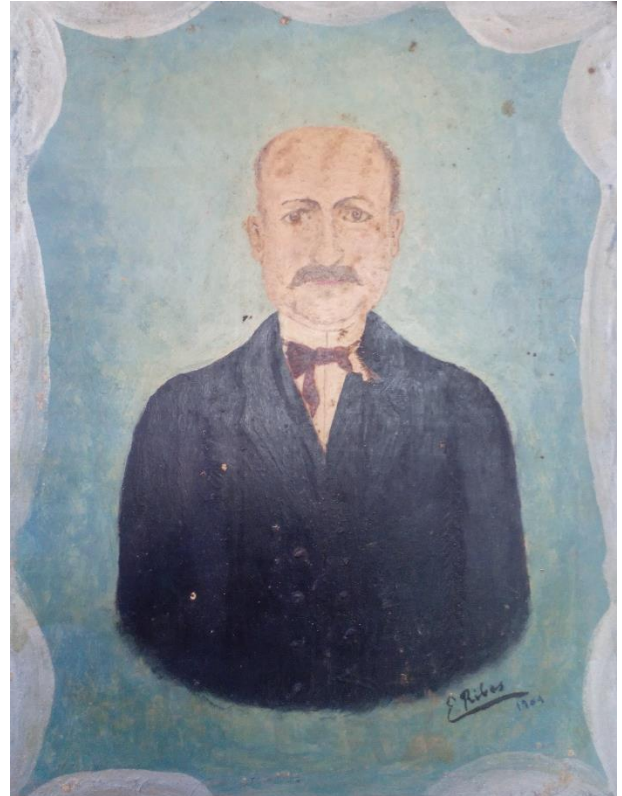
IMATGE 5

IMATGE 6

IMATGE 7

IMATGE 8

Havent jo abans firmat, quedat pobre; autoritzo ab la present certificacio a Julia Guell Espanol, pera que pugui vendre tot lo que sigui meu, tan lo que hi ha al pis que habito com a fora d'ell, per a socorro meu i que no permeti que tingui d'anar en cas de malaltia al Hospital. En l'exercici d'aquesta facultat, no podra esser molestada per ningui absolutament, per mes que es tracti del meu germà, qui no te cap dret per a demanar-me res meu.

Valls 22 de Juliol de 1936.

Eusebi Ribes Pbrè.

IMATGE 9

IMATGE 10

IMATGE 11

IMATGE 12

IMATGE 13

IMATGE 14

IMATGE 15

IMATGE 1. Autoretrat d'Eusebi Ribas Vallespinosa. Arxiu Municipal de Valls.

IMATGE 2. Retrat d'Eusebi Ribas amb motiu de la seva llicenciatura en Sagrada Teologia a la Universitat Pontifícia del Seminari de Tarragona, el 1914, a l'edat de quaranta anys. Arxiu Municipal de Valls.

IMATGE 3. Retrat familiar d'Eusebi Ribas Vallespinosa amb el seu germà, Josep Ribas Vallespinosa, i la seva mare, Francesca Vallespinosa Català. La fotografia va ser feta per Francesc Blasi Vallespinosa, cosí germà del prevere, el 24 de setembre de 1898, el dia que es va ordenar capellà. Arxiu Municipal de Valls.

IMATGE 4. Eusebi Ribas Vallespinosa conversant amb un pagès de Querol, a l'Alt Camp, en una de les parades de l'excursió que va fer l'any 1915, amb Francesc Blasi Vallespinosa. Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya.

IMATGE 5. Autoretrat d'Eusebi Ribas Vallespinosa. Arxiu Municipal de Valls.

IMATGE 6. Mossens de la diòcesi de Tarragona que l'any 1929 viatgen amb hidroavió fins a Roma. Eusebi Ribas és el tercer de la banda dreta. Arxiu Municipal de Valls.

IMATGE 7. Contrallum de l'església de Sant Joan de Valls. Treball guanyador que Eusebi Ribas presenta en un concurs de fotografia l'any 1923. Arxiu Municipal de Valls.

IMATGE 8. Retrat pintat que Eusebi Ribas fa del seu pare, Josep Ribas Puig, l'any 1904. Arxiu Municipal de Valls.

IMATGE 9. Nota manuscrita que el prevere redacta el 22 de juliol de 1936, durant la revolta anticlerical dels primers dies de la Guerra Civil espanyola. Eusebi Ribas atorga poders a Júlia Güell Español, la seva majordona, com a gestora del patrimoni personal en cas de necessitat. Arxiu Municipal de Valls.

IMATGE 10. Ulleres de sol d'Eusebi Ribas. Arxiu Municipal de Valls.

IMATGE 11. Capella de la Mare de Déu de la Mercè, als Boscos de Valls. Era habitual que mossèn Ribas, durant l'estiu, oficiés missa en aquesta capella particular.

IMATGE 12. Soterrani de l'edifici del carrer Forn Nou, número 8, de Valls. Eusebi Ribas es va amagar en aquest lloc, juntament amb d'altres veïns, durant la persecució religiosa i els bombardejos de la Guerra Civil de 1936-1939.

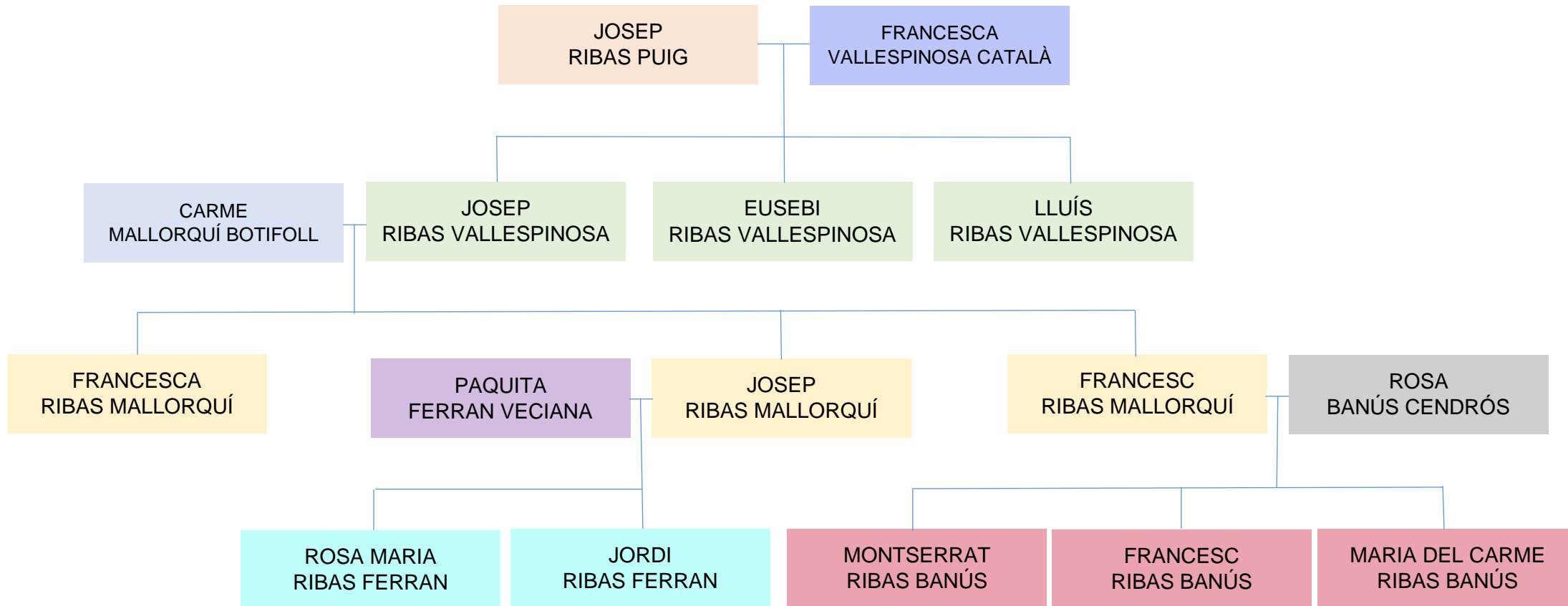
IMATGE 13. Edifici de ca Ribas, a la plaça del Pati, número 3, de Valls. Va ser la casa familiar d'Eusebi Ribas fins a la dècada dels anys 30 del segle XX, quan decideix marxar a causa de les desavinences que té amb el seu germà.

IMATGE 14. Edifici del carrer Forn Nou, número 8, de Valls. A partir de la dècada de 1930 s'instal·la en un dels pisos amb la majordona, Júlia Güell Español, i la seva germana, Paulina Güell Español.

IMATGE 15. Nínxol familiar de la família Ribas Vallspinosa. Segons el registre del Cementiri Municipal de Valls, Josep Ribas Puig, el pare del prevere, és la primera persona que s'hi enterra l'any 1895. L'última és Francesca Ribas Mallorquí, que rep sepultura el 2012.²⁶⁶

²⁶⁶ La inscripció de la làpida específica que F. R. M., inicials atribuïbles a Francesc Ribas Mallorquí, és enterrat en aquest nínxol l'any 2000. No obstant això, la neboda del prevere mor el 2012 però sembla que no s'ha inscrit la data de la seva sepultura a la llosa.

ANNEX II. Arbre genealògic de la família Ribas Vallespinosa

ANNEX III. Base de dades de la contribució de la clerecia dels territoris de parla catalana a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya²⁶⁷

a) Taula general

VOLUM	SÈRIES / PARTS	ANY	CLERGUE	OBSERVACIONS
Volum I (fascicle I) – MATERIALS. <i>Observacions, apèndix i notes al "Romancerillo Catalán" de Manuel Milà i Fontanals.</i> (2013)	ROMANCERILLO CATALÁN DE MILÀ I FONTANALS			Estudi d'un exemplar amb notes inèdites de Manel Milà i Fontanals, per Francesc Pujol i Joan Puntí, prev.
Volum I (fascicle II) – MATERIALS. <i>Memòries de missions de recerca, estudis monogràfics, cròniques.</i> (2013)	MISSIÓ LLONGUERAS-TOMÀS	1922	Rector de Santa Coloma de Farners Ramon Planas Aymerich Joaquim Aucellé Anselm Colomer Soldevila Tomàs Miralpeix Joan Moner Higini Anglès Joan Serra Vilaró Rector de Tuixent Rector de la Coma Rector de Canalda Rector de Montpol	Missió de recerca realitzada per Joan Llongueras i Joan Tomàs a les contrades de Santa Coloma de Farners, Brunyola, Sant Martí Sapresa, Anglès, Sant Pere d'Osor, les Planes d'Olot, la Sellera i el Pasteral (del 19 de juliol al 18 de setembre de 1922).

²⁶⁷ Al llarg de tot el document es mantenen les formes dels topònims i els antropònims recollides en els diversos volums de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya.

	MISSIÓ ANGLÈS-BOHIGAS	1922	Marcel·lí Buixarder Freixa Àngel Vilella Francesc Elies Rector de Castellar de Nuch Rector de Massanés	Missió de recerca realitzada per Higiní Anglès i Pere Bohigas a les comarques del Solsonès (del 10 de juliol al 7 d'agost de 1922) i el Bergadà (del 20 de setembre al 4 d'octubre de 1922).
	ESTUDI DELS GOIGS DEL ROSER	1922	Lluís Romeu	Estudi de musicologia popular. «La versió autèntica dels goigs del Roser de tot l'any». Treball fet amb motiu de la riquesa musical de les tres tipologies de goigs del Roser, proposat per l'OCPC i el mestre Millet.
	EL MESTRE PEDRELL I LA CANÇÓ POPULAR	1922	Higiní Anglès	Article monogràfic escrit per mossèn Higiní Anglès sobre el mestre Felip Pedrell i la seva obra musical.
	CRÒNICA DE L'OCPC	1922	Joan Puntí Collell	Crònica de l'Obra del Cançonero Popular de Catalunya, anys 1921-1922. Inicis i objectius del projecte.
Volum II – MATERIALS. <i>Memòries de missions de recerca, estudis monogràfics, crònica.</i> (2013)	MARIAN AGUILÓ I FUSTER	1923	Joan Puntí Collell	Article monogràfic escrit per mossèn Joan Puntí Collell sobre Marian Aguiló i Fuster.
	MISSIÓ BARBERÀ-BOHIGAS	1923	Joan Crivells Pius Forn Josep Segura Josep Domeque Monyen Joan Serra i Vilaró Josep Escolà	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a les comarques de l'Alta Segarra, el Cardener i Ribera del Segre (del 8 de setembre al 7 d'octubre de 1923).
	CROMATISME, MODALITAT I TONALITAT EN LES	1923		Article monogràfic escrit per Francesc Pujol

	CANÇONS POPULARS CATALANES			
	EN MARIAN AGUILÓ, RECORDANCES PERSONALS	1923		Article monogràfic escrit per Francesch Matheu sobre Marian Aguiló
	MISSIÓ TOMÀS-LLONGUERAS	1923	Joan Monner Xiberta Miquel	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Bartomeu Llongueras a Girona, Olot, Sant Martí del Clot, Sant Feliu de Pallerols, Rupit, Sant Miquel de Pineda i Amer (del 2 al 14 d'agost i del 29 al 7 de setembre de 1923).
	ELEMENTS GREGORIANS DINS LA CANÇÓ POPULAR CATALANA	1923	Francesc Baldelló	Article monogràfic sobre elements gregorians dins la cançó popular catalana. Notes per a un estudi comparatiu entre la melodia gregoriana i la cançó popular catalana.
	CRÒNICA DE L'OCPC	1923	Joan Puntí Collell	Crònica de l'Obra del Cançonero Popular de Catalunya, any 1923.
Volum III – MATERIALS. <i>Memòries de missions de recerca.</i> (2014)	MISSIÓ GERMANS SANSALVADOR	1924	Joaquim Llopis Vidal	Missió de recerca realitzada pels germans Joaquim i Just Sansalvador Cortès al comtat de Concentaina (de l'1 d'agost al 5 d'octubre de 1924).
	MISSIÓ BARBERÀ-BOHIGAS	1924	Josep Arqués Rector de Granyena Josep Muntanyà Valentí Pinyot Pallarès	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a Cervera i pobles de la rodalia (del 23 d'agost al 9 de setembre de 1924).
	MISSIÓ TOMÀS-LLONGUERAS	1924	Joan Genís Resclosa Rector de Sant Salvador de Bianya	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Bartomeu Llongueras a la comarca olotina (del 8 al 30 d'agost de 1924).

	MISSIÓ SAMPER - FERRÀ	1924	Vicari d'Ariany Rector de Consell Julià Samper	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Miquel Ferrà a l'illa de Mallorca (del 4 d'agost al 30 de setembre de 1924).
	CRÒNICA DE L'OCPC	1924	Joan Puntí Collell	Crònica de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, any 1924.
Volum IV (fascicle I) – MATERIALS. <i>Inventari de l'Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya.</i> (Fons de Barcelona). (1993)	SÈRIE A (Materials Aguiló)			
	SÈRIE B (Missions, concursos, premis i donacions)		Gabriel Adrover Josep Pont Josep Maideu Auguet Joan Sala Salarich Josep Teixidor Lluís Canyellas Josep Potellas Vicenç Bosch Antoni Josep Pont Frederic Martí Albanell Amadeu Amenós Roca Antoni Vila Sala Camil Geis Xavier Bosch Joaquim Manyà Ramon Pujol Francesc Baldelló Joan Sarri Vicenç Salvà Mas Josep Arderiu Lluís Romeu Antoni Grieria Josep Soler de Morell Miquel Rué	Inventari de missions, relació de participants en concursos i premis, trameses i materials de diversa procedència (Fons de Barcelona).

Volum IV (fascicle II) – MATERIALS. <i>Inventari de l'Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya.</i> (Fons de Suïssa). (1994)	SÈRIE C (Missions i concursos)		Higini Anglès Josep Rullan Cosme Bauzà Adrover Joan Sala Salarich Joan Canals Lluís Canyellas Josep Maria Castellà Roger Josep Baburés Sanxo Capdevila Joan Canudes Josep Vilalta Josep Antoni Pont Francesc Baldelló	Inventari de missions, relació de participants en concursos i premis, trameses i materials de diversa procedència (Fons de Suïssa).
	SÈRIE S (Materials Serra i Pagès)			
Volum V - MATERIALS. <i>Història de l'Obra del Cançoner i complement a l'inventari de l'arxiu.</i> (1995)	DIETARI DE L'OBRA DEL CANÇONER POPULAR DE CATALUNYA	1921-1938	Joan Puntí Collell Joaquim Valls Xavier Bosch Josep Soler de Morell Lluís Canyellas Josep Maideu Auguet Joan Sala Salarich Josep Baburés Llucià Joan Monner Pius Forn Joan Crivillers Josep Segura Lluís Josep Domeque Josep Escolà Rector de Sant Salvador de Bianya Josep Arqués N. Pallarès	Dietari de l'OCPC, de 1921-1938.

		<p> Antoni Griera Flavià Oliver Joaquim Llopis Joan Oliveres Dalmau Martí Lagares Pere Arolas Joan Gaig Josep Noguer Joan Vidal Miquel Escarrer Sebastià Lliteras Guillem Parets Rector de Palau-solità Rector de Caldes de Montbui Rector de Llimiana Josep Maria Prió Pere Pujol Tubau Josep Bordas Francesc Baldelló Joan Sala Julià Samper Baltasar Piña Sebastià Nadal Rafel Rubí Josep Nicolau Rector de Beuda Pere Arolas Joan Guix Agustí Burgas Cosme Bauzà Adrover Rector d'Esporles Joan Pou Gabriel Adrover Pere Alegret Agustí Campi </p>	
--	--	--	--

		<p>Jacinto Llimiñana Joan Salvador Josep Torre Trinitat Chimisana Antoni Castellarnau Francesc Sala Joan Baptista Camañes Antoni Orfila Joan Canals Rector de Bàscara Rector de Cistella Lluís G. Constants Salvi Huix Eloi Ferrer Josep Prats Miquel Segarra Joan Verdera Vicenç Garcia Pasqual Bono Joaquim Garcia Josep R. Jovaní Juli Martí Joan Casals Josep Rovira Salvador Fullà Ramon Pujol Rector de Coll de Nargó Rector de Peramola Rector d'Aguilar de Bassella Jaume Sarri Josep Escolà Antoni Tàpies Mateu Togores Miquel Muntaner Miquel Car</p>	
--	--	--	--

			Josep Espades Agustí Torrent Àngel Pujol Antoni Alemany Andreu Antich Rector de Pallejà Gregori Quintana Manuel Villega Domènech Ambròs Ramon Tenes Josep Arnella Llorenç Martorell Pau Torrendell Antoni Albertí Cristòfol Pizà Sebastià Garau Joan Canals Gabriel Melià Josep Muntanyà Lluís Saragossa Abdón Saragossa Joan Tarragó Joan Baixeras Eusebi Ribas Vallespinosa Lluís Folch Ramon Timoneda Jaume Sanromà Emili Sànchez Valentí Brisa Rector de Queralbs Antoni Monzó	
	ACTES DEL CONSELL CONSULTIU DE L'OCPC	1922-1928		Actes del Consell Consultiu de l'OCPC, de 1922 a 1928.

	COMPLEMENT A L'INVENTARI DE L'ARIXU DE L'OCPC.			Es complementa l'Inventari de l'arxiu de l'OCPC amb la descripció dels materials arribats a Montserrat, des de Suïssa, l'estiu de 1994 + cèdules OCPC.
Volum VI – MATERIALS. <i>Memòries de missions de recerca.</i> (1996)	MISSIÓ BARBERÀ-BOHIGAS	1924-1925	Josep Alomar Jaume Vallbona Rector de Caldes	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a la comarca del Vallès (del 23 al 28 de juliol de 1924, del 9 a l'11 d'agost de 1925 i del 15 al 21 de setembre de 1925).
	MISSIÓ TOMÀS	1925	Flavià Oliver	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs a les Peces d'Albinyana (1 i 2 de febrer de 1925).
	MISSIÓ JAQUETTI-CARBÓ	1925	Rector de Sant Julià Rector d'Abella Monsó Rector de Borén	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Seu d'Urgell, Pallars i Aran (del 9 de juliol al 3 de setembre de 1925).
	MISSIÓ TOMÀS-BONELL	1925	Enric Coll de Carrera Rector de la Cot	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Antoni Bonell a la comarca d'Olot (del 3 al 28 d'agost de 1925).
	MISSIÓ SAMPER-CASAS	1925	Bartomeu Joan Vidal Guillem Bennàsser Miquel Escarrer Vicari de Capdellà Llorenç Riera	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Josep Maria Casas Homs per terres de Mallorca (del 17 al 26 de setembre de 1925).
Volum VII – MATERIALS. <i>Memòries de missions de recerca.</i> (1997)	MISSIÓ JAQUETTI-CARBÓ	1926	Rector de Roní Joan Saura Rector de Caregue Rector de Sorre Rector de Llesui	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).

			Rector d'Altron Francisco Rector de Moror	
	MISSIÓ SAMPER-MOREY	1926	Piña Sebastià Nadal Joan Nicolau Rafel Rubí Joan Pou Cosme Bauzà Francesc Rotger	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).
	MISSIÓ JAQUETTI-CARBÓ	1927		Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a Sant Feliu de Guíxols (de l'1 al 9 de gener de 1927).
	MISSIÓ JAQUETTI-AOUST	1927	Rector de Vilamur Tàpies Rector de Toralla	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust al Pallars i Ribagorça (del 27 de juny al 31 d'agost de 1927).
Volum VIII – MATERIALS. <i>Memòries de missions de recerca.</i> (1998)	MISSIÓ JUST-ROMA	1927	Eloi Ferrer Juan Verdera Pasqual Bono Vicent Garcia Miquel Sagarra Pepet Prats José R. Jovani Joaquim Garcia Rector de Penyíscola	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
	MISSIÓ AMADES-TOMÀS	1927		Missió de recerca instrumental realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a diversos indrets (del 13 de febrer al 29 de maig de 1927).
	MISSIONS TOMÀS-AMADES	1927-1929	Xavier Bosch Pere Ginebra Joan Casals Rector de Meires	Missions de recerca instrumentals realitzades per Joan Tomàs i Joan Amades a

				diversos indrets (del 2 d'octubre de 1927 al 12 de maig de 1929).
	MISSIÓ SAMPER-MOREY-FERRER	1927	Joan Canals	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper, Ramon Morey i Andreu Ferrer per terres de Mallorca i Menorca (del 31 de juliol al 17 de setembre de 1927).
Volum IX – MATERIALS. <i>Memòries de missions de recerca.</i> (1999)	MISSIÓ AOUST-JAQUETTI	1927	Rector de Torroella de Montgrí	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust a Torroella de Montgrí i a l'Estartit (del 25 al 28 de desembre de 1927).
	MISSIÓ AOUST-JAQUETTI	1927		Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust pel Pallars (de l'1 de juliol al 19 d'agost de 1928).
	MISSIÓ ROMA-JUST	1928	Antoni Tomàs Pont Josué Roig Josep Anton Josep Redon Domingo Lloveras Ramon Timoneda Artur Cabré Rector de Lilla Pau Queralt Francisco Xavier Cami	Missió de recerca realitzada per Josep Roma i Joan Just pel Camp de Tarragona (del 3 de juliol al 7 de setembre de 1928).
	MISSIÓ TOMÀS-AMADES	1928	Rector d'Albanyà Rector d'Espolla Joaquim Espanyol	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a l'Alt Empordà (del 19 de juliol al 22 d'agost de 1928).
Volum X – MATERIALS. <i>Memòries de missions de recerca.</i> (2000)	MISSIÓ SAMPER-MOREY	1928	Canals Joan Vich Roselló Salvi Huix	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera

			Vicenç Serra Amadeu Colom Isidor Macabich Antoni Ramon Rector de Sant Agustí Rector de Sant Francesc Rector de Sant Rafel Bartomeu Ribas Rector de Corona Rector de Santa Eulària Rector de Sant Carles Rector de Sant Joan Vicari de Sant Miquel Vicari de Santa Gertrudis Rector de Cortitx	(del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
	MISSIÓ JAQUETTI-AOUST	1928-1929		Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust a Torroella de Montgrí, Verges, Pals i l'Escala (del 23 de desembre de 1928 al 2 de gener de 1929).
Volum XI – MATERIALS. <i>Memòries de missions de recerca.</i> (2001)	MISSIÓ JAQUETTI-AOUST	1929	Rector de Cirès Rector de Senterada Joan Calvet	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust a la Ribagorça (del 29 de juny al 4 de setembre de 1929).
Volum XII – MATERIALS. <i>Memòries de missions de recerca.</i> (2002)	MISSIÓ TOMÀS-AMADES	1929	Josep Prió Ramon Pellicer Josep Escolà Marfany Tomàs Espà Jaume Sarri Antoni Tàpies Pujol Agustí Font	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).

			Parramon Rector de Sedó Rector de Cubells	
	MISSIÓ JAQUETTI-AOUST	1929		Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust a L'Escala (del 24 al 30 de desembre de 1929).
Volum XIII – MATERIALS. <i>Memòries de missions de recerca.</i> (2003)	MISSIÓ TOMÀS-AMADES	1930	Àngel Pujol Rector de Bellcaire Rector de Castellserà Jesús	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a les comarques lleidatanes (del 23 de juliol al 13 de setembre de 1930).
	MISSIÓ SAMPER-MOREY	1930	Miquel Clar Miquel Muntaner Damià Rigo Josep Espases Rector de Santa Eugènia Antoni Alemany Rector d'Estellencs Bartomeu Ripoll Antoni Coll	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (de l'1 al 30 d'agost de 1930).
Volum XIV – MATERIALS. <i>Memòries de missions de recerca.</i> (2004)	MISSIÓ JAQUETTI-AOUST	1930		Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust a Verges i rodalia (del 29 d'agost al 21 de setembre de 1930).
	MISSIÓ JAQUETTI-CARBÓ	1931		Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Ribagorça i al Pallars (del 27 de juny al 27 d'agost de 1931).
	MISSIÓ TOMÀS-AMADES	1931	Andreu Antic Arnella Jaume Urgell	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades pel Baix Llobregat i altres terres (del 10 d'agost al 30 de setembre de 1931).
Volum XV – MATERIALS. <i>Memòries de missions de recerca.</i> (2005)	MISSIONS TOMÀS-AMADES	1932	Eusebi Ribas Vallespinosa	Missions de recerca realitzades per Joan Tomàs i Joan Amades

				a Valls (el 26 de maig de 1932) i a Aiguafreda (el 4 de juny de 1932).
	MISSIÓ SAMPER-FERRER	1932	Rafel Bosch Antoni Monjo	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Andreu Ferrer a Menorca (del 17 al 29 de juliol de 1932).
	MISSIÓ TOMÀS-AMADES	1932	Tomàs Badia Joan Bragalla Josep Muntanya Vicari de Guimerà Rector de Ciutadilla Joan Cases Lluís Serret Lluís Saragossa Joan Tarragó Joan Baixeres Abdón Saragossa Rector de Vimbodí	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades per la frontera catalana d'Aragó, la Ribera del Segre, les Garrigues i la Baixa Segarra (del 19 de juliol a l'11 de setembre de 1932).
	MISSIÓ GOLS-BRUNET	1932		Missió de recerca realitzada per Xavier Gols i Antoni Brunet per terres del Montsant (Albarca, Ulldemolins, Margalef, la Bisbal de Falset, Cabacés i Poboleda) (del 6 d'agost al 4 de setembre de 1932).
Volum XVI – MATERIALS. <i>Memòries de missions de recerca.</i> (2006)	MISSIÓ JAQUETTI-PORTA	1933		Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Mercè Porta a Tregurà i Setcases (del 27 d'agost al 23 de setembre de 1933).
	MISSIÓ TOMÀS-AMADES	1933		Missió de recerca de danses populars realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a Graus (del 4 al 6 de novembre de 1933).

	MISSIÓ JAQUETTI-PORTA	1934	Rector de Pardines	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Mercè Porta a Molló, Prats de Molló i Pardines (del 21 de juny al 18 de juliol de 1934).
Volum XVII – MATERIALS. <i>Memòries de missions de recerca.</i> (2007)	MISSIÓ PORTA	1934	Vicari de s'Esgleieta	Missió de recerca realitzada per Dolors Porta Bauzà pels voltants de Palma (del 13 d'agost al 10 de setembre de 1934).
	MISSIÓ PORTA	1935		Missió de recerca realitzada per Dolors Porta Bauzà pels voltants de Palma (del 28 d'agost a l'11 de setembre de 1935).
	MISSIÓ TOMÀS-LLONGUERAS	1935	Valentí Brisa Rector de Queralbs Pere Duran Rector de Bruguera Antoni Monsó Roger Castellà Rector de Bolvir Rector de Martinet Rector de Bescaran	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà (del 22 de juliol al 14 de setembre de 1935).
Volum XVIII – MATERIALS. <i>Missions de recerca.</i> (2008)	MISSIÓ SALA	1925-1936	Martí Morera Joan Espadaler Ignasi Vinyas	Selecta de la missió de recerca realitzada per Joan Sala Salarich, en diverses tandes (1925, 1926, 1927, 1929, 1930, 1932, 1933, 1936).
Volum XIX – MATERIALS. <i>Missions de recerca.</i> (2009)	SELECTA MISSIÓ TOMÀS	1926-1927		Selecta de la missió de recerca realitzada per Joan Tomàs a la Casa de Caritat de Barcelona (en tres etapes del 1926 i 1927).
Volum XX – MATERIALS. <i>Missions de recerca.</i> (2010)	SELECTA MISSIÓ TOMÀS-MILLET	1927		Selecta de la missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Lluís M. Millet a l'Alt Empordà (del juliol a l'agost de 1927).

	SELECTA MISSIÓ P. FOUCHÉ-M. FOUCHÉ	1930		Selecta de la missió de recerca realitzada per Pierre Fouché i Marcel Fouché al Roselló (l'estiu de 1930).
	SELECTA MISSIÓ J. GOLS-X. GOLS	1933	Jaume Sanromà	Selecta de la missió de recerca realitzada per Joan Gols i Xavier Gols per terres tarragonines (el setembre de 1933).
	SELECTA MISSIÓ JAQUETTI	1940	Agustí Nat	Selecta de la missió de recerca voluntària realitzada per Palmira Jaquetti a Setcases, Manyanet i Anglès i la Vall d'Aran (el juliol de 1940 i en altres dates).
Volum XXI - MATERIALS. <i>Complements a l'Inventari de l'arxiu de l'Obra del Cançoner i a les seves missions.</i> (2011)	SELECTA MISSIÓ TOMÀS-BONELL	1926		Selecta de la missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Antoni Bonell a la Garrotxa (del juliol a l'agost de 1926).
	COMPLEMENT A L'INVENTARI DE L'ARIXU DE L'OCPC			Es complementa l'Inventari de l'arxiu de l'OCPC amb la descripció dels Materials Aguiló (sèrie A) + (sèrie B).
	INVENTARI DEL REFRANYER AGUILÓ			
	INVENTARI DEL MATERIAL FOTOGRÀFIC DE L'OCPC		Pere Duran	Inventari del material fotogràfic de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya.

b) Taules individuals

Volum I (fascicle II) – MATERIALS. *Memòries de missions de recerca, estudis monogràfics, cròniques.*

NOM	Rector de Santa Coloma de Farners
LLOC	Santa Coloma de Farners (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Llongueras i Joan Tomàs a les contrades de Santa Coloma de Farners, Brunyola, Sant Martí Sapresa, Anglès, Sant Pere d'Osor, les Planes d'Olot, la Sellera i el Pasteral (del 19 de juliol al 18 de setembre de 1922).
COL-LABORACIÓ	Desinterès i menyspreu per la tasca de l'OCPC.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 16)
OBSERVACIONS	Mostra desinterès i menyspreu envers els folkloristes i la seva tasca.

NOM	Ramon Planas Aymerich
LLOC	Santa Coloma de Farners (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Llongueras i Joan Tomàs a les contrades de Santa Coloma de

	Farners, Brunyola, Sant Martí Sapresa, Anglès, Sant Pere d'Osor, les Planes d'Olot, la Sellera i el Pasteral (del 19 de juliol al 18 de setembre de 1922) / Festa de la Música Catalana - Concurs VIII.
COL-LABORACIÓ	Cantaire / Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 18)
OBSERVACIONS	Jove estudiant de capellà, molt eixerit i estudiós i ben aficionat al folklore. Aquest no solament canta algunes cançons, sinó que ofereix per a l'OCPC tot un recull bastant nombrós que ell havia anat fent en col·laboració amb un altre seminarista, Joaquim Aucellé. El recull conté un bon nombre de textos ben complets.

NOM	Joaquim Aucellé
LLOC	La Sellera (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Llongueras i Joan Tomàs a les contrades de Santa Coloma de Farners, Brunyola, Sant Martí Sapresa, Anglès, Sant Pere d'Osor, les Planes d'Olot, la Sellera i el Pasteral (del 19 de juliol al 18 de setembre de 1922).

COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 18)
OBSERVACIONS	Seminarista, company de Ramon Planas Aymerich i coautor del recull que cedeix a l'OCPC. Es posa al servei de l'OCPC i fa donació de les cançons que ell i el seu company havien compilat.

NOM	Anselm Colomer Soldevila
LLOC	Sant Pere d'Osor (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Llongueras i Joan Tomàs a les contrades de Santa Coloma de Farners, Brunyola, Sant Martí Sapresa, Anglès, Sant Pere d'Osor, les Planes d'Olot, la Sellera i el Pasteral (del 19 de juliol al 18 de setembre de 1922).
COL-LABORACIÓ	Disposició de la rectoria com a punt de trobada i treball.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 53)
OBSERVACIONS	Rector de la parròquia de Sant Pere d'Osor. Té 50 anys i és natural de Sallent. Home cordialíssim i entusiasta, de posat seriós però afable i bondadós.

	És respectat i considerat per tothom. Posa la rectoria a disposició dels folkloristes i hi acudeixen un bon nombre de cantaires.
--	--

NOM	Joan Moner Gibert
LLOC	La Sellera (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Llongueras i Joan Tomàs a les contrades de Santa Coloma de Farners, Brunyola, Sant Martí Sapresa, Anglès, Sant Pere d'Osor, les Planes d'Olot, la Sellera i el Pasteral (del 19 de juliol al 18 de setembre de 1922).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 61)
OBSERVACIONS	Beneficiat de Girona. Molt aficionat a les cançons populars. El mestre Joan Tomàs es veu, a Girona, amb Tomàs Miralpeix, el qual l'acompanya a casa de Joan Moner, perquè la seva serventa és una bona cantaire. Maria Suau.

NOM	Alfons Bosch
LLOC	La Sellera (Catalunya)

ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Llongueras i Joan Tomàs a les contrades de Santa Coloma de Farners, Brunyola, Sant Martí Sapresa, Anglès, Sant Pere d'Osor, les Planes d'Olot, la Sellera i el Pasteral (del 19 de juliol al 18 de setembre de 1922).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 72)
OBSERVACIONS	Els folkloristes destaquen que Alfons Bosch, ecònom de la Sellera, coopera extraordinàriament amb les seves tasques amb el millor zel i entusiasme.

NOM	Higini Anglès
LLOC	Diversos punts del territori on es duen a terme les missions de recerca.
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Per exemple, missió de recerca realitzada per Higini Anglès i Pere Bohigas a les comarques del Solsonès (del 10 de juliol al 7 d'agost de 1922) i el Bergadà (del 20 de setembre al 4 d'octubre de 1922).

COL-LABORACIÓ	Missioner
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 85)
OBSERVACIONS	És un dels missioners més destacats de l'OCPC.

NOM	Joan Serra Vilaró
LLOC	Solsona (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Higini Anglès i Pere Bohigas a les comarques del Solsonès (del 10 de juliol al 7 d'agost de 1922) i el Berguedà (del 20 de setembre al 4 d'octubre de 1922).
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 87)
OBSERVACIONS	Director del Museu Episcopal de Solsona. Amic i àngel guaiador de la recerca d'aquesta missió. Segons mossèn Freixa, Serra Vilaró recollí amb preferent interès aquelles cançons que no trobava en el <i>Romancerillo</i> de Milà.

NOM	Rector de Tuixent
-----	-------------------

LLOC	Tuixent (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Higiní Anglès i Pere Bohigas a les comarques del Solsonès (del 10 de juliol al 7 d'agost de 1922) i el Berguedà (del 20 de setembre al 4 d'octubre de 1922).
COL·LABORACIÓ	Desinterès i menyspreu per la tasca de l'OCPC.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 109)
OBSERVACIONS	El Rector de Tuixent és un carlí antic i integrista, que es pren a mal la visita dels folkloristes al poble. Trobava malament que un capellà (Anglès) recollís cançons en compte de predicar coses santes.

NOM	Rector de La Coma
LLOC	La Coma (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Higiní Anglès i Pere Bohigas a les comarques del Solsonès (del 10 de juliol al 7 d'agost de 1922) i el Berguedà (del 20 de setembre al 4 d'octubre de 1922).
COL·LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.

VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 113)
OBSERVACIONS	El Rector de la Coma és molt simpàtic i un dels més cultes que han trobat en aquesta missió. Els folkloristes són acompanyats, casa per casa, pel rector.

NOM	Rector de Canalda
LLOC	Canalda (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Higiní Anglès i Pere Bohigas a les comarques del Solsonès (del 10 de juliol al 7 d'agost de 1922) i el Berguedà (del 20 de setembre al 4 d'octubre de 1922).
COL·LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats / Acolliment i hospici dels folkloristes.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 119)
OBSERVACIONS	El Rector de Canalda acull els folkloristes a casa seva. Hospici i àpats. També els guia per les cases del municipi.

NOM	Rector de Montpol
-----	-------------------

LLOC	Montpol (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Higiní Anglès i Pere Bohigas a les comarques del Solsonès (del 10 de juliol al 7 d'agost de 1922) i el Berguedà (del 20 de setembre al 4 d'octubre de 1922).
COL·LABORACIÓ	Acolliment i hospici dels folkloristes.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 119)
OBSERVACIONS	El Rector de Montpol acull els folkloristes a casa seva. Hospici i àpats.

NOM	Marcel·lí Buixader
LLOC	Berga (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Higiní Anglès i Pere Bohigas a les comarques del Solsonès (del 10 de juliol al 7 d'agost de 1922) i el Berguedà (del 20 de setembre al 4 d'octubre de 1922).
COL·LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 133)

OBSERVACIONS	Amic dels folkloristes, havia passat una llarga temporada a Barcelona. Estudis d'Història i Literatura Catalana. Ell els presenta mossèn Freixa.
--------------	--

NOM	Freixa
LLOC	Berga (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Higiní Anglès i Pere Bohigas a les comarques del Solsonès (del 10 de juliol al 7 d'agost de 1922) i el Berguedà (del 20 de setembre al 4 d'octubre de 1922).
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials / Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 133)
OBSERVACIONS	Natural de Bagà. Mestre de cant a l'església parroquial de Berga. Col·laborà amb el Cançoner de Calic de mossèn Serra i Vilaró. En aquesta missió facilita una sèrie de melodies que havia col·leccionat per son compte de llavis de son pare, tonedor d'ofici i cantaire excel·lent. Les melodies les transcriu mossèn Anglès i són esplèndides. Mossèn Freixa busca cantaires a Berga per a la missió.

NOM	Àngel Vilella
LLOC	Pobla de Lillet (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Higini Anglès i Pere Bohigas a les comarques del Solsonès (del 10 de juliol al 7 d'agost de 1922) i el Berguedà (del 20 de setembre al 4 d'octubre de 1922).
COL·LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 138)
OBSERVACIONS	Per als folkloristes és un intel·ligent col·laborador en la missió. Gran propietari, fill d'una rica casa de pagès, exercia un benifet eclesiàstic en la parròquia de la Pobla. En el seu tracte resplendia una distingida gravetat, que caracteritzava la seva conversa agradable i inexhaurible. S'oferí del tot i per tot. El sòlid prestigi de mossèn Vilella fou la causa de que arreu se'ls obrissin les portes i que ningú dubtés de la serietat de la tasca dels folkloristes.

NOM	Francesc Elies
LLOC	Pobla de Lillet (Catalunya)

ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Higini Anglès i Pere Bohigas a les comarques del Solsonès (del 10 de juliol al 7 d'agost de 1922) i el Berguedà (del 20 de setembre al 4 d'octubre de 1922).
COL·LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 139)
OBSERVACIONS	Fill de Sant Julià de Cerdanyola. 60 anys. Aprèn les cançons de son pare. Un dels millors subjectes, i el més graciós i pintoresc de la Pobla. Clergue de cabells blancs, de posat pagesívol i simpàtic, i d'un bon humor que no es veu en gaires persones. Molt de la broma, posseeix unes qualitats extraordinàries. Sap moltes cançons i posseeix una escola de cant particularíssima. La nit del dia que ens el presentaren, no pogué dormir: les cançons li bullien en el cervell i havia d'aixecar-se del llit per tal d'apuntar-ne el primer vers. Aporta una cinquantena de cançons. Esdevé extraordinari quan canta les cançons, és un gènere que havia conreat bastant al seminari i n'havia tret partit en ensenyar-lo als enamorats. Les cançons velles les havia après a casa seva, fent de teixidor, abans de començar els

	<p>estudis. Després d'ordenat, ha continuat cantant-les: a l'hivern, especialment, després de ficar-se al llit a les set del vespre, en canta per espai d'un parell d'hores. Així ens ho digué la majordona i ell no ho contradigué. La seva cultura musical és molt curiosa. Havia estat sonador de bandúrria fins ben avançats els seus estudi. Si tots els cantaires els haguessin fet riure com ell, s'haurien posat malalts. L'endemà tornaren per fonografiar la seva veu, per podar donar idea del color del seu cantar, però tenien l'aparell avariats.</p>
--	---

NOM	Capellà de Castellar de Nuch
LLOC	Castellar de Nuch (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Higini Anglès i Pere Bohigas a les comarques del Solsonès (del 10 de juliol al 7 d'agost de 1922) i el Berguedà (del 20 de setembre al 4 d'octubre de 1922).
COL-LABORACIÓ	Disposició de la rectoria com a punt de trobada i de treball / Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 143)

OBSERVACIONS	<p>Promet que després de missa animarà als feligresos a participar en la missió, cantant. La gent, sortint de missa, els anà a saludar a l'hort de la rectoria. Sota d'una noguera començaren el recull. A la tarda continuaren a la galeria de la rectoria.</p>
--------------	--

NOM	Rector de Massanés
LLOC	Massanés (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Higini Anglès i Pere Bohigas a les comarques del Solsonès (del 10 de juliol al 7 d'agost de 1922) i el Berguedà (del 20 de setembre al 4 d'octubre de 1922).
COL-LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 157)
OBSERVACIONS	<p>Home un xic maliciós però simpàtic. Diu haver treballat molt a favor dels dos folkloristes. Ensenya un ballet de Sant Ferriol. Ha substituït alguns goigs tradicionals per altres cants religiosos més moderns, en castellà.</p>

NOM	Lluís Romeu
-----	-------------

LLOC	
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Article acadèmic.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 165)
OBSERVACIONS	Estudi de musicologia popular. «La versió autèntica dels goigs del Roser de tot l'any». Treball fet amb motiu de la riquesa musical de les tres tipologies de goigs del Roser, proposat per l'OCPC i el mestre Millet.

NOM	Higini Anglès
LLOC	
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Article acadèmic.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 315)
OBSERVACIONS	Article monogràfic sobre el mestre Felip Pedrell i la seva obra musical.

NOM	Joan Puntí Collell
LLOC	
ANY	1922 / 1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Secretari de l'OCPC
COL·LABORACIÓ	Secretari / Cronista.
VOLUM DE L'OCPC	Volum I, fascicle II (p. 321)
OBSERVACIONS	Crònica de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, anys 1921 – 1922. Inicis i objectius del projecte / Article monogràfic sobre Marian Aguiló i Fuster

Volum II – MATERIALS. Memòries de missions de recerca, estudis monogràfics, crònica

NOM	Joan Crivells
LLOC	Calaf (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a les comarques de l'Alta Segarra, El Cardener i Ribera del Segre (del 8 de setembre al 7 d'octubre de 1923).

COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum II (p. 64)
OBSERVACIONS	Col·labora amb els folkloristes.

NOM	Pius Forn
LLOC	Calaf (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a les comarques de l'Alta Segarra, El Cardoner i Ribera del Segre (del 8 de setembre al 7 d'octubre de 1923).
COL-LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum II (p. 65)
OBSERVACIONS	Col·labora amb els folkloristes i els acompanya per algunes cases.

NOM	Josep Segura
LLOC	Sanahuja (Catalunya)
ANY	1923

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a les comarques de l'Alta Segarra, El Cardoner i Ribera del Segre (del 8 de setembre al 7 d'octubre de 1923).
COL-LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum II (p. 88)
OBSERVACIONS	Col·labora amb els folkloristes i els acompanya per algunes cases.

NOM	Josep Domeque Moneny
LLOC	Cardona (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a les comarques de l'Alta Segarra, El Cardoner i Ribera del Segre (del 8 de setembre al 7 d'octubre de 1923).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum II (p. 92)

OBSERVACIONS	Col·labora amb els folkloristes, dona noms de cantaires i els acompanya per algunes cases.
--------------	--

NOM	Joan Serra i Vilaró
LLOC	Solsona (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a les comarques de l'Alta Segarra, El Cardoner i Ribera del Segre (del 8 de setembre al 7 d'octubre de 1923).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum II (p. 94)
OBSERVACIONS	Dona el nom d'una cantaire i acompanya els folkloristes.

NOM	Josep Escolà
LLOC	Oliana (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a les comarques de l'Alta Segarra, El

	Cardoner i Ribera del Segre (del 8 de setembre al 7 d'octubre de 1923).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum II (p. 94)
OBSERVACIONS	Col·labora amb els folkloristes, busca cantaires i els acompanya per algunes cases.

NOM	Joan Monner Xiberta
LLOC	Girona (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Bartomeu Llongueras a Girona, Olot, Sant Martí del Clot, Sant Feliu de Pallerols, Rupit, Sant Miquel de Pineda i Amer (del 2 al 14 d'agost i del 29 al 7 de setembre de 1923).
COL·LABORACIÓ	Cantaire / Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum II (p. 249)
OBSERVACIONS	Col·labora amb els folkloristes, fa un índex amb possibles cançons de cantaires i canta.

NOM	Miquel
LLOC	Sant Martí del Clot (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Bartomeu Llongueras a Girona, Olot, Sant Martí del Clot, Sant Feliu de Pallerols, Rupit, Sant Miquel de Pineda i Amer (del 2 al 14 d'agost i del 29 al 7 de setembre de 1923).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum II (p. 254)
OBSERVACIONS	Col·labora amb els folkloristes, busca cantaires.

NOM	Francesc Baldelló
LLOC	
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Article acadèmic.
VOLUM DE L'OCPC	Volum II (p. 245)
OBSERVACIONS	Article monogràfic sobre elements gregorians dins la cançó popular catalana. Notes per a un estudi

	comparatiu entre la melodia gregoriana i la cançó popular.
--	--

NOM	Joan Puntí Collell
LLOC	
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Secretari de l'OCPC
COL·LABORACIÓ	Cronista.
VOLUM DE L'OCPC	Volum II, (p. 405)
OBSERVACIONS	Crònica de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, any 1923.

Volum III – MATERIALS. *Memòries de missions de recerca*

NOM	Joaquim Llopis Vidal
LLOC	Balones (País Valencià)
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada pels germans Joaquim i Just Sansalvador Cortès al comtat de Concentaina (de l'1 d'agost al 5 d'octubre de 1924).
COL·LABORACIÓ	Cantaire.

VOLUM DE L'OCPC	Volum III (p. 17)
OBSERVACIONS	Rector de Balones, fill d'Alcúdia de Crespins. Aprengué les cançons de la seva mare.

NOM	Josep Arqués
LLOC	Cervera (Catalunya)
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a Cervera i pobles de la rodalia (del 23 d'agost al 9 de setembre de 1924).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i pobles.
VOLUM DE L'OCPC	Volum III (p. 94)
OBSERVACIONS	Busca cantaires, les entrevista i acompanya els folkloristes per les cases del poble.

NOM	Rector de Granyena
LLOC	Granyena (Catalunya)
ANY	1924

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a Cervera i pobles de la rodalia (del 23 d'agost al 9 de setembre de 1924).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum III (p. 99)
OBSERVACIONS	Dona indicacions sobre possibles cantaires.

NOM	Josep Muntanyà
LLOC	Sant Guim (Catalunya)
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a Cervera i pobles de la rodalia (del 23 d'agost al 9 de setembre de 1924).
COL-LABORACIÓ	Cantaire / Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i pobles
VOLUM DE L'OCPC	Volum III (p. 115)
OBSERVACIONS	Busca cantaires i canta. També acompanya els folkloristes per les cases.

NOM	Valentí Pinyot
-----	----------------

LLOC	Freixenet (Catalunya)
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a Cervera i pobles de la rodalia (del 23 d'agost al 9 de setembre de 1924).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i pobles
VOLUM DE L'OCPC	Volum III (p. 123)
OBSERVACIONS	Busca cantaires i acompanya els folkloristes per les cases del poble.

NOM	Pallarès
LLOC	Castellnou (Catalunya)
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a Cervera i pobles de la rodalia (del 23 d'agost al 9 de setembre de 1924).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i pobles.

VOLUM DE L'OCPC	Volum III (p. 133)
OBSERVACIONS	Rector del poble. Busca cantaires i acompanya els folkloristes per les cases del poble.

NOM	Joan
LLOC	Amer (Catalunya)
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Bartomeu Llongueras a la comarca olotina (del 8 al 30 d'agost de 1924).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum III (p. 189)
OBSERVACIONS	Organista del poble. Busca cantaires.

NOM	Genís Resclosa
LLOC	Les Preses (Catalunya)
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Bartomeu Llongueras a la comarca olotina (del 8 al 30 d'agost de 1924).
COL·LABORACIÓ	Cantaire / Cerca i selecció de possibles cantaires.

VOLUM DE L'OCPC	Volum III (p. 197)
OBSERVACIONS	Rector del poble. Busca cantaires i també canta.

NOM	Rector de Sant Salvador de Bianya
LLOC	Sant Salvador de Bianya (Catalunya)
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Bartomeu Llongueras a la comarca olotina (del 8 al 30 d'agost de 1924).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum III (p. 204)
OBSERVACIONS	Rector del poble. Busca cantaires.

NOM	Vicari d'Ariany
LLOC	Ariany (Mallorca)
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Miquel Ferrà a l'illa de Mallorca (del 4 d'agost al 30 de setembre de 1924).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Disposició de la rectoria com a punt de trobada i de treball.

VOLUM DE L'OCPC	Volum III (p. 313)
OBSERVACIONS	Busca cantaires i ofereix la rectoria com a punt de trobada.

NOM	Rector de Consell
LLOC	Consell (Mallorca)
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Miquel Ferrà a l'illa de Mallorca (del 4 d'agost al 30 de setembre de 1924).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum III (p. 335)
OBSERVACIONS	Rector del poble. Busca cantaires.

NOM	Julià Samper
LLOC	Valldemossa
ANY	1924 (Mallorca)
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Miquel Ferrà a l'illa de Mallorca (del 4 d'agost al 30 de setembre de 1924).

COL·LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum III (p. 335)
OBSERVACIONS	Germà de Baltasar Samper. L'ajuda en la recollida de cançons. L'acompanya per les cases, ja que té molts coneguts.

NOM	Joan Puntí Collell
LLOC	
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Secretari de l'OCPC
COL·LABORACIÓ	Cronista.
VOLUM DE L'OCPC	Volum III, (p. 428)
OBSERVACIONS	Crònica de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, any 1924.

Volum IV (fascicle I) – MATERIALS. Inventari de l'Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (sèrie B)

NOM	Gabriel Adrover
LLOC	Illa de Mallorca

ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 330)
OBSERVACIONS	Vicari. Recull cançons de Mallorca, dictades per Llorenç Ferrer, el 25 de setembre de 1926. 143 corrandes.

NOM	Josep Pont
LLOC	Valls (Catalunya)
ANY	1910
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 336)
OBSERVACIONS	Lletra del Ball de la Candela de Valls, facilitada a l'OCPC per Fidel de Moragas. 19 fulls mecanografiats. Hi ha una nota signada per Pont, el 23 de desembre de 1910, que indica que l'autor del ball és Marquet de la Dona: hi ha corregits els

	defectes que s'hi observen i, ara, amb el nou ropatge que porta, gairebé no el coneixeria el seu autor.
--	---

NOM	Joan Sala Salarich
LLOC	Sant Quintí de Puig-rodon (Catalunya)
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Festa de la Música Catalana. Concursos.
COL·LABORACIÓ	Concursant .
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 344)
OBSERVACIONS	Incansable col·laborador de l'OCPC. Aporta molts materials, diversos reculls de cançons. També es presenta als concursos (1919) de l'OCPC.

NOM	Josep Teixidor
LLOC	Sant Quintí de Puig-rodon (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Festa de la Música Catalana. Concurs.
COL·LABORACIÓ	Concursant.

VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 345)
OBSERVACIONS	Autor del recull «Danses religioses de Moià, Morella i Olot». Número 28 d'un concurs de l'OCPC.
NOM	Lluís Canyellas
LLOC	Sant Joan de les Abadesses (Catalunya)
ANY	1921
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Festa de la Música Catalana. Concurs IX.
COL·LABORACIÓ	Concursant.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 345)
OBSERVACIONS	Autor de l'obra «Recull de tonades populars». Lema: Sant Jordi. Premi 250 pessetes.

NOM	Josep Potellas Casals
LLOC	Sallent (Catalunya)
ANY	1921
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Festa de la Música Catalana. Concurs IX.
COL·LABORADORS	Concursant.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 350)

OBSERVACIONS	Autor de l'obra «Recull de cançons populars catalanes». Lema: Espigolant. Accèssit de 150 pessetes.
--------------	---

NOM	Vicenç Bosch
LLOC	
ANY	1907
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Festa de la Música Catalana. Concurs IV.
COL-LABORACIÓ	Concursant.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 352)
OBSERVACIONS	Autor de l'obra «Cançons de la terra». Premiada amb 125 pessetes.

NOM	Antoni Josep Pont
LLOC	Llucmajor (Mallorca)
ANY	1916
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Festa de la Música Catalana. Concurs VII.
COL-LABORACIÓ	Concursant.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 352)

OBSERVACIONS	Autor de l'obra «Col·lecció de tandes de ballets i danses populars mallorquines». Premiada amb 250 pessetes.
--------------	--

NOM	Josep Maideu Auguet
LLOC	Vilafranca del Penedès (Catalunya)
ANY	1921
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Festa de la Música Catalana. Concurs IX.
COL-LABORACIÓ	Concursant / Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 352)
OBSERVACIONS	Mestre de capella de Santa Maria de Vilafranca. Autor de l'obra «Nostres cançons». Premiada amb 250 pessetes. / Tramesa del recull «Cançons populars inèdites, 106 cants i cantarelles d'infants i jocs infantils amb tonada», «Recull de toques i crides típiques», «Recull de ballets, danses i comparses catalanes». Aporta molts materials relacionats amb el Penedès.

NOM	Frederic Martí Albanell
LLOC	El Vendrell (Catalunya)

ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Institució Patxot. Llegendari Popular Català. Primer Concurs.
COL-LABORACIÓ	Concursant.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 352)
OBSERVACIONS	Autor de l'obra «Llegendari Popular Català». Premiada amb 125 pessetes.

NOM	Amadeu Amenós Roca
LLOC	Igualada (Catalunya)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Institució Patxot. Llegendari Popular Català. Segon concurs.
COL-LABORACIÓ	Concursant.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 357)
OBSERVACIONS	Autor de l'obra «De la comarca igualadina».

NOM	Antoni Vila Sala
LLOC	Santpedor (Catalunya)
ANY	1927

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Festa de la Música Catalana. Concurs VII.
COL-LABORACIÓ	Concursant.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 357)
OBSERVACIONS	Autor de l'obra «Llegendes inèdites de la vila de Sant-pedór i comarca». Premi de 150 pessetes.

NOM	Camil Geis
LLOC	La Sellera
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Institució Patxot. Llegendari Popular Català. Segon concurs.
COL-LABORACIÓ	Concursant.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 357)
OBSERVACIONS	Autor de l'obra «Carlemany a Girona ». Premi de 125 pessetes.

NOM	Xavier Bosch
LLOC	La Segarra (Catalunya)
ANY	1926

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Institució Patxot. Llegendari Popular Català. Primer Concurs.
COL-LABORACIÓ	Concursant.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 358)
OBSERVACIONS	Autor de l'obra «Recull de Tradicions Catalanes». Premiada amb 50 pessetes.

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 382)
OBSERVACIONS	Organista de la catedral de Solsona. Deixa un plec de 10 fulls, per a la còpia, de melodies d'orgue.

NOM	Joaquim Manyà
LLOC	Gandesa (Catalunya)
ANY	1933
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 380)
OBSERVACIONS	2 documents amb notació musical i lletra, cantada per ell i notada per Francesc Pujol.

NOM	Francesc Baldelló
LLOC	Barcelona (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 383)
OBSERVACIONS	Cedeix la seva obra «Melodies i lletres de cançons» a l'OCPC.

NOM	Ramon Pujol
LLOC	Gandesa (Catalunya)
ANY	1929

NOM	Joan Sarri
LLOC	Solsona (Catalunya)
ANY	

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 385)
OBSERVACIONS	Sarri, mitjançant Serra, cedeix «Les Cançons de Cisquera) a l'OCPC.

NOM	Vicenç Salvà Mas
LLOC	Barcelona (Catalunya)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p.385)
OBSERVACIONS	El seminarista cedeix cinc cançons recollides a Horta, amb música i lletra.

NOM	Josep Arderiu
LLOC	
ANY	

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p.385)
OBSERVACIONS	Full de paper pautat amb dues melodies dels goigs del Sant Nom de Jesús.

NOM	Lluís Romeu
LLOC	
ANY	
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p.394)
OBSERVACIONS	Col·laboració amb Josepa Orriols. Tramesa de la melodia de «Qui t'ha vista Catalunya» (Els Segadors), del seu recull.

NOM	Josep Soler de Morell
LLOC	Tossa (Catalunya)
ANY	1923

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p.399)
OBSERVACIONS	Organista de Tossa. Cedeix un plec de paper pautat, de 10 fulls de cançons, per a la còpia a l'OCPC. També l'obra «Materials folklòrics». Col·labora amb Francesc Pujol.

NOM	Antoni Grieria
LLOC	Tortosa (Catalunya)
ANY	
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 406)
OBSERVACIONS	Cedeix un seguit de corrandes populars publicades per Lluís de Montsià al periòdic de Tortosa «Libertad».

NOM	Miquel Rué
-----	------------

LLOC	
ANY	1914
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Festa de la Música Catalana. VI Concurs.
COL·LABORACIÓ	Concursant.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle I (p. 406)
OBSERVACIONS	Hi participa amb el treball «Cants populars religiosos». Tots els cants són recollits directament del poble, tal com els canten els fidels.

Volum IV (fascicle II) – MATERIALS. Inventari de l'Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (sèrie C)

NOM	Higini Anglès
LLOC	Catalunya
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Higini Anglès i Pere Bohigas a les comarques del Solsonès (del 10 de juliol al 7 d'agost de 1922) i el Berguedà (del 20 de setembre al 4 d'octubre de 1922).
COL·LABORACIÓ	Missioner.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle II (p. 431)

OBSERVACIONS	Missió de recerca Anglès-Bohigas a les comarques de Solsona, publicada a <i>Materials I</i> .
--------------	---

NOM	Josep Rullan
LLOC	Sóller (Mallorca)
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Miquel Ferrà a l'illa de Mallorca (del 4 d'agost al 30 de setembre de 1924).
COL·LABORADORS	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle II (p. 442)
OBSERVACIONS	Un exemplar dels tres volums de <i>Literatura Popular mallorquina</i> (1900), tramesos durant la missió de recerca de Samper-Ferrà a Mallorca.

NOM	Cosme Bauzà Adrover
LLOC	Felanitx (Mallorca)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORADORS	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle II (p. 444)

OBSERVACIONS	Bauzà cedeix un cançoner que havia recollit «directament de la boca del nostre poble». Se li lliura el pergamí que el Consell Consultiu per a l'OCPC li dedica en penyora d'agraïment pel seu esplèndid donatiu.
--------------	--

NOM	Joan Sala Salarich
LLOC	Puig-rodon (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Missioner / Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle II (p. 446)
OBSERVACIONS	Rector de Puig-rodon i missioner. Aporta cançons populars que ha recollit. Diverses trameses amb un bon nombre de documents.

NOM	Joan Canals
LLOC	Alaró (Mallorca)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	

COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle II (p. 450)
OBSERVACIONS	Vicari d'Alaró. Tramesa amb lletres de cançons recollides per ell.

COL-LABORACIÓ	Concursant.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle II (p. 479)
OBSERVACIONS	Concursa amb el treball «Arreplec de cançons populars inèdites». Premi de 50 pessetes.

NOM	Lluís Canyellas
LLOC	
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Festa de la Música Catalana. Concurs.
COL-LABORACIÓ	Concursant.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle II (p. 478)
OBSERVACIONS	Concursa amb el treball «Aplega de cançons populars catalanes per a la gran obra del Cançoner Popular de Catalunya». Accèssit de 200 pessetes.

NOM	Josep Baburés
LLOC	
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Festa de la Música Catalana. Concurs IX.
COL-LABORACIÓ	Concursant.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle II (p. 481)
OBSERVACIONS	Concursa amb els treballs «Cançons populars catalanes», accèssit de 75 pessetes, i «Jocs d'infants», accèssit de 25 pessetes. L'autor precisa que el contingut dels treballs són un record tradicional de la família.

NOM	Josep Maria Castellà Roger
LLOC	Reus (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Festa de la Música Catalana. Concurs IX.

NOM	Sanxo Capdevila
LLOC	
ANY	1922

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle II (p. 483)
OBSERVACIONS	Textos musicals, reculls cedits a l'OCPC.

NOM	Joan Canudes
LLOC	
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Col·laboració i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle II (p. 483)
OBSERVACIONS	Textos musicals, reculls cedits a l'OCPC.

NOM	Josep Vilalta
LLOC	
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.

VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle II (p. 483)
OBSERVACIONS	Textos musicals, reculls cedits a l'OCPC.

NOM	Josep Antoni Pont
LLOC	Illa de Mallorca
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle II (p. 484)
OBSERVACIONS	Textos musicals i ballets mallorquins, reculls cedits a l'OCPC.

NOM	Francesc Baldelló
LLOC	
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IV, fascicle II (p. 494)

OBSERVACIONS	Corrandes o cançons de dansa donades a l'OCPC.
--------------	--

Volum V – MATERIALS. Història de l'Obra del Cançoner i complement a l'inventari de l'arxiu.

NOM	Joan Puntí Collell
LLOC	Barcelona (Catalunya)
ANY	1921
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Secretari de l'OCPC
COL·LABORACIÓ	Cronista.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 13)
OBSERVACIONS	Secretari de l'OCPC. A partir de 1921, va anar recollint d'una manera molt detallada les vicissituds de l'OCPC, fins a 1936.

NOM	Xavier Bosch
LLOC	Torà (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.

VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 25)
OBSERVACIONS	De les primeres trameses de l'OCPC. Un material abundós.

NOM	Joaquim Valls
LLOC	Barcelona (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 28)
OBSERVACIONS	De Sant Gervasi. Tramet uns Gogis de la Mare de Déu de Ribera.

NOM	Josep Soler de Morell
LLOC	Tossa (Catalunya)
ANY	1922
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.

VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 29)
OBSERVACIONS	Organista de Tossa. Tramet material destinat al «Cançoner».

NOM	Lluís Canyellas
LLOC	Sant Joan de les Abadesses (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 42)
OBSERVACIONS	Tramet el treball guanyador de la Festa de la Música Catalana.

NOM	Josep Maideu Auguet
LLOC	Vilafranca del Penedès (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.

VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 51)
OBSERVACIONS	Es declara, en les trameses dels materials, autor dels treballs «Recull de ballets, danses i comparses populars catalanes», «Recull de cançons populars catalanes», «135 cants i cantarelles d'infants i jocs infantils amb tonada».

NOM	Joan Sala Salarich
LLOC	Santa Maria de Corcó (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 51)
OBSERVACIONS	Es declara, en la tramesa, autor del treball «El Cançoner humil».

NOM	Josep Baburés
LLOC	Sabadell (Catalunya)
ANY	1923

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 54)
OBSERVACIONS	Es declara, en la tramesa, autor dels treballs «Cançons Populares Catalanes» i «Jocs d'infants».

NOM	Llucià
LLOC	Solsona (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 57)
OBSERVACIONS	Director de l'Orfeó Nova Solsona. Col·labora amb una col·lecció manuscrita de cançons populars catalanes. Ho envia mitjançant el seminarista Ramon Mateu.

NOM	Joan Monner
LLOC	Girona (Catalunya)

ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Bartomeu Llongueras a Girona, Olot, Sant Martí del Clot, Sant Feliu de Pallerols, Rupit, Sant Miquel de Pineda i Amer (del 2 al 14 d'agost o del 29 al 7 de setembre de 1923).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 58)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament a Joan Monner per la col·laboració prestada en missió de recerca de Tomàs.

NOM	Pius Forn
LLOC	Calaf (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a les comarques de l'Alta Segarra, El Cardoner i Ribera del Segre (del 8 de setembre al 7 d'octubre de 1923).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 61)

OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreçament per la col·laboració prestada en missió de recerca de Bohigas.
--------------	--

NOM	Joan Crivillers
LLOC	Igualada (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a les comarques de l'Alta Segarra, El Cardoner i Ribera del Segre (del 8 de setembre al 7 d'octubre de 1923).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 61)
OBSERVACIONS	Organista d'Igualada. L'OCPC emet una lletra de regreçament per la col·laboració prestada en missió de recerca de Bohigas.

NOM	Josep Segura
LLOC	Sanaüja (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a les comarques de l'Alta Segarra, El

	Cardoner i Ribera del Segre (del 8 de setembre al 7 d'octubre de 1923).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 61)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreçament per la col·laboració prestada en missió de recerca de Bohigas.

NOM	Lluís
LLOC	Castellfollit de Riubregós (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a les comarques de l'Alta Segarra, El Cardoner i Ribera del Segre (del 8 de setembre al 7 d'octubre de 1923).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 61)
OBSERVACIONS	Vicari de Castellfollit de Riubregós. L'OCPC emet una lletra de regreçament per la col·laboració prestada en missió de recerca de Bohigas.

NOM	Josep Domeque
LLOC	Cardona (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a les comarques de l'Alta Segarra, El Cardoner i Ribera del Segre (del 8 de setembre al 7 d'octubre de 1923).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 61)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca de Bohigas.

NOM	Josep Escolà
LLOC	Oliana (Catalunya)
ANY	1923
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a les comarques de l'Alta Segarra, El Cardoner i Ribera del Segre (del 8 de setembre al 7 d'octubre de 1923).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.

VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 61)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca de Bohigas.

NOM	Rector de Sant Salvador de Bianya
LLOC	Sant Salvador de Bianya (Catalunya)
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Bartomeu Llongueras a la comarca olotina (del 8 al 30 d'agost de 1924).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 85)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca de Tomàs - Llongueras.

NOM	Josep Arqués
LLOC	Cervera (Catalunya)
ANY	1924

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Bartomeu Llongueras a la comarca olotina (del 8 al 30 d'agost de 1924).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 86)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca de Bohigas.

NOM	N. Pallarès
LLOC	Castellnou (Catalunya)
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Bartomeu Llongueras a la comarca olotina (del 8 al 30 d'agost de 1924).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 86)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca de Bohigas.

NOM	Antoni Grieria
LLOC	
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 93)
OBSERVACIONS	Ha tramès 175 corrandes populars (lletra sola) publicades per Lluís de Montsià.

NOM	Flavià Oliver
LLOC	Les Peces (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs a les Peces d'Albinyana (1 i 2 de febrer de 1925).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 94)
OBSERVACIONS	Rector de les Peces-Albinyana. Indica quines cantaires poden ser d'utilitat i les qualitats que tenen.

NOM	Joaquim Llopis
LLOC	Balones (País Valencià)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 98)
OBSERVACIONS	Col·laboració i cooperació.

NOM	Joan Oliveres Dalmau
LLOC	Batet (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 101)
OBSERVACIONS	Del convent dels Caputxins de Sarrià, Barcelona. Tramet un recull de cançons.

NOM	Martí Lagares
LLOC	Olot (Catalunya)

ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Col·laboració en la missió de recerca Tomàs.
COL·LABORADORS	
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 111)
OBSERVACIONS	Vicari d'Olot. L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca de Tomàs.

NOM	Pere Arolas
LLOC	Olot (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Antoni Bonell a la comarca d'Olot (del 3 al 28 d'agost de 1925).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 111)
OBSERVACIONS	Rector d'Olot. L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca de Tomàs.

NOM	Joan Gaig
-----	-----------

LLOC	Besalú (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Antoni Bonell a la comarca d'Olot (del 3 al 28 d'agost de 1925).
COL-LABORACIÓ	Col-laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 111)
OBSERVACIONS	Vicari de Besalú. L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col-laboració prestada en missió de recerca de Tomàs.

NOM	Josep Noguer
LLOC	Santa Pau (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Antoni Bonell a la comarca d'Olot (del 3 al 28 d'agost de 1925).
COL-LABORACIÓ	Col-laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 111)

OBSERVACIONS	Rector de Santa Pau. L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col-laboració prestada en missió de recerca de Tomàs.
--------------	---

NOM	Joan Vidal
LLOC	Llucmajor (Mallorca)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Josep Maria Casas per terres de Mallorca (del 17 al 26 de setembre de 1925).
COL-LABORACIÓ	Col-laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 112)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col-laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Miquel Escarrer
LLOC	Porreres (Mallorca)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Josep Maria Casas per terres de Mallorca (del 17 al 26 de setembre de 1925).
COL-LABORACIÓ	Col-laboració indeterminada.

VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 112)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Sebastià Lliteras
LLOC	Pina (Mallorca)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Josep Maria Casas per terres de Mallorca (del 17 al 26 de setembre de 1925).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 112)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Guillem Parets
LLOC	Capdellà (Mallorca)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Josep Maria Casas per terres de Mallorca (del 17 al 26 de setembre de 1925).

COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 112)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Rector de Palau-solità
LLOC	Palau-solità (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a la comarca del Vallès (del 23 al 28 de juliol de 1924, del 9 a l'11 d'agost de 1925 i del 15 al 21 de setembre de 1925).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 112)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Rector de Caldes de Montbui
LLOC	Caldes de Montbui (Catalunya)
ANY	1925

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a la comarca del Vallès (del 23 al 28 de juliol de 1924, del 9 a l'11 d'agost de 1925 i del 15 al 21 de setembre de 1925).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 112)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Rector de Llimiana
LLOC	Llimiana (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Seu d'Urgell, Pallars i Aran (del 9 de juliol al 3 de setembre de 1925).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 112)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Josep Maria Prió
-----	------------------

LLOC	Bóixols (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Seu d'Urgell, Pallars i Aran (del 9 de juliol al 3 de setembre de 1925).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 112)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Pere Pujol Tubau
LLOC	La Seu d'Urgell (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Seu d'Urgell, Pallars i Aran (del 9 de juliol al 3 de setembre de 1925).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 116)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Josep Bordas
LLOC	Maçana (Andorra)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Seu d'Urgell, Pallars i Aran (del 9 de juliol al 3 de setembre de 1925).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 116)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regraciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Francesc Baldelló
LLOC	(Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 123)
OBSERVACIONS	Tramesa de 36 cançons amb melodia i lletra, 19 cançons només amb lletra i ensems la lletra de 60 corrandes. Aporta nombrosos materials, com un

	treball monogràfic estudiant el possible parentiu d'algunes cançons populars amb certes melodies gregorianes.
--	---

NOM	Joan Sala
LLOC	Pallars i Conca de Tremp (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 125)
OBSERVACIONS	Tramesa de 44 i 162 cançons recollides per ell en les dues tandes de missió-recerca a Sant Quintí de Puigrodon, d'on ell és rector.

NOM	Julià Samper
LLOC	Palma (Mallorca)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).

COL-LABORACIÓ	Missioner (substitut de Ramon Morey)
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 128)
OBSERVACIONS	Company de Baltasar Samper en els últims dies de la missió de recerca, durant l'agost de 1926 a Mallorca.

NOM	Baltasar Piña
LLOC	Bunyola (Mallorca)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Col-laboració indeterminada
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 131)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col-laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Sebastià Nadal
LLOC	Bunyola (Mallorca)
ANY	1926

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Col-laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 131)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col-laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Rafel Rubí
LLOC	Manacor (Mallorca)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Col-laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 132)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col-laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Josep Nicolau
LLOC	Petra (Mallorca)

ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 131)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Rector de Beuda
LLOC	Beuda (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Antoni Bonell a la comarca d'Olot (del 3 al 28 d'agost de 1925).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 132)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Pere Arolas
-----	-------------

LLOC	Besalú (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Antoni Bonell a la comarca d'Olot (del 3 al 28 d'agost de 1925).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 132)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Joan Guix
LLOC	Besalú (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Antoni Bonell a la comarca d'Olot (del 3 al 28 d'agost de 1925).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 132)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Agustí Burgas
LLOC	Figueres (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Antoni Bonell a la comarca d'Olot (del 3 al 28 d'agost de 1925).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 133)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Cosme Bauzà Adrover
LLOC	Felantix (Mallorca)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 135)
OBSERVACIONS	Bauzà tramet un important donatiu, consistent en uns volums manuscrits i enquadernats que

	contenen uns 4000 documents cançonístics, fruit d'un treball de recerca directe fet amb uns quants anys pel mateix donant.
--	--

NOM	Rector d'Esporles
LLOC	Esporles (Mallorca)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 136)
OBSERVACIONS	A través d'ell i el seu consell, Bauzà ha acabat cedint un important corpus de cançons a l'OCPC.

NOM	Joan Pou
LLOC	S'Horta (Mallorca)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).

COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 136)
OBSERVACIONS	Vicari de S'Horta. L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Gabriel Adrover
LLOC	Cas Concos (Mallorca)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 137)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Pere Alegret
LLOC	Sorpe (Catalunya)
ANY	1926

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 137)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Agustí Campi
LLOC	Boren (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 137)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Jacinto Llimiñana
LLOC	València d'Àneu (Catalunya)

ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 137)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Joan Salvador
LLOC	Jou (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 137)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Josep Torre
-----	-------------

LLOC	Sorre (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 137)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Trinitat Chimisana
LLOC	Sant Adrià (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 137)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Antoni Castellarnau
LLOC	Gavàs (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 138)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regraciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Francesc Sala
LLOC	Esterri de Cardós (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 138)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regraciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Joan Baptista Camañes
LLOC	Aldover (Catalunya)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORADORS	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 150)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regraciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Antoni Orfila
LLOC	Sant Lluís (Menorca)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper, Ramon Morey i Andreu Ferrer per terres de Mallorca i Menorca (del 31 de juliol al 17 de setembre de 1927).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 158)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regraciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Joan Canals
LLOC	Alaró (Mallorca)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper, Ramon Morey i Andreu Ferrer per terres de Mallorca i Menorca (del 31 de juliol al 17 de setembre de 1927).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 158)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Rector de Bàscara
LLOC	Bàscara (Catalunya)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 158)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Rector de Cistella
LLOC	Cistella (Catalunya)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 150)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Lluís G. Constants
LLOC	Banyoles (Catalunya)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 159)
OBSERVACIONS	Prevere de la Casa Missió de Banyoles. A través del secretari de l'OCPC, dona un petit recull de cançons, amb tonada i lletra, aplegades ací i allà.

NOM	Salvi Huix
LLOC	Ciutat d'Eivissa (Eivissa)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 175)
OBSERVACIONS	Bisbe d'Eivissa. L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Eloi Ferrer
LLOC	Vila-real (País Valencià)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 176)

OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.
--------------	---

NOM	Josep Prats
LLOC	Astorga
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 176)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Miquel Segarra
LLOC	Xert (País Valencià)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 176)

OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.
--------------	---

NOM	Joan Verdera
LLOC	Vinaròs (País Valencià)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 176)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Vicenç Garcia
LLOC	Vinaròs (País Valencià)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.

VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 176)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Pasqual Bono
LLOC	Vinaròs (País Valencià)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 176)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Joaquim Garcia
LLOC	Orriols (País Valencià)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).

COL-LABORACIÓ	Col-laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 176)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col-laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Josep R. Jovaní
LLOC	Sant Mateu (País Valencià)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL-LABORACIÓ	Col-laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 176)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col-laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Juli Martí
LLOC	Sant Mateu (País Valencià)
ANY	1928

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL-LABORACIÓ	Col-laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 176)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col-laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Joan Casals
LLOC	Vila-rodona (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Roma i Joan Just pel Camp de Tarragona (del 3 de juliol al 7 de setembre).
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 181)
OBSERVACIONS	Vicari de Vila-rodona. L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col-laboració prestada en missió de recerca. Ha tramés cançons, tonades i ballets populars.

NOM	Josep Rovira
LLOC	Maçanes (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a l'Alt Empordà (del 19 de juliol al 22 d'agost de 1928).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 182)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Salvador Fullà
LLOC	Girona (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 184)
OBSERVACIONS	Notifica al secretari de l'OCPC que la mare de mossèn Ramonet, un amic seu rector de Sant Martí

	Sapresa, cantarà moltes cançons populars, fins al miler.
--	--

NOM	Ramon Pujol
LLOC	Solsona (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 185)
OBSERVACIONS	Cedeix uns quaderns que pertanyen a l'arxiu de l'orgue de la Catedral de Solsona.

NOM	Rector de Coll de Nargó
LLOC	Coll de Nargó (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.

VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 185)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Rector de Peramola
LLOC	Peramola (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 185)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Rector d'Aguilar de Bassella
LLOC	Aguilar de Bassella (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera

	del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 185)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Jaume Sarri
LLOC	Ogern (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 185)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Josep Escolà
LLOC	Oliana (Catalunya)

ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 185)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Antoni Tàpies
LLOC	Ponts (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 185)
OBSERVACIONS	Organista de Ponts. L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Mateu Togores
LLOC	Esporles (Mallorca)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 187)
OBSERVACIONS	Rector d'Esporles. Intervé poderosament per determinar que mossèn Cosme Bauzà cedeixi a l'OCPC les 4000 lletres de cançons curtes mallorquines.

NOM	Miquel Muntaner
LLOC	Santanyí (Mallorca)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (de l'1 al 30 d'agost de 1930).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.

VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 193)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Miquel Car
LLOC	Llombards (Mallorca)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (de l'1 al 30 d'agost de 1930).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 193)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.
NOM	Josep Espades
LLOC	Sant Marçal (Mallorca)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (de l'1 al 30 d'agost de 1930).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.

VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 193)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Agustí Torrent
LLOC	Castellserà
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (de l'1 al 30 d'agost de 1930).
COL·LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 194)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Àngel Pujol
LLOC	Les Avellanes (Catalunya)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera

	del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 195)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Antoni Alemany
LLOC	Andratx (Mallorca)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (de l'1 al 30 d'agost de 1930).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 195)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Andreu Antich
LLOC	Prats de Lluçanès (Catalunya)
ANY	1931

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades pel Baix Llobregat i altres terres (del 10 d'agost al 30 de setembre de 1931).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 201)
OBSERVACIONS	Director de la Capella de Música de Prats de Lluçanès. L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Rector de Pallejà
LLOC	Pallejà (Catalunya)
ANY	1931
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades pel Baix Llobregat i altres terres (del 10 d'agost al 30 de setembre de 1931).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 201)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Gregori Quintana
-----	------------------

LLOC	Coll, Pont de Suert (Catalunya)
ANY	1931
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Ribagorça i al Pallars (del 29 d'agost al 21 de setembre de 1930).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 202)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

LLOC	Sapeira (Catalunya)
ANY	1931
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Ribagorça i al Pallars (del 27 de juny al 27 d'agost de 1931).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 202)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Manuel Villega
LLOC	Sant Orenç (Aragó)
ANY	1931
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 202)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Ramon Tenes
LLOC	Espluga de Serra (Catalunya)
ANY	1931
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Ribagorça i al Pallars (del 27 de juny al 27 d'agost de 1931).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 202)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Domènec Ambrós
-----	----------------

NOM	Josep Arnella
LLOC	Corbera de Llobregat (Catalunya)
ANY	1931
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades pel Baix Llobregat i altres terres (del 10 d'agost al 30 de setembre de 1931).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 202)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Llorenç Martorell
LLOC	Llubí (Mallorca)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 207)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Pau Torrendell
LLOC	Muro (Mallorca)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 207)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Antoni Albertí
LLOC	Selva (Mallorca)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 208)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreiciament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Cristofol Pizà
-----	----------------

LLOC	Selva (Mallorca)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col-laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 208)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regraciament per la col-laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Sebastià Garau
LLOC	Moscari (Mallorca)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col-laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 208)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regraciament per la col-laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Joan Canals
LLOC	Binimar (Mallorca)

ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col-laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 208)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regraciament per la col-laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Gabriel Melià
LLOC	Caimari (Mallorca)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col-laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 208)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regraciament per la col-laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Josep Muntanyà
LLOC	Vallfogona de Riucorb (Catalunya)
ANY	1932

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 209)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 209)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada.

NOM	Lluís Saragossa
LLOC	Ciutadilla (Catalunya)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 209)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en missió de recerca.

NOM	Joan Tarragó
LLOC	Nalec (Catalunya)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 209)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada.

NOM	Abdon Saragossa
LLOC	Espluga de Francolí (Catalunya)
ANY	1932

NOM	Joan Baixeras
LLOC	Sant Martí de Maldà (Catalunya)
ANY	1932

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 209)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en la missió de recerca.

NOM	Eusebi Ribas Vallespinosa
LLOC	Valls (Catalunya)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a Valls (el 26 de maig de 1932).
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 211)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la tramesa de l'aplec de cançons populars que ha recollit.

NOM	Lluís Folch
LLOC	La Morera (Catalunya)
ANY	1933

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Xavier Gols i Antoni Brunet per les terres del Montsant (Albarca, Ulldemolins, Margalef, la Bisbal de Falset, Cabacés i Poboleda) (del 6 d'agost al 4 de setembre de 1932).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 219)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en la missió de recerca.

NOM	Ramon Timoneda
LLOC	La Febró (Catalunya)
ANY	1933
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Xavier Gols i Antoni Brunet per les terres del Montsant (Albarca, Ulldemolins, Margalef, la Bisbal de Falset, Cabacés i Poboleda) (del 6 d'agost al 4 de setembre de 1932).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 219)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en la missió de recerca.

NOM	Jaume Sanromà
LLOC	Torroja (Catalunya)
ANY	1933
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Xavier Gols i Antoni Brunet per les terres del Montsant (Albarca, Ulldemolins, Margalef, la Bisbal de Falset, Cabacés i Poboleda) (del 6 d'agost al 4 de setembre de 1932).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 219)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en la missió de recerca.

NOM	Emili Sànchez
LLOC	Siurana (Catalunya)
ANY	1933
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Xavier Gols i Antoni Brunet per les terres del Montsant (Albarca, Ulldemolins, Margalef, la Bisbal de Falset, Cabacés i Poboleda) (del 6 d'agost al 4 de setembre de 1932).

COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 219)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en la missió de recerca.

NOM	Valentí Brisa
LLOC	Ribes de Freser (Catalunya)
ANY	1935
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà (del 22 de juliol al 14 de setembre de 1935).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 224)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en la missió de recerca.

NOM	Rector de Queralls i de Campelles
LLOC	Queralls (Catalunya)
ANY	1935

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà (del 22 de juliol al 14 de setembre de 1935).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 224)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en la missió de recerca.

NOM	Antoni Monsó
LLOC	Puigcerdà (Catalunya)
ANY	1935
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà (del 22 de juliol al 14 de setembre de 1935).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 225)
OBSERVACIONS	L'OCPC emet una lletra de regreïament per la col·laboració prestada en la missió de recerca.

NOM	Josep Maideu Auguet
LLOC	Vilafranca del Penedès (Catalunya)

ANY	1935
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum V (p. 226)
OBSERVACIONS	Tramet material cançonístic per ell recollit i consistent en 137 cants i cantarelles d'infant i jocs infantils amb tonada, 91 cançons populars, 6 balls de bastons, el Toc del porc, el Toc de Quaresma i el Toc d'esmolet.

Volum VI – MATERIALS. Memòries de missions de recerca

NOM	Josep Alomar
LLOC	Polinyà (Catalunya)
ANY	1924
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Barberà i Pere Bohigas a la comarca del Vallès (del 23 al 28 de juliol, del 9 a l'11 d'agost de 1925 i del 15 al 21 de setembre de 1925).
COL-LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 21)

OBSERVACIONS	Capellà molt jove, té força ascendent en el poble. El rector de Polinyà mostra molt d'interès a Barberà per tal que vagin al seu poble a fer una missió de recerca.
--------------	---

NOM	Jaume Vallbona
LLOC	Palau-solità (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà (del 22 de juliol al 14 de setembre de 1935).
COL-LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 29)
OBSERVACIONS	Rector de Palau-solità. Canta i representa <i>Els tres reis</i> , que feien els nois de Granollers la vigília de la festa.

NOM	Rector de Caldes
LLOC	Caldes (Catalunya)
ANY	1925

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà (del 22 de juliol al 14 de setembre de 1935).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 29)
OBSERVACIONS	Els acull amablement i dona indicacions precises que saben aprofitar. Diu les cases i persones que han d'entrevistar.

NOM	Flavià Oliver
LLOC	Les Peces d'Albinyana (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs a les Peces d'Albinyana (1 i 2 de febrer de 1925).
COL-LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 81)
OBSERVACIONS	Rector del poble. És l'ànima de la missió.

NOM	Rector de Sant Julià
LLOC	Sant Julià (Catalunya)

ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Seu d'Urgell, Pallars i Aran (del 9 de juliol al 3 de setembre de 1925).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 119)
OBSERVACIONS	Dona noms i fa anar a buscar gent per a ser entrevistada.

NOM	Rector d'Abella
LLOC	Abella (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Seu d'Urgell, Pallars i Aran (del 9 de juliol al 3 de setembre de 1925).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 129)
OBSERVACIONS	Dona noms i fa anar a buscar gent per a ser entrevistada.

NOM	Monsó
LLOC	La Seu (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Seu d'Urgell, Pallars i Aran (del 9 de juliol al 3 de setembre de 1925).
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials / Disposició de la rectoria com a punt de trobada i de treball.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 134)
OBSERVACIONS	Organista de la Seu. Ofereix la casa per les cantaires. També presta un recull de cançons per a la transcripció.

NOM	Rector de Borén
LLOC	Borén (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Seu d'Urgell, Pallars i Aran (del 9 de juliol al 3 de setembre de 1925).
COL·LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 139)

OBSERVACIONS	Canta cançons de bodes i les alegres falles de Sant Joan.
--------------	---

NOM	Enric Coll de Carrera
LLOC	Olot (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Antoni Bonell a la comarca d'Olot (del 3 al 28 d'agost de 1925).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 235)
OBSERVACIONS	Dona indicacions del territori i de possibles cantaires.

NOM	Rector de la Cot
LLOC	La Cot (Catalunya)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Antoni Bonell a la comarca d'Olot (del 3 al 28 d'agost de 1925).

COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 241)
OBSERVACIONS	Dona indicacions del territori i de possibles cantaires. Els acompanya per les cases.

NOM	Bartomeu
LLOC	Randa (Mallorca)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Josep Maria Casas per terres de Mallorca (del 17 al 26 de setembre de 1925).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 297)
OBSERVACIONS	Dona indicacions del territori i de possibles cantaires., va pel carrer preguntant a la gent.

NOM	Joan Vidal
LLOC	Randa (Mallorca)
ANY	1925

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Josep Maria Casas per terres de Mallorca (del 17 al 26 de setembre de 1925).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acolliment i hospici dels folkloristes.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 298)
OBSERVACIONS	Ajuda els folkloristes. Posa un auto al seu servei

NOM	Guillem Bennàsser
LLOC	Campos (Mallorca)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Josep Maria Casas per terres de Mallorca (del 17 al 26 de setembre de 1925).
COL-LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 301)
OBSERVACIONS	Reverend jove. Informant que canta, espontàniament, un bon nombre de cançons.

NOM	Miquel Escarrer
LLOC	Porreres (Mallorca)

ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Col·laboració en la missió de recerca i cantaire.
COL-LABORACIÓ	Cantaire / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 302)
OBSERVACIONS	Organista de la parròquia. Home afable, dona algunes cançons. També els acompanya per les cases.

NOM	Vicari de Capdellà
LLOC	Capdellà (Mallorca)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Josep Maria Casas per terres de Mallorca (del 17 al 26 de setembre de 1925).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 306)
OBSERVACIONS	Organitza molt bé l'estada dels missioners i ha buscat un bon nombre de cantaires.

NOM	Llorenç Riera
LLOC	Porreres (Mallorca)
ANY	1925
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Josep Maria Casas per terres de Mallorca (del 17 al 26 de setembre de 1925).
COL-LABORACIÓ	Cantaire
VOLUM DE L'OCPC	Volum VI (p. 302)
OBSERVACIONS	Filipó. Superior del concert de Porreres. Fill de Manacor.

Volum VII – MATERIALS. Memòries de missions de recerca

NOM	Rector de Roní
LLOC	Roní (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 34)

OBSERVACIONS	Molt amable i hospitalari. Les ha guiat pels carrers i cases del poble.
--------------	---

NOM	Joan Saura
LLOC	Rialp (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 35)
OBSERVACIONS	Beneficiat. Ha cantat uns motets a la Verge, que li havia ensenyat son pare.

NOM	Rector de Caregue
LLOC	Caregue (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Cantaire / Acolliment i hospici dels folkloristes.

VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 38)
OBSERVACIONS	Ha cantat una Salve i els dona hospici i menjar.

NOM	Rector de Sorre
LLOC	Sorre (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Cantaire / Acolliment i hospici dels folkloristes / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 39)
OBSERVACIONS	Ha cantat, els acompanya per les cases i els dona hospici i menjar.

NOM	Rector de Llessui
LLOC	Llessui (Catalunya)
ANY	1926

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 40)
OBSERVACIONS	Ha facilitat els primers noms de les possibles cantaires.

NOM	Rector d'Altron
LLOC	Altron (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 41)
OBSERVACIONS	Ha facilitat els primers noms de les possibles cantaires.

NOM	Francisco
LLOC	Sort (Catalunya)

ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 43)
OBSERVACIONS	Ha facilitat els noms de les possibles cantaires i ha fet gestions amb elles.

NOM	Rector de Moror
LLOC	Moror (Catalunya)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Maria Carbó al Pallars i Conca de Tremp (del 26 de juliol al 2 de setembre de 1926).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 57)
OBSERVACIONS	Ha facilitat els noms de les possibles cantaires i ha fet gestions amb elles.

NOM	Piña (Mallorca)
-----	-----------------

LLOC	Bunyola
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).
COL·LABORACIÓ	Acolliment i hospici dels folkloristes / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 139)
OBSERVACIONS	Vicari de Bunyola. Hospitalitat i guiatge pel poble.

NOM	Sebastià Nadal
LLOC	Orient (Mallorca)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).
COL·LABORACIÓ	Acolliment i hospici dels folkloristes / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 143)
OBSERVACIONS	Vicari d'Orient. Hospitalitat i guiatge pel poble.

NOM	Joan Nicolau
LLOC	Petra (Mallorca)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 148)
OBSERVACIONS	Catedràtic del Seminari de Palma. Fa gestions per posar-los en contacte amb la gent del poble.

NOM	Rafel Rubí
LLOC	Manacor (Mallorca)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 150)

OBSERVACIONS	És el rector més antic de Mallorca. Molt ben considerat.
--------------	--

NOM	Joan Pou
LLOC	Felanitx (Mallorca)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 152)
OBSERVACIONS	Fa totes les gestions pro els folkloristes. Posa a disposició tots els serveis del poble. Va a trobar diversos informants d'utilitat.

NOM	Cosme Bauzà
LLOC	Felanitx (Mallorca)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.

VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 154)
OBSERVACIONS	Tramet i fa una de les aportacions més substancials de l'OCPC.

NOM	Francesc Rotger
LLOC	Alaró (Mallorca)
ANY	1926
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (del 4 d'agost al 8 d'octubre de 1926).
COL-LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 165)
OBSERVACIONS	Amant de les velles tradicions. Fa de cantaire de diverses cançons.

NOM	Rector de Vilamur
LLOC	Vilamur (Catalunya)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust al Pallars i Ribagorça (del 27 de juny al 31 d'agost de 1927).

COL-LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 327)
OBSERVACIONS	Guia les folkloristes per tot el poble.

NOM	Tàpies
LLOC	La Pobla (Catalunya)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust al Pallars i Ribagorça (del 27 de juny al 31 d'agost de 1927).
COL-LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 336)
OBSERVACIONS	Organista, rector, notari i metge. Fa de guia i dona mitjans de transport als folkloristes.

NOM	Rector de Toralla
LLOC	Toralla (Catalunya)
ANY	1927

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust al Pallars i Ribagorça (del 27 de juny al 31 d'agost de 1927).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VII (p. 358)
OBSERVACIONS	Dona noms de possibles cantaires.

Volum VIII – MATERIALS. Memòries de missions de recerca

NOM	Eloi Ferrer
LLOC	Vila-real (País Valencià)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VIII (p. 13)
OBSERVACIONS	Entusiasta partidari nostre. Digne del nostre agraïment. Beneficiat de Vila-real. Col·laborador i procura l'amistat dels folkloristes amb alguns informants.

NOM	Juan Verdera
LLOC	Vinaròs (País Valencià)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VIII (p. 14)
OBSERVACIONS	Gràcies a una carta, els hi presenta el rector del poble i a altres informants.

NOM	Pasqual Bono (País Valencià)
LLOC	Vinaròs
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VIII (p. 14)
OBSERVACIONS	Rector del poble. Tramet algunes tonades religioses i els posa en contacte amb mossèn Vicent Garcia.

NOM	Vicent Garcia
LLOC	Vinaròs (País Valencià)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL-LABORADORS	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VIII (p. 14)
OBSERVACIONS	Entusiasta, no va abandonar-los mai i els presenta diverses famílies del poble.

NOM	Miquel Sagarra
LLOC	Xert (País Valencià)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acolliment i hospici dels folkloristes.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VIII (p. 15)

OBSERVACIONS	Rector del poble. Va mostrar molt d'interès en la missió i va col·laborar en la cerca de cantaires o en l'hospici dels folkloristes.
--------------	--

NOM	Pepet Prats
LLOC	Catí (País Valencià)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL-LABORACIÓ	Cantaire / Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VIII (p. 16)
OBSERVACIONS	Només poden dir-se alabances d'ell. Gràcies a ell es feu bona feina a Catí. També fa la funció de cantaire i els guia pel poble i busca informants.

NOM	José R. Jovani
LLOC	Sant Mateu (País Valencià)
ANY	1927

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VIII (p. 16)
OBSERVACIONS	Amb mossèn Martí, els van ajudar molt en tota la feina del poble, amb gran entusiasme.

NOM	Joaquim Garcia Girona (Xoxim)
LLOC	Benassal (País Valencià)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VIII (p. 16)
OBSERVACIONS	Gran poeta. No hi ha paraules per descriure la seva col·laboració.

NOM	Rector de Penyíscola
LLOC	Penyíscola (País Valencià)

ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Just i Josep Roma per terres de Castelló (de l'11 de juliol a l'1 de setembre de 1927).
COL-LABORACIÓ	Cantaire
VOLUM DE L'OCPC	Volum VIII (p. 20)
OBSERVACIONS	Canta alguns goigs populars i una cançó d'era.

NOM	Xavier Bosch
LLOC	Torà (Catalunya)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missions de recerca instrumentals realitzades per Joan Tomàs i Joan Amades a diversos indrets (del 2 d'octubre de 1927 al 12 de maig de 1929).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VIII (p. 191)
OBSERVACIONS	Dona el nom d'un flabiolaire de la població d'Ardèvol i acompanya els folkloristes a casa d'un altre informant.

NOM	Pere Ginebra
LLOC	Sant Pere de Torelló (Catalunya)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missions de recerca instrumentals realitzades per Joan Tomàs i Joan Amades a diversos indrets (del 2 d'octubre de 1927 al 12 de maig de 1929).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VIII (p. 195)
OBSERVACIONS	Dona el nom d'un flabiolaire de la població i altres referències.

NOM	Rector de Mieres
LLOC	Mieres (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missions de recerca instrumentals realitzades per Joan Tomàs i Joan Amades a diversos indrets (del 2 d'octubre de 1927 al 12 de maig de 1929).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VIII (p. 223)
OBSERVACIONS	Dona informació de la Passió que es fa al poble i detalls d'algun informant.

NOM	Joan Casals
LLOC	Vila-rodona (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missions de recerca instrumentals realitzades per Joan Tomàs i Joan Amades a diversos indrets (del 2 d'octubre de 1927 al 12 de maig de 1929).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum VIII (p. 216)
OBSERVACIONS	Vicari del poble. Ajuda i orienta els folkloristes.

NOM	Joan Canals
LLOC	Manacor (Mallorca)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper, Ramon Morey i Andreu Ferrer per terres de Mallorca i Menorca (del 31 de juliol al 17 de setembre de 1927).
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials / Acompanyament i mediació entre informants i localitats
VOLUM DE L'OCPC	Volum VIII (p. 299)

OBSERVACIONS	Col·labora i recomana alguns cantaires. També acompanya els folkloristes per les cases. Tramet un recull de cançons.
--------------	--

VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 153)
OBSERVACIONS	Organista de Sant Joan. Mostra molt d'interès en la missió i tramet materials

Volum IX – MATERIALS. Memòries de missions de recerca

NOM	Rector de Torroella de Montgrí
LLOC	Torroella de Montgrí (Catalunya)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust a Torroella de Montgrí i a l'Estartit (del 25 al 28 de desembre de 1927).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 14)
OBSERVACIONS	Dona noms de possibles cantaires.

NOM	Pont
LLOC	Valls (Catalunya)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Roma i Joan Just al Camp de Tarragona (del 3 de juliol al 7 de setembre de 1928).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 154)
OBSERVACIONS	Beneficiat del Carme. Dona noms de cantaires.

NOM	Antoni Tomàs
LLOC	Valls (Catalunya)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Roma i Joan Just al Camp de Tarragona (del 3 de juliol al 7 de setembre de 1928).
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.

NOM	Josué Roig
LLOC	Valls (Catalunya)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Roma i Joan Just al Camp de Tarragona (del 3 de juliol al 7 de setembre de 1928).

COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials / Acompanyament i mediació entre informants i localitats
VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 155).
OBSERVACIONS	Organista de Sant Antoni. Té materials preparats per a donar als folkloristes. Els acompanya en les visites. Veritable ànima de la missió.

NOM	Josep
LLOC	Valls (Catalunya)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Roma i Joan Just al Camp de Tarragona (del 3 de juliol al 7 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 156)
OBSERVACIONS	Dona als folkloristes un recull de nades que ell havia recollit.

NOM	Anton
LLOC	Valls (Catalunya)
ANY	1928

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Roma i Joan Just al Camp de Tarragona (del 3 de juliol al 7 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cantaire / Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 160)
OBSERVACIONS	Capellà de les germanetes dels Pobres. Introduí els folkloristes a l'asil per trobar cantaires. També fa de cantaire.

NOM	Josep Redon
LLOC	Valls (Catalunya)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Roma i Joan Just al Camp de Tarragona (del 3 de juliol al 7 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 161)
OBSERVACIONS	Busca una senyora cantaire i dona recomanacions per si visiten pobles del costat.

NOM	Domingo Lloveras
-----	------------------

LLOC	Alcover (Catalunya)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Roma i Joan Just al Camp de Tarragona (del 3 de juliol al 7 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de cantaires / Disposició de la rectoria com a punt de trobada i de treball.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 164)
OBSERVACIONS	Vicari d'Alcover. Busca cantaires i ofereix la rectoria com a punt de trobada.

NOM	Ramon Timoneda
LLOC	Alcover (Catalunya)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Roma i Joan Just al Camp de Tarragona (del 3 de juliol al 7 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 165)
OBSERVACIONS	Busca cantaires del poble.

NOM	Artur Cabré
LLOC	Fontscaldes (Catalunya)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Roma i Joan Just al Camp de Tarragona (del 3 de juliol al 7 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de cantaires
VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 165)
OBSERVACIONS	Rector de Fontscaldes. Fa cantar a la seva criada.

NOM	Rector de Lilla
LLOC	Lilla (Catalunya)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Roma i Joan Just al Camp de Tarragona (del 3 de juliol al 7 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 173)
OBSERVACIONS	Col·labora i busca cantaires.

NOM	Pau Queralt
-----	-------------

LLOC	Lilla (Catalunya)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Roma i Joan Just al Camp de Tarragona (del 3 de juliol al 7 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 174)
OBSERVACIONS	Busca cantaires i dona moltes referències útils.

NOM	Francisco Xavier Cami
LLOC	Els Omells (Catalunya)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Josep Roma i Joan Just al Camp de Tarragona (del 3 de juliol al 7 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Col·laboració indeterminada.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 177)
OBSERVACIONS	Gràcies a ell es pogué fer el recull d'aquest poblet.

NOM	Rector d'Albanyà
LLOC	Albanyà (Catalunya)

ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a l'Alt Empordà (del 19 de juliol al 22 d'agost de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 228)
OBSERVACIONS	Col·laboració: dona noms de cantaires i acompanya els folkloristes per les cases.

NOM	Rector d'Espolla
LLOC	Espolla (Catalunya)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a l'Alt Empordà (del 19 de juliol al 22 d'agost de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 246)
OBSERVACIONS	Col·laboració: dona noms de cantaires i es posa a disposició dels folkloristes.

NOM	Joaquim Espanyol
LLOC	Cadaqués (Catalunya)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a l'Alt Empordà (del 19 de juliol al 22 d'agost de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum IX (p. 257)
OBSERVACIONS	Reverend i organista de Cadaqués. Cantaire.

Volum X – MATERIALS. Memòries de missions de recerca

NOM	Canals
LLOC	Biniamar (Mallorca)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 14)

OBSERVACIONS	Rector del poble. Gran entusiasme amb la missió i ha fet servir la seva influència amb la gent del poble. Ha cercat cantaires.
--------------	--

NOM	Joan Vich
LLOC	Pòrtol (Mallorca)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Disposició de la rectoria com a punt de trobada i de treball.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 15)
OBSERVACIONS	Vicari del poble. Busca cantaires i posa la vicaria a disposició.

NOM	Rosselló
LLOC	Lloseta (Mallorca)
ANY	1928

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 17)
OBSERVACIONS	Orienta els folkloristes i es posa a disposició. Dona noms de cantaires.

NOM	Salvi Huix
LLOC	Ciutat d'Eivissa (Eivissa)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL·LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 20)
OBSERVACIONS	Bisbe d'Eivissa. Es posa a disposició dels folkloristes i coordina tots els sacerdots de l'illa per tal que col·laborin amb la missió de recerca.

NOM	Vicenç Serra
-----	--------------

LLOC	Ciutat d'Eivissa (Eivissa)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL·LABORACIÓ	Cantaire
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 21)
OBSERVACIONS	Molt interessat en la missió. Dona alguns conceptes sobre la cançó a l'illa i també canta.

NOM	Amadeu Colom
LLOC	Ciutat d'Eivissa (Eivissa)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL·LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 22)
OBSERVACIONS	Molt interessat en la missió. Cantaire.

NOM	Isidor Macabich
-----	-----------------

LLOC	Ciutat d'Eivissa (Eivissa)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 22)
OBSERVACIONS	Molt interessat en la missió. Tramet un recull de cançons d'ell.

NOM	Antoni Ramon
LLOC	Sant Jordi (Mallorca)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 22)
OBSERVACIONS	Guia i orienta els folkloristes per la parròquia.

NOM	Rector de Sant Agustí
-----	-----------------------

LLOC	Sant Agustí (Mallorca)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 29)
OBSERVACIONS	Rector del poble. Ha fet servir la seva influència amb la gent del poble. Ha cercat cantaires i organitza una trobada.

NOM	Rector de Sant Francesc
LLOC	Sant Francesc (Mallorca)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 31)

OBSERVACIONS	Organitza un ball amb cants.
--------------	------------------------------

NOM	Rector de Sant Rafel
LLOC	Sant Rafel (Mallorca)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 33)
OBSERVACIONS	Ha fet molta feina per a la missió. Ha buscat cantaires i ha aplanat el terreny als folkloristes.

NOM	Bartomeu Ribas
LLOC	Sant Antoni (Mallorca)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 36)

OBSERVACIONS	Ha fet molta feina per a la missió. Ha buscat cantaires i ha aplanat el terreny als folkloristes.
--------------	---

NOM	Rector de Corona
LLOC	Corona (Mallorca)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL·LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 39)
OBSERVACIONS	Està malalt però s'ofereix a acompanyar els folkloristes per les cases del poble.

NOM	Rector de Santa Eulària
LLOC	Santa Eulària (Mallorca)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).

COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 53)
OBSERVACIONS	S'interessa per la missió i fa gestions per trobar cantaires. Acompanya els folkloristes pel poble.

NOM	Rector de Sant Carles
LLOC	Sant Carles (Mallorca)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 62)
OBSERVACIONS	S'interessa per la missió i fa gestions per trobar cantaires. Acompanya els folkloristes pel poble.

NOM	Rector de Sant Joan
LLOC	Sant Joan (Mallorca)

ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 65)
OBSERVACIONS	S'interessa per la missió i fa gestions per trobar cantaires. Acompanya els folkloristes pel poble.

NOM	Vicari de Sant Miquel
LLOC	Sant Miquel (Mallorca)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 77)

OBSERVACIONS	S'interessa per la missió i fa gestions per trobar cantaires. Acompanya els folkloristes pel poble.
--------------	---

NOM	Vicari de Santa Gertrudis
LLOC	Santa Gertrudis (Mallorca)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 77)
OBSERVACIONS	S'interessa per la missió i fa gestions per trobar cantaires. Acompanya els folkloristes pel poble.

NOM	Rector de Costitx
LLOC	Costitx (Mallorca)
ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca, Eivissa i Formentera (del 7 d'agost al 27 de setembre de 1928).

COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum X (p. 89)
OBSERVACIONS	S'interessa per la missió i fa gestions per trobar cantaires. Acompanya els folkloristes pel poble.

Volum XI – MATERIALS. Memòries de missions de recerca

NOM	Rector de Cirès
LLOC	Cirès (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust a la Ribagorça (del 29 de juny al 4 de setembre de 1929).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XI (p. 45)
OBSERVACIONS	S'interessa per la missió i fa gestions per trobar cantaires. En dona algunes referències.

NOM	Rector de Senterada
-----	---------------------

LLOC	Senterada (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust a la Ribagorça (del 29 de juny al 4 de setembre de 1929).
COL·LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XI (p. 75)
OBSERVACIONS	S'interessa per la missió. Canta alguna cançó

NOM	Joan Calvet
LLOC	Beranui (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Enric d'Aoust a la Ribagorça (del 29 de juny al 4 de setembre de 1929).
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XI (p. 77)
OBSERVACIONS	Rector del poble. Tramet un aplec de cançons.

Volum XII – MATERIALS. Memòries de missions de recerca

NOM	Josep Prió
LLOC	Coll de Nargó (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XII (p. 13)
OBSERVACIONS	Rector del poble. Dona facilitats i busca cantaires.

NOM	Ramon Pellicer
LLOC	Coll de Nargó (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XII (p. 14)

OBSERVACIONS	Canonge de la Seu. Dona facilitats i busca cantaires.
--------------	---

NOM	Josep Escolà
LLOC	Oliana (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL-LABORACIÓ	Cantaire / Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XII (p. 20)
OBSERVACIONS	Rector del poble. Dona facilitats i busca cantaires. També fa de cantaire.

NOM	Marfany
LLOC	Peramola (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).

COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XII (p. 22)
OBSERVACIONS	Rector del poble. Dona facilitats i busca cantaires.

NOM	Tomàs Espà
LLOC	Oliana (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL-LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XII (p. 23)
OBSERVACIONS	Beneficiat d'Oliana. Cantaire.

NOM	Jaume Sarri
LLOC	Oliana (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera

	del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XII (p. 28)
OBSERVACIONS	Ecònom. Cedeix un aplec de cançons recollides per ell.

NOM	Antoni Tàpies
LLOC	Ponts (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XII (p. 30)
OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes i dona facilitats. Busca cantaires.

NOM	Pujol
LLOC	Solsona (Catalunya)

ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XII (p. 40)
OBSERVACIONS	Organista. Deixa un quadern amb tonades per a transcriure.

NOM	Agustí Font
LLOC	Vilanova de l'Aguda (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Cantaire / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XII (p. 43)

OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes, dona noms de cantaires i els acompanya per les cases del poble. També fa de cantaire.
--------------	---

NOM	Parramon
LLOC	Guissona (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XII (p. 44)
OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes, dona noms de cantaires.

NOM	Rector de Sedó
LLOC	Sedó (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera

	del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XII (p. 47)
OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes, dona noms de cantaires i els acompanya pel poble.

NOM	Rector de Cubells
LLOC	Cubells (Catalunya)
ANY	1929
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a la Ribera del Segre, la Segarra, la Ribera del Sió i la Noguera (del 17 de juliol al 30 d'agost de 1929).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XII (p. 59)
OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes, dona noms de cantaires i els acompanya pel poble.

Volum XIII – MATERIALS. Memòries de missions de recerca

NOM	Àngel Pujol
LLOC	Les Avellanès (Catalunya)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a les comarques lleidatanes (del 23 de juliol al 13 de setembre de 1930).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XIII (p. 25)
OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes, dona noms de cantaires.

NOM	Rector de Bellcaire
LLOC	Bellcaire (Catalunya)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a les comarques lleidatanes (del 23 de juliol al 13 de setembre de 1930).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XIII (p. 25)

OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes, dona noms de cantaires.
--------------	---

NOM	Rector de Castellsèrà
LLOC	Castellsèrà (Catalunya)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a les comarques lleidatanes (del 23 de juliol al 13 de setembre de 1930).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XIII (p. 26)
OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes, dona noms de cantaires.

NOM	Jesús
LLOC	Bellvís (Catalunya)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a les comarques lleidatanes (del 23 de juliol al 13 de setembre de 1930).
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.

VOLUM DE L'OCPC	Volum XIII (p. 28)
OBSERVACIONS	Fa uns reculls musicals interessants. Posa a la seva disposició el seu arxiu musical.

NOM	Miquel Clar
LLOC	Santanyí (Mallorca)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (de l'1 al 30 d'agost de 1930).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XIII (p. 174)
OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes, dona noms de cantaires.

NOM	Miquel Muntaner
LLOC	Santanyí (Mallorca)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (de l'1 al 30 d'agost de 1930).

COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XIII (p. 174)
OBSERVACIONS	Vicari del poble. Es posa a disposició dels folkloristes, dona noms de cantaires.

NOM	Damià Rigo
LLOC	S'Alqueria Blanca (Mallorca)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (de l'1 al 30 d'agost de 1930).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Disposició de la rectoria com a punt de trobada i de treball.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XIII (p. 175)
OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes i passa una enquesta al poble per trobar cantaires. Posa a disposició la rectoria.

NOM	Josep Espases
LLOC	Sant Marçal (Mallorca)
ANY	1930

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (de l'1 al 30 d'agost de 1930).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats / Acolliment i hospici dels folkloristes.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XIII (p. 180)
OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes, dona noms de cantaires. Els acull a la rectoria. Els acompanya pel poble. Gran col·laborador de la missió.

NOM	Rector de Santa Eugènia
LLOC	Santa Eugènia (Mallorca)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (de l'1 al 30 d'agost de 1930).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XIII (p. 182)

OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes, dona noms de cantaires. Els acompanya per les cases del poble.
--------------	--

NOM	Antoni Alemany
LLOC	Andratx (Mallorca)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (de l'1 al 30 d'agost de 1930).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XIII (p. 190)
OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes, dona noms de cantaires i els acompanya pel poble.

NOM	Rector d'Estellencs
LLOC	Estellencs (Mallorca)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (de l'1 al 30 d'agost de 1930).

COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XIII (p. 195)
OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes, dona noms de cantaires i els acompanya per les cases del poble.

NOM	Bartomeu Ripoll
LLOC	Banyalbufar (Mallorca)
ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (de l'1 al 30 d'agost de 1930).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XIII (p. 197)
OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes, dona noms de cantaires i els acompanya per les cases del poble.

NOM	Antoni Coll
LLOC	Esporles (Mallorca)

ANY	1930
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Ramon Morey a Mallorca (de l'1 al 30 d'agost de 1930).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XIII (p. 199)
OBSERVACIONS	Es posa a disposició dels folkloristes, dona noms de cantaires i els acompanya per les cases del poble.

Volum XIV – MATERIALS. Memòries de missions de recerca

NOM	Andreu Antic
LLOC	Prats de Lluçanès (Catalunya)
ANY	1931
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades pel Baix Llobregat i altres terres (del 10 d'agost al 30 de setembre de 1931).
COL-LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XIV (p. 276)

OBSERVACIONS	Mestre de capella i director de l'Orfeó de Prats. Aplana el terreny i ajuda en la missió. Fa de guia per les cases.
--------------	---

NOM	Arnella
LLOC	Begues (Catalunya)
ANY	1931
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades pel Baix Llobregat i altres terres (del 10 d'agost al 30 de setembre de 1931).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XIV (p. 286)
OBSERVACIONS	Ajuda en la missió. Fa de guia per les cases i busca cantaires.

NOM	Jaume Urgell
LLOC	Martorell (Catalunya)
ANY	1931

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades pel Baix Llobregat i altres terres (del 10 d'agost al 30 de setembre de 1931).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XIV (p. 291)
OBSERVACIONS	Vicari. Ajuda en la missió. Fa de guia per les cases i busca cantaires.

Volum XV – MATERIALS. Memòries de missions de recerca

NOM	Eusebi Ribas Vallespinosa
LLOC	Valls (Catalunya)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades a Valls (el 26 de maig de 1932).
COL-LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XV (p. 13)
OBSERVACIONS	En el text se l'anomena com a Joan Ribes. A través de Fidel de Moragas, tramet un cançoner, per a la còpia.

NOM	Rafel Bosch
LLOC	Ciutadella (Menorca)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Andreu Ferrer a Menorca (del 17 al 29 de juliol de 1932).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XV (p. 38)
OBSERVACIONS	Proporciona noms de diverses cantaires.

NOM	Antoni Monjo
LLOC	Ciutadella (Menorca)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Baltasar Samper i Andreu Ferrer a Menorca (del 17 al 29 de juliol de 1932).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XV (p. 38)
OBSERVACIONS	Proporciona noms de diverses cantaires i serveix d'aval per anar per les cases del poble.

NOM	Tomàs Badia
LLOC	Fraga (Aragó)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades per la frontera catalana d'Aragó, la Ribera del Segre, les Garrigues i la Baixa Segarra (del 19 de juliol a l'11 de setembre de 1932).
COL·LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XV (p. 141)
OBSERVACIONS	Beneficiat de la parròquia. Canta 17 tonades entre goigs i altres melodies de caient religiós, tonades de gaita i uns jocs infantils.

NOM	Joan Bragalla
LLOC	Santa Coloma de Queralt (Catalunya)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades per la frontera catalana d'Aragó, la Ribera del Segre, les Garrigues i la Baixa Segarra (del 19 de juliol a l'11 de setembre de 1932).
COL·LABORACIÓ	Cantaire.

VOLUM DE L'OCPC	Volum XV (p. 151)
OBSERVACIONS	Organista. Canta diverses tonades.

NOM	Josep Muntanya
LLOC	Vallfogona de Riucorb (Catalunya)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades per la frontera catalana d'Aragó, la Ribera del Segre, les Garrigues i la Baixa Segarra (del 19 de juliol a l'11 de setembre de 1932).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Disposició de la rectoria com a punt de trobada i de treball.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XV (p. 153)
OBSERVACIONS	Rector del poble. Fa venir a la rectoria diverses cantaires.

NOM	Vicari de Guimerà
LLOC	Guimerà (Catalunya)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades per la frontera catalana d'Aragó, la Ribera

	del Segre, les Garrigues i la Baixa Segarra (del 19 de juliol a l'11 de setembre de 1932).
COL-LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XV (p. 153)
OBSERVACIONS	Acompanya els folkloristes per diverses cases del poble.

NOM	Rector de Ciutadilla
LLOC	Ciutadilla (Catalunya)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades per la frontera catalana d'Aragó, la Ribera del Segre, les Garrigues i la Baixa Segarra (del 19 de juliol a l'11 de setembre de 1932).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XV (p. 154)
OBSERVACIONS	Diu algunes cases amb possibles cantaires.

NOM	Joan Cases
LLOC	Verdú (Catalunya)

ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades per la frontera catalana d'Aragó, la Ribera del Segre, les Garrigues i la Baixa Segarra (del 19 de juliol a l'11 de setembre de 1932).
COL·LABORACIÓ	Cessió i tramesa de materials / Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XV (p. 156)
OBSERVACIONS	Organista de la parròquia. Ha deixat un recull de cançons per a la còpia i dona a conèixer les cantaires.

NOM	Lluís Serret
LLOC	Tàrrega (Catalunya)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades per la frontera catalana d'Aragó, la Ribera del Segre, les Garrigues i la Baixa Segarra (del 19 de juliol a l'11 de setembre de 1932).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XV (p. 157)

OBSERVACIONS	Director de l'Orfeó. Busca cantaires.
--------------	---------------------------------------

NOM	Lluís Saragossa
LLOC	Ciutadilla (Catalunya)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades per la frontera catalana d'Aragó, la Ribera del Segre, les Garrigues i la Baixa Segarra (del 19 de juliol a l'11 de setembre de 1932).
COL·LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XV (p. 157)
OBSERVACIONS	Rector del poble. Els acompanya per les cases del poble.

NOM	Joan Tarragó
LLOC	Nalec (Catalunya)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades per la frontera catalana d'Aragó, la Ribera del Segre, les Garrigues i la Baixa Segarra (del 19 de juliol a l'11 de setembre de 1932).

COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XV (p. 158)
OBSERVACIONS	Busca cantaires entre la seva feligresia.

NOM	Joan Baixeres
LLOC	Verdú (Catalunya)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades per la frontera catalana d'Aragó, la Ribera del Segre, les Garrigues i la Baixa Segarra (del 19 de juliol a l'11 de setembre de 1932).
COL·LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats / Disposició de la rectoria com a punt de trobada i de treball.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XV (p. 158)
OBSERVACIONS	Va posar en joc tota la seva influència a la població per facilitar la tasca dels folkloristes. Cedeix la rectoria com a lloc d'encontre.

NOM	Abdon Saragossa
LLOC	L'Espluga de Francolí (Catalunya)

ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades per la frontera catalana d'Aragó, la Ribera del Segre, les Garrigues i la Baixa Segarra (del 19 de juliol a l'11 de setembre de 1932).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XV (p. 162)
OBSERVACIONS	Músic. Dona alguns noms de cantaires.

NOM	Rector de Vimbodí
LLOC	Vimbodí (Catalunya)
ANY	1932
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Amades per la frontera catalana d'Aragó, la Ribera del Segre, les Garrigues i la Baixa Segarra (del 19 de juliol a l'11 de setembre de 1932).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XV (p. 162)
OBSERVACIONS	Busca cantaires entre la seva feligresia.

Volum XVI – MATERIALS. Memòries de missions de recerca

NOM	Rector de Pardines
LLOC	Pardines (Catalunya)
ANY	1934
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Palmira Jaquetti i Mercè Porta a Molló, Prats de Molló i Pardines (del 21 de juny al 18 de juliol de 1934).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XVI (p. 245)
OBSERVACIONS	El rector recomana una cantaire.

Volum XVII – MATERIALS. Memòries de missions de recerca

NOM	Vicari de s'Esgleieta
LLOC	S'Esgleieta (Mallorca)
ANY	1934
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Dolors Porta pels voltants de Palma (del 13 d'agost al 10 de setembre de 1934).
COL-LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XVII (p.)

OBSERVACIONS	Acompanya la folklorista per algunes cases del poble.
--------------	---

NOM	Valentí Brises
LLOC	Ribes de Freser (Catalunya)
ANY	1935
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà (del 22 de juliol al 14 de setembre de 1935).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XVII (p. 119)
OBSERVACIONS	Busca cantaires i els acompanya per les cases del poble.

NOM	Rector de Queralbs
LLOC	Queralbs (Catalunya)
ANY	1935

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà (del 22 de juliol al 14 de setembre de 1935).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XVII (p. 133)
OBSERVACIONS	Busca cantaires i els acompanya per les cases del poble.

NOM	Pere Duran
LLOC	Campelles (Catalunya)
ANY	1935
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà (del 22 de juliol al 14 de setembre de 1935).
COL·LABORACIÓ	Cantaire / Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XVII (p. 144)
OBSERVACIONS	Cantaire. Busca altres cantaires.

NOM	Rector de Bruguera
-----	--------------------

LLOC	Queralbs (Catalunya)
ANY	1935
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà (del 22 de juliol al 14 de setembre de 1935).
COL·LABORACIÓ	Cantaire / Cessió i tramesa de materials / Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XVII (p. 147)
OBSERVACIONS	Canta, tramet algunes cançons que va recollir, busca cantaires i els acompanya per les cases del poble.

NOM	Antoni Monsó
LLOC	Puigcerdà (Catalunya)
ANY	1935
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà (del 22 de juliol al 14 de setembre de 1935).
COL·LABORACIÓ	Cantaire / Cessió i tramesa de materials / Cerca i selecció de possibles cantaires / Acompanyament i mediació entre informants i localitats.

VOLUM DE L'OCPC	Volum XVII (p. 152)
OBSERVACIONS	Organista de Puigcerdà. Tramet uns reculls de cançons per a la còpia. Busca cantaires i els acompanya per les cases del poble. També canta alguna cançó.

NOM	Roger Castellà
LLOC	Err (Catalunya)
ANY	1935
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà (del 22 de juliol al 14 de setembre de 1935).
COL-LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XVII (p. 160)
OBSERVACIONS	Rector d'Err. Canta alguna cançó.

NOM	Rector de Bolvir
LLOC	Bolvir (Catalunya)
ANY	1935

ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà (del 22 de juliol al 14 de setembre de 1935).
COL-LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XVII (p. 175)
OBSERVACIONS	Busca cantaires.

NOM	Rector de Martinet
LLOC	Martinet (Catalunya)
ANY	1935
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà (del 22 de juliol al 14 de setembre de 1935).
COL-LABORACIÓ	Acompanyament i mediació entre informants i localitats.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XVII (p. 193)
OBSERVACIONS	Acompanya els folkloristes per les diverses cases del poble.

NOM	Rector de Bescaran
LLOC	Bescaran (Catalunya)

ANY	1935
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Tomàs i Joan Llongueras a la vall de Ribes, a la Cerdanya i al Baridà (del 22 de juliol al 14 de setembre de 1935).
COL·LABORACIÓ	Cerca i selecció de possibles cantaires.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XVII (p. 211)
OBSERVACIONS	Busca cantaires.

ANY	1928
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Sala en diverses tandes (1925, 1926, 1927, 1929, 1930, 1932, 1933, 1936).
COL·LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XVIII (p. 213)
OBSERVACIONS	Cantaire.

Volum XVIII – MATERIALS. *Missions de recerca*

NOM	Martí Morera
LLOC	Aranyonet (Catalunya)
ANY	1927
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Sala en diverses tandes (1925, 1926, 1927, 1929, 1930, 1932, 1933, 1936).
COL·LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XVIII (p. 174)
OBSERVACIONS	Rector de l'Aranyonet. Cantaire.

NOM	Ignasi Vinyas
LLOC	Besora (Catalunya)
ANY	1931
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Sala en diverses tandes (1925, 1926, 1927, 1929, 1930, 1932, 1933, 1936).
COL·LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XVIII (p. 258)
OBSERVACIONS	Rector de Besora. Cantaire.

NOM	Joan Espadaler
LLOC	Sant Quirze de Besora (Catalunya)

Volum XX – MATERIALS. *Missions de recerca*

NOM	Jaume Sanromà
LLOC	Torroja (Catalunya)

ANY	1933
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca realitzada per Joan Gols i Xavier Gols per terres tarragonines (el setembre de 1933).
COL·LABORACIÓ	Cantaire
VOLUM DE L'OCPC	Volum XX
OBSERVACIONS	Cantaire. Fotografia d'aquest mossèn.

NOM	Agustí Nat
LLOC	Bossost (Catalunya)
ANY	1940
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	Missió de recerca voluntària realitzada per Palmira Jaquetti a Setcases, Manyanet i Anglès i la Vall d'Aran (el juliol de 1940 i en altres dates).
COL·LABORACIÓ	Cantaire.
VOLUM DE L'OCPC	Volum XX (p. 270)

OBSERVACIONS	Cantaire.
--------------	-----------

Volum XXI – MATERIALS. Complements a l'Inventari de l'arxiu de l'Obra del Cançoner i a les seves missions

NOM	Pere Duran
LLOC	Campelles (Catalunya)
ANY	
ÀMBIT D'ACTUACIÓ	
COL·LABORACIÓ	
VOLUM DE L'OCPC	Volum XXI (F-42)
OBSERVACIONS	Fotografia d'aquest mossèn.

ANNEX IV. Transcripció del relat biogràfic d'Eusebi Ribas escrit per Francesca Ribas Mallorquí

BIOGRAFIA DE MOSSÈN RIBAS

Estàvem parlant de mossèn Ribas. I la que conversava digué: «*esto tienes que escribirlo porque es historia*». Potser tenia raó, ja que els jocs d'infantesa i els encants de joventut m'impedièn veure els mèrits d'aquest oncle, germà del papa, que a més em fou padrí, padrina i sacerdot del meu bateig, que segons la partida de baptisme fou solemnement, al dia següent de néixer, cosa que agraeixo molt, i aquest privilegi l'he disfrutat tota la meua vida.

Nasqué l'any 1874. El seu patró, Sant Eusebi, festa el 16 de desembre. Estudia al Seminari de Tarragona. Sempre brillant, doncs feia dos anys en un. Mor el seu pare el 1895. Acaba la carrera sacerdotal i no pogué cantar missa perquè no tenia l'edat reglamentària (diuen que era als 22 anys). Estudia el doctorat.

Ve el dia de cantar missa. El dinar es feu a la masia del cosí germà Sisquet Blasi Vallespinosa, que feu la fotografia que encara conservo. El papa, l'àvia al mig, ell a l'esquerra. Alt, guapo i sèrio. També era airós, recollia el mantell i el tirava a l'espatlla esquerra i així caminava.

El cardenal de Tarragona. D. Francesc d'Assís Vidal i Barraquer admirava el seu talent. Volgué que el primer destí fos el seu poble, la platja de Cambrils. Allí s'instal·là amb la mare. Molt amic dels pescadors, el Pansa i altres que molt sovint el visitaven i també a Valls. Allí pintà dues marines. En una es passeja un capellà amb sotana i barret. Els marcs els feu de fusta i estaven enganxades mitges petxines de nàcar gris. Penjaven al fosc menjador de Valls. Acte heroic, una dona embarassada, crida el marit que és al mar. El petit, que vol sortir ho sent, després de fer el nom del Pare, del Fill i de l'Esperit Sant ajuda el nen a entrar al món.

Passà a Valls on visqué igual que la seva mare, al Pati, abans Plaça de Prim número 32. L'estança. Una sala plena de cadires, una escupidera, el bust de la

seva mare d'argila, fet per ell. A la paret un quadre de Sant Josep Oriol, patró dels capellans barcelonins. Una llibreria plena de llibres grossos de pergamí. El balcó. Al costat la cadira del cardenal, així s'anomenava, el seient i el respaldo de pell vermella, clavat amb tatxes grosses de metall groc. Allí s'asseia el cardenal Vidal i Barraquer quan el visitava. El despatx. Un escriptori senzill, un sillón rústic. Al davant un quadre molt gran de Sant Pius X quan encara no era sant. Una calaixera de fusta negra, damunt el marbre una escultura de Sant Francesc, alta, feta d'ell. En un calaix, un tratge gris fosc que no deuria vestir mai. El balcó. Al costat un armoniet que tocava quan ens feia cantar, de petits, *Panses i Figes...*

Fou vicari i beneficiat de la Parròquia de Sant Joan. Més tard capellà dels Germans de Sant Gabriel i confessor de les Carmelites Vedrunes. En aquell temps el ministeri sacerdotal de Valls constava de 60 sacerdots entre les tres parròquies. Cas que els permetia dedicar-se a altres ocupacions: fer la siesta, passejar pel camí dels Capellans, fer de pagès, etc. Tenia de ser arxiver de l'Ajuntament de Valls, però les esquerres no ho volgueren perquè era capellà. Es dedicà a la fotografia. Es revelava els seus treballs.

Vingueren unes Festes Decennals. Presentaren un concurs fotogràfic i es presentaren professionals de Valls i fora. Presentà un raig de sol que baixava a la nau de l'arxiprestal de Sant Joan. Guanyà de premi un rellotge de peu d'or. Aquest, de tamany molt gran, era a la Biblioteca Popular de Valls d'on era de la junta. Més tard un altre concurs. Presenta l'arxiprestal de Sant Joan, darrere de l'altar major, una gran lluminària de sol. Torna a guanyar, de premi, una màquina fotogràfica grossa de professió. També era a la biblioteca.

Cada any a l'estiu marxava de vacances a la Vall d'Aran, amb el seu cosí germà Blasi Vallespinosa. S'avenien molt. Portava una sotana de cotó, espadenyas angleses i un casquet rodó. Anava a Lourdes, Montserrat i a Roma. Un any hi varen anar amb hidroavió, que donà molts crits als periòdics on anaven retratats. Entre ells l'il·lustre Pla i Daniel. No fou gran fumador, però fumava amb una boquilla groga que semblava d'àmbar. També prenia rapé, que anava amb una capseta molt bonica i feia esternudar, i esternudàvem junts.

Dia 1 de gener de 1922. Mor la seva mare als 81 anys. A les 12 del migdia, mentre tocaven sardanes al Pati. Pujà a dispesa al 3r pis amb nosaltres. Llogà la masia del seu amic l'escultor Nogués. Potser com a sedant per la mort de la mare, doncs al final d'un article de la història de Valls de A. Vallespinosa diu: la meva estimada i inoblidable mare. Cada dia, al final del rosari, sempre, un pare nostre per l'ànima de la mama.

Vingueren unes Festes Decennals. Els germans s'esborraren de la Congregació Mariana. El gran sortia de nit a ballar, llegia novel·les de l'Alexandre Dumas. S'enterà i com que potser era massa espiritual i fanàtic, digué que si això continuava marxaria, i la família ho acceptà. Però preferí tenir la carrera sacerdotal neta i no comportar actes mundans dels seus familiars. Potser li va costar. Els lligams de sang són forts i també dissimulats.

Passà al carrer Forn Nou. Amb majordona. Una doneta petita que portava perruca. Vingué la Guerra Civil. Els milicians amb una dona al davant el van a buscar per matar. Cau desmaià a terra. Està immòbil. És un moment oportú. Crec fermament que el nostre Pare Etern que li donà la vida i l'ànima no ho va permetre i que obligà als mateixos milicians a portar-lo al llit. Passà el front. La sabateria de baix tenia un sotano que s'instal·laven alguns veïns. La majordona demanà lloc per al mossèn. Contesten que com és tan alt no podrien portar el pes. Ella contesta: «Ja baixarà sol».

Passat el front, els col·legis no estaven establerts. Donava classes a uns nens i també de llatí. Continuava celebrant i es fixaven que estava menys temps que els altres. Passà el que digué Dalí: «Quan a hom se'l critica, senyal que val». Estava en una casa que parlaven d'aquest cas. No sabien qui era jo. Un senyor que es deia Casanovas digué: «Sí que és veritat. Jo li ajudo cada dia a missa de 9. Però ell té facilitat en el llatí i els altres no». Hasta hi beneïa la taula: *Benedicite, benedicite...*

Es posà malalt al llit. Se li espessia la sang. Es posà greu. A pesar de fer-me una cosa el vaig anar a visitar. No sé si va estar content. Morí als 85 anys. Una vida

secreta dedicada a l'Església i a l'art. Doncs ben mirat, encara que d'afició, fou fotògraf, pintor, músic, arxiver, historiador i periodista. Al recordatori de la defunció diu:

Pregueu a Déu en caritat per l'ànima del Rvnd. Eusebi Ribas Vallespinosa, prev. Doctor en Teologia. Beneficiat de l'Arxiprestal de Sant Joan. Corrector de la VOT de Nostra Dona dels Dolors. Que morí el dia 13 d'agost de 1959 a l'edat de 85 anys. Havent rebut els Sants Sacraments i la benedicció apostòlica.

El senyor Arxiprest i sacerdots de tota la ciutat. Nebots Josep, Francesca i Francesc Ribas, nebodes polítiques i absents d'assabentar-vos de tan trista separació, vos pregunten el tingueu present en vostres oracions.

Van passejar el fèretre fins al Pati, davant d'on visqué molts anys. Baixà pel carrer de la Cort, carrer del Roser, carrer Sant Pere, en caps de dol de 4. Entrà a la parròquia de Sant Antoni. S'oficià el funeral i ja acabat, la majordona que era hereva universal, feu llegir la còpia del testament. Potser tenia por dels nebots, però sé certament que mai desitjaren res d'ell ni ho necessitaven. Els capellans de Valls demanaren la seva presència. Aquesta majordona era molta amiga de les Civits del carrer d'en Bosc. Segons la cosina Pilar Ribas, li feien molts petons i al morir els hi deixà tot. Doncs tot el de mossèn Ribas és allí. Avui ja són mortes i la gran fa pocs dies. La casa està sellada i busquen els familiars més propers.

En un viatge a Roma ens portà la Benedicció (In articulo mortis) de Sant Pius X, fins el tercer grau. Mossèn Ribas està enterrat a la capella de les Civits. Encara que parlava bé el català, diem-li en llatí. «*Requies cat in paxe. Amén*».

A voltes em pregunto si el vàrem saber comprendre. Déu que entra als cors, sabrà més. El final de la jornada podria ser molt aprofitada. No sobra saber que un capellà no fa vot de pobresa.

Valls, febrer de 2001

Francesca Ribas

SEGONA PART DE LA BIOGRAFIA DE MOSSÈN RIBAS

(Diuen que posi algun detall més).

Mor la seva mare. Com que pujava a dispesa a casa, per comunicar-nos va fer un telèfon. Únic, econòmic i pràctic. No sé què hi deuria dir la companyia telefònica. Un forat al sostre, un tub que arribava al tercer pis i al segon. Al capdamunt i al capdavall un xiulet. Quan es bufava de baix xiulava el xiulet de dalt, i viceversa. Quan tocava el despertador s'encenia el llum. Sabia fer empalmes elèctrics. Agafava els dos fils, l'un dintre de l'altre en forma d'anella i damunt cinta aïslan. Un lampista que vingué a casa no ho va fer tant bé. Va adjuntar els dos fils capiculats damunt el cintaislan.

Rebia *La Cruz* de Tarragona. Un butlletí. *La Crònica de Valls*, la *Juventut* i l'*Estel Marià*. També revistes. Tenia un aparell que servia per enquadrar-les, molt senzill. De fusta, ferros i fils prims d'empalomar. M'ensenyà a fer-ho, a pesar de ser petita ho feia i també cobrava. Pensava que era cosa d'ell. Van passar anys, molts anys. A la televisió catalana, a la tarda, presentaven un programa (L'indret de la memòria). Durava molt poc, temps de berenar. El públic era gran i portaven objectes de temps passats. Un historiador que no recordo el nom, donava l'explicació. Un dia un senyor portava aquell aparell d'enquadrar.

Enviava a buscar a Barcelona una bossa de 5 kg a la Casa Riera Marsa. Era una farina de color beix que contenia tots els cereals i llegums molguts. No calia fer sofregits perquè era molt bo. També enviava a buscar moixama, era una tonyina seca. També li enviaven guaiaba, que era com un codonyat però d'una altra fruita més fina.

Quan deixava un llibre apuntava a qui el deixava. A l'estiu els dies més calorosos, després de dinar, s'arromangava la sotana i es desfeia dos o tres botons, ens ventava amb un vano negre que deuria tenir un metre i recitava l'única poesia que recitava, sempre la mateixa:

*Cerca de San Sebastián
estaban de centinela*

*sin tempor y sin cautela
en la víspera de San Juan.
Cuando por casualidad
un botones negro vieron
y al punto todos creyeron
que era un moro de verdad.
(el negre els empaitava, no ho recordo).
Y me metí
En el cañón de mi fusil.*

I després reia, reia molt. No l'he trobat mai en llibres de lectures ni en gramàtiques. Potser la feu ell. La que va fer és la de l'Ignasi Ferré, per la Primera Comunió:

Quan vingueres aquí al món
el Senyor m'encarregà
que et guiés pel camí bo
i que et guardés de pecar.
El camí que has de seguir
per al cel poder anar
les ampres aquest matí
al moment de combregar.
Si li ets sempre fidel
i combregues amb fervor
anirem tots dos al Cel
vivint sempre allí d'amor.

El teu àngel guardià. Per Eusebi Ribas.

Al bosc de Rodríguez tenien un oratori. El venien a buscar en una tartana, per celebrar la missa, que en aquell temps es celebrava d'esquena al públic. L'escolanet era el meu germà Francesc que parlava molt bé el llatí, doncs sent petit, admirava els senyors, que no els calia anar a missa de 12.

Quan érem petits, la mare de Joan Ventura Solé organitzà un barri amb organillo, i que com tot s'hi val, anaven per cases i pisos a buscar pessetes. Van anar a mossèn Ribas i els digue: «Donaré les pessetes, però abans teniu de resar el

rosari». Va ser així. Ell assegut al balcó del segon pis dirigia el rosari i a baix asseguts en cadires contestaven fins que s'acabà. L'organillo començà a tocar i tothom balla que t'hi balla, grans i petits i tots contents.

Refransys que deia (ara ja els comprenc):

*El peor mal de los males
es tratar con los animales.*

*El hombre es el fuego,
la mujer estopa
viene el demonio
y sopla.*

Xics i xiques
el dimoni al mig.

Venia un valencià que em sembla que venia coses antigues. Per saludar-lo deia: «Hola, carinyet». Venia una dona gran i grossa que es deia la Sisca del Cesc. Disfrutava molt al venir. Recitava cançons del seu temps i ell les apuntava i també la pagava:

*La capa del estudiante
parece un jardín de flores
porque hay pedaços de ella
de muchísimos colores.*

Lairum, cargols en ceba
lairum, cargols en sal
les velles van a missa
les joves a sarau.

Mai havia rigut tan
com un dia collint tomaques.
Ne vaig veure una gallina
que portava unes sabates.

El dia del funeral de mossèn Ribas hi estava un tal Domeño i m'estranyà. Vaig dir a no sé qui que m'estranyava. Digué: «És que el fill gran és al seminari i li demanà el cupó de quan va cantar missa». Aquest és de dalt al nord. Comparegué a Valls en temps de guerra. El segon era als mínims. Tots dos van penjar els hàbits. El calze llarg i la patena tot bo on és? El van vendre? I ells on són?

Quan el cardenal Vidal i Barraquer i mossèn Ribas conversaven, poc es podien pensar que estaven destinats a morir el mateix dia. El dia 13. I que al recordatori de difunts, també el Sant Crist.

Fanny.

ANNEX V. Fotografies de les informants del cançoner valenc²⁶⁸

IMATGE 1

IMATGE 2

IMATGE 3

IMATGE 4

²⁶⁸ Malauradament, ha estat impossible de localitzar una fotografia de la informant Rosa de l'Andreueta de ca la Tessa.

IMATGE 1: Francesca Pàmies Mateu, coneguda popularment com la *Cisca del Cesc*. Retrat fet per Joan Tomàs i Joan Amades durant la missió de recerca de que van dur a terme a Valls l'any 1932.

IMATGE 2: Pepa Barrabeig Sans, anomenada popularment *Pepa Coixa*. Retrat fet per Josep Roma i Joan Just durant la missió de recerca que van dur a terme a Valls l'any 1928.

IMATGE 3: Francesca Vallespinosa Català, mare del col·lector. Fotografia feta per Francesc Blasi Vallespinosa l'any 1898.

IMATGE 4: Francesca Ribas Mallorquí. Retrat cedit per les nebodes Carme i Montserrat Ribas Banús.

ANNEX VI. Mostra d'una fitxa microfilmada del cançoner d'Eusebi Ribas de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya

COL-LECTOR: DATA: 21, XI, 1929
CANTAIRE: Francisc Pàmies vd^a, de Francesc Glauch "Senc del Grassot", 94 anys
ASCENDÈNCIA:
QUI HA TRET LA CANÇÓ:
OCASIÓ EN QUÈ ÉS CANTA:

QUI LA CANTA:
INSTRUMENTS:
BIBLIOGRAFIA:

OBSERVACIONS:

19250

FITXA TÈCNICA DEL DOCUMENT

FUNDACIÓ CONCEPCIÓ RABELL I CIBILS. VPA ROMAGUERA

CANÇONER POPULAR DE CATALUNYA

Font M. R., nº. 4. N: 23693

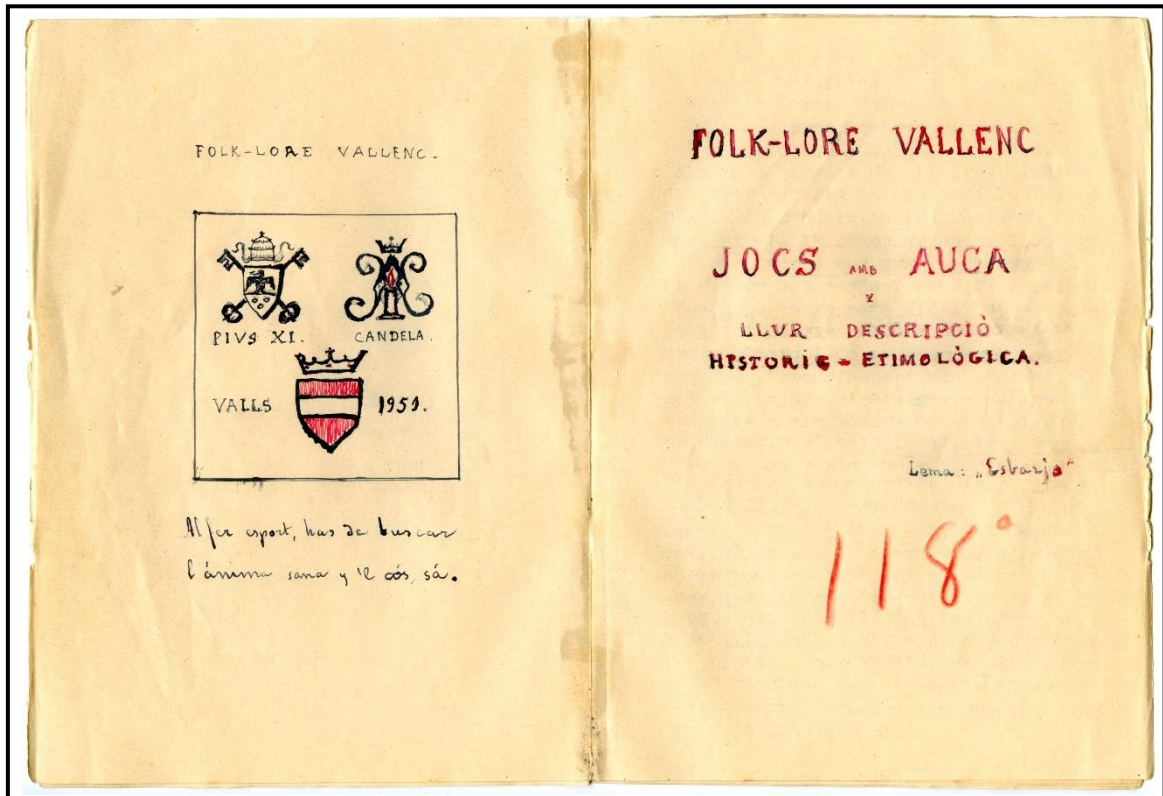
CANÇÓ CURTA
La Mare de Déu - quan eren quatre hores

Lloc 70119 Cl. N:

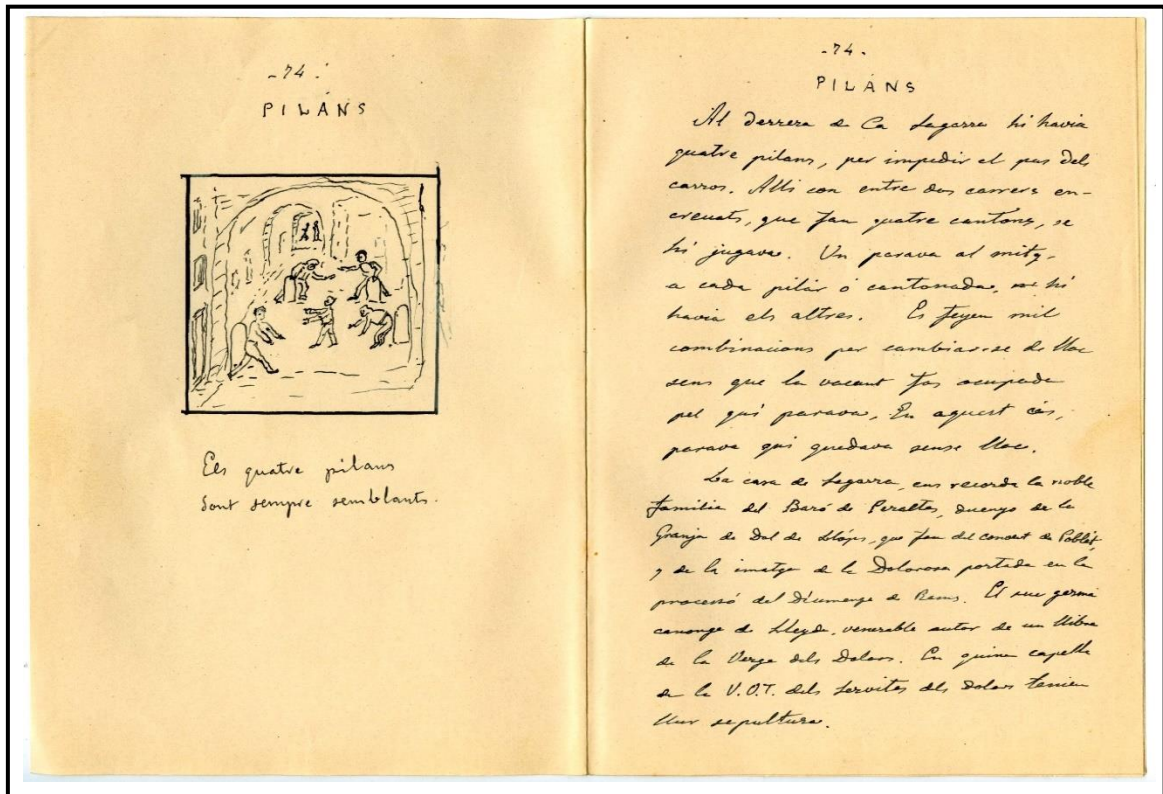
La Mare de Déu,
quan eren quatre hores,
duia el berenar
a les cuidores:
un plat d'ensiam
i un altre de porrus
i un cantoret a l'aigua
fresca com unes roses.

FITXA DEL CONTINGUT

ANNEX VII. Mostra d'una fitxa del manuscrit original de l'aplec de jocs tradicionals de Valls

PORTADA DEL MANUSCRIT

FITXA DEL JOC PILANS (74)

ANNEX VIII. Índex de títols del cançoner vallenc

- E. R. 1 – 23600. CANÇÓ CURTA – La Mare de Déu.
- E. R. 2 – 23601. CANÇÓ CURTA – La Mare de Déu plorava abraçadeta a la creu.
- E. R. 3 – 23602. CANÇÓ CURTA – La Mare de Déu vindrà i li portarà cosetes.
- E. R. 4 – 23603. CANÇÓ CURTA – La Mare de Déu quan eren quatre hores.
- E. R. 5 – 23604. CANÇÓ CURTA – La Mare de Déu del Roser buscaren.
- E. R. 6 – 23605. ON ANEU MARE DE DÉU? – Mare de Déu, on aneu? On aneu tan apressada?
- E. R. 7 – 23606. CANÇÓ CURTA – La Mare de Déu de Nulles feta de cor de noguer.
- E. R. 8 – 23607. CANÇÓ CURTA – La Mare de Déu de l'Angresolet.
- E. R. 9 – 23608. CANÇÓ CURTA – Mare de Déu com ho feu que sense menjâ esteu bona?
- E. R. 10 – 23609. CANÇÓ CURTA – Mare de Déu, deu-nos aigua, verge i santa del Lledó.
- E. R. 11 – 23610. LA VERGE I L'ÀNIMA – La Mare de Déu se'n va cap a Egipte se n'anava.
- E. R. 12 – 23611. CANÇÓ CURTA – Mare de Déu, mare nostra, mare de Nostre Senyor.
- E. R. 13 – 23612. CANÇÓ CURTA – Mare de Déu del Carme què us he fet jo?
- E. R. 14 – 23613. CANÇÓ CURTA – Mare de Déu de la Soga, Sant Cristo de Balaguer.
- E. R. 15 – 23614. CANÇÓ DE BRESSOL – La Verge ho ha de fer com les altres maretetes.
- E. R. 16 – 23615. CANÇÓ DE BRESSOL – Sant Joan, feu-lo ben gran, Sant Martí, feu-lo dormir.
- E. R. 17 – 23616. CANÇÓ DE BRESSOL – Sant Jaume del corraló i vós, Santa Anna beneita.
- E. R. 18 – 23617. CANÇÓ DE BRESSOL – Sant Jaume ja n'és passat, Nostra Senyora ve ara.
- E. R. 19 – 23618. CANÇÓ CURTA – La Mare de Déu d'Agost, diada molt senyalada.
- E. R. 20 – 23619. CANÇÓ CURTA – Nostra Senyora d'Agost, diada molt senyalada.
- E. R. 21 – 23620. LA CONFESSIÓ DE LA PASTORA – Una pastora galana estimada del pastor.
- E. R. 22 – 23621. CANÇÓ DE BRESSOL – Soneta, vine'm a l'ull que no he dormit encara.
- E. R. 23 – 23622. LA DIDA – L'infantó no en vol callar ni en bressol ni cadira.
- E. R. 24 – 23623. MODES I COSTUMS (del 1870) – Moltes hi ha que es casen i busquen Maginet.
- E. R. 25 – 23624. CANÇÓ DE POBLES – París i Reus i Castellvell, la Selva, Masó i el Morell.
- E. R. 26 – 23625. NADALA – Los tres Reis de l'Orient van a adorâ el Redemptor.
- E. R. 27 – 23626. NADALA – Los pastorets de la muntanya.
- E. R. 28 – 23627. NADALA – N'hi havia tres pastorets dintre d'una cova.
- E. R. 29 – 23628. NADALA – Los pastors de la muntanya tots alegres van baixant.
- E. R. 30 – 23629. NADALA – Ara en baixen tres pastors tots carregats d'aviram.
- E. R. 31 – 23630. NADALA – Sant Josep va a buscar foc, va a buscar foc i no en troba.
- E. R. 32 – 23631. NADALA – L'abella fa zum zum, aneu-vos-en d'aquí de pressa.
- E. R. 33 – 23632. NADALA – Pastoret, bon pastoret si em vols vendre la samarra?
- E. R. 34 – 23633. NADALA – Sogra i nora van a adorâ el pessebre.
- E. R. 35 – 23634. CANÇÓ DE POBLES – Blancafort tots són garruts allí tots són francs de quinta.
- E. R. 36 – 23635. CANÇÓ DE FRUITA – Noia eixerida surt al balcó.
- E. R. 37 – 23636. CANÇÓ DE BRESSOL – Sant Jaume patró d'Espanya feu esclarí tot lo món.
- E. R. 38 – 23637. EL REI MARINER – A la voreta del mar n'hi ha tres ninetes.

- E. R. 39 – 23638. L'ENRAMADA – El dia Corpus Corpus és dia de professoró.
- E. R. 40 – 23639. A LA TORRE XICA – A la torre, Pepa a la torre gran.
- E. R. 41 – 23640. LA FILLA DE GUISSONA – Sóc filla de Guissona i els meus pares són forners.
- E. R. 42 – 23641. SIMFOROSA (?) - Donem-los-hi l'enhorabona a les noies d'avui.
- E. R. 43 – 23642. JUGADOR FILL DE VÍDUA – A la ciutat de Granada hi havia una vídua honrada
- E. R. 44 – 23643. ESPOSA MORTA QUE PARLA – On va el caballero tan trist per aqueix camí?
- E. R. 45 – 23644. DE CARLINS – Carlos VII ja ve amb un ruc i unes alforges.
- E. R. 45 – 23645. DE CARLINS – Viva Carlos setè que el volem per rei d'Espanya.
- E. R. 46 – 23646. DE CARLINS – Quan Carlos setè vindrà, vindrà amb molta alegria.
- E. R. 47 – 23647. DE CARLINS – Quan Carlos setè vindrà farem una gran festa.
- E. R. 48 – 23648. POLÍTICA – De la panxa d'Espartero n'haurien de fê un timbal.
- E. R. 49 – 23649. POLÍTICA – Si la pàtria nos demana direm que no.
- E. R. 50 – 23650. POLÍTICA – Viva la república ara més que mai.
- E. R. 51 – 23651. BERENAR DE LES COMARES – N'hi havia tres comares a la vila de Granollers
- E. R. 52 – 23652. BALL – Lo ball de la xiroga del senyor Bartomeu.
- E. R. 53 – 23653. BALL – Lo ball de lo mucho pie qui no el balla, qui no el balla.
- E. R. 54 – 23654. CANTARELLA INFANTIL – Ruquet i tan valent porta carga, porta carga.
- E. R. 55 – 23655. D'INFANTS CANTARELLA – Pastoret, d'on vens?
- E. R. 56 – 23656. CANTARELLA INFANTIL – Anirem a la muntanya i comprarem un violí.
- E. R. 57 – 23657. CORRANDA – Quan jo vengo de soldado vaig preguntando por ti.
- E. R. 58 – 23658. CORRANDA – Si te'n vas a ser soldado jo me'n voy por cantinera.
- E. R. 59 – 23659. CORRANDA – Si te'n vas a ser soldado pelegrina me'n faré.
- E. R. 60 – 23660. CORRANDA – Un soldat me n'ha dit maca de mi se n'ha animorat.
- E. R. 61 – 23661. CORRANDA – No em sap greu d'ésser soldat ni de portar la casaca.
- E. R. 62 – 23662. CORRANDA – No em sap greu de ser soldat – si no fos aquella pena.
- E. R. 63 – 23663. CORRANDA –Mañana vendrá una quinta se'n duran la millor flor.
- E. R. 64 – 23664. CORRANDA – Adéu-siau, pare i mare i veïnes del carrer.
- E. R. 65 – 23665. CORRANDA – Mi pare i mi mare lloren perquè me n'hi fet soldado.
- E. R. 66 – 23666. CORRANDA – Maria, Antònia i Francisca, Roserita i Mariagna.
- E. R. 61 – 23661. CORRANDA – No em sap greu d'ésser soldat ni de portar la casaca.
- E. R. 67 – 23667. CORRANDA – La guitarra està borratxa, ha perdut l'enteniment.
- E. R. 68 – 23668. CANTARELLA INFANTIL – La lluna, la pruna, lo sol mariner.
- E. R. 69 – 23669. CANTARELLA INFANTIL – Lairom, caragols en ceba, lairom caragols en sal.
- E. R. 70 – 23670. CORRANDA – Les muntanyes no m'agraden i terra plana dic que sí.
- E. R. 71 – 23671. CORRANDA –Todos los árboles del mundo tienen su destinación.
- E. R. 72 – 23672. CORRANDA – Aquí dalt de la muntanya la puput ja hi ha cantat.
- E. R. 73 – 23673. CORRANDA – Allí dalt a la muntanya les someres fan sarau.
- E. R. 74 – 23674. CORRANDA – Allí dalt a la muntanya tot lo bé de Déu hi tinc.
- E. R. 75 – 23675. CORRANDA – Allí dalt a la muntanya n'hi havia un pi vermell.
- E. R. 76 – 23676. CORRANDA – A les muntanyes de Barcelona una minyona en vaig encontrar.

- E. R. 77 – 23677. CORRANDA – Dintre la mar n'hi ha un pino que se llama pino santo.
- E. R. 78 – 23678. CORRANDA – Al mar hay una torre, a la torre una ventana.
- E. R. 79 – 23679. CORRANDA – Dicen que la mar es grande i hi caben muchos navíos.
- E. R. 80 – 23680. CORRANDA – Un navío, dos navíos, tres navíos n'hi ha al mar.
- E. R. 81 – 23681. CORRANDA – M'estava a la mar pescando tiro la canya i tragué.
- E. R. 82 – 23682. CORRANDA – Si la mar se tornés tinta i los peixos escribants.
- E. R. 83 – 23683. CORRANDA – Vamos a la mar, petita, que los dos s'embarcaremos.
- E. R. 84 – 23684. CORRANDA – A la vorilla del mar n'hi ha dos que paren vela.
- E. R. 85 – 23685. CORRANDA – Mar salada, mar salada, quants sospiros me'n fas dar.
- E. R. 86 – 23686. CORRANDA – Mañana por la mañana se n'embarca el bien de mi vida.
- E. R. 87 – 23687. CORRANDA – La balena de las mares encanta a los marineros.
- E. R. 88 – 23688. CORRANDA – Estic trista perquè vivo solita que haig de morir.
- E. R. 89 – 23689. CORRANDA – Del cielo veia bajar una estrella con corona.
- E. R. 90 – 23690. CORRANDA – Todas las estrellas veio y no puedo ver la luna.
- E. R. 91 – 23691. CORRANDA – Mucho quiero yo aquel Santo – que vinene por la quaresma.
- E. R. 92 – 23692. CORRANDA – De San José quiero el ramo de San Francisco el cordón.
- E. R. 93 – 23693. CORRANDA – Aquí n'estoy com Sant Aleix, debajo de la escalera.
- E. R. 94 – 23694. CORRANDA – La mi alma és de Dios y mi cuerpo de mar salada.
- E. R. 95 – 23695. CORRANDA – Qui pogués tenir la ditxa que tenen els capellans.
- E. R. 96 – 23696. CORRANDA – Malavinatge Barcelona i tots els barcelonins.
- E. R. 97 – 23697. CORRANDA – Adios, catalana hermosa que yo tengo de marchar.
- E. R. 98 – 23698. DON JOAN I DON RAMON – D'on veniu vós, lo meu fill, color mudada?
- E. R. 99 – 23699. CORRANDA – Mare de Déu del Tallat que alteta s'han posada.
- E. R. 100 – 23700. CORRANDA – M'estava solita i triste allà al peu de la muntanya.
- E. R. 101 – 23701. CORRANDA – Per alto que sigui el pino per la soca hi pujaré.
- E. R. 102 – 23702. CORRANDA – Amb un pino me arrimé por ver si me aconsolava.
- E. R. 103 – 23703. CORRANDA – Del pino sale la pinya i de la pinya, el piñón.
- E. R. 104 – 23704. CORRANDA – Mar salada, mar salada, la torre de Babilònia.
- E. R. 105 – 23705. CORRANDA – De la mar sale el pescado i de València l'escribo.
- E. R. 106 – 23706. CORRANDA – Maria, l'aigua del mar fa créixer la cabellera.
- E. R. 107 – 23707. CORRANDA – Paloma que vas volando al río vas a beber.
- E. R. 108 – 23708. CORRANDA – Per la voreta del riu, mare, veig venir la mia amor.
- E. R. 109 – 23709. CORRANDA – Lo riu no el puc passar que me'n priva l'albereda.
- E. R. 110 – 23710. CORRANDA – Por mi mala condición passa el riu per mi Puerta.
- E. R. 111 – 23711. CORRANDA – En un río caudaloso, nublado de centes flores.
- E. R. 112 – 23712. CORRANDA – Un dia passant passereres vaig caure de peu al riu.
- E. R. 113 – 23713. CORRANDA – A la vora del riu n'hi tinc una hisenda.
- E. R. 114 – 23714. CORRANDA – Un dia, passant passereres anava a festa major.
- E. R. 115 – 23715. CANÇÓ DE LES CARTES – Tinc lo punt, tinc lo dos.
- E. R. 116 – 23716. CORRANDA – Dichoso quien s'animora de niña de poca edad.

- E. R. 117 – 23717. CORRANDA – Dichoso quien s'animora del vestido y no del hombre.
- E. R. 118 – 23718. CORRANDA – Yo me animoró de noche y la luna me enganyó.
- E. R. 119 – 23719. CORRANDA – Si són dos que se quieren bien y tienen les parts iguales.
- E. R. 120 – 23720. CORRANDA – Dichoso quien s'animora y sabe amar con ardor.
- E. R. 121 – 23721. CORRANDA – La luna del sol quan sale reülla per les paredes.
- E. R. 122 – 23722. CORRANDA – Donzella, quan lo sol ix ja en deveu estar llevada.
- E. R. 123 – 23723. CORRANDA – Donzella, quan hi aneu amb los càntirs a la font.
- E. R. 124 – 23724. CORRANDA – A la font de la Marsala tot lo dia hi vaig i vinc.
- E. R. 125 – 23725. CORRANDA – Canta, compañero, canta, canta tu, que jo no puc.
- E. R. 126 – 23726. CORRANDA – Duges cançons hi cantat amb aquesta que canto, tres.
- E. R. 127 – 23727. CORRANDA – Si canto i tinc mala veu perquè Déu me l'ha donada.
- E. R. 128 – 23728. CORRANDA – Todos los qui canten bien lo rei los do un empleo.
- E. R. 129 i 130 – 23729. CORRANDA – La mare no vol que canti per dugues intencions.
- E. R. 131 – 23730. CORRANDA – Si en sabia de cantar i en tenia bona veu.
- E. R. 132 – 23731. CORRANDA – Si sabia de cantar cantaria com un gallo.
- E. R. 133 – 23732. CORRANDA – No puedo cantar de rumbo porque estoy encostipado.
- E. R. 134 – 23733. CORRANDA – Maco mio, no rondis que yo no en quiero ser rondada.
- E. R. 135 – 23734. CORRANDA – Resalada de la mula dóna palla amb el punxó.
- E. R. 136 – 23735. CORRANDA – Siempre vienes, siempre vienes, siempre vienes quan jo marxo
- E. R. 137 – 23736. CORRANDA – Maria, sé que has pastat i no m'has fet una coca.
- E. R. 138 – 23737. CORRANDA – Aquestes ventanes tan altres – oh que lindos miradores.
- E. R. 139 – 23738. CORRANDA – Aquestes ventanes tan altres i jo en sóc tan petitet.
- E. R. 140 – 23739. CORRANDA – Quan jo passo por tu calle i no te veo al balcón.
- E. R. 141 – 23740. CORRANDA – Quan jo passo por tu calle i no te veo a la puerta.
- E. R. 142 – 23741. CORRANDA – A la ventana en soy dama i al balcón ne soy senyora.
- E. R. 143 – 23742. CORRANDA – A la ventana la veo com ventava l'enciam.
- E. R. 144 – 23743. CORRANDA – A l'arnella de tu puerta n'hi ha un clavell i una rosa.
- E. R. 145 – 23744. CORRANDA – A l'arnella de tu puerta dos corazons s'hi combaten.
- E. R. 146 – 23745. CORRANDA – A l'arnella de tu puerta n'hi quiero pintar un dos.
- E. R. 147 – 23746. CORRANDA – A l'arnella de tu puerta ni quiero pintar un tres.
- E. R. 148 – 23747. CORRANDA – A tu puerta planto un pino i a tu ventana una parra.
- E. R. 149 – 23748. CORRANDA – Al espejo de mi niña tengo el mio divertimento.
- E. R. 150 – 23749. CORRANDA – Rosa tu, Rosa ta mare, Rosa tu, Rosa ta tia.
- E. R. 151 – 23750. CORRANDA – Donde está la Maria Francisca, donde está la Maria Mercè.
- E. R. 152 – 23751. CORRANDA – La prima se n'ha trencat, la segona ja no arriba.
- E. R. 153 – 23752. CORRANDA – A la una hi nacida, a les dos me batejaren.
- E. R. 154 – 23753. CORRANDA – El dia del casamiento la mano tuya em daràs.
- E. R. 155 – 23754. CORRANDA – A la iglésia con cuidado allí anirem los dos.
- E. R. 156 – 23755. CORRANDA – Malhaya qui me casó que yo bien me estaba mosso.
- E. R. 157 – 23756. CORRANDA – El pare i la mare són un hombre i una mujer.

- E. R. 158 – 23757. CORRANDA – Si mi alma se condena mis padres tindran la culpa.
- E. R. 159 – 23758. CORRANDA – Las mujeres quan se casen se piensan anar al cielo.
- E. R. 160 – 23759. CORRANDA – Si la mare no me casa en el domingo que viene.
- E. R. 161 – 23760. CORRANDA – Desgraciada es la mujer que se casa con un ciego.
- E. R. 162 – 23761. CORRANDA – Ai, mares que teniu filles procureu-les a guardar.
- E. R. 163 – 23762. CORRANDA – Yo no quiero anar a missa a l'altar de San Antonio.
- E. R. 164 – 23763. CORRANDA – Francisco, per ti m'arrisco per ti m'arrisco.
- E. R. 165 – 23764. CORRANDA – Sant Francisco de Paula diu a sa mare.
- E. R. 166 – 23765. CORRANDA – Mucho quiero a San Francisco per aquelles cinco llagues.
- E. R. 167 – 23766. CORRANDA – A San Antonio le pido que em deixi la ploma un rato.
- E. R. 168 – 23767. CORRANDA – A Sant Jaume vull anar – a Sant Jaume de Galícia.
- E. R. 169 – 23768. CORRANDA – Qué te pones a la cara que tienes tanto color?
- E. R. 170 – 23769. CORRANDA – Qué te pones a la cara niña, que tan fresca estás?
- E. R. 171 – 23770. CORRANDA – Qué te pones a la cara que la tienes tan lluenta?
- E. R. 172 – 23771. CORRANDA – Por amor de Dios de pido que en siguis caritativa.
- E. R. 173 – 23772. CORRANDA – A la vieja de la casa no li vingui usted con llanto.
- E. R. 174 – 23773. CORRANDA – Una xica em deu un xavo i una altra, quatre diners.
- E. R. 175 – 23774. CORRANDA – Ni tengo tabaco ni tengo papel.
- E. R. 176 – 23775. ELS MANAMENTS DE MODA – Lo primer va al davant per coix que sigui.
- E. R. 177 – 23776. CORRANDA – El dia que et moriràs te'n faran un llarg vestit.
- E. R. 178 – 23777. LA MORT I LA DONZELLA – Donzella, n'heu vist la mort?
- E. R. 179 – 23778. CANÇÓ CURTA – La Mare de Déu de Paret Delgada.
- E. R. 180 – 23779. CORRANDA – No hi ha hombre como Dios ni mujer como Maria.
- E. R. 181 – 23780. CORRANDA – Tots los divendres de l'any diuen una missa en Roma.
- E. R. 182 – 23781. CORRANDA – Mi marido és un geloso, que la gelosia el mata.
- E. R. 183 – 23782. CORRANDA – La mare sempre m'ho deia, la Pepeta en serà santa.
- E. R. 184 – 23783. CORRANDA – M'han dicho que érets devota de Santo Vicenç Ferrer.
- E. R. 185 – 23784. CORRANDA – Toquen a missa i al rosari a besâ els peus de Sant Eulari.
- E. R. 186 – 23785. CORRANDA – En nom del Pare començo i de l'Espíritu Santo.
- E. R. 187 – 23786. CORRANDA – Al dematí no hai cantat perquè en tenia la mosca.
- E. R. 188 – 23787. CORRANDA – Ara que n'havem dinat cantem-ne una de bona.
- E. R. 189 – 23788. CORRANDA – Todos los bons cantadors canten a la matinada.
- E. R. 190 – 23789. CORRANDA – Se pensa mare badana que per ella canta el gallo.
- E. R. 191 – 23790. CORRANDA – Gallo de la matinada no en siguis tan fanfarrón.
- E. R. 192 – 23791. CORRANDA – Un gallo con tanta ploma no se puede mantener.
- E. R. 193 – 23792. CORRANDA – En lo cantar lo conec que és molinero el qui canta.
- E. R. 194 – 23793. CORRANDA – Molinero és lo meu pare, molinero mon germà.
- E. R. 195 – 23794. CORRANDA – Molinera me'n faria si en sabia molturar.
- E. R. 196 – 23795. CORRANDA – Al molino vaig per verte i a la fuente per hablarte.
- E. R. 197 – 23796. CORRANDA – Al molino de l'amor van que no n'hi ha sinó una muela.

- E. R. 198 – 23797. CORRANDA – Si vienes a mi molino, salada, bien te'n moldré.
- E. R. 199 – 23798. CORRANDA – L'Espanya i la França juguen i l'inglès cobra el barato.
- E. R. 200 – 23799. CORRANDA – La França s'entrega al moro per un castillo más fuerte.
- E. R. 201 – 23800. LA BOLANGERA – La bolangera té un colom que amb les ales fa rom rom.
- E. R. 202 – 23801. CANÇÓ DE NADAL – En lo dia de Nadal posarem lo porc en sal.
- E. R. 203 – 23802. CORRANDA – Ventana sobre ventana y balcón sobre balcón.
- E. R. 204 – 23803. CORRANDA – Asómate a la ventana que te lo quiero decir.
- E. R. 205 – 23804. CORRANDA – Señorita del balcón tiri vostè la cortina.
- E. R. 206 – 23805. CORRANDA – Un pedrís me'n vull fer fer de rajoles de València.
- E. R. 207 – 23806. CORRANDA – Josepet, menja i treballa i no n'estiguis tan atordit.
- E. R. 208 – 23807. CORRANDA – Josepet, querido meu cara de color de rosa.
- E. R. 209 – 23808. CORRANDA – Totes les Maries tenen el mirar molt aseado.
- E. R. 210 – 23809. CORRANDA – Ocos negros matadores muchos me dicen a mi.
- E. R. 211 – 23810. CORRANDA – Amante, si en fossis firmo como la palma al barano.
- E. R. 212 – 23811. CORRANDA – Amor, no me'n sies vana, no em sies com el canyar.
- E. R. 213 – 23812. CORRANDA – Amor de poca durada no et calia començar.
- E. R. 214 – 23813. CORRANDA – D'amores y dolores quitan el sueño.
- E. R. 215 – 23814. CORRANDA – Los amores me fan viure, menjar i beure em manté.
- E. R. 216 – 23815. CORRANDA – Los amores diu que maten jo dic que no maten, no.
- E. R. 217 – 23816. CORRANDA – Qui en té l'amor a la vila que alegre que en deu estar.
- E. R. 218 – 23817. CORRANDA – Maria, los tus cabellos campanillas d'oro són.
- E. R. 219 – 23818. CORRANDA – Un cabello et pido yo de la teua cabellera.
- E. R. 220 – 23819. CORRANDA – Viva los cabellos rubios viva los rubios rubiales.
- E. R. 221 – 23820. CORRANDA – La balena de los mares encanta a los marineros.
- E. R. 222 – 23821. CANÇÓ CURTA – Como quieres que jo tingui rubios los cabellos.
- E. R. 223 – 23822. CORRANDA – Qué te puede dar un Fraile, niña, que tanto le quieres?
- E. R. 224 – 23823. CORRANDA – Un dia, anant paseando un frare me digué: "Hermosa".
- E. R. 225 – 23824. CORRANDA – A la casa que hi va un frare i la mare en té fillets.
- E. R. 226 – 23825. CANÇÓ CURTA – D'aquí enfora los veio los capuchinos.
- E. R. 227 – 23826. CORRANDA – Maria, de ti voldria un petó i una abraçada.
- E. R. 228 – 23827. CORRANDA – Maria, les dotze són y mi marido no ha venido.
- E. R. 229 – 23828. CORRANDA – Per un vasito ni dos no se pierde la hermosura.
- E. R. 230 – 23829. CORRANDA – Mireu, la pobra Maria com que avui no té el moreno.
- E. R. 231 – 23830. CORRANDA – Si en quieres venir, vindràs aquesta noche en seré sola.
- E. R. 232 – 23831. CORRANDA – Maria, tu hermosura no te l'ha dado tu madre.
- E. R. 233 – 23832. CORRANDA – Maria, de tu hermosura no en tenen los argenters.
- E. R. 234 – 23833. CORRANDA – Recordat de las palabras que algun tiempo me decías.
- E. R. 235 – 23834. CORRANDA – Recordat de quan posaves tu mano sobre la mia.
- E. R. 236 – 23835. CORRANDA – Hermosa no t'ho diré porque hermosura no tienes.
- E. R. 237 – 23836. CORRANDA – Salero, resaladita el salero posa sal.

- E. R. 238 – 23837. CORRANDA – Salero con tanta sal que a mi la sal me dóna vida.
- E. R. 239 – 23838. CORRANDA – Si els sospirs que jo t'envio en poguessin caminar.
- E. R. 240 – 23839. CORRANDA – Sospiros, vinguen sospiros salen de mi boca triste.
- E. R. 241 – 23840. CORRANDA – Si els sospirs que jo t'envio salen de mi boca plena.
- E. R. 243 – 23842. CORRANDA – Ara en ve lo mes de maig, resalada primavera.
- E. R. 244 – 23843. CORRANDA – Si jo en pogués ser moixonitu de la ploma volandera.
- E. R. 245 – 23844. CORRANDA – Per amunt i per avall ja en passen tres cadernereres.
- E. R. 246 – 23845. CORRANDA – Fora vila haurem d'anar a buscar bonaventura.
- E. R. 247 – 23846. CORRANDA – Enimoradita estoy de una hija d'un barbero.
- E. R. 248 – 23847. CORRANDA – Enimoradita estoy de una hija de una viuda.
- E. R. 249 – 23848. CORRANDA – Los quatre cantons del Carme n'hi havia un moradui.
- E. R. 250 – 23849. CORRANDA – Lo moradui truca a la porta, l'aufàbrega baixa a obrir.
- E. R. 251 – 23849. CORRANDA – Lo clavell que tu me dastes el dia de l'Ascensió.
- E. R. 252 – 23850. CORRANDA – Lo clavell que tu me dastes era verde i se secó.
- E. R. 253 – 23851. CORRANDA – Polida clavellinera que en tienes a la ventana.
- E. R. 254 – 23852. CORRANDA – Una clavellina tengo, no lo saben mis amigos.
- E. R. 255 – 23853. CORRANDA – Una clavellina tengo, no lo saben mis amores.
- E. R. 256 – 23854. CORRANDA – Una rosa en tinc a l'aigua i el clavell en un tupí.
- E. R. 257 – 23855. CORRANDA – Sota d'un rosé hi dormido i d'una rosa boscana.
- E. R. 258 – 23856. CORRANDA – Rosita, quan tu floreixes tots te vénen a aularar.
- E. R. 259 – 23857. CORRANDA – Les roses del mes de mayo si no se cullen se passen.
- E. R. 260 – 23858. CORRANDA – Lo pare de bé em vol, la mare tant que m'estima.
- E. R. 261 – 23859. CORRANDA – Sempre m'envieu flors blanques i es penseu que estic gelós.
- E. R. 262 – 23860. CORRANDA – Sé que les festeges totes i no te'n volen dar cap.
- E. R. 263 – 23861. CORRANDA – Señorita de la vierda vostè en serà mi pastora.
- E. R. 264 – 23862. CORRANDA – Maria, si en vols venir a Alforja a plegar avellanes.
- E. R. 265 – 23863. CORRANDA – Maria, si en vols venir a la fira d'Igualada.
- E. R. 266 – 23864. CORRANDA – La vida dels llauradors és una vida penosa.
- E. R. 267 – 23865. CORRANDA – Erets moreno de cara embustero en lo parlar.
- E. R. 268 – 23866. CORRANDA – Quan lo meu maco se pone lo sombrero andalús.
- E. R. 269 – 23867. CORRANDA – Tengo un sombrero nuevo, me lo quito y me lo pongo.
- E. R. 270 – 23868. CORRANDA – Si tienes mal de cabeza arrímate con mi sombrero.
- E. R. 271 – 23869. CORRANDA – Pensabas engañarme i para ti quedó el engaño.
- E. R. 272 – 23870. CORRANDA – I si et pensaves enganyar-me i trobar-me'n adormida.
- E. R. 273 – 23871. CORRANDA – Si et pensaves ser la flor, la més maca de la vila.
- E. R. 274 – 23872. CORRANDA – L'aulivera ben plantada sempre parece aulivera.
- E. R. 275 – 23873. CORRANDA – La fulla de l'aulivera és amarga com un fel.
- E. R. 276 – 23874. CORRANDA – Mañana me voy al campo a collir flor de lletrera.
- E. R. 277 – 23875. CORRANDA – Dos corazones leales no pueden tener un cor.
- E. R. 278 – 23876. CORRANDA – Lo teu corazón y el mio dintre una avellana està.

- E. R. 279 – 23877. CORRANDA – Conexíeu la Fernètica, filla d'una tupinera.
- E. R. 280 – 23878. CORRANDA – Ni que canti de gitano yo gitano no lo soy.
- E. R. 281 – 23879. CORRANDA – Gitana, buena gitana, diga'm la buena ventura.
- E. R. 282 – 23880. CORRANDA – Algun dia los gitanos llevaban medias de seda.
- E. R. 283 – 23881. CORRANDA – Ara si que hi anirem a presili sense pena.
- E. R. 284 – 23882. CORRANDA – Una gitana pide a su marido el dinero.
- E. R. 285 – 23883. CANÇÓ CURTA – Ara ve lo mes de maig que el sol entra pels torrents.
- E. R. 286 – 23884. CORRANDA – Una matinada fresca m'estava al llit de calor.
- E. R. 287 – 23885. CORRANDA – Vindreu demà al vespre o demà al dematí.
- E. R. 288 – 23886. CORRANDA – No t'hi cansis ni t'hi matis que a casa no hi entraràs.
- E. R. 289 – 23887. CORRANDA – Algun dia a casa teva m'hi passejava tot sol.
- E. R. 290 – 23888. CORRANDA – Amores de largo tiempo olvidados mai ho són.
- E. R. 291 – 23889. CORRANDA – Per tu tinc l'amor posada tan si et veig com si no et veig.
- E. R. 292 – 23890. CORRANDA – Encara que no te vei ni un año ni dos ni tres.
- E. R. 293 – 23891. CORRANDA – Encara que la gent me'n diguin que Josep no és per a mi.
- E. R. 294 – 23892. CORRANDA – Amor de poca durada no et calia començar.
- E. R. 295 – 23893. CORRANDA – Bien me gustas pequeña esto no me dóna pena.
- E. R. 296 – 23894. CORRANDA – No te vayas por los montes, mira que en soy caçador.
- E. R. 297 – 23895. CANÇÓ CURTA – Carat, d'on véns? Carat, del camp.
- E. R. 298 – 23896. VIDA DE SANT MARTÍ – Escuchen, nobles señores presten atención.
- E. R. 299 – 23897. CANÇÓ CURTA – Ara en veig vení un senyor que està sec com un secall.
- E. R. 300 – 23898. CORRANDA – Sé què li està passant al pobre del music.
- E. R. 301 – 23899. CORRANDA – A Madrid, por ser Madrid quan fa calor no hi fa fred.
- E. R. 302 – 23900. CORRANDA – Si las mujeres tenian la libertad de los Hombres.
- E. R. 303 – 23901. CORRANDA – Te pinto por las paredes per un retrato, criatura.
- E. R. 304 – 23902. CORRANDA – Un dia, estando a mi cuarto solita me entretenia.
- E. R. 305 – 23903. CORRANDA – Senyor alcalde mayor si quiere que no rondemos.
- E. R. 306 – 23904. BALLADES – A la plaça ballen coques, mare, deixeu-m'hi anar.
- E. R. 307 – 23905. CORRANDA – Si la mare me'n demana dieu que sóc al cantó.
- E. R. 308 – 23906. CORRANDA – La mare me'n diu bandera, jo li dic que té raó.
- E. R. 309 – 23907. CORRANDA – A ta mare li vull dir que és dona considerada.
- E. R. 310 – 23908. CORRANDA – Fadrineta que en festegeu, festegeu i no en sabeu.
- E. R. 311 – 23909. CORRANDA – Fadrins, a l'animorada no hi aneu amb espartenyets.
- E. R. 312 – 23910. CORRANDA – Malhaya la cinta verda i el fadrí que me l'ha dado.
- E. R. 313 – 23911. CORRANDA – La mare me'n fa anà a estudi amb un llibre sense tapes.
- E. R. 314 – 23912. CORRANDA – Marieta de l'ull negre ditxós vós que el teniu ros.
- E. R. 315 – 23913. CORRANDA – Gelosia en tinc sembrada d'allà al mes de juliol.
- E. R. 316 – 23914. CORRANDA – Casa vella, cau de rates, casa nova, ratolins.
- E. R. 317 – 23915. CORRANDA – Dame la mano, mi vida que el teu pare lo mandó.
- E. R. 318 – 23916. CORRANDA – Lo padre me dijo un dia: dame la mano, salero.

- E. R. 319 – 23917. CORRANDA – Maria, de ti voldria un petó i una abraçada.
- E. R. 320 – 23918. CORRANDA – Es tan lo que yo te quiero y no te puedo querer más.
- E. R. 321 – 23919. CORRANDA – D'aquí enfora en veig lluir una pedra a la riera.
- E. R. 322 – 23920. CORRANDA – D'aquí enfora en veig la mar, d'aquí enfora en veig l'arena.
- E. R. 323 – 23921. CORRANDA – Todas las horas del día tengo el pensamiento en ti.
- E. R. 324 – 23922. CORRANDA – Totes les hores del día tengo el pensamiento en Rosa.
- E. R. 325 – 23923. CORRANDA – Aquesta calle si que és calle, calle de cuatro cantones.
- E. R. 326 – 23924. CORRANDA – A aquesta calle que entramos hay un fosso i no hi cayemos.
- E. R. 327 – 23925. CORRANDA – Quatre som de camarades i no me fa por ninguna.
- E. R. 328 – 23926. CORRANDA – Lo meu maco si que és maco m'ha comprat un davantal.
- E. R. 329 – 23927. CORRANDA – Cuatro davantales tengo, los tres me los han regalado.
- E. R. 330 – 23928. CORRANDA – Erets hombre i te acordabas yo soy mujer y no temo.
- E. R. 331 – 23929. CORRANDA – Tienes la cara picosa com lo cel està estrellado.
- E. R. 332 – 23930. CORRANDA – Lo sol alegra les plantes, les donzelles, els fadrins.
- E. R. 333 – 23931. CORRANDA – Una casada me mata i una viuda em dóna pena.
- E. R. 334 – 23932. CORRANDA – Festejava una casada pensant-me que era una mossa.
- E. R. 335 – 23933. CORRANDA – Te'n quites la mantellina – que yo te quiero ver la cara
- E. R. 336 – 23934. CORRANDA – Te pintes per bona mossa i t'adorms pels camins.
- E. R. 337 – 23935. CORRANDA – Algun dia jo em pensava que tot lo món era pla.
- E. R. 338 – 23936. CORRANDA – Algun dia jo em pensava que tot lo món era meu.
- E. R. 339 – 23937. CORRANDA – Maria de les quaranta tu en seràs mi vermadora.
- E. R. 340 – 23938. CORRANDA – Valga'm Déu, quin sol que fa, sóc a l'ombra i tinc calor.
- E. R. 341 – 23939. CORRANDA – Las estrellitas del cielo quan cauen tenen posada.
- E. R. 342 – 23940. CORRANDA – Les xiquetes de la Selva tot ho volen saber.
- E. R. 343 – 23941. CORRANDA – Les xiquetes de la Selva diuen que no els hi agrada el vi.
- E. R. 344 – 23942. CORRANDA – Les xiquetes de la Selva quan se'n van a fer llumins.
- E. R. 345 – 23943. CORRANDA – Les xiquetes de la Selva quan se'n van a festejar.
- E. R. 346 – 23944. CORRANDA – Mare meua, pentineu-me'n, pentineu-me el meu cabell.
- E. R. 347 – 23945. CORRANDA – No m'animora el teu garbó, ni tampoc tu ligeresa.
- E. R. 348 – 23946. CORRANDA – La bava del caragol n'és una bava molt dolça.
- E. R. 349 – 23947. CORRANDA – Lo caragol pica l'àpit, i l'àpit pica el caragol.
- E. R. 350 – 23948. CORRANDA – Quan fa viento fa mal tiempo, lo pagès no va al defora.
- E. R. 351 – 23949. CORRANDA – Una mare amb dues filles quin consol ne pot tenir.
- E. R. 352 – 23950. CORRANDA – Fora vila m'heu casada mare, se'n penedireu.
- E. R. 353 – 23951. CORRANDA – Mare meua, mare meua, mare meua del meu cor.
- E. R. 354 – 23952. CORRANDA – Si la meua mare em veia solita per aqueix món.
- E. R. 355 – 23953. CORRANDA – Nom de mare, nom de mare és nom de molta alegria.
- E. R. 356 – 23954. CORRANDA – Despedios de la mare, filla del cor dolorós.
- E. R. 357 – 23955. CORRANDA – Cantant, cantant ne vaig néixer, cantant, cantant moriré.
- E. R. 358 – 23956. LA FILLA DE LA MOLINERA – Padrí, si aneu al pla de Cervera.

- E. R. 359 – 23957. CANTARELLA INFANTIL – Quan lo pare es va morir una vinya em va deixar.
- E. R. 360 – 23958. LA BOLANGERA – La bolangera en té un plat que amb la cua, amb la cua.
- E. R. 361 – 23959. LA CANTINERA – Al carrer d'enredera una n'hi ha.
- E. R. 362 – 23960. JOC INFANTIL – Sota, sota la cambra n'hi ha una senyora.
- E. R. 363 – 23961. JOC INFANTIL – Sant Joan de les canadelles, què em mana, missenyor?
- E. R. 364 – 23962. CANTARELLA INFANTIL – Olles, olles de Montblanc totes plenes de fang.
- E. R. 365 – 23963. CANTARELLA INFANTIL – Jo en tenia una puput que si no s'hagués mort.
- E. R. 366 – 23964. CORRANDA – Al mas de Barrotes n'hi havia una criada.
- E. R. 367 – 23965. CORRANDA – Lo meu marit se n'és anat i no me n'ha dit «Adiós».
- E. R. 368 – 23966. CORRANDA – Sant Antoni d'Altafulla vós que en 'neu a plegar fems.
- E. R. 369 – 23967. CORRANDA – Al carrer del Carme vull plantar un taronger.
- E. R. 370 – 23968. CORRANDA – Sóc filla de Pau Morro casada amb l'Enyiva.
- E. R. 371 – 23969. CANÇÓ CURTA – La Tecleta de Nulles a on m'ha enviat?
- E. R. 372 – 23970. LA LLÀNTIA DEL REI MORO – Anirem a Montserrat a veure tot lo que hi ha.
- E. R. 373 – 23971. ESTUDIANTS DE TOLOSA – A la ciutat de Pamplona n'hi havia tres germans.
- E. R. 374 – 23972. BLANCAFLOR I FILOMENA – Isabel se está al balcón i en sus hijas al costado
- E. R. 375 – 23973. CANTARELLA INFANTIL – Sant Antoni va pel mar amb la campaneta.
- E. R. 376 – 23974. CANTARELLA INFANTIL – Plou i fa sol, carragina, caragol.
- E. R. 377 – 23975. CANÇÓ DE BEURE – No se n'anirem, encara, no se n'anirem, encara, no.
- E. R. 378 – 23976. CANÇÓ DE BEURE – Quan jo vaig a la taverna miro si el ram és verd.
- E. R. 379 – 23977. CANÇÓ DE BEURE – D'aquesta medicina en tot lo món no n'hi ha.
- E. R. 380 – 23978. CORRANDA – La mare sempre m'ho deia, sempre m'ho està dient.
- E. R. 381 – 23979. CORRANDA – La mare sempre m'ho deia1. fill meu, fes bondat i creu.
- E. R. 382 – 23980. EL FILL PRÒDIG – Lo pare diu al fill pròdig: ai, fill meu, si tu te'n vas.
- E. R. 383 – 23981. CORRANDA – Allí dalt a la muntanya mare meua, no hi aneu.
- E. R. 384 – 23982. CORRANDA – Marieta de la Pepa no en tiris aigua al carrer.
- E. R. 385 – 23983. CORRANDA – Marieta cistellera, tu que en saps de fer cistells.
- E. R. 386 – 23984. CORRANDA – Marieta del quirquirinyol no em facis postures.
- E. R. 387 – 23985. CORRANDA – Marieta, no t'hi casis amb Joan de la Riera.
- E. R. 388 – 23986. CORRANDA – Marieta, fes-te monja que ta mare es vol casar.
- E. R. 389 – 23987. CORRANDA – Al Catllar i a la Riera totes tenen un costum.
- E. R. 390 – 23988. CORRANDA – Marieta de la Pepa no et casis amb cap pagès.
- E. R. 391 – 23989. CORRANDA – Jo en tinc unes castanyoles del pare, Déu li perdó.
- E. R. 392 – 23990. CORRANDA – Lo pandero jo l'entrego castanyoles de Manyé.
- E. R. 393 – 23991. CORRANDA – Lo Ramon, ronda la calle ronda-la on sense temor.
- E. R. 394 – 23992. CORRANDA – Tu t'estàs al llit que dorms, jo al carrê em moro de fred.
- E. R. 395 – 23993. CORRANDA – Marieta, fes-te el monyo que ton pare ja ha vingut.
- E. R. 396 – 23994. CORRANDA – De cançons i llepolies jo n'hi cantaré deu mil.
- E. R. 397 – 23995. CORRANDA – Marieta, si en tens ronya, digues-m'ho secretament.
- E. R. 398 – 23996. CORRANDA – No puc cantar que no begui que estic mala del cadarn.

- E. R. 399 – 23997. CORRANDA – Si en voleu que canti prim deu-me enciam de lletuga.
- E. R. 400 – 23998. CORRANDA – Com voleu que jo li tingui gràcia buena en lo cantar?
- E. R. 401 – 23999. CORRANDA – Qui es burla del meu cantar, Déu li do grossa ventura.
- E. R. 402 – 24000. CANÇÓ DE BRESSOL – Mare de Déu no ploreu amb dolces llagrimetes.
- E. R. 403 – 24001. CANÇÓ DE BRESSOL – Lo bon Jesuset demana non non.
- E. R. 404 – 24002. NADALA (CANÇÓ DE BRESSOL) – Què li darem – al fillet de Maria
- E. R. 405 – 24003. NADALA (CANÇÓ DE BRESSOL) – Lo bon Jesuset demana torrons.
- E. R. 406 – 24004. CANÇÓ CURTA – Pastoret, no em toc, la samarra, la samarra,
- E. R. 407 – 24005. CANTARELLA INFANTIL – A. B. C. la pastera ja la sé.
- E. R. 408 – 24006. JOC INFANTIL – Conillets, amagar, amagar, que la llebre va a caçar.
- E. R. 409 – 24007. HORES DE LA PASSIÓ – Despedint-se de la Mare us contemplo, gran Senyor
- E. R. 410 – 24008. VERGE DEL CARMÉ – Sou coronada Verge sagrada, d'estrelles molt brillants
- E. R. 411 – 24009. SANT MAGÍ – Al cor de Magí, en tenia una dama.
- E. R. 412 – 24010. CANTARELLA INFANTIL – San Serafín del mundo, San Serafín d'on és.
- E. R. 413 – 24011. SANT RAMON – Sant Ramon Nonat fill de Vilafranca.
- E. R. 414 – 24012. A LA TORRE XICA – Un dia la Pepa s'estava rentant.
- E. R. 415 – 24013. CANÇÓ CURTA – Malhaia los fumadors a tot arreu tenen posada.
- E. R. 416 – 24014. CORRANDA – Resaladita del oro baixa'm foc que vull fumar.
- E. R. 417 – 24015. CORRANDA – Per un xavo en tinc paper i per un quarto tabaco.
- E. R. 418 – 24016. CORRANDA – Tota la setmana al mas el diumenge en sóc vilera.
- E. R. 419 – 24017. CORRANDA – Tota la setmana penso el diumenge què li diré.
- E. R. 420 – 24018. CORRANDA – Algun dia érets mia i ahora ets dels gitanos.
- E. R. 421 – 24019. CORRANDA – Sóc gitana i fai cordons i mi marido sivelles.
- E. R. 422 – 24020. CORRANDA – Campanes del campanar és prou que no en toqueu a fuego.
- E. R. 423 – 24021. CORRANDA – Ara si que estarem bé, tu pres i jo presonera.
- E. R. 424 – 24022. ELS PRESOS DE PERPINYÀ – Les escales de la presó, jo (...).
- E. R. 425 – 24023. DIUMENGE DE RAMS – Ara ve un sant diumenge, sant diumenge de Rams.
- E. R. 426 – 24024. CANÇÓ CURTA – La Marieta del cantó, la preciosa.
- E. R. 427 – 24025. CORRANDA – Sant Pere de la cullera per a remenar les cols.
- E. R. 428 – 24026. CORRANDA – Sant Pere de Riudecanyes, Sant Joan de Riudecols.
- E. R. 429 – 24027. CANTARELLA INFANTIL – Pare nostre qui va al bosc, a cavall d'una post.
- E. R. 430 – 24028. CORRANDA – Perdiueta novelleta, digues-me on has fet el niu.
- E. R. 431 – 24029. CORRANDA – Tens la cara petonera, la boqueta de pinyó.
- E. R. 432 – 24030. CORRANDA – No m'agraden les pataques ni tampoc les cols de l'hort.
- E. R. 433 – 24031. CORRANDA – Si quieres que te lo diga andando te lo diré.
- E. R. 434 – 24032. CORRANDA – Mare, si marit me deu no me'l deu mestre de cases.
- E. R. 435 – 24033. CORRANDA – Per una puñaladita que m'ha dat una hortelana.
- E. R. 436 – 24034. CORRANDA – Por el camino de València mataron mi compañero.
- E. R. 437 – 24035. CORRANDA – A Puigpelat tinc la caixa, a Alió tinc lo cobertor.
- E. R. 438 – 24036. CORRANDA – Si voleu que se les digui les quatre ciutats del món.

- E. R. 439 – 24037. CORRANDA – Que tinguis otro galan jo d'això no me n'esmiro.
- E. R. 440 – 24038. CORRANDA – Tantes com ne veig ne quero i an totes dono lo sí.
- E. R. 441 – 24039. CORRANDA – Encara que me'n donessin quatre olives en un plat.
- E. R. 442 – 24040. CORRANDA – Te convido a menjar peres quan la perera en farà.
- E. R. 443 – 24042. A L'HORTA DEL MEU PARE – A l'hortet del meu pare un taronger n'hi ha.
- E. R. 444 – 24041. CORRANDA – Les figues per ser madures han de tenir tres senyals.
- E. R. 445 – 24043. CORRANDA – Sedasset, passa farina, farina vaig a passar
- E. R. 446 – 24044. CANÇÓ CURTA – Les noies maques al dematí.
- E. R. 447 – 24045. CANTARELLA INFANTIL – Un i dos i tres i quatre, la meitat de vint-i-quatre.
- E. R. 448 – 24046. CANTARELLA INFANTIL – Uni, dori, teri, quateri.
- E. R. 449 – 24047. AMOROSA – Si ton pare fos la iglésia i ta mare fos l'altar.
- E. R. 450 – 24048. CORRANDA – Vilallonga gran cisterna i el campanar descobert.
- E. R. 451 – 24049. EL REI MARINER – A vora voreta del mar hi ha una donzella.
- E. R. 452 – 24050. CORRANDA – Mare de Déu del Lladó vós que en sou la meva mare.
- E. R. 453 – 24051. CORRANDA – Que el vespre i el dematí que no es passi el rosari.
- E. R. 454 – 24052. CORRANDA – Adéu, vileta de Valls fresca i molt regalada.
- E. R. 455 – 24053. ELS PAGESOS – Si en voleu veure pagesos el dia que plogui bé.
- E. R. 456 – 24054. EL MESTRE – Lo pare i la mare no en tenen sinó a mi.
- E. R. 457 – 24055. CORRANDA – La mare festeja un frare del convent de la Mercè.
- E. R. 458 – 24056. CORRANDA – Animetes del purgatori les de l'altra part del riu.
- E. R. 459 – 24057. CANTARELLA INFANTIL – Toquen a la marxa, Josepet has de marxar.
- E. R. 460 – 24058. JOC INFANTIL – On són les monges? Al convent.
- E. R. 461 – 24059. CANTARELLA INFANTIL – Tinc una gallina coixa i una altra que no s'hi veu.
- E. R. 462 – 24060. LES DOTZE PARAULES – Querido i amado yo te lo diré.
- E. R. 463 – 24062. CORRANDA – Campanes del campanar és prou que no toquen el temps.
- E. R. 464 – 24061. L'ESTUDIANT DE VIC – Un estudiant de Vic en festejava una viuda.
- E. R. 465 – 24063. JESÚS MOLINER – Se'n lleva de matí que ja n'és hora.
- E. R. 467 – 24064. CANTARELLA INFANTIL – On és ton pare? A la fira de Cabra.
- E. R. 468 – 24065. (Fragment) – Sant Josep seu en cadira, la Verge seu al balcó.
- E. R. 469 – 24066. CORRANDA – Un raïm tinc a la vinya, no sé si és verd o madur.
- E. R. 470 – 24067. CANÇÓ DE LLADRE – Quan jo era petiteta, la mare me'n regalava.
- E. R. 471 – 24068. CORRANDA – He vingut de llunyes terres, he passat la mar volant.
- E. R. 472 – 24069. CORRANDA – Lo sol se'n va a la posta i la lluna a Montbrió.
- E. R. 473 – 24070. CORRANDA – Lo sol ja se'n va a la posta i la lluna a Hospitalet.
- E. R. 474 – 24071. LA SAMARITANA – Que ditzosa era la Samaritana.
- E. R. 475 – 24072. CORRANDA – Les xiques de Bellavista són poques i esgrogueïdes.
- E. R. 476 – 24073. CANÇONETA INFANTIL – Al carrer més alt n'hi ha una finestreta.
- E. R. 477 – 24074. CANÇONETA INFANTIL – A dalt del cotxe n'hi ha una nina.
- E. R. 478 – 24075. CANÇONETA INFANTIL – Quan lo pare no té pa la canalla, la canalla.
- E. R. 480 – 24076. CORRANDA – Adios, vileta de Valls voltada d'avellaners.

- E. R. 481 – 24077. CORRANDA – Un pedrís ne vull fer fer de rajoles de València.
- E. R. 482 – 24078. SANTA MAGDALENA – Marta es lleva de matí, Marta de matí es llevava.
- E. R. 483 – 24079. L'ANUNCIACIÓ – Unes cobles noves n'anirem cantant.
- E. R. 484 – 24080. LA PERSECUCIÓ D'HERODES – Estant dalt del quarto vostre fill ha nat.
- E. R. 485 – 24081. CAPTIVA RESCATADA – Lo matí de S. Joan, moro si vas a la plaça.
- E. R. 486 – 24082. ADULTERA CASTIGADA – S'està al camp lo llaurador conreant.
- E. R. 487 – 24083. SOTA EL PONT DE LIÓ – Allà al pont de Liron n'hi havia una gran dama.
- E. R. 488 – 24084. NOIA PRESUMIDA – Ella és matinera a escombrà el carrer.
- E. R. 489 – 24085. SANTA MAGDALENA – Marta es lleva de matí, Marta de matí es llevava.
- E. R. 490 – 24086. BERENAR DE LES COMARES – Les dones d'aqueix carrer totes són poques.
- E. R. 491 – 24087. EL PETIT VAILET – El petit vailet de Santa Coloma.
- E. R. 492 – 24088. EL REPROPI – Als primers de la setmana me'n poso a festejar.
- E. R. 493 – 24089. LA SILETA – Tres portes de l'Hospital tres portes a mà dreta.
- E. R. 494 – 24090. SANTA CATARINA – Allà a la terra de Burgos una terra molt nombrada.
- E. R. 494 a) – 24091. EL MARINER – .Estant en aquestes raons se volvé grans de borrasca.
- E. R. 495 – 24092. DESENGANY – Me determino un dia de dictà una cançó.
- E. R. 496 – 24093. DESENGANYAT QUE ES FA FRARE – Un dia, collint rosetes.
- E. R. 497 – 24094. REI ENAMORAT – Tres filles tenia el rei totes tres com una plata.
- E. R. 498 – 24095. DON BERTRAN I DONYA MARIA – Tots dos dormen al bres los cria una dida
- E. R. 499 – 24096. EL FILL DEL REI – D'en grilló en grilloneta fan un castell.
- E. R. 500 – 24097. DON BERTRAN – A l'entrada de Castilla n'hi havia unes quantes noies.
- E. R. 501 – 24098. ELS REIS D'ORIENT – Reis de l'Orient partiren jornada.
- E. R. 502 – 24099. LA VERGE I L'ÀNIMA – La nit del Divendres Sant, Nostre Senyor predicava.
- E. R. 503 – 24100. COMPOSTA – La Verge n'està en la cambreta fent devota oració.
- E. R. 504 – 24101. RAPTE – Los fadrinets de Montgoi quan van a treure plaça.
- E. R. 505 – 24102. LA PORQUEIROLA – Don Joan, per què no es casa?
- E. R. 506 – 24103. EL DIUMENGE DE RAMS – Ara en ve un diumenge, sant diumenge de Rams.
- E. R. 507 – 24104. FESTEIG (RAPTE) – Los fadrins de Montgoi quan van a treure plaça.
- E. R. 508 – 24105. (Fragment) – Vileta de Balaguer, vila noble i regalada.
- E. R. 509 – 24106. EL FRARE BLANC – Baix de l'olm n'hi havia un rajolí.
- E. R. 510 – 24107. CASADA AMB UN VELL – Rossinyol, bon rossinyol, Déu te do llarga .
- E. R. 511 – 24108. ANGELETA DE MANRESA – Mi angeleta, vés a l'hort i rega les plantes.
- E. R. 512 – 24109. LA PRESÓ DE LLEIDA – A les presons de Lleida jo ja hi he estat.
- E. R. 513 – 24110. CAPITEL·LO – Capitel·lo li va dir si volia dormí una nit.
- E. R. 514 – 24111. NADALA – Baixeu, pastores d'aqueixes muntanyes.
- E. R. 515 – 24112. BURLESCA – A l'entrant de Barcelona i sortint de Granollers.
- E. R. 516 – 24113. LA PASSIÓ – Portal de Betlem, portal molt ditxós.
- E. R. 517 – 24114. SANT ISIDRO – Sant Isidro, Sidro, Sidro, Sant Isidro llaurador.
- E. R. 517 a) – 24115. SANT ISIDRO – Sant Isidro n'és nat a la vila de Madrid.
- E. R. 518 – 24116. SANTA CATARINA – Su padre era el rei moro, su madre la luterana.

- E. R. 519 – 24117. ENAMORADA MORTA QUE PARLA – Dos enamorats que vivien fora d'aquí.
- E. R. 520 – 24118. LA MORT DE LA NÚVIA – Un dia anat a buscar flors al monte de Sabaria.
- E. R. 521 – 24119. ADRIANA – Audiana se pasea en una sala muy larga.
- E. R. 522 – 24120. TORNADA DEL MARIT – Buenas tardes, señorito, de que tierra viene usted?
- E. R. 523 – 24121. ANUNCIACIÓ I PERSECUCIÓ D'HERODES – Unes cobles d'una donzelleta.
- E. R. 524 – 24122. ENUIG DE SANT JOSEP – Josep, jo n'estic cansada.
- E. R. 525 – 24123. L'ENRAMADA – El dia de Corpus Corpus és dia de professó.
- E. R. 526 – 24124. EL FILL DEL REI – Lo fill del rei passava sota un pont d'or.
- E. R. 527 – 24125. LA MONJA – Una xica monja en un convent.
- E. R. 528 – 24126. SOTA EL PONT DE LION – Allà al pont de Lion n'hi ha una dama.
- E. R. 529 – 24127. FESTEIG – Els fadrinets de Montgoi quan van a Santa Clara.
- E. R. 530 – 24128. RAPTE – Si la trobarem o no, si la trobarem a casa.
- E. R. 531 – 24129. LA DAMA D'ARAGÓ – Sa mare la'n pentinava amb una pinteta d'or.

ANNEX IX. Llista de publicacions derivades de la tesi doctoral

Oliva, Albert

2017a: «La difusió de la recerca folklòrica d'Eusebi Ribas Vallespinosa en la premsa comarcal i local de Valls de principis del segle XX» dins M. Jesús Francés i Anna Francés (eds.) *Etnopoètica, terminologia i mitjans de comunicació*. Manacor. Institut d'Estudis Catalans, Societat Catalana de Llengua i Literatura, Grup d'Estudis Etnopoètics, p.15-23. ISBN: 978-84-9965-401-0.

2017b: *El carrer popular. Jocs de tradició a Valls*. Valls, Quart Minvant, S.C.P. ISBN: 978-84-697-5825-0.

2018a: «Dones que canten. L'oralitat femenina en la transmissió de les cançons tradicionals de Valls recollides per mossèn Ribas» dins Magdalena Gelabert (ed.) *Vigència, transmissió i transformació de les tradicions orals*. La Vall d'Uixó. Institut d'Estudis Catalans, Societat Catalana de Llengua i Literatura, Grup d'Estudis Etnopoètics, p.143-150. ISBN: 978-84-9965-426-3.

2018b: «Identitat col·lectiva i imaginari popular en l'aplec de jocs tradicionals de Valls de mossèn Ribas» dins *d'Estudis de Literatura Oral Popular-Studies in Oral Folk Literature*, núm. 7. Tarragona, Universitat Rovira i Virgili, p. 91-102. ISSN-e 2014-7996.

COLOFÓ

Aquesta tesi doctoral es va acabar de redactar el dia de Corpus Christi de 2020, l'any en què la ciutat de Valls va commemorar el set-cents aniversari de la instauració de la festa. Sobre la diada, mossèn Eusebi Ribas va anotar a «Costums de la parròquia de Sant Joan Baptista de Valls» (1915) que «un dels reclams més esperats de la professó és l'àliga de fusta i cartró, d'uns tres metres, portada per un home amb pantalons amb detalls de cuir simulant plomes, com també tres nois o aligons, abans amb caps d'aligó, que l'aguanten i posen unes crosses al parar, dues en les ales i l'altra en la cua, i en lo cap porta corona metàl·lica imperial i en lo bec un colom viu que és l'admiració de la canalla, i per ell, algunes vegades, se n'han donat bastantes pessetes».

UNIVERSITAT
ROVIRA i VIRGILI